

บรรณาการ
ในงานฌาปนกิจศพ
ว่าที่ ร.ต. ชวรวย พูนคำ

ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม
วันพุธที่ 26 มิถุนายน 2511



บรรณาการ
ในงานฌาปนกิจศพ
ว่าที่ ร.ต. ชวราย พูนคำ

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม
วันพุธที่ 26 มิถุนายน 2511

ขอขอบพระคุณที่กรุณาให้เกียรติมาในงานฌาปนกิจศพ ว่าที่ ร.ต. ชวรวย พูนคำ ในวันนี้ และขอได้โปรดอภัยในความบกพร่องด้วยถ้าหากมี

ชวน พูนคำ
สำราญ พูนคำ
ชวรักษ์ พูนคำ
ชวริทธิ์ พูนคำ

ว่าที่ ร.ต. ชวรวย พูนคำ

ชาตะ ๕ กันยายน ๒๔๘๓

มตะ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑





ลูกของแม่

วันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ เป็นวันที่ทารุณโหดร้ายที่สุดในชีวิตของแม่ เพราะเป็นวันที่ลูกจากแม่ไปอย่างกระทันหันโดยไม่ได้นึกฝัน และไม่ให้โอกาสที่จะได้เห็นใจลูกเป็นครั้งสุดท้าย ไม่ให้โอกาสแม้สักน้อยที่จะได้ช่วยเหลือลูกบ้าง ตอนเช้าเมื่อลูกออกจากบ้านไปทำงาน ลูกยังแจ่มใส แต่ตอนบ่ายเมื่อแม่ได้พบลูกนั้น ได้พบแต่ร่างอันไร้วิญญาณของลูกเท่านั้น เป็นภาพที่สะเทือนจิตใจอย่างร้ายแรงสุดที่จะกล่าวได้ถูกต้อง และจะฝังอยู่ในความทรงจำของแม่ตลอดไป เป็นการสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ในชีวิต ซึ่งถึงจะคิด จะทำประการใดก็ไม่สามารถจะช่วยให้ลูกมีชีวิตกลับคืนมาได้อีก ทุกครั้งที่คิดถึงลูก แม่ต้องใช้ความอดทนเหลือเกินที่จะทำใจให้สงบลงได้บ้าง ทั้ง ๆ ที่แม่ก็เข้าใจดีถึงกฎแห่งกรรม แต่ก็อดที่จะเศร้าใจ, เสียใจ และสลดใจไม่ได้

โดยปกติลูกต้อย (ชวรวย) เป็นคนมีอัธยาศัยใจคออ่อนโยน สุภาพเรียบร้อย โอบอ้อมอารี และแม่ซึ่งใกล้ชิดลูกมากที่สุด เข้าใจลูกดีว่า ลูกเป็นคนมีใจสะอาด บริสุทธิ์ ไม่มีใจอาฆาต โกรธเคืองผู้ใด และไม่อิจฉาริษยา ชอบช่วยเหลือผู้อื่นเท่าที่สามารถจะช่วยได้ มีเมตตากรุณาต่อคนยากจน ดังนั้นแม่จึงแน่ใจว่า ในชั่วชีวิตอันสั้นของลูก ซึ่งได้ประกอบแต่กรรมดี มิได้คิดร้ายต่อผู้ใด วิญญาณของลูกคงได้ไปสู่ที่ดีที่ชอบ

เมื่อลูกจากไปแล้วเช่นนี้ แม่จึงมีหนทางเดียวที่เหลืออยู่ที่จะทำเพื่อลูกได้ คือขอตั้งจิตประกอบการบุญบำเพ็ญกุศลเป็นนิจ เพื่อแผ่อุทิศส่วนกุศลทั้งหลายเหล่านั้นให้แก่ลูก ซึ่งแม่ก็ได้ปฏิบัติมาแล้วนับตั้งแต่วันที่ลูกสิ้นชีวิตลงจนกระทั่งบัดนี้ และจะกระทำตลอดไปเพื่อลูก ขอให้วิญญาณอันน่าสงสารของลูกจงได้รับกุศลผลบุญที่แม่ได้ตั้งใจกระทำและอุทิศให้ลูกนั้นด้วยเถิด และขอให้กุศลผลบุญใด ๆ ซึ่งลูกได้ประกอบไว้ และบรรดาญาติมิตรทั้งหลายตลอดจนพ่อ – แม่และน้อง ๆ ที่ได้ตั้งใจบำเพ็ญบุญกุศล ให้แก่ลูกอยู่นี้จงเป็นทิพยสมบัติแก่ลูกต้อย และจงเป็นผลานิสงส์อันยิ่งใหญ่แก่ลูก ช่วยให้ลูกพ้นทุกข์ใด ๆ (ถ้ามี) โดยเฉพาะขอให้วิญญาณของลูกจงเป็นสุข หมดเวรใด ๆ ไปสู่สุคติในสัมปรายภพโน้นเถิด ถ้าชาติหน้ามีจริง ขอให้ลูก–แม่ได้พบกันอีก

จากแม่ที่รักลูกตลอดกาล

แด่ลูก

ต้อย หรือ ชวรวย พูนคำ เป็นบุตรหัวปี เมื่อยังเยาว์ต้อยเป็นเด็กแข็งแรงและเอาการเอางาน เรียนหนังสืออยู่ในขั้นดี เคยสอบได้ทุนการศึกษาของจังหวัด ต่อมาต้อยเป็นโรคหวัดเป็นประจำ แล้วเลยกลายเป็นหืดต้องรับประทานยาบำบัด เมื่อเกิดมีอาการขึ้นบ่อย ๆ ทำให้สมองมึน สุขภาพอ่อนแอ การเรียนต่ำลง แต่ต้อยก็พยายามเรียนจนสำเร็จชั้นมัธยมปีที่ ๘ และสำเร็จขั้นอุดมศึกษาได้ปริญญานิติศาสตร์บัณฑิต ได้เข้าทำงานในกองกฎหมาย การท่าเรือแห่งประเทศไทย ตำแหน่งประจำแผนก แผนกสอบสวนอันเป็นตำแหน่งที่ก้าวหน้า พร้อมกับศึกษาต่อในสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา และกำลังสมัครเป็นทนายความ แต่โรคร้ายที่เป็นประจำอยู่ก็มิได้บรรเทาลง ทั้ง ๆ ที่พยายามรักษาอย่างที่สุด ไม่เลือกว่าทางวิทยาศาสตร์หรือไสยศาสตร์ ในระยะหลังนี้ต้อยมีอาการมึนศีรษะมาก คิดมาก เกรงว่าจะทำงานไม่ได้ อายเพื่อนฝูง และทำให้อายมาถึงพ่อแม่ แล้วในวาระสุดท้ายต้อยก็จากไปโดยกระทันหันอย่างไม่ได้คาดคิดมาก่อน ไม่มีความเศร้าโศกเสียใจครั้งใดที่ใหญ่หลวงเท่าที่เคยได้ประสบมาในชีวิตเท่าครั้งนี้ และคิดว่าคงยังติดตรึงใจอยู่อย่างไม่มีวันลืมเลือนไปได้ในชีวิต กรรมไม่ดีอันใดที่ต้อยได้กระทำไว้ในหนหลังขอให้หมดสิ้นไปในชาตินี้ และขอให้ไปเกิดในสุคติภพชาติหน้าเถิด กุศลผลบุญอันใดที่ได้กระทำไว้ขออุทิศให้แก่ต้อยทั้งหมด.

พ่อ

รำลึกถึงหลานต้อย

ทั้งที่ทราบดีว่าความตายเป็นสิ่งเดียวที่มนุษย์หลีกเลี่ยงไม่พ้น แต่มรณกรรมของหลานต้อย ก็ทำให้ข้าพเจ้าได้รับความเศร้าใจสุดประมาณ เพราะข้าพเจ้าได้เห็นหลานต้อยมาแต่เล็กและครอบครัวของหลานต้อยกับครอบครัว ของข้าพเจ้าก็คุ้นเคยกันสนิทสนมกันดุจญาติสนิท ตั้งแต่ครั้งรับราชการอยู่ศาลจังหวัดอ่างทองแล้ว คุณชวน พูนคำ บิดาของหลานต้อยย้ายไปรับราชการเป็นหัวหน้าศาลจังหวัดแม่สอด ส่วนหลานต้อยเข้ามาเรียนต่อในกรุงเทพ ฯ ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย จากนั้นข้าพเจ้าก็ไม่ได้พบหลานต้อยอีก จนกระทั่งข้าพเจ้าย้ายมารับราชการที่ศาลอุทธรณ์ร่วมกับคุณชวน จึงได้พบหลานต้อยบ้าง ทราบว่าเรียนสำเร็จได้ปริญญานิติศาสตร์บัณฑิต กำลังทำงานอยู่ที่การท่าเรือแห่งประเทศไทย และแล้วจู่ ๆ ข้าพเจ้าก็ต้องมึนและปวดศีรษะไปทั้งวันเมื่อทราบข่าวร้ายของหลานต้อย ไม่อยากให้ข่าวร้ายนั้นเป็นจริง แม้ขณะนี้บางครั้งข้าพเจ้าก็ยังอดนึกคิดไปไม่ได้ว่า ข่าวร้ายนั้นไม่เป็นจริง อยากจะให้เป็นเพียงฝันร้ายเสียให้ได้

สิ่งที่ทำให้ข้าพเจ้าสุดอาลัยก็คือ ความบริสุทธิ์ของหลานต้อย ตลอดชีวิตของหลานต้อยเท่าที่ข้าพเจ้าทราบ หลานต้อยไม่เคย hurt ใครเลย หลานต้อยบริสุทธิ์เกินไปจึงไม่สามารถจะทนอยู่ในโลกอันมีทั้งความบริสุทธิ์และโสโครกระคนกัน ที่ต้องรันทดใจยิ่งขึ้นอีกก็คือความเป็นบัณฑิตของหลานต้อยกับความอบอุ่นอย่างน่ามีความสุขยิ่งทางครอบครัวของหลานต้อยอันมีคุณพ่อคุณแม่และน้องชายอีกสองคน ไฉนไม่สามารถเหนี่ยวรั้งหลานต้อยไว้ได้เลย

ข้าพเจ้าไม่ใช่นักปรัชญา แต่ข้าพเจ้าก็อดคิดไม่ได้ว่า ผู้ที่บริสุทธิ์เกินไปอยู่ในมนุษย์โลกไม่ได้นาน ผู้ที่อยู่ได้นานต้องมีทั้งบุญและบาปเจือปนระคนอยู่เพื่อให้เกิดการ

ทรงตัวหรือ balance ยิ่งบาปมากและบุญมากก็ดูจะอยู่ได้นานกว่าจำพวกบาปน้อย บุญน้อย เพราะปริมาณของแต่ละข้างมีมากก็ย่อมเกิดน้ำหนักเกาะยึดโลกมากขึ้น โดยนัยนี้กระมังจึงทำให้หลานต้อยต้องจากพวกเราไปแต่ยังเยาว์วัย

เพราะเหตุที่หลานต้อย มีแต่ความ สะอาดและบริสุทธิ์ ในขณะที่ ยังมี ชีวิต อยู่ในมนุษย์ภพ ขออำนาจแห่งบุญกุศลที่หลานต้อยบำเพ็ญมาจงเป็นอานิสงส์ส่งผลให้หลานต้อยได้ไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

ยิ่งศักดิ์ กฤษณจินดา

ศาลอุทธรณ์

๑๙ พฤษภาคม ๒๕๑๑

คำไว้อาลัย

ข้าพเจ้าได้รู้จักกับคุณชวรวย พูนคำ เมื่อคุณชวรวยเข้าทำงานในกองกฎหมายการท่าเรือแห่งประเทศไทย ร่วมในกองเดียวกันกับข้าพเจ้า โดยที่ข้าพเจ้าทำงานในกองกฎหมายมาก่อน และมีอาวุโสกว่า จึงได้ให้คำแนะนำบางประการในข้อขัดข้องเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเท่าที่พอจะแนะนำให้ได้ ข้าพเจ้าชอบพอในอัธยาศัยของคุณชวรวย เพราะเป็นคนดี สงบเสงี่ยมเรียบร้อย จึงรักเหมือนน้องชายคนหนึ่ง ข้าพเจ้าทราบว่า คุณชวรวยมีโรคหืดเป็นโรคประจำตัว ต้องรับประทานยาแก้หืดอยู่เสมอมาหลายปีแล้ว จนต่อมาในระยะหลังนี้มีอาการป่วยทางระบบประสาทบ้าง ด้วยความรักและเป็นห่วงข้าพเจ้าจึงได้ติดต่อกับคุณพ่อคุณแม่ของคุณชวรวย เพื่อช่วยกัน หาทางบำบัดรักษา ให้ โรคร้ายหายไป คุณพ่อคุณแม่ของคุณชวรวยก็มิได้นิ่งนอนใจ มีวิธีใดที่จะช่วยให้คุณชวรวยหายจากโรคได้แล้ว ก็เป็นอันได้จัดการทำทุกอย่าง และเป็นที่น่ายินดีแก่คุณพ่อคุณแม่ของคุณชวรวยและข้าพเจ้า เมื่อปรากฏว่า คุณชวรวยมีอาการทางประสาทดีขึ้นมากแล้ว แต่แล้วโดยที่มิได้มีใครคาดฝัน ในวันที่ ๒๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ คุณชวรวยก็จากไปอย่างกระทันหัน อย่างไม่มีวันกลับ การจากไปของคุณชวรวยในครั้งนี้ ได้ทำให้เกิดความเศร้าสลดเสียใจแก่คุณพ่อคุณแม่ ญาติมิตรของคุณชวรวย และข้าพเจ้าอย่างสุดซึ้ง

ในโอกาสฌาปนกิจศพคุณชวรวย พูนคำ นี้ ข้าพเจ้าขอตั้งจิตอธิษฐานอุทิศส่วนกุศลผลบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำมา จงเป็นผลดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของคุณชวรวย พูนคำ ไปสู่สุคติภพด้วยเถิด.

ไพฑูรย์ จันทรสิงห์

เรื่องในเล่ม

ภาคกฎหมาย

ภาคธรรมะ

ร่าง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(พระปรมาภิไธย)

ตราไว้ ณ วันที่.................................พุทธศักราช ....

เป็นปีที่..............................ในรัชกาลปัจจุบัน

ศุภมัสดุ พระพุทธศาสนกาลเป็นอดีตภาค..........................ปัจจุบันสมัย จันทรคตินิยม.............. ...สมพัตสร ....มาส ....ปักษ์ .... ดิถี สุริยคติกาล.......................มาส...............สุรทิน....................วาร โดยกาลบริเฉท

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร เสด็จออก ณ พระที่นั่งอนันต-สมาคม ท่ามกลางอุดมสันนิบาต พระบรมวงศานุวงศ์ ทูตานุทูตผู้แทนนานาประเทศ สมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญและเสนามาตยราชบริพาร เฝ้าเบื้องบาทบงกชพรั่งพร้อมกัน โดยอนุกรม

ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า ตามที่สมเด็จพระบรมปิตุลาธิราช พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ณ วันที่ ๑๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ นั้น เป็นการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นในประเทศไทย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ทรงใช้อำนาจอธิปไตยซึ่งมาจากปวงชนชาวไทยตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี และทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล

การปกครองระบอบประชาธิปไตยดังกล่าว ได้วิวัฒนาการมาโดยลำดับ ภาวะ-การณ์บ้านเมืองผันแปรไป เป็นเหตุให้ต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญหลายครั้งหลายคราว เพื่อให้เหมาะสมกับกาลสมัย

ตามวิวัฒนาการ ปรากฏว่า ระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประ-มุขนั้น เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของปวงชนชาวไทย เป็นการถาวรมั่นคงตลอดมา ข้อที่จำต้องเปลี่ยนแปลงแก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้แก่สัมพันธภาพระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรีและรูปของรัฐสภาเป็นสำคัญ ถ้าอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารอยู่ในฐานะที่คานกันและสมดุลกันตามควรแล้ว บ้านเมืองก็จะอยู่ในเสถียรภาพตามที่ต้องการ

วิธีที่จะให้มีการคานกันและสมดุลกันดังกล่าว เคยใช้วิธีให้มีสมาชิกสองประเภทอยู่ในสภาเดียวกัน คือ สมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง และสมาชิกที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง แล้วใช้วิธีให้มีสองสภา คือ สภาที่ราษฎรเลือกตั้ง และสภาที่เลือกตั้งอย่างอื่นหรือสภาที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง แล้วกลับไปใช้วิธีเดิม แต่ก็รักษาเสถียรภาพไว้ไม่ได้

คณะปฏิวัติสังเกตเห็นว่า มีความอลเวงไม่สงบเรียบร้อย บ้านเมืองอาจประสบอันตรายได้อย่างมาก ถ้าจะให้การปกครองประเทศเป็นไปโดยเรียบร้อย และจะให้การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญเป็นการมั่นคงถาวรโดยแท้แล้ว จะต้องสร้างรากฐานของระบอบนั้น โดยพัฒนาการศึกษาและการเศรษฐกิจของชาติตามแผนและโครงการที่แน่นอน กับทั้งจัดให้มีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสม จึงได้ทำการปฏิวัติเมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม ๒๕๐๑ และคณะปฏิวัติได้ประกาศให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๙๕

การที่จะให้มีรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมนั้น หัวหน้าคณะปฏิวัติได้นำความกราบบังคมทูลว่าสมควรจัดให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญ และมีธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร

เพื่อใช้ไปพลางก่อน ทรงพระราชดำริเห็นชอบด้วย เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๐๒ จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร จนกว่าจะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญจะได้จัดร่างขึ้น

สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการร่างรัฐธรรมนูญโดยละเอียดถี่ถ้วน กล่าวคือ ได้ตั้งคณะกรรมาธิการฟังความคิดเห็นประชาชน มีหน้าที่รวบรวมพิจารณาความคิดเห็นของประชาชน คณะกรรมาธิการระเบียบวาระ มีหน้าที่ค้นคว้าและรวบรวมหลักสารสำคัญอันควรพิจารณา และคณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ยกร่างรัฐธรรมนูญ และในการนี้ เฉพาะหลักสารสำคัญให้ถือตามมติของสภา

ในการร่างรัฐธรรมนูญนี้ ทั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญและคณะกรรมาธิการที่เกี่ยวข้องได้พิจารณาดูบทรัฐธรรมนูญที่มีมาแล้วในประเทศไทย กับทั้งบทรัฐธรรมนูญของนานาประเทศประกอบด้วย แต่ความมุ่งหมายโดยเฉพาะ ก็คือ จะบัญญัติบทรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศชาติ เพื่อให้ตั้งอยู่ในเสถียรภาพและความเจริญก้าวหน้าสืบไป

สภาร่างรัฐธรรมนูญลงมติกำหนดหลักสารสำคัญเป็นการทั่วไปว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และได้กำหนดหลักสารสำคัญในเรื่องอื่น ๆ อาทิเรื่องรูปรัฐสภา และเรื่องสัมพันธภาพระหว่างรัฐสภากับคณะรัฐมนตรี กล่าวคือให้รัฐสภามีสองสภา สภาหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่ราษฎรเลือกตั้ง อีกสภาหนึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง รัฐสภามีอำนาจในทางนิติบัญญัติและควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินได้ ด้วยวิธีการตั้งกระทู้ถามรัฐบาล เปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่ลงมติ หรือเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจ

เมื่อรัฐสภามีอำนาจในทางนิติบัญญัติ และควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินดังกล่าวแล้ว สภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณาเห็นว่า เพื่อดุลแห่งอำนาจอันจะยังระบอบ

รัฐธรรมนูญให้ตั้งอยู่ในเสถียรภาพ สมควรที่อำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารจะแยกจากกันให้มากยิ่งขึ้น จึ่งได้ลงมติในหลักสารสำคัญว่า นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีอื่นซึ่งเป็นฝ่ายบริหารจะเป็นสมาชิกแห่งรัฐสภาในขณะเดียวกันมิได้

คณะกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ได้ยกร่างรัฐธรรมนูญตามหลักสารสำคัญซึ่งสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ลงมติไว้ และได้เสนอเพื่อให้สภาร่างรัฐธรรมนูญพิจารณา

สภาร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาเป็นสามวาระ ในวาระที่ ๑ ได้รับร่างรัฐธรรมนูญไว้พิจารณา ในวาระที่ ๒ ได้ตั้งคณะกรรมาธิการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญนั้น กับคำแปรญัติภายใต้บังคับแห่งหลักสารสำคัญที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ ได้ลงมติไว้ และสภาร่างรัฐธรรมนูญได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญ ที่คณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว เริ่มต้นด้วยชื่อรัฐธรรมนูญ คำปรารภ แล้วเรียงตามลำดับมาตรา ในวาระที่ ๓ ได้ลงมติให้เสนอร่างรัฐธรรมนูญนั้นต่อสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา

สภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ได้พิจารณาร่างรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๐ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักรแล้ว ลงมติให้นำร่างรัฐธรรมนูญนั้นขึ้นทูนเกล้าทูนกระหม่อมถวาย เพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธยให้ประกาศใช้ต่อไป

ครั้นเมื่อได้นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูนเกล้าทูนกระหม่อมถวายแล้ว ได้ทรงพระราชวิจารณ์โดยตลอด และทรงพระราชดำริเห็นพ้องต้องตามมติของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภาแล้ว

จึ่งมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม ให้ตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับนี้ขึ้นไว้ ให้ใช้แทนธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ซึ่งได้ตราไว้ ณ วันที่ ๒๘ มกราคม ๒๕๐๒ นั้น ตั้งแต่วันประกาศนี้เป็นต้นไป

ขอให้ปวงชนชาวไทยร่วมแรงร่วมใจกันสนับสนุน ส่งเสริม และรักษาปฏิบัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนี้ ให้เป็นหลักสถิตสถาพร ขอให้ราษฎรใช้สิทธิของตนให้เป็นผลตามระบอบประชาธิปไตย ขอให้รัฐสภากับรัฐบาลปฏิบัติหน้าที่ตามบทแห่งรัฐธรรมนูญนี้ โดยเจตจำนงตรงกันในอันที่จะจรรโลงประเทศชาติให้มั่นคงเจริญก้าวหน้า จรรโลงประชาชนให้เกษมสุขสวัสดี จรรโลงวิถีรัฐธรรมนูญให้สมบูรณ์ด้วยเสถียรภาพตราบเท่านิรันดรกาล สมดังพระบรมราชปณิธานทุกประการ เทอญ

หมวด ๑
บททั่วไป

มาตรา ๑ ประเทศไทยเป็นราชอาณาจักรอันหนึ่งอันเดียว จะแบ่งแยกมิได้

มาตรา ๒ ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้เป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นแต่โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

หมวด ๒
พระมหากษัตริย์

มาตรา ๔ องค์พระมหากษัตริย์ดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะ ผู้ใดจะละเมิดมิได้

มาตรา ๕ ผู้ใดจะกล่าวหาหรือฟ้องร้องพระมหากษัตริย์ในทางใด ๆ มิได้

มาตรา ๖ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ และทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก

มาตรา ๗ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภา

มาตรา ๘ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจบริหารทางคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๙ พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจตุลาการทางศาล

มาตรา ๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงดำรงตำแหน่งจอมทัพไทย

มาตรา ๑๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ ที่จะสถาปนาฐานันดรศักดิ์ และพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์

มาตรา ๑๒ พระมหากษัตริย์ ทรงเลือกและแต่งตั้ง ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นประธานองคมนตรีคนหนึ่ง และองคมนตรีอื่นอีกไม่มากกว่าแปดคน ประกอบเป็นคณะองคมนตรี

คณะองคมนตรีมีหน้าที่ถวายความเห็นต่อพระมหากษัตริย์ในพระราชกรณียกิจทั้งปวงที่พระมหากษัตริย์ทรงปรึกษา และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๓ การเลือกและแต่งตั้งองคมนตรีก็ดี การให้องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งก็ดี ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนาม รับสนองพระบรมราชโองการ แต่งตั้งประธานองคมนตรีหรือให้ประธานองคมนตรีพ้นจากตำแหน่ง และให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนาม รับสนอง พระบรม ราชโองการ แต่งตั้ง องคมนตรีอื่น หรือให้องคมนตรีอื่น พ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๔ องคมนตรีต้องไม่เป็นข้าราชการประจำ รัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมืองอื่น สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทน หรือสมาชิกหรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง และต้องไม่แสดงการฝักใฝ่ในพรรคการเมืองใด ๆ

มาตรา ๑๕ ก่อนเข้ารับหน้าที่ องคมนตรี ต้องถวายสัตย์ ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

"ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์

ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ"

มาตรา ๑๖ องคมนตรีพ้นจากตำแหน่งเมื่อตาย ลาออก หรือมีพระบรมราชโองการให้พ้นจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๗ การแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการในพระองค์และสมุหราชองครักษ์ให้เป็นไปตามพระราชอัธยาศัย

มาตรา ๑๘ ในเมื่อพระมหากษัตริย์จะไม่ประทับอยู่ในราชอาณาจักร หรือจะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้ด้วยเหตุใดก็ตาม จะได้ทรงแต่งตั้งผู้ใดผู้หนึ่งด้วยความเห็นชอบของรัฐสภาเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๙ ในกรณีที่พระมหากษัตริย์มิได้ทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๑๘ ก็ดี ในกรณีที่พระมหากษัตริย์ไม่สามารถทรงแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพราะยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะหรือเพราะเหตุอื่นใดก็ดี ให้คณะองคมนตรีเสนอชื่อผู้ใดผู้หนึ่งที่สมควรดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาประกาศในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์แต่งตั้งผู้นั้นเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

มาตรา ๒๐ ในระหว่างที่ไม่มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อน

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว

ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคหนึ่งก็ดี ในระหว่างที่ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามวรรคสองก็ดี ประธานองคมนตรีจะปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นประธานองคมนตรีมิได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ให้คณะองคมนตรีเลือกองคมนตรีคนหนึ่งขึ้นทำหน้าที่ประธานองคมนตรีชั่วคราว

มาตรา ๒๑ ก่อนเข้ารับหน้าที่ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมรัฐสภาด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

"ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ (พระปรมาภิไธย) และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ"

มาตรา ๒๒ การสืบราชสมบัติ ให้เป็นไปโดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ และประกอบด้วยความเห็นชอบของรัฐสภา

การยกเลิกหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ให้กระทำได้โดยวิธีการอย่างเดียวกันกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๓ ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลง ให้คณะองคมนตรีเสนอพระนามผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๔๖๗ ต่อรัฐสภาเพื่อขอความเห็นชอบ เมื่อรัฐสภาให้ความเห็นชอบแล้ว ให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภาประกาศเพื่อให้ประชาชนทราบ

ในระหว่างที่ยังไม่มีประกาศองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์ตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไปพลางก่อน แต่ในกรณีที่ราชบัลลังก์ว่างลงในระหว่างที่ได้แต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไว้ตามมาตรา ๑๘ หรือมาตรา ๑๙ หรือระหว่างเวลาที่ประธานองคมนตรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา ๒๐ วรรคหนึ่ง ก็ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ๆ แล้วแต่กรณี เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป ทั้งนี้ จนกว่าจะได้ประกาศองค์ผู้สืบราชสันตติวงศ์

ในกรณีที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ซึ่งได้รับการแต่งตั้งไว้ และเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไปตามวรรคสองไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ประธานองคมนตรีทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราว

ในกรณีที่ ประธานองคมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ตามวรรคสอง หรือทำหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ชั่วคราวตามวรรคสาม ให้นำบทบัญญัติมาตรา ๒๐ วรรคสาม มาใช้บังคับ

หมวด ๓

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา ๒๔ บุคคลไม่ว่าเหล่ากำเนิดหรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครองแห่งรัฐธรรมนูญเสมอกัน

มาตรา ๒๕ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย ฐานันดรศักดิ์โดยกำเนิดก็ดี โดยแต่งตั้งก็ดี โดยประการอื่นใดก็ดี ไม่กระทำให้เกิดเอกสิทธิอย่างใดเลย

มาตรา ๒๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา และย่อมมีเสรีภาพในการปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือของตนเมื่อไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมือง และไม่เป็นการขัดขวางต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ในการใช้เสรีภาพดังกล่าวในวรรคหนึ่ง บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองมิให้รัฐกระทำการใด ๆ อันเป็นการรอนสิทธิหรือเสียประโยชน์อันควรมีควรได้ เพราะเหตุที่ถือศาสนา นิกายของศาสนา หรือลัทธินิยมในทางศาสนา หรือปฏิบัติพิธีกรรมตามความเชื่อถือ แตกต่างจากบุคคลอื่น

มาตรา ๒๗ บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายซึ่งใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้

มาตรา ๒๘ ในคดีอาญา ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จะต้องได้รับการพิจารณา และจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องอาศัยเหตุตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้โดยเฉพาะในกฎหมาย และจะต้องแจ้งเหตุที่ไม่ให้ประกันแก่ผู้ต้องหาหรือจำเลยทราบ

บุคคลผู้ถูกคุมขังหรือถูกจำคุก ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยี่ยมตามสมควร

มาตรา ๒๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในร่างกาย

การจับกุมคุมขังหรือตรวจค้นตัวบุคคลไม่ว่าในกรณีใด ๆ จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่ผู้ถูกจับกุมหรือถูกตรวจค้นจะต้องได้รับแจ้งเหตุพร้อมด้วยรายละเอียดตามสมควรในการที่ถูกจับหรือถูกตรวจค้นโดยไม่ชักช้า และผู้ถูกคุมขังย่อมมีสิทธิที่จะพบและปรึกษาทนายความเป็นการเฉพาะตัวได้

ในกรณีที่มีการคุมขังตัวบุคคล ผู้ถูกคุมขังเองก็ดี พนักงานอัยการก็ดี บุคคลอื่นใดเพื่อประโยชน์ของผู้ถูกคุมขังก็ดี มีสิทธิร้องต่อศาลท้องที่ซึ่งมีอำนาจพิจารณาคดี

อาญาว่าการคุมขังเป็นการมิชอบด้วยกฎหมาย เมื่อมีคำร้องเช่นว่านี้ ให้ศาลดำเนินการไต่สวนฝ่ายเดียวโดยด่วน ถ้าเห็นว่าคำร้องนั้นมีมูล ศาลมีอำนาจสั่งผู้คุมขังให้นำตัวผู้ถูกคุมขังมาศาลโดยพลัน และถ้าผู้คุมขังแสดงให้เป็นที่พอใจของศาลไม่ได้ว่าการคุมขังเป็นการชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้ศาลสั่งปล่อยตัวผู้ถูกคุมขังไปทันที

มาตรา ๓๐ การเกณฑ์แรงงาน จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อประโยชน์ในการป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะอันมีมาเป็นการฉุกเฉิน หรือโดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ซึ่งบัญญัติให้กระทำได้ในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศใช้กฎอัยการศึก

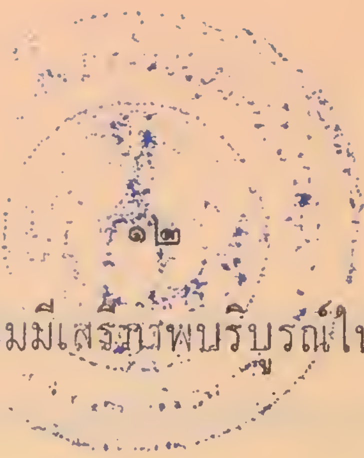
มาตรา ๓๑ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในเคหสถาน

บุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัย และ ครอบครองเคหสถานโดยปรกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองก็ดี การตรวจค้นเคหสถานก็ดี จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๓๒ สิทธิของบุคคลในทรัพย์สินย่อมได้รับความคุ้มครอง ขอบเขตและการจำกัดสิทธิเช่นว่านี้ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การสืบมรดกย่อมได้รับความคุ้มครอง สิทธิของบุคคลในการสืบมรดกย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

การเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะเพื่อการอันเป็นสาธารณูปโภค หรือการอันจำเป็นในการป้องกันประเทศโดยตรง หรือการได้มาซึ่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือเพื่อประโยชน์แก่การผังเมืองหรือประโยชน์ของรัฐอย่างอื่น และต้องชดใช้ค่าทำขวัญอันเป็นธรรมแก่เจ้าของตลอดจนผู้ทรงสิทธิตามที่ระบุไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ บรรดาที่ได้รับความเสียหายในการเวนคืนนั้นด้วย



มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการพูด การเขียน การพิมพ์และการโฆษณา

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อคุ้มครองเสรีภาพของบุคคลอื่น หรือเพื่อหลีกเลี่ยงภาวะคับขัน หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความเสื่อมทรามทางจิตใจของยุวชน

การให้เงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นอุดหนุนหนังสือพิมพ์ของเอกชน รัฐจะกระทำมิได้

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการศึกษาอบรม เมื่อการศึกษาอบรมนั้นไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อหน้าที่ของพลเมืองตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาอบรม และไม่ขัดต่อกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสรรสถานศึกษา

มาตรา ๓๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะในกรณีการชุมนุมสาธารณะ และเพื่อคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่จะใช้ที่สาธารณะ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะการรบหรือการสงคราม หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศสถานการณ์ฉุกเฉิน หรือในระหว่างเวลาที่มีประกาศใช้กฎอัยการศึก

มาตรา ๓๖ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นสมาคม เมื่อมีวัตถุประสงค์ไม่เป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย

การจัดตั้ง และ การดำเนิน กิจการ ของสมาคม ย่อมเป็นไป ตามบท บัญญัติ แห่งกฎหมาย



มาตรา ๓๗ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการรวมกันเป็นพรรคการเมือง เพื่อดำเนินกิจการในทางการเมืองโดยวิถีทางประชาธิปไตย และไม่ขัดต่อระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญนี้

การจัดตั้ง และการดำเนินกิจการ ของพรรคการเมือง ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่าด้วยพรรคการเมือง

มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการสื่อสารถึงกันโดยทางไปรษณีย์หรือทางอื่นที่ชอบด้วยกฎหมาย

การตรวจ การกัก หรือการเปิดเผยจดหมาย โทรเลข โทรศัพท์ หรือสิ่งสื่อสารอื่นใดที่บุคคลมีติดต่อถึงกัน จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอภาคในการใช้การสื่อสารที่จัดไว้เป็นบริการสาธารณะ

มาตรา ๓๙ บุคคลย่อมมีเสรีภาพบริบูรณ์ในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในราชอาณาจักร และในการประกอบอาชีพ

การจำกัดเสรีภาพเช่นว่านี้ จะกระทำได้ก็แต่โดยบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อความปลอดภัยของประเทศ เศรษฐกิจแห่งชาติหรือสวัสดิภาพของประชาชนหรือเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว

การเนรเทศบุคคลผู้มีสัญชาติไทยออกนอกราชอาณาจักรจะกระทำมิได้

มาตรา ๔๐ บุคคลคนเดียวหรือหลายคนร่วมกันย่อมมีสิทธิเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ ภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๑ สิทธิของบุคคลในครอบครัวย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๔๒ สิทธิของบุคคลที่จะฟ้องหน่วยราชการซึ่งเป็นนิติบุคคล ให้รับผิดเพื่อการกระทำของเจ้าพนักงานในฐานะเสมือนเป็นตัวการหรือนายจ้าง ย่อมได้รับความคุ้มครอง

มาตรา ๔๓ บุคคลซึ่งเป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการประจำอื่น และข้าราชการส่วนท้องถิ่น ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประชาชนพลเมือง เว้นแต่ที่จำกัดในกฎหมาย หรือกฎหรือข้อบังคับที่ออกโดยอาศัยอำนาจกฎหมาย เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพหรือวินัย

มาตรา ๔๔ บุคคลจะใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญนี้ให้เป็นปฏิปักษ์ต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญมิได้

หมวด ๔
หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๔๕ บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ

มาตรา ๔๖ บุคคลมีหน้าที่รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๔๗ บุคคลมีหน้าที่รักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๔๘ บุคคลมีหน้าที่เคารพต่อกฎหมาย

มาตรา ๔๙ ในการใช้สิทธิเลือกตั้งและสิทธิออกเสียงประชามติ บุคคลมีหน้าที่ต้องกระทำโดยสุจริต และมุ่งถึงประโยชน์ส่วนรวม

มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๑ บุคคลมีหน้าที่ช่วยเหลือราชการตามที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๕๒ บุคคลมีหน้าที่รับการศึกษาอบรมชั้นประถมศึกษาภายในเงื่อนไขและวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

หมวด ๕
แนวนโยบายแห่งรัฐ

มาตรา ๕๓ บทบัญญัติในหมวดนี้มีไว้เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการตรากฎหมาย และการบริหารราชการตามนโยบายดังกำหนดไว้ และไม่ก่อให้เกิดสิทธิในการฟ้องร้องรัฐ

มาตรา ๕๔ รัฐจะต้องรักษาไว้ซึ่งเอกราช

มาตรา ๕๕ รัฐพึงส่งเสริมสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศ และถือหลักถ้อยทีถ้อยปฏิบัติต่อกัน

มาตรา ๕๖ รัฐพึงร่วมมือกับนานาประเทศในการรักษาความยุติธรรมระหว่างประเทศ และผดุงสันติสุขของโลก

มาตรา ๕๗ กำลังทหารพึงมีโดยเหมาะสมแก่ความจำเป็นสำหรับรักษาเอกราช ความมั่นคงและผลประโยชน์แห่งชาติ

มาตรา ๕๘ กำลังทหารเป็นของชาติพึงใช้เพื่อการรบหรือการสงคราม หรือเพื่อปราบปรามการจลาจล

การใช้กำลังทหารเพื่อการอื่น ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๕๙ รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการศึกษาอบรม

การจัดระบบการศึกษาอบรมเป็นหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะ สถานศึกษาทั้งปวงย่อมอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของรัฐ

การศึกษาอบรมชั้นอุดมศึกษา รัฐพึงจัดการให้สถานศึกษาดำเนินกิจการของตนเองได้ภายในขอบเขตที่กฎหมายบัญญัติ

มาตรา ๖๐ การศึกษาอบรมชั้นประถมศึกษาในสถานศึกษาของรัฐ จะต้องจัดให้โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน

รัฐพึงช่วยเหลือให้ได้มีอุปกรณ์การศึกษาอบรมตามควร

มาตรา ๖๑ รัฐพึงสนับสนุนการวิจัยในศิลปวิทยาและวิทยาศาสตร์

มาตรา ๖๒ รัฐพึงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมประจำชาติ แต่ต้องไม่กระทำโดยวิธีการอันเป็นการบังคับฝืนใจบุคคล

มาตรา ๖๓ รัฐพึงบำรุงรักษาสถานที่และวัตถุอันมีค่าในทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและศิลปกรรม

มาตรา ๖๔ รัฐพึงสนับสนุนให้เอกชนได้มีการริเริ่มในทางเศรษฐกิจ

การประกอบกิจการอันมีลักษณะเป็นสาธารณูปโภค รัฐพึงจัดให้ประสานกันกับการดำเนินกิจการทางเศรษฐกิจส่วนเอกชน ในทางที่จะให้เป็นประโยชน์แก่ประชาชนเป็นส่วนรวม

การประกอบกิจการอันมีลักษณะเป็นสาธารณูปโภคโดยเอกชนก็ดี กิจการอันเป็นการผูกขาดตัดตอนก็ดี จะกระทำได้ก็แต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๖๕ รัฐพึงส่งเสริมและบำรุงการประกอบเกษตรกรรม เพื่อเพิ่มพูนผลิตผลทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ

มาตรา ๖๖ รัฐพึงสนับสนุนการค้าและการประกอบการผลิตส่วนเอกชน ทั้งในเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม

มาตรา ๖๗ รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการสังคมสงเคราะห์ เพื่อสวัสดิภาพและความผาสุกของประชาชน

มาตรา ๖๘ รัฐพึงส่งเสริมให้ประชากรวัยทำงานมีงานทำตามควรแก่อัตภาพและคุ้มครองแรงงานให้เป็นไปโดยเป็นธรรม

มาตรา ๖๙ รัฐพึงส่งเสริมการสาธารณสุข

มาตรา ๗๐ รัฐพึงส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสนับสนุนให้ท้องถิ่นสามารถดำเนินกิจการตามอำนาจหน้าที่ได้เป็นผลดี

หมวด ๖
อำนาจนิติบัญญัติ
ส่วนที่ ๑
บททั่วไป

มาตรา ๗๑ รัฐสภาประกอบด้วยวุฒิสภาและสภาผู้แทน

รัฐสภาจะประชุมร่วมกันหรือแยกกัน ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๗๒ ประธานวุฒิสภาเป็นประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนเป็นรองประธานรัฐสภา

ประธานรัฐสภามีหน้าที่ดำเนินกิจการของรัฐสภาในกรณีประชุมร่วมกันให้เป็นไปตามระเบียบ และมีหน้าที่อื่นตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้

ในกรณีที่ประธานรัฐสภาไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองประธานรัฐสภาทำหน้าที่แทน

มาตรา ๗๓ ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ก็แต่โดยคำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา

มาตรา ๗๔ ร่างพระราชบัญญัติซึ่งได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำขึ้นทูนเกล้า ฯ ถวายเพื่อพระมหากษัตริย์ทรงลงพระปรมาภิไธย และเมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับเป็นกฎหมายได้

มาตรา ๗๕ ร่างพระราชบัญญัติใดพระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วยและพระราชทานคืนมายังรัฐสภา หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวัน รัฐสภาจะต้องปรึกษาร่างพระราชบัญญัตินั้นใหม่ ถ้ารัฐสภาลงมติยืนยันตามเดิมด้วยคะแนนเสียง

ไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภาแล้ว ให้นายกรัฐมนตรีนำร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นทูนเกล้า ฯ ถวายอีกครั้งหนึ่ง เมื่อพระมหากษัตริย์มิได้ทรงลงพระปรมาภิไธยพระราชทานลงมาภายในสามสิบวัน ก็ให้นายกรัฐมนตรีนำพระราชบัญญัตินั้นประกาศในราชกิจจานุเบกษาใช้บังคับเป็นกฎหมายได้ เสมือนหนึ่งว่าพระมหากษัตริย์ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว

มาตรา ๗๖ บุคคลจะเป็นสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนในขณะเดียวกันมิได้

มาตรา ๗๗ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนสภาใดสภาหนึ่งไม่น้อยกว่าห้าคน มีสิทธิเข้าชื่อร้องต่อประธานแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก ว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งแห่งสภานั้นสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ และให้ประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องส่งคำร้องนั้นไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเพื่อพิจารณาวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาด และให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องดังกล่าวในวรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่าสมาชิกภาพของสมาชิกคนใดคนหนึ่งสิ้นสุดลง ย่อมไม่กระทบกระทั่งกิจการที่สมาชิกคนนั้นได้กระทำไปในหน้าที่สมาชิกก่อนที่ประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้รับแจ้งคำวินิจฉัย

ส่วนที่ ๒
วุฒิสภา

มาตรา ๗๘ วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในวิชาการหรือกิจการต่างๆ อันจะยังประโยชน์ให้เกิดแก่การปกครองแผ่นดิน มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด และมีอายุไม่ต่ำกว่าสี่สิบปีบริบูรณ์

สมาชิกวุฒิสภาให้มีจำนวนสามในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาผู้แทน หากจำนวนที่คำนวณได้มีเศษให้ปัดเศษทิ้ง

มาตรา ๗๙ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา มีวาระคราวละหกปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง

ในวาระเริ่มแรกเมื่อครบกำหนดสามปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งสมาชิกเป็นครั้งแรก ให้มีการจับสลากเพื่อให้สมาชิกพ้นจากตำแหน่งเป็นจำนวนกึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด และให้ถือว่าการสิ้นสุดแห่งสมาชิกภาพโดยการจับสลากเป็นการออกตามวาระด้วย

พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะแต่งตั้งผู้ที่ออกตามวาระ เป็นสมาชิกอีกได้

มาตรา ๘๐ สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาสิ้นสุดลง เมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามวาระ

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) เสียสัญชาติไทย

(๕) มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๖ (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๘๙ (๑) (๒) หรือ (๓)

(๖) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาโทษจำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่มีกำหนดโทษชั้นลหุโทษ

มาตรา ๘๑ ถ้าตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงเพราะเหตุอื่นใด นอกจากถึงคราวออกตามวาระ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งบุคคลผู้มีลักษณะต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๗๘ เข้ามาเป็นสมาชิกแทน สมาชิกซึ่งเข้ามาแทนนั้นย่อมอยู่ในตำแหน่งได้เพียงครบตามวาระของผู้ซึ่งตนแทน

ส่วนที่ ๓
สภาผู้แทน

มาตรา ๘๒ สภาผู้แทนประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้ง มีจำนวนตามเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๓

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนให้ใช้วิธีออกเสียงลงคะแนนโดยตรงและลับ และให้ถือเขตจังหวัดเป็นเกณฑ์

การเลือกตั้งจะใช้วิธีรวมเขตหรือแบ่งเขต ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๓ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนให้ถือเกณฑ์จำนวนราษฎรแต่ละจังหวัด ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎรที่ประกาศในปีสุดท้ายก่อนปีที่มีการเลือกตั้ง หนึ่งแสนห้าหมื่นคนต่อสมาชิกสภาผู้แทนหนึ่งคน จังหวัดใดมีราษฎรไม่ถึงหนึ่งแสนห้าหมื่นคนให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนในจังหวัดนั้นได้หนึ่งคน ถ้าจังหวัดใดมีราษฎรเกินหนึ่งแสนห้าหมื่นคน ก็ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนในจังหวัดนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งคนต่อจำนวนราษฎรทุกหนึ่งแสนห้าหมื่นคน เศษของหนึ่งแสนห้าหมื่น ถ้าถึงเจ็ดหมื่นห้าพันหรือกว่านั้นให้นับเป็นหนึ่งแสนห้าหมื่น

มาตรา ๘๔ บุคคลผู้มีคุณสมบัติตามมาตรา ๘๕ และไม่เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา ๘๖ ย่อมมีสิทธิเลือกตั้ง

มาตรา ๘๕ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) สัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวก็ดี บุคคลผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติก็ดี ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนอีกด้วย

(๒) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง

(๓) คุณสมบัติอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๖ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ในวันเลือกตั้ง เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิเลือกตั้ง คือ

(๑) วิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(๒) หูหนวกและเป็นใบ้ ซึ่งไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้

(๓) เป็นภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช

(๔) ต้องคุมขังอยู่โดยหมายของศาล

(๕) อยู่ในระหว่างเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา

มาตรา ๘๗ บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งตามมาตรา ๘๔ และมีคุณสมบัติตามมาตรา ๘๘ ทั้งไม่เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา ๘๙ ย่อมมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน แต่บทบัญญัติมาตรา ๘๖ (๔) มิให้นำมาใช้บังคับในกรณีที่ยังมิได้มีคำพิพากษาของศาลใดศาลหนึ่งให้จำคุกผู้ต้องคุมขัง

มาตรา ๘๘ ผู้สมัครรับเลือกตั้งต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

(๑) สัญชาติไทยตามกฎหมาย แต่บุคคลผู้มีสัญชาติไทยซึ่งบิดาเป็นคนต่างด้าวก็ดี บุคคลผู้ได้สัญชาติไทยโดยการแปลงชาติก็ดี ต้องมีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนอีกด้วย

(๒) อายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

(๓) มาตรฐานการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

(๔) คุณสมบัติอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๘๙ บุคคลผู้มีลักษณะดังต่อไปนี้ เป็นบุคคลต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้ง คือ

(๑) ติดยาเสพติดให้โทษ

(๒) ตาบอดทั้งสองข้าง

(๓) เป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี

(๔) เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีในวันเลือกตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท

(๕) เป็นข้าราชการหรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีเงินเดือนและตำแหน่งประจำ นอกจากข้าราชการการเมือง

(๖) ลักษณะอื่น หากมีกำหนดไว้ในกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๙๐ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน

มาตรา ๙๑ อายุของสภาผู้แทนมีกำหนดคราวละสี่ปีนับแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก

มาตรา ๙๒ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทน จะกระทำได้เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแล้ว พระราชกฤษฎีกานั้นให้ระบุระยะเวลารับสมัครผู้สมัครรับเลือกตั้งและวันเลือกตั้งด้วย ในกรณีการเลือกตั้งทั่วไป ให้กำหนดวันเลือกตั้งวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

มาตรา ๙๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนเพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกใหม่

การยุบสภาผู้แทนให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา ซึ่งต้องกำหนดวันเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนใหม่เป็นการเลือกตั้งทั่วไปภายในเก้าสิบวัน

มาตรา ๙๔ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนเริ่มแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก

มาตรา ๙๕ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนสิ้นสุดลง เมื่อ

(๑) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทน หรือมีการยุบสภาผู้แทน

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติตามมาตรา ๘๕ หรือมาตรา ๘๘

(๕) มีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๖ (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๘๙ (๑) (๒) (๓) (๕) หรือ (๖)

(๖) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาโทษจำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดที่เป็นลหุโทษ หรือความผิดที่มีกำหนดโทษชั้นลหุโทษ

มาตรา ๙๖ ถ้าตำแหน่งสมาชิกว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทน หรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทน ให้มีการเลือกตั้งสมาชิกขึ้นแทนภายในเก้าสิบวัน เว้นแต่อายุของสภาผู้แทนจะเหลือไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

สมาชิกภาพของสมาชิกผู้เข้ามาแทนนั้นเริ่มแต่วันเข้ารับหน้าที่ และอยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของสภาที่เหลืออยู่

ส่วนที่ ๔
บทที่ใช้แก่สภาทั้งสอง

มาตรา ๙๗ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนย่อมเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยไม่อยู่ในความผูกมัดแห่งอาณัติมอบหมายใด ๆ และต้องปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของตนโดยความบริสุทธิ์ใจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย

มาตรา ๙๘ ก่อนเข้ารับหน้าที่ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน ต้องปฏิญาณตนในที่ประชุมแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

"ข้าพเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณว่า ข้าพเจ้าจะปฏิบัติหน้าที่ตามความเห็นของข้าพเจ้าโดยบริสุทธิใจ เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ"

มาตรา ๙๙ วุฒิสภาและสภาผู้แทนแต่ละสภา มีประธานสภาคนหนึ่งและรองประธานสภาคนหนึ่งหรือสองคน ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งจากสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ ตามมติของสภา

มาตรา ๑๐๐ ประธานและรองประธานวุฒิสภาดำรงตำแหน่งจนถึงวันก่อนวันเลือกประธานและรองประธานวุฒิสภาใหม่ ซึ่งจะต้องกระทำเมื่อถึงคราวที่มีการเปลี่ยนสมาชิกกึ่งหนึ่ง

ประธานและรองประธานสภาผู้แทนดำรงตำแหน่งจนสิ้นอายุของสภา หรือมีการยุบสภา

ประธานและรองประธานวุฒิสภา และประธานและรองประธานสภาผู้แทนย่อมพ้นจากตำแหน่งก่อนถึงวาระพ้นจากตำแหน่งตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง เมื่อ

(๑) ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาที่ตนเป็นสมาชิก

(๓) ลาออกจากตำแหน่ง

มาตรา ๑๐๑ ประธานวุฒิสภาและประธานสภาผู้แทนมีหน้าที่ดำเนินกิจการของสภานั้น ๆ ให้เป็นไปตามระเบียบ รองประธานมีหน้าที่ทำกิจการแทนประธานเมื่อประธานไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

มาตรา ๑๐๒ ในเมื่อประธานและรองประธานวุฒิสภาหรือประธานและรองประธานสภาผู้แทนไม่อยู่ในที่ประชุม ให้สมาชิกแห่งสภานั้น ๆ เลือกตั้งกันขึ้นเองเป็นประธานในคราวประชุมนั้น

มาตรา ๑๐๓ การประชุมวุฒิสภาก็ดี การประชุมสภาผู้แทนก็ดี ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา ๑๐๔ ภายใต้บังคับมาตรา ๗๕ มาตรา ๑๒๑ มาตรา ๑๔๙ และมาตรา ๑๖๙ การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

สมาชิกคนหนึ่งย่อมมีเสียงหนึ่งในการออกเสียงลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากัน ให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๑๐๕ ในที่ประชุมวุฒิสภาก็ดี ที่ประชุมสภาผู้แทนก็ดี ที่ประชุมรัฐสภาก็ดี สมาชิกผู้ใดจะกล่าวถ้อยคำใด ๆ ในทางแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนน ย่อมเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาด ผู้ใดจะนำไปเป็นเหตุฟ้องร้องว่ากล่าวสมาชิกผู้นั้นในทางใดมิได้

เอกสิทธินี้ย่อมคุ้มครองไปถึงผู้พิมพ์ และผู้โฆษณารายงานการประชุมโดยคำสั่งของสภา และคุ้มครองไปถึงบุคคลซึ่งประธานในที่ประชุมอนุญาตให้แถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมด้วย

มาตรา ๑๐๖ สมัยประชุมของวุฒิสภาและสภาผู้แทนย่อมเริ่มต้นและสิ้นสุดลงพร้อมกัน ตามสมัยประชุมของรัฐสภา

มาตรา ๑๐๗ ในระหว่างที่สภาผู้แทนถูกยุบ จะมีการประชุมวุฒิสภามิได้

มาตรา ๑๐๘ ในปีหนึ่งให้มีสมัยประชุมสามัญของรัฐสภาสมัยหนึ่งหรือหลายสมัยแล้วแต่สภาผู้แทนจะกำหนด การประชุมครั้งแรกต้องให้สมาชิกได้มาประชุมภายในสามสิบวัน นับแต่วันเลือกตั้ง

วันเริ่มสมัยประชุมสามัญประจำปี ให้สภาผู้แทนเป็นผู้กำหนด

มาตรา ๑๐๙ สมัยประชุมสามัญสมัยหนึ่ง ๆ ให้มีกำหนดเวลาเก้าสิบวัน แต่พระมหากษัตริย์จะโปรดเกล้า ฯ ให้ขยายเวลาออกไปก็ได้

ในระหว่างเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่ง จะโปรดเกล้าฯ ให้ปิดประชุมก็ได้

มาตรา ๑๑๐ พระมหากษัตริย์ทรงเรียกประชุมรัฐสภา ทรงเปิดและปิดประชุม

พระมหากษัตริย์จะเสด็จพระราชดำเนินมาทรงทำพิธีเปิดประชุมด้วยพระองค์เอง หรือโปรดเกล้าฯ ให้รัชทายาทซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้วหรือผู้ใดผู้หนึ่ง เป็นผู้แทนพระองค์มาทำพิธีก็ได้

มาตรา ๑๑๑ เมื่อมีความจำเป็นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ พระมหากษัตริย์จะทรงเรียกประชุมรัฐสภาเป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

มาตรา ๑๑๒ สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนทั้งสองสภารวมกัน หรือสมาชิกของแต่ละสภา ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้นำความกราบบังคมทูล เพื่อมีพระบรมราชโองการประกาศเรียกประชุมรัฐสภา เป็นการประชุมสมัยวิสามัญก็ได้

คำร้องขอดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นของสมาชิกทั้งสองสภาให้ยื่นต่อประธานรัฐสภา ถ้าเป็นของสมาชิกสภาใดให้ยื่นต่อประธานสภานั้น

ให้ประธานสภาผู้ได้รับคำร้องขอนำความกราบบังคมทูลและรับสนองพระบรมราชโองการ

มาตรา ๑๑๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๑๒ การเรียกประชุม การขยายเวลาประชุมและการปิดประชุมรัฐสภา ให้กระทำโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๑๑๔ ในระหว่างสมัยประชุม ห้ามมิให้จับหรือคุมขังหรือหมายเรียกตัวสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนไปทำการสอบสวน ในฐานะที่สมาชิกผู้นั้นเป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา เว้นแต่ในกรณีที่ได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก หรือในกรณีที่จับในขณะกระทำความผิด

ในกรณีที่มีการจับสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนในขณะกระทำความผิด ให้รายงานไปยังประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกโดยด่วน และประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกอาจสั่งปล่อยผู้ถูกจับให้พ้นจากการคุมขังได้

มาตรา ๑๑๕ ในกรณีที่มีการฟ้องสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิสกภาผู้แทนในคดีอาญา ไม่ว่าจะได้ฟ้องนอกหรือในสมัยประชุม ศาลจะพิจารณาคดีนั้นในระหว่างสมัยประชุมมิได้ เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก แต่กระนั้นการพิจารณาคดีก็ต้องไม่เป็นการขัดขวางต่อการที่สมาชิกผู้นั้นจะมาเข้าประชุมสภา

การพิจารณาที่ศาลได้กระทำไปก่อนมีคำอ้างว่าจำเลยเป็นสมาชิกของสภาใดสภาหนึ่งย่อมเป็นอันใช้ได้

มาตรา ๑๑๖ ถ้าสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนถูกคุมขังในระหว่างสอบสวนหรือพิจารณาอยู่ก่อนสมัยประชุม เมื่อถึงสมัยประชุม พนักงานสอบสวนหรือศาลแล้วแต่กรณี ต้องสั่งปล่อยทันที ถ้าหากสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิกได้ร้องขอ

คำสั่งปล่อยตามวรรคหนึ่งให้มีผลบังคับตั้งแต่วันสั่งปล่อยจนถึงวันสุดท้ายแห่งสมัยประชุม

มาตรา ๑๑๗ ร่างพระราชบัญญัติจะเสนอได้ก็แต่โดยคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทน แต่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนจะเสนอได้ก็ต่อเมื่อมีคำรับรองของนายกรัฐมนตรี

ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน หมายความถึงร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อความต่อไปนี้ทั้งหมด หรือแต่ข้อใดข้อหนึ่ง กล่าวคือ การตั้งขึ้นหรือยกเลิกหรือลดหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือผ่อนหรือวางระเบียบการบังคับอันเกี่ยวกับภาษีหรืออากร การจัดสรรหรือรับหรือรักษาหรือจ่ายเงินแผ่นดิน หรือการกู้เงิน หรือการค้ำประกันหรือการใช้เงินกู้ หรือร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยเงินตรา

ในกรณีเป็นที่สงสัยว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินหรือไม่ เป็นอำนาจของประธานแห่งสภาที่ได้รับร่างพระราชบัญญัตินั้นจากคณะรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทน แล้วแต่กรณี เป็นผู้วินิจฉัย

มาตรา ๑๑๘ ร่างพระราชบัญญัติของคณะรัฐมนตรี และร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกสภาผู้แทน ให้เสนอต่อสภาผู้แทน ร่างพระราชบัญญัติของสมาชิกวุฒิสภาให้เสนอต่อวุฒิสภา

มาตรา ๑๑๙ เมื่อสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่เสนอตามมาตรา ๑๑๘ และลงมติให้ใช้ได้แล้ว ให้สภาผู้แทนหรือวุฒิสภาเสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นต่อวุฒิสภา หรือสภาผู้แทนแล้วแต่กรณี วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนต้องพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่อีกสภาหนึ่งเสนอมานั้นให้เสร็จภายในหกสิบวัน แต่ถ้าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน ต้องพิจารณาให้เสร็จภายในสามสิบวัน ทั้งนี้เว้นแต่สภาผู้แทนหรือวุฒิสภาที่เสนอร่างพระราชบัญญัติมานั้นจะได้ลงมติให้ขยายเวลาออกไปเป็นพิเศษ กำหนดวันดังกล่าวให้หมายถึงวันในสมัยประชุม และให้เริ่มนับแต่วันที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นมาถึงวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน แล้วแต่กรณี

ถ้าวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนไม่ได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้เสร็จภายในกำหนดเวลาที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ก็ให้ถือว่าวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนได้ให้ความเห็นชอบในร่างพระราชบัญญัติ

ในการที่สภาผู้แทนเสนอร่างพระราชบัญญัติไปยังวุฒิสภา หรือวุฒิสภาเสนอร่างพระราชบัญญัติไปยังสภาผู้แทน ตามวรรคหนึ่ง ให้ประธานแห่งสภาที่เสนอร่างพระราชบัญญัติไปยังอีกสภาหนึ่งนั้น แจ้งไปตามความเห็นของประธานแห่งสภานั้นด้วย ว่าร่างพระราชบัญญัติที่เสนอไปนั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินหรือไม่ คำแจ้งของประธานแห่งสภาให้ถือเป็นเด็ดขาด

ในกรณีที่ประธานแห่งสภามิได้แจ้งไป ว่าร่างพระราชบัญญัติใดเป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงินหรือไม่ ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นมิใช่ร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

มาตรา ๑๒๐ เมื่อวุฒิสภาหรือสภาผู้แทนได้พิจารณาร่าง พระราชบัญญัติเสร็จแล้ว

(๑) ถ้าเห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาที่เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นมา ก็ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๔

(๒) ถ้าไม่เห็นชอบด้วยกับสภาผู้แทนหรือวุฒิสภา ที่เสนอร่าง พระราชบัญญัตินั้นมา ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่สภาผู้แทนเสนอมา ก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน และส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนไปยังสภาผู้แทน ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติที่วุฒิสภาเสนอมา ก็ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

(๓) ถ้าแก้ไขเพิ่มเติม ก็ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติตามที่แก้ไขเพิ่มเติมนั้นไปยังสภาผู้แทนหรือวุฒิสภาที่เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นมา แล้วแต่กรณี ในกรณีเช่นว่านี้ ให้สภาทั้งสองต่างตั้งบุคคลที่เป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากันตามที่วุฒิสภาหรือสภาผู้แทนที่เสนอร่างพระราชบัญญัตินั้นกำหนด ประกอบเป็นคณะกรรมาธิการร่วมกัน เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัตินั้น แล้วให้คณะกรรมาธิการร่วมกันนั้นรายงานและเสนอร่าง พระราชบัญญัติ ที่คณะ กรรมาธิการร่วมกัน ได้พิจารณาแล้วต่อสภาทั้งสอง ถ้าสภาทั้งสองต่างเห็นชอบด้วยร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้วนั้น ก็ให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๔ ถ้าสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นชอบด้วย ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติของสภาผู้แทน ก็ให้ยับยั้งร่างพระราชบัญญัตินั้นไว้ก่อน ในกรณีที่ร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นร่างพระราชบัญญัติของวุฒิสภา ก็ให้ร่างพระราชบัญญัตินั้นตกไป

คณะกรรมาธิการร่วมกันย่อมมีอำนาจเรียกบุคคลใด ๆ มาแถลงข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติได้ และเอาสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๕ นั้น ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำหน้าที่ตามมาตรานี้ด้วย

การประชุมคณะกรรมาธิการร่วมกัน ต้องมีกรรมาธิการประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนกรรมาธิการทั้งหมด จึงจะเป็นองค์ประชุม และให้นำข้อบังคับการประชุมปรึกษาของวุฒิสภา ในส่วนที่เกี่ยวกับกรรมาธิการมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๒๑ ร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้โดยบทบัญญัติมาตรา ๑๒๐ นั้น เมื่อเวลาหนึ่งปีได้ล่วงพ้นไปนับแต่วันที่วุฒิสภาส่งร่างพระราชบัญญัติกลับคืนมายังสภาผู้แทน สภาผู้แทนอาจยกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๔

ถ้าร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน สภาผู้แทนอาจยกร่างพระราชบัญญัตินั้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทันที ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้าสภาผู้แทนลงมติยืนยันร่างเดิมหรือร่างที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาด้วยคะแนนเสียงมากกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดของสภาแล้ว ก็ให้ถือว่าร่างพระราชบัญญัตินั้นเป็นอันได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา และให้ดำเนินการต่อไปตามมาตรา ๗๔

มาตรา ๑๒๒ ในกรณีที่สภาผู้แทนสิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทน บรรดาร่างพระราชบัญญัติที่รัฐสภายังมิได้ให้ความเห็นชอบ หรือที่พระมหากษัตริย์ไม่ทรงเห็นชอบด้วย หรือมิได้พระราชทานคืนมาภายในเก้าสิบวัน ให้เป็นอันตกไป

มาตรา ๑๒๓ งบประมาณแผ่นดินประจำปีให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ ถ้าพระราชบัญญัติออกไม่ทันปีใหม่ ให้ใช้พระราชบัญญัติงบประมาณปีก่อนนั้นไปพลาง

มาตรา ๑๒๔ การจ่ายเงินแผ่นดิน จะกระทำได้ก็เฉพาะที่ได้อนุญาตไว้ในกฎหมายว่าด้วยงบประมาณ เว้นแต่ในกรณีจำเป็นรีบด่วนจะจ่ายไปก่อนก็ได้ แต่ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ ในกรณีเช่นว่านี้ ต้องขออนุมัติจากรัฐสภาในโอกาสแรกที่พึงกระทำได้

คำอนุมัติของรัฐสภาให้ทำเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะเรื่อง หรือรวมลงไว้ในพระราชบัญญัติโอนเงินในงบประมาณ หรือพระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติม หรือพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปีถัดไป

มาตรา ๑๒๕ วุฒิสภาและสภาผู้แทนมีอำนาจควบคุมราชการแผ่นดินโดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๒๖ ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน สมาชิกทุกคนมีสิทธิตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรีในเรื่องใดอันเกี่ยวกับงานในหน้าที่ได้ แต่รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะไม่ตอบเมื่อเห็นว่าเรื่องนั้นยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

มาตรา ๑๒๗ สมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอให้เปิดอภิปรายทั่วไป ในที่ประชุมวุฒิสภาหรือสภาผู้แทน แล้วแต่กรณี เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในปัญหาอันเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน

ญัตติดังกล่าวในวรรคหนึ่งเป็นของสมาชิกสภาใดให้ยื่นต่อประธานสภานั้น และให้ประธานสภาผู้ได้รับญัตติแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรี เพื่อกำหนดเวลาสำหรับการเปิดอภิปรายทั่วไป ซึ่งต้องไม่ช้ากว่าสามสิบวันนับแต่วันที่นายกรัฐมนตรีได้รับแจ้ง แต่คณะรัฐมนตรีย่อมมีสิทธิที่จะขอให้ระงับการเปิดอภิปรายทั่วไปนั้นเสียได้ เมื่อเห็นว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่ควรเปิดเผย เพราะเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน

ในการเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรานี้ สภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

มาตรา ๑๒๘ สมาชิกวุฒิสภา และ สมาชิกสภาผู้แทน ทั้งสองสภารวม กันหรือสมาชิกของแต่ละสภา ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา มีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะ

ญัตติดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นของสมาชิกของทั้งสองสภาให้ยื่นต่อประธานรัฐสภา ถ้าเป็นของสมาชิกสภาใดให้ยื่นต่อประธานสภานั้น

การเปิดอภิปรายทั่วไปตามญัตติดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้กระทำในที่ประชุมรัฐสภา

เมื่อการเปิดอภิปรายทั่วไปสิ้นสุดลง โดยมิใช่ด้วยมติให้ผ่านระเบียบวาระเปิดอภิปรายนั้นไปให้ที่ประชุมรัฐสภาลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ แต่การลงมติในกรณีเช่นว่านี้มิให้กระทำในวันเดียวกับวันที่การอภิปรายสิ้นสุด

มาตรา ๑๒๙ ถ้ามีปัญหาเกี่ยวกับราชการแผ่นดินที่คณะรัฐมนตรีเห็นสมควรจะฟังความคิดเห็นของสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทน นายกรัฐมนตรีจะแจ้งไปยังประธานรัฐสภาขอให้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปในที่ประชุมรัฐสภาก็ได้ ในกรณีเช่นว่านี้รัฐสภาจะลงมติในปัญหาที่อภิปรายมิได้

มาตรา ๑๓๐ การประชุมวุฒิสภาและสภาผู้แทน ย่อมเป็นการเปิดเผยตามลักษณะที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของแต่ละสภา แต่ถ้าหากคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกของแต่ละสภาไม่น้อยกว่ายี่สิบห้าคนร้องขอให้ประชุมลับ ก็ให้ประชุมลับ

มาตรา ๑๓๑ วุฒิสภาและสภาผู้แทนมีอำนาจเลือกสมาชิกของแต่ละสภา ตั้งเป็นคณะกรรมาธิการสามัญ และมีอำนาจเลือกบุคคลผู้เป็นสมาชิกหรือมิได้เป็นสมาชิกตั้งเป็นคณะกรรมาธิการวิสามัญ เพื่อกระทำกิจการหรือพิจารณาสอบสวนเรื่องใด ๆ อันอยู่ในวงงานของสภาแล้วรายงานต่อสภา คณะกรรมาธิการที่กล่าวนี้ย่อมมีอำนาจเรียกบุคคล

ใด ๆ มาแถลงข้อเท็จจริง หรือ แสดงความ คิดเห็นในการที่ กระทำ หรือ เรื่อง ที่พิจารณาอยู่นั้นได้

เอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๔ นั้น ให้คุ้มครองถึงบุคคลผู้กระทำหน้าที่ตามมาตรานี้ด้วย

มาตรา ๑๓๒ การประชุมคณะกรรมาธิการ ต้องมีกรรมาธิการประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนกรรมาธิการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา ๑๓๓ วุฒิสภาและสภา ผู้แทนมีอำนาจตั้งข้อ บังคับการ ประชุมปรึกษาของแต่ละสภา เกี่ยวกับการเสนอร่างพระราชบัญญัติ การเสนอญัตติ การประชุม การปรึกษาและกิจการอื่น เพื่อดำเนินการตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้

ส่วนที่ ๕

การประชุมร่วมกันของรัฐสภา

มาตรา ๑๓๔ ในกรณีต่อไปนี้ให้รัฐสภาประชุมร่วมกัน

(๑) การให้ความเห็นชอบในการตั้ง ผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ตามมาตรา ๑๘ และมาตรา ๑๙

(๒) การปฏิญาณตนของ ผู้สำเร็จราชการแทน พระองค์ต่อ รัฐสภา ตามมาตรา ๒๑

(๓) การให้ความเห็นชอบในการสืบราชสมบัติตามมาตรา ๒๓

(๔) การปรึกษาร่างพระราชบัญญัติใหม่ตามมาตรา ๗๕

(๕) การเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๑๐

(๖) การเปิดอภิปรายทั่วไปตามมาตรา ๑๒๘ และมาตรา ๑๒๙

(๗) การแถลงนโยบายตามมาตรา ๑๔๑

(๘) การให้ความยินยอมในการประกาศสงครามตามมาตรา ๑๔๙

(๙) การให้ความเห็นชอบแก่หนังสือสัญญาตามมาตรา ๑๕๐

(๑๐) การแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๖๔

(๑๑) การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๖๙

(๑๒) การตีความรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๑๗๓

(๑๓) การให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้และเลิกใช้อำนาจนิติบัญญัติทางคณะรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๗๖ วรรคหนึ่ง

มาตรา ๑๓๕ ในการประชุมรัฐสภา ให้ใช้ข้อบังคับการประชุมปรึกษาของวุฒิสภาโดยอนุโลม

มาตรา ๑๓๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๓ วรรคสอง ในการประชุมรัฐสภาให้นำบทที่ใช้แก่สภาทั้งสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๗

อำนาจบริหาร

มาตรา ๑๓๗ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีคนหนึ่ง และรัฐมนตรีอีกไม่น้อยกว่าสิบห้าคนและไม่มากกว่าสามสิบคน ประกอบเป็นคณะรัฐมนตรี มีหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน

ให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี

มาตรา ๑๓๘ ก่อนเข้ารับหน้าที่ รัฐมนตรีต้องถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ ด้วยถ้อยคำดังต่อไปนี้

"ข้าพระพุทธเจ้า (ชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอถวายสัตย์ปฏิญาณว่า ข้าพระพุทธเจ้าจะจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์ และจะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ของประเทศและประชาชน ทั้งจะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ"

มาตรา ๑๓๙ รัฐมนตรีจะเป็น สมาชิกวุฒิสภาหรือ สมาชิกสภาผู้แทนในขณะเดียวกันมิได้

มาตรา ๑๔๐ รัฐมนตรีย่อมมีสิทธิเข้าประชุม และแถลง ข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมวุฒิสภา ที่ประชุมสภาผู้แทน หรือที่ประชุมรัฐสภา แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน

เอกสิทธิที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๐๕ ให้นำมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๑ คณะรัฐมนตรีที่จะเข้าบริหารราชการแผ่นดิน ต้องแถลงนโยบายต่อรัฐสภา โดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ

มาตรา ๑๔๒ ในการบริหารราชการแผ่นดิน นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีผู้ได้รับแต่งตั้งให้ว่าการกระทรวง ต้องรับผิดชอบต่อรัฐสภาในหน้าที่ของตน และรัฐมนตรีทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภาในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี

มาตรา ๑๔๓ รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) รัฐสภาลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๒๘

(๒) สภาผู้แทนสิ้นอายุหรือมีการยุบสภาผู้แทน

(๓) คณะรัฐมนตรีลาออก

(๔) ความเป็นรัฐมนตรีของนายกรัฐมนตรีสิ้นสุดลงตามมาตรา ๑๔๔

คณะรัฐมนตรีที่พ้นจากตำแหน่งต้องอยู่ในตำแหน่ง เพื่อดำเนินงานไปจนกว่าจะตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่

มาตรา ๑๔๔ ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวเมื่อ

(๑) ตาย

(๒) ลาออก

(๓) ขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา ๘๘ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๖ (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๘๙ (๑) (๒) หรือ (๓)

(๔) รัฐสภาลงมติไม่ไว้วางใจตามมาตรา ๑๒๘

(๕) มีพระบรมราชโองการตามมาตรา ๑๔๕

มาตรา ๑๔๕ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการให้รัฐมนตรีพ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามที่นายกรัฐมนตรีถวายคำแนะนำได้

มาตรา ๑๔๖ ในเหตุฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนในอันจะรักษาความปลอดภัยสาธารณะหรือป้องปัดภัยพิบัติสาธารณะ และไม่สามารถจะเรียกประชุมรัฐสภาได้ทันท่วงทีก็ดี เมื่อกรณีเช่นว่านั้นเกิดขึ้นในระหว่างสภาผู้แทนถูกยุบก็ดี พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

ในการประชุมรัฐสภาคราวต่อไปให้เสนอพระราชกำหนดนั้นต่อรัฐสภาโดยไม่ชักช้า ถ้ารัฐสภาอนุมัติแล้ว ให้พระราชกำหนดนั้นมีผลเป็นพระราชบัญญัติต่อไป ถ้ารัฐสภาไม่อนุมัติให้พระราชกำหนดนั้นตกไป แต่ทั้งนี้ไม่กระทบกระทั่งกิจการที่ได้เป็นไปในระหว่างที่ใช้พระราชกำหนดนั้น

คำอนุมัติหรือไม่อนุมัติให้ทำเป็นพระราชบัญญัติ

มาตรา ๑๔๗ ในระหว่างสมัยประชุม ถ้ามีความจำเป็นต้องมีกฎหมายเกี่ยวด้วยการภาษีอากรหรือเงินตรา ซึ่งจะต้องได้รับการพิจารณาโดยด่วนและลับเพื่อรักษาประโยชน์ของแผ่นดิน พระมหากษัตริย์จะทรงตราพระราชกำหนดให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้

พระราชกำหนดที่ได้ตราขึ้นตามวรรคหนึ่ง จะต้องนำเสนอต่อรัฐสภาภายในสองวัน นับแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๖ วรรคสองและวรรคสามมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๘ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศใช้กฎอัยการศึกตามลักษณะและวิธีการตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉพาะแห่งเป็นการรีบด่วน เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารย่อมกระทำได้ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก

มาตรา ๑๔๙ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการประกาศสงคราม เมื่อได้รับความยินยอมของรัฐสภาแล้ว

มติให้ความยินยอมของรัฐสภา ต้องมีเสียงไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

มาตรา ๑๕๐ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการทำหนังสือสัญญาสันติภาพสงบศึกและทำหนังสือสัญญาอื่นกับนานาประเทศ

หนังสือสัญญาใดมีบทเปลี่ยนแปลงอาณาเขตไทย หรือจะต้องออกพระราชบัญญัติ เพื่อให้การเป็นไปตามสัญญา ต้องได้รับความเห็นชอบของรัฐสภา

มาตรา ๑๕๑ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการพระราชทานอภัยโทษ

มาตรา ๑๕๒ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการถอดถอนฐานันดรศักดิ์ และเรียกคืนเครื่องราชอิสริยาภรณ์

มาตรา ๑๕๓ พระมหากษัตริย์ทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจในการตราพระราชกฤษฎีกาโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย

มาตรา ๑๕๔ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและถอดถอนข้าราชการฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนตำแหน่งปลัดกระทรวง อธิบดี และเทียบเท่า

มาตรา ๑๕๕ การกำหนดคุณสมบัติ การบรรจุ การแต่งตั้ง การถอดถอนและการลงโทษข้าราชการ ให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๑๕๖ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๓ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๑๒ มาตรา ๑๓๗ และมาตรา ๑๗๐ วรรคสอง บทกฎหมาย พระราชหัตถเลขา และพระบรม

ราชโองการใด ๆ อันเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน ต้องมีรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

หมวด ๘
อำนาจตุลาการ

มาตรา ๑๕๗ การพิจารณาพิพากษาอรรถคดี เป็น อำนาจของ ศาลโดยเฉพาะ ซึ่งจะต้องดำเนินตามกฎหมายและในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

มาตรา ๑๕๘ บรรดาศาลทั้งหลายจะตั้งขึ้นได้ก็แต่โดยพระราชบัญญัติ

มาตรา ๑๕๙ การตั้งศาลขึ้นใหม่เพื่อพิจารณา พิพากษาคดีใด คดีหนึ่งหรือที่มีข้อหาฐานใดฐานหนึ่งโดยเฉพาะ แทนศาลธรรมดาที่มีอยู่ตามกฎหมายสำหรับพิจารณาพิพากษาคดีนั้นจะกระทำมิได้

มาตรา ๑๖๐ การบัญญัติกฎหมายให้มีผลเป็นการเปลี่ยนแปลงหรือ แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลหรือวิธีพิจารณา เพื่อใช้แก่คดีใดคดีหนึ่งโดยเฉพาะ จะกระทำมิได้

มาตรา ๑๖๑ ผู้พิพากษามีอิสระในการ พิจารณา พิพากษาอรรถคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย

มาตรา ๑๖๒ พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง ย้ายและถอดถอนผู้พิพากษา

มาตรา ๑๖๓ การแต่งตั้ง การย้ายและการถอดถอนผู้พิพากษา จะต้องได้รับความเห็นชอบ ของ คณะ กรรมการ ตุลาการ ตาม กฎหมาย ว่าด้วยระเบียบ ข้าราชการฝ่ายตุลาการก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูล

การเลื่อนตำแหน่งและการเลื่อนเงินเดือนผู้พิพากษา จะต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ

หมวด ๙

ตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๖๔ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทน ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสี่คนซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมาย

ประธานวุฒิสภาเป็นประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๖๕ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีหน้าที่ตามที่บัญญัติในรัฐธรรมนูญนี้

วิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๖๖ ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั่วไป ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญจากผู้ทรงคุณวุฒิใหม่ ภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรก

กำหนดวันดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้หมายถึงวันในสมัยประชุม

ในการแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง รัฐสภาจะแต่งตั้งผู้ที่พ้นจากตำแหน่งให้เป็นตุลาการรัฐธรรมนูญใหม่อีกได้

มาตรา ๑๖๗ ตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งพ้นจากตำแหน่ง เมื่อ

(๑) เปิดสมัยประชุมรัฐสภาครั้งแรกหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป

(๒) ตาย

(๓) ลาออก

(๔) ขาดคุณสมบัติสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา ๘๘ หรือมีลักษณะต้องห้ามตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๖ (๑) (๒) (๓) หรือ (๕) หรือมาตรา ๘๙ (๑) (๒) หรือ (๓)

มาตรา ๑๖๘ ถ้าตำแหน่งตุลาการรัฐธรรมนูญซึ่งรัฐสภาแต่งตั้งว่างลง เพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามมาตรา ๑๖๗ (๑) ให้รัฐสภาแต่งตั้งตุลาการรัฐธรรมนูญเข้ามาแทนภายในสามสิบวัน

กำหนดวันดังกล่าวในวรรคหนึ่งให้หมายถึงวันในสมัยประชุม

หมวด ๑๐
การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๑๖๙ การแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะกระทำได้ก็แต่โดยหลักเกณฑ์และวิธีการดังต่อไปนี้

(๑) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องมาจากคณะรัฐมนตรี หรือจากสมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนทั้งสองสภารวมกัน หรือจากสมาชิกของแต่ละสภา ไม่ต่ำกว่าหนึ่งในห้าของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(๒) ญัตติขอแก้ไขเพิ่มเติมต้องเสนอเป็นร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติม และให้รัฐสภาพิจารณาเป็นสามวาระ

(๓) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่หนึ่งขั้นรับหลักการ ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการแก้ไขเพิ่มเติมนั้นไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(๔) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สองขั้นพิจารณาเรียงลำดับมาตรา ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ

(๕) เมื่อการพิจารณาวาระที่สองเสร็จสิ้นแล้วให้รอไว้สิบห้าวัน เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้รัฐสภาพิจารณาในวาระที่สามต่อไป

(๖) การออกเสียงลงคะแนนในวาระที่สามขั้นสุดท้าย ให้ใช้วิธีเรียกชื่อและต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยในการที่จะให้ออกใช้เป็นรัฐธรรมนูญไม่ต่ำกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา

(๗) เมื่อการลงมติได้เป็นไปตามที่กล่าวข้างบนนี้แล้ว ให้นำร่างรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมขึ้นทูนเกล้าฯ ถวาย และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๗๔ และมาตรา ๗๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๗๐ ถ้าพระมหากษัตริย์ทรงพระราชดำริเห็นว่า ร่างรัฐธรรมนูญที่นำขึ้นทูนเกล้าฯ ถวายตามมาตรา ๑๖๙ กระทบถึงประโยชน์ได้เสียสำคัญของประเทศหรือประชาชนและทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้ประชาชนได้วินิจฉัย พระมหากษัตริย์ย่อมทรงไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะให้ประชาชนทั่วประเทศออกเสียงเป็นประชามติว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญนั้น

ในการให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติ จะได้มีประกาศพระบรมราชโองการภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นำร่างรัฐธรรมนูญขึ้นทูนเกล้าฯ ถวาย และให้ประธานรัฐสภาเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ

เมื่อมีประกาศพระบรมราชโองการตามวรรคสอง ให้ตราพระราชกฤษฎีกากำหนดวันให้ประชาชนออกเสียงเป็นประชามติภายในเก้าสิบวันนับแต่วันประกาศพระบรมราชโองการและวันออกเสียงประชามติต้องเป็นวันเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ในเมื่อพระมหากษัตริย์ทรงใช้พระราชอำนาจตามมาตรานี้ มิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๖๙ (๗) มาใช้บังคับ

มาตรา ๑๗๑ บุคคลผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนย่อมมีสิทธิออกเสียงประชามติ

หลักเกณฑ์และวิธีการออกเสียงประชามติ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

มาตรา ๑๗๒ ในการให้ประชาชนออกเสียงตามมาตรา ๑๗๐ ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ ถ้ามีประชามติเห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงลงพระปรมาภิไธยภายในสามสิบวันนับแต่วันประกาศผลประชามติ และเมื่อได้ประกาศรัฐธรรมนูญนั้นในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้ ถ้ามีประชามติไม่เห็นชอบด้วยร่างรัฐธรรมนูญให้ร่างรัฐธรรมนูญนั้นตกไป

หมวด ๑๑
บทสุดท้าย

มาตรา ๑๗๓ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๗๕ ถ้ามีปัญหาการตีความรัฐธรรมนูญอันอยู่ในวงงานของวุฒิสภา สภาผู้แทนหรือที่ประชุมรัฐสภา ให้เป็นอำนาจของรัฐสภาที่จะตีความและให้ถือว่าการตีความของรัฐสภาเป็นเด็ดขาด

ในการตีความรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง ต้องมีสมาชิกประชุมไม่ต่ำกว่ากึ่งจำนวนสมาชิกทั้งหมดของทั้งสองสภา จึงจะเป็นองค์ประชุม

มาตรา ๑๗๔ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดมีข้อความแย้งหรือขัดต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้

มาตรา ๑๗๕ ในการที่ศาลจะใช้บทบัญญัติแห่งกฎหมายบังคับแก่คดีใด ถ้าศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นต้องด้วยบทบัญญัติมาตรา ๑๗๔ ก็ให้ศาลรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราว แล้วส่งความเห็นเช่นว่านั้นตามทางการ เพื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้พิจารณาวินิจฉัย

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ถือเป็นเด็ดขาดและให้ใช้ได้ในคดีทั้งปวงแต่ไม่กระทบกระทั่งคำพิพากษาของศาลอันถึงที่สุดแล้ว

คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา

มาตรา ๑๗๖ ในยามที่มีสถานะสงครามหรือในภาวะคับขัน ถึงขนาดอันอาจเป็นภัยต่อความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร และการใช้อำนาจนิติบัญญัติทางรัฐสภาตามปกติอาจขัดข้องหรือไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ เมื่อคณะรัฐมนตรีเสนอ รัฐสภาจะมีมติให้พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางคณะรัฐมนตรี โดยประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติก็ได้ มติดังกล่าวรัฐสภาจะมีมติเลิกเสียเมื่อใดก็ได้

หากสถานะสงคราม หรือ ภาวะคับขันดังกล่าวในวรรคหนึ่งเกิดขึ้นหรือมีอยู่ในระหว่างสภาผู้แทนถูกยุบก็ดี หรือไม่สามารถจะเรียกประชุมรัฐสภาได้ทันท่วงทีก็ดี พระมหากษัตริย์ทรงใช้อำนาจนิติบัญญัติทางคณะรัฐมนตรีได้โดยประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้บังคับดังเช่นพระราชบัญญัติ

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๑๗๗ ภายในสิบห้าวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนหนึ่งร้อยยี่สิบคน เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนแล้วให้เพิ่มหรือลดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาให้มีจำนวนเท่าที่กำหนดในมาตรา ๗๘

การเพิ่มหรือลดจำนวนสมาชิกวุฒิสภาตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำให้เสร็จก่อนวันเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรก ในกรณีเพิ่ม พระมหากษัตริย์จะได้ทรงแต่งตั้งเพิ่ม ในกรณีลด ให้สมาชิกวุฒิสภาพ้นจากสมาชิกภาพเท่าจำนวนที่ลด โดยวิธีจับสลาก

มาตรา ๑๗๘ ในวาระเริ่มแรกก่อนเปิดประชุมรัฐสภาครั้งแรกภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามมาตรา ๑๘๐ ให้วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา

มาตรา ๑๗๙ การเรียกประชุมวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรา ๑๗๘ ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกาเรียก ประชุมรัฐสภาภาย ในสิบ ห้าวันนับแต่วันแต่ง ตั้งสมาชิกวุฒิสภา

มาตรา ๑๘๐ ให้ดำเนินการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนตามเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๘๓ ให้เสร็จสิ้นภายในสองร้อยสี่สิบวันนับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้

มาตรา ๑๘๑ ให้คณะรัฐมนตรีที่บริหารราชการแผ่นดินอยู่ในวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ หรือคณะรัฐมนตรีใหม่หากจะมีขึ้นภายหลัง เป็นคณะรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินตามรัฐธรรมนูญนี้

เมื่อสมาชิกสภาผู้แทนเข้ารับหน้าที่แล้ว ให้คณะรัฐมนตรีตามวรรคหนึ่งพ้นจากตำแหน่ง และให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๔๓ วรรคสอง มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๘๒ ในระหว่างวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรา ๑๗๘ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ อธิบดีกรมอัยการ และบุคคลอื่นอีกสามคนซึ่งวุฒิสภาทำหน้าที่รัฐสภาตามมาตรา ๑๗๘ แต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิในทางกฎหมายภายในสามสิบวันนับแต่วันเปิดประชุมรัฐสภาตามมาตรา ๑๗๙

มาตรา ๑๘๓ บรรดาคำสั่งซึ่งนายกรัฐมนตรีได้สั่งการโดยอ้างมาตรา ๑๗ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ให้คงมีผลใช้บังคับต่อไป

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

....

ประธานสภาร่างรัฐธรรมนูญ

พระราชบัญญัติ

การทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๙๙

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๙๙
เป็นปีที่ ๑๑ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. ๒๔๙๙"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป เว้นแต่บทบัญญัติในมาตรา ๘ และมาตรา ๑๑ ถึงมาตรา ๓๕ จะใช้บังคับเมื่อใด ให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๓ เมื่อได้ประกาศพระราชกฤษฎีกาตามมาตรา ๒ แล้ว ให้ยกเลิก

(๑) พระราชบัญญัติสำหรับทำบาญชีคนในพระราชอาณาจักร (ร.ศ. ๑๒๘)

(๒) พระราชบัญญัติการตรวจสอบบัญชีสำมะโนครัว และการจดทะเบียนคนเกิด คนตาย คนย้ายตำบล พระพุทธศักราช ๒๔๖๑

(๓) พระราชบัญญัติการตรวจสอบบัญชีสำมะโนครัว และการจดทะเบียนคนเกิด คนตาย คนย้ายตำบล (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๗๙ และ

(๔) พระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎรในเขตเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๙

ส่วนบรรดาบทกฎหมาย กฎ และข้อบังคับอื่น ซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับ

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

(๑) "บ้าน" หมายความว่า โรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้เป็นที่อยู่ประจำซึ่งมีเจ้าบ้านครอบครอง และให้หมายความรวมตลอดถึงแพ หรือเรือ ซึ่งจอดประจำและใช้เป็นที่อยู่ประจำด้วย

(๒) "ทะเบียนบ้าน" หมายความว่า ทะเบียนประจำบ้านแต่ละบ้านซึ่งแสดงรายการของคนทั้งหมดผู้อยู่ในบ้าน

(๓) "ทะเบียนคน" หมายความว่า ทะเบียนซึ่งแสดงรายการของคนแต่ละคน

(๔) "ทะเบียนคนเกิด" หมายความว่า ทะเบียนซึ่งแสดงรายการคนเกิด

(๕) "ทะเบียนคนตาย" หมายความว่า ทะเบียนซึ่งแสดงรายการคนตาย

(๖) "เจ้าบ้าน" หมายความว่า ผู้ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครองบ้านในฐานะเป็นเจ้าของ ผู้เช่า หรือในฐานะอื่นใดก็ตาม

ในกรณีที่ไม่ปรากฏเจ้าบ้าน หรือเจ้าบ้านไม่อยู่ ตาย สูญหาย หรือไม่สามารถปฏิบัติกิจการได้ ให้ถือว่าผู้ดูแล หรือผู้อยู่ในบ้านขณะนั้น เป็นเจ้าบ้าน

(๗) "ผู้อยู่ในบ้าน" หมายความว่า คนที่อยู่ประจำในบ้านนั้น

(๘) "คนเกิด" หมายความว่า ทารกขณะคลอดแล้วมีชีวิตอยู่

(๙) "คนตาย" หมายความว่า คนที่สิ้นชีวิต

(๑๐) "ลูกตายในท้อง" หมายความว่า ลูกที่อยู่ในครรภ์มารดาเป็นเวลาเกินกว่ายี่สิบแปดสัปดาห์ และคลอดออกมาโดยไม่มีชีวิต

(๑๑) "ศพ" หมายความว่า ร่างกายของคนตาย

(๑๒) "นายทะเบียนผู้รับแจ้ง" ในเขตเทศบาลหมายความว่า นายทะเบียนท้องถิ่น นอกเขตเทศบาล หมายความว่า นายทะเบียนตำบล

(๑๓) "รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ ให้มีผู้อำนวยการทะเบียน รองผู้อำนวยการทะเบียน และนายทะเบียน คือ นายทะเบียนจังหวัด นายทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนท้องถิ่น และนายทะเบียนตำบล รวมทั้งผู้ช่วยนายทะเบียนดังกล่าว เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัตินี้

ในกรณีที่นายทะเบียนไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้ผู้ช่วยนายทะเบียนเป็นผู้ทำการแทน

มาตรา ๖ เพื่อการถูกต้องแห่งการทะเบียน ให้นายทะเบียนมีอำนาจเรียกเจ้าบ้านหรือบุคคลใด ๆ มาชี้แจงข้อเท็จจริง หรือให้แสดงหลักฐานต่าง ๆ ได้ตามความจำเป็น และมีอำนาจเข้าไปตรวจสอบ หรือสอบถามในบ้านใด ๆ ได้ตามอำนาจหน้าที่เมื่อมีเหตุสงสัยตามควร แต่ต้องแจ้งให้เจ้าบ้านทราบก่อน ทั้งนี้ ให้กระทำได้ในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก

มาตรา ๗ ในการปฏิบัติหน้าที่ ให้ถือว่า ผู้อำนวยการทะเบียน รองผู้อำนวยการทะเบียน นายทะเบียน ผู้ช่วยนายทะเบียน และบุคคลที่ได้รับมอบหมายจากนายทะเบียนให้มีหน้าที่สำรวจตรวจสอบ มีฐานะเป็นเจ้าพนักงานตามความหมายแห่งกฎหมายลักษณะอาญา

มาตรา ๘ ผู้มีส่วนได้เสียจะขอตรวจดูทะเบียน และคัดสำเนารายการได้ที่สำนักทะเบียนระหว่างทำงานโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่ถ้าให้ผู้อำนวยการทะเบียนหรือนายทะเบียนคัดและรับรองสำเนานั้นด้วย ต้องเสียค่าธรรมเนียมห้าบาท เว้นแต่จะได้รับยกเว้นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๙ ให้รัฐมนตรีมีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนผู้อำนวยการทะเบียน และรองผู้อำนวยการทะเบียน กับให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจแต่งตั้งและถอดถอนนายทะเบียน และผู้ช่วยนายทะเบียน ภายในเขตท้องที่ของตน เว้นแต่นายทะเบียนท้องถิ่นและผู้ช่วยนายทะเบียนท้องถิ่น ให้นายกเทศมนตรีมีอำนาจแต่งตั้ง และถอดถอน แล้วรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ

มาตรา ๑๐ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกกฎกระทรวงจัดตั้งสำนักทะเบียน และกำหนดกิจการอื่นเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ใช้บังคับได้

หมวด ๑
คนเกิด คนตาย ลูกตายในท้อง

มาตรา ๑๑ เมื่อมีคนเกิด ให้แจ้งดังต่อไปนี้

(ก) คนเกิดในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่เกิดภายในสิบห้าวัน นับแต่วันเกิด

(ข) คนเกิดนอกบ้าน ให้มารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่เกิดหรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ในโอกาสแรก ภายในสิบห้าวันนับแต่วันเกิด ในกรณีจำเป็นไม่อาจแจ้งได้ตามกำหนด ให้แจ้งภายหลังได้ แต่ต้องไม่เกินสิบห้าวัน นับแต่วันที่อาจแจ้งได้

มาตรา ๑๒ ผู้ใดพบคนเกิดใหม่ซึ่งถูกทิ้งไว้ ให้แจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครอง ตำรวจ หรือนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตนพบนั้นโดยมิชักช้า

มาตรา ๑๓ เมื่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งการมีคนเกิดแล้ว ให้ออกสูติบัตรเป็นหลักฐาน

มาตรา ๑๔ เมื่อมีคนตาย ให้แจ้งดังต่อไปนี้

(ก) คนตายในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่มีคนตาย ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาตาย

ในกรณีที่ไม่มีเจ้าบ้าน ให้ผู้พบศพแจ้งตามความในวรรคก่อน นับแต่เวลาพบศพ

(ข) คนตายนอกบ้าน ให้บุคคลที่ไปกับผู้ตาย หรือผู้พบศพแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ตายหรือพบศพ แล้วแต่กรณี หรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ในโอกาสแรก ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาตายหรือพบศพ ในกรณีเช่นนี้ จะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ ที่สะดวกกว่าก็ได้

กำหนดเวลาให้แจ้งตาม (ก) และ (ข) ถ้าในท้องที่ใดการคมนาคมไม่สะดวก รัฐมนตรีอาจขยายเวลาออกไป โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาได้ แต่กำหนดเวลาทั้งหมดต้องไม่เกินเจ็ดสิบสองชั่วโมง

มาตรา ๑๕ เมื่อมีลูกตายในท้อง ให้แจ้งดังต่อไปนี้

(ก) ลูกตายในท้องในบ้าน ให้เจ้าบ้านแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ลูกตายในท้องนั้น ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาคลอด

(ข) ลูกตายในท้องนอกบ้าน ให้มารดาแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งแห่งท้องที่ที่ลูกตายในท้องนั้น หรือแห่งท้องที่ที่จะพึงแจ้งได้ในโอกาสแรก ภายในยี่สิบสี่ชั่วโมง นับแต่เวลาคลอด ในกรณีเช่นนี้ จะแจ้งต่อพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจที่สะดวกกว่าก็ได้

กำหนดเวลาให้แจ้งตาม (ก) และ (ข) ให้นำความในมาตรา ๑๔ วรรคท้ายมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๖ ภายใต้บังคับแห่งมาตรา ๒๐ เมื่อมีการแจ้งตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ ให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งออกมรณบัตร หรือบัตรลูกตายในท้อง เป็นหลักฐาน แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๗ ผู้ใดได้กระทำการรักษาพยาบาล หรือทำคลอดเนื่องด้วยอาชีพของตน เมื่อมีคนตายหรือลูกตายในท้องต้องออกหนังสือรับรองตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้แก่ผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งตามมาตรา ๑๔ หรือมาตรา ๑๕ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๘ บิดาต้องแจ้งชื่อตัวของบุตร ต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายในหกเดือน นับแต่วันเกิด

หน้าที่แจ้งดังกล่าวนี้ ถ้าไม่ปรากฏบิดา หรือบิดาไม่อาจแจ้งได้ ให้เป็นหน้าที่ของมารดา และถ้าทั้งบิดาและมารดาไม่อาจแจ้งได้ ก็ให้เป็นหน้าที่ของผู้ปกครองเด็กนั้น

มาตรา ๑๙ ห้ามมิให้ผู้ใดเก็บ ฝัง เผา หรือย้ายศพไปจากสถานที่ หรือบ้านที่ตายก่อนได้รับอนุญาตจากนายทะเบียนผู้รับแจ้ง

เมื่อได้รับอนุญาตเช่นว่านั้นแล้ว ห้ามมิให้เก็บ ฝัง เผา หรือย้ายศพผิดไปจากสถานที่ที่ระบุไว้ในใบอนุญาตนั้น เว้นแต่จะได้รับอนุญาตใหม่

ในกรณีที่มีความจำเป็นต้องย้ายศพเพื่อความปลอดภัย หรือสวัสดิภาพของประชาชน ก็ให้ทำได้ ทั้งนี้ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา ๒๐ ถ้ามีเหตุควรสงสัยว่าคนตาย หรือลูกตายในท้อง ตายด้วยโรคติดต่ออันตราย หรือตายโดยผิดธรรมชาติ ให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งรีบแจ้งต่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยโรคติดต่ออันตราย หรือพนักงานฝ่ายปกครอง หรือตำรวจ และให้รอการออกมรณบัตร หรือบัตรลูกตายในท้องไว้ก่อน จนกว่าจะได้รับความเห็นชอบจากเจ้าพนักงานดังกล่าว

มาตรา ๒๑ ให้นายทะเบียนอำเภอ นายทะเบียนท้องถิ่น แล้วแต่กรณี จัดทำทะเบียนคนเกิด ทะเบียนคนตาย จากสูติบัตรและมรณบัตร โดยใช้สมุดทะเบียนตามแบบที่กำหนด ในกฎกระทรวง

มาตรา ๒๒ ทะเบียนคนเกิด ทะเบียนคนตาย หรือสูติบัตร และมรณบัตรซึ่งได้ลงทะเบียนแล้ว และบัตรลูกตายในท้อง เป็นหนังสือราชการผู้ใดจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการมิได้ เว้นแต่นายทะเบียนจะเป็นผู้แก้โดยได้รับอนุมัติจากผู้ว่าราชการจังหวัด

มาตรา ๒๓ ให้กงสุลไทยหรือข้าราชการสถานทูตไทย ซึ่งกระทรวงการต่างประเทศแต่งตั้งเป็นนายทะเบียน มีหน้าที่รับจดทะเบียนสำหรับผู้มีสัญชาติไทย ในกรณีคนเกิด คนตาย และลูกตายในท้อง นอกราชอาณาจักร

หมวด ๒
การย้ายที่อยู่

มาตรา ๒๔ การย้ายที่อยู่ เจ้าบ้านต้องแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ดังต่อไปนี้

(ก) ผู้อยู่ในบ้าน ย้ายที่อยู่ออกจากบ้านใด ให้แจ้งไม่เกินสิบห้าวัน นับแต่วันย้ายออก

(ข) ผู้ใดย้ายที่อยู่เข้ามาอยู่บ้านใด ให้แจ้งภายในสิบห้าวัน นับแต่วันย้ายเข้า

มาตรา ๒๕ ในกรณีจำเป็นเพื่อประโยชน์แก่การย้ายออกของผู้อยู่ในบ้าน เจ้าบ้านจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งภายในเวลาไม่เกินสามสิบวันก่อนการย้ายออกก็ได้

ถ้าผู้อยู่ในบ้านมิได้ย้ายออกดังแจ้งไว้ตามความในวรรคก่อน ให้เจ้าบ้านแจ้งให้นายทะเบียนผู้รับแจ้งทราบ ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่แจ้งว่าจะย้าย

มาตรา ๒๖ การแจ้งย้ายผู้ใดเข้ามาอยู่ในบ้าน ตามมาตรา ๒๔ (ข) เจ้าบ้านต้องนำหลักฐานการย้ายออกของผู้นั้นตามมาตรา ๒๔ (ก) ไปแสดงต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้งด้วย ทั้งนี้ ไม่บังคับแก่กรณีผู้ย้ายเข้ามาจากต่างประเทศโดยมีหลักฐาน

มาตรา ๒๗ ผู้ใดออกจากบ้านที่ตนมีชื่ออยู่ในทะเบียนไปเกินสามสิบวัน และเข้าอยู่ในบ้านอื่น ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้นั้นย้ายที่อยู่

หมวด ๓

ทะเบียนบ้าน และทะเบียนคน

มาตรา ๒๘ ให้นายทะเบียนอำเภอ หรือนายทะเบียนท้องถิ่น จัดทำทะเบียนบ้าน ในหน้าที่ของตนไว้ทุกบ้าน

มาตรา ๒๙ ในเขตเทศบาล ให้นายทะเบียนท้องถิ่นมอบสำเนาทะเบียนบ้านให้เจ้าบ้านเก็บรักษาไว้ เมื่อมีการแจ้งคนเกิดตามมาตรา ๑๑ การแจ้งคนตายตามมาตรา ๑๔ หรือการย้ายตามมาตรา ๒๔ ให้เจ้าบ้านหรือผู้แทนนำไปให้นายทะเบียนท้องถิ่นลงรายการในสำเนาทะเบียนบ้านให้ถูกต้องตรงกับต้นฉบับทุกครั้ง

ถ้าสำเนาทะเบียนบ้านชำรุดจนใช้การไม่ได้ หรือสูญหาย ให้เจ้าบ้านขอรับสำเนาทะเบียนบ้านใหม่ จากนายทะเบียนท้องถิ่น ภายในเจ็ดวัน นับแต่วันรู้ หรือควรจะได้รู้ถึงการชำรุดหรือสูญหายนั้น โดยเสียค่าธรรมเนียมห้าบาท เว้นแต่การชำรุดหรือสูญหายนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย ให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม

มาตรา ๓๐ บทบัญญัติมาตรา ๒๙ จะใช้บังคับในเขตท้องที่ใด นอกเขตเทศบาลให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา ในกรณีเช่นนี้ นายทะเบียนท้องถิ่น ให้หมายถึงนายทะเบียนอำเภอ

มาตรา ๓๑ ห้ามมิให้ผู้ใดแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายการในสำเนาทะเบียนบ้านเว้นแต่นายทะเบียนผู้มีหน้าที่จัดทำทะเบียนบ้านในเขตนั้น

มาตรา ๓๒ ให้ทุกบ้านมีเลขหมายประจำบ้านไว้ในที่ซึ่งเห็นได้ง่ายโดยชัดแจ้ง บ้านใด ยังไม่มีเลขหมายประจำบ้าน ให้เจ้าบ้านร้องขอ ต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง เพื่อกำหนดเลขหมายประจำบ้านให้

เมื่อมีการร้องขอตามความในวรรคก่อน ให้นายทะเบียนผู้มีหน้าที่กำหนดเลขหมายประจำบ้านให้แก่ผู้ร้องขอ ถ้าในเขตเทศบาล ภายในกำหนดเจ็ดวัน ถ้านอกเขตเทศบาลภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันร้องขอ

มาตรา ๓๓ ผู้ใดรื้อบ้าน ให้แจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันรื้อเสร็จ

มาตรา ๓๔ ผู้ใดสร้างบ้านใหม่ ให้แจ้งต่อนายทะเบียนผู้รับแจ้ง ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันสร้างเสร็จ

มาตรา ๓๕ ให้นายทะเบียนจังหวัด จัดทำทะเบียนคนทุกคนที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของแต่ละจังหวัดขึ้น เมื่อมีคนเกิดหรือคนตาย ให้นายทะเบียนจังหวัดเพิ่มหรือแก้ทะเบียนคนให้ถูกต้องทุกราย

หมวด ๔
การสำรวจตรวจสอบทะเบียนราษฎร

มาตรา ๓๖ เพื่อประโยชน์แห่งการทะเบียนราษฎร ให้มีการสำรวจตรวจสอบทะเบียนราษฎรบางท้องที่ หรือทั่วราชอาณาจักรได้

การสำรวจตรวจสอบทะเบียนราษฎร ดังกล่าวในวรรคก่อน ให้ประกาศโดยพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๓๗ เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาให้มีการสำรวจตรวจสอบทะเบียนราษฎรตามความในมาตรา ๓๖ แล้ว เจ้าบ้านหรือผู้แทนภายในเขตท้องที่ที่ประกาศ จะต้อง

ยอมให้นายทะเบียน หรือบุคคลที่นายทะเบียนมอบหมายเข้าไปในบ้าน เพื่อสำรวจตรวจสอบในระหว่างเวลาพระอาทิตย์ขึ้นถึงพระอาทิตย์ตก และจะต้องชี้แจงตอบคำถามตามความจริง

ให้เจ้าบ้าน หรือผู้แทน ลงลายมือชื่อในรายการสำรวจตรวจสอบ เพื่อรับรองข้อความในรายการที่สำรวจตรวจสอบนั้น

มาตรา ๓๘ ให้นายทะเบียน หรือบุคคลที่นายทะเบียนมอบหมาย แสดงบัตรหนังสือหรือหลักฐานแห่งการเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่แก่เจ้าบ้าน หรือผู้แทนก่อนเข้าไปสำรวจตรวจสอบ

หมวด ๕
บทเบ็ดเสร็จ

มาตรา ๓๙ ในกรณีการแจ้งตามมาตรา ๑๑ มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๘ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๙ วรรค ๒ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ และมาตรา ๓๔ ถ้าผู้มีหน้าที่ต้องแจ้งมอบหมายให้ผู้ใดไปแจ้งแทน และเมื่อผู้ได้รับมอบหมายได้แจ้งตามมาตรานั้น ๆ แล้ว ให้ถือว่าผู้มีหน้าที่นั้นได้แจ้งแล้ว

หมวด ๖
บทลงโทษ

มาตรา ๔๐ ผู้ใด

(๑) ไม่มาตามที่นายทะเบียนเรียก ไม่ยอมชี้แจงข้อเท็จจริง หรือแสดงหลักฐาน หรือไม่ยอมให้นายทะเบียนเข้าไปตรวจสอบในบ้าน ตามมาตรา ๖

(๒) ไม่ยอมให้นายทะเบียน หรือบุคคลที่นายทะเบียนมอบหมายเข้าไปในบ้านเพื่อสำรวจตรวจสอบ ไม่ยอมชี้แจงตอบคำถาม หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อตามมาตรา ๓๗

(๓) ไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๑ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๕ มาตรา ๑๗ มาตรา ๑๘ มาตรา ๒๔ มาตรา ๒๕ วรรค ๒ มาตรา ๒๙ วรรค ๒ มาตรา ๓๒ มาตรา ๓๓ หรือมาตรา ๓๔ หรือ

(๔) ฝ่าฝืนมาตรา ๑๙

มีความผิด ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

บทเฉพาะกาล

มาตรา ๔๑ ผู้ใดได้กระผิด ตามกฎหมาย ว่าด้วยการทะเบียนสำมะโนครัว อยู่แล้วก่อนวันใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับ เมื่อได้แก้ไขให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว เป็นอันพ้นผิดตามความผิดนั้น

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม

นายกรัฐมนตรี

(๗๓ ร.จ. ๑๑๑ ตอนที่ ๑๖ ลงวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๙)

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ เดิมกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรมีอยู่หลายฉบับ คือ

ก. พระราชบัญญัติสำหรับทำบาญชีคนในพระราชอาณาจักร (ร.ศ. ๑๒๘)

ข. พระราชบัญญัติการตรวจสอบบัญชีสำมะโนครัว และการจดทะเบียนคนเกิด คนตาย คนย้ายตำบล พระพุทธศักราช ๒๔๖๐

ค. พระราชบัญญัติ การตรวจสอบบัญชีสำมะโนครัว และการจดทะเบียนคนเกิด คนตาย คนย้ายตำบล (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๗๙

ง. พระราชบัญญัติ การจดทะเบียนราษฎรในเขตเทศบาล พุทธศักราช ๒๔๗๙

และยังมีกฎหมายอื่น ๆ อีก เช่น กฎหมายปกครองท้องที่ และกฎหมายอาญา เป็นต้น กฎหมายแต่ละฉบับยังมีกฎข้อบังคับ และระเบียบการวางไว้ให้ถือปฏิบัติอีกมาก ล้วนแยกเขตและอำนาจหน้าที่ไว้อย่างสับสน เช่น ใช้เฉพาะเขตเทศบาล ใช้เฉพาะมณฑลกรุงเทพ ฯ ใช้เฉพาะหัวเมือง นอกมณฑลกรุงเทพ ฯ และนอกเขตเทศบาล เป็นต้น นับว่าเป็นการยากทั้งแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติ และแก่ราษฎรผู้จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย จึงสมควรรวบรวมและปรับปรุงยกร่างพระราชบัญญัติขึ้นเสียใหม่ ให้รวมวิธีปฏิบัติในการทำทะเบียนราษฎรไว้เสียในที่แห่งเดียวกัน

พระราชบัญญัติ

บัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๐๕

ภูมิพลอดุลยเดช ป.ร.

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๕

เป็นปีที่ ๑๗ ในรัชกาลปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยบัตรประจำตัวประชาชน

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยคำแนะนำและยินยอมของสภาร่างรัฐธรรมนูญในฐานะรัฐสภา ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พ.ศ. ๒๕๐๕"

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป และจะให้ใช้บังคับในท้องที่ใด เมื่อใด ให้ตราเป็นพระราชกฤษฎีกา

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พุทธศักราช ๒๔๘๖

มาตรา ๔ ในพระราชบัญญัตินี้

"บัตร" หมายความว่า บัตรประจำตัวประชาชน

"ทะเบียนบ้าน" หมายความว่า ทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎร

"เจ้าพนักงานตรวจบัตร" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้มีหน้าที่ตรวจบัตรตามพระราชบัญญัตินี้

"พนักงานเจ้าหน้าที่" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

"เจ้าพนักงานออกบัตร" หมายความว่า ผู้ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้เป็นผู้ออกบัตรตามพระราชบัญญัตินี้

"รัฐมนตรี" หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๕ เมื่อได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้พระราชบัญญัตินี้บังคับในท้องที่ใด ผู้มีสัญชาติไทยซึ่งมีอายุตั้งแต่สิบเจ็ดปีบริบูรณ์ขึ้นไป แต่ไม่เกินเจ็ดสิบปีบริบูรณ์ และมีภูมิลำเนาและหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องที่นั้น ต้องมีบัตรภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับในท้องที่นั้น หรือนับแต่วันที่มีอายุครบสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ หรือนับแต่วันที่มีภูมิลำเนาและหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในท้องที่นั้น ที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับหรือนับแต่วันที่มีสัญชาติไทย

การนับอายุตามวรรคแรกให้นับหนึ่งปีบริบูรณ์เมื่อสิ้นปีพุทธศักราชที่เกิดส่วนการนับอายุปีต่อไปให้นับตามปีพุทธศักราช

รัฐมนตรีอาจขยายกำหนดเวลาตามวรรคแรกได้ ตามที่เห็นสมควรโดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา

ความในมาตรานี้ไม่ให้ใช้บังคับแก่บุคคลตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๖ บัตรให้มีลักษณะและขนาดตามที่กำหนดในกฎกระทรวง และอย่างน้อยให้มีชื่อผู้ถือบัตร วันเดือนปีเกิดที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน รูปถ่าย เลขหมาย

ประจำตัว วันออกบัตร ลายมือชื่อหรือตราลายมือชื่อและตราประจำตำแหน่งเจ้าพนักงานออกบัตร

มาตรา ๗ บัตรให้ใช้ได้หกปีนับแต่วันออกบัตร และเมื่อบัตรหมดอายุผู้ถือบัตรต้องมีบัตรใหม่ภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันที่บัตรเดิมหมดอายุ

ในกรณีผู้ถือบัตรเปลี่ยนชื่อตัวและหรือชื่อสกุล ผู้ถือบัตรต้องเปลี่ยนบัตรใหม่ภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันเปลี่ยนชื่อตัวและหรือชื่อสกุล

มาตรา ๘ ในกรณีบัตรหาย ถูกทำลายหรือชำรุดในสารสำคัญ ผู้ถือบัตรต้องมีบัตรใหม่หรือเปลี่ยนบัตรใหม่ แล้วแต่กรณี ภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่บัตรนั้นหาย ถูกทำลายหรือชำรุด

มาตรา ๙ การขอมีบัตร การออกบัตรและการขอเปลี่ยนบัตรใหม่ ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง และให้เสียค่าธรรมเนียมการออกบัตรหรือเปลี่ยนบัตรใหม่ฉบับละห้าบาท

มาตรา ๑๐ เมื่อพนักงานเจ้าหน้าที่ได้รับคำขอมีบัตร หรือเปลี่ยนบัตรใหม่และเห็นว่าคำขอนั้นมีรายการครบถ้วนตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ให้ถ่ายรูปผู้ยื่นคำขอและออกใบรับตามแบบที่กำหนดในกฎกระทรวง ใบรับนี้ให้มีผลใช้ได้เสมือนบัตร ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบรับ

มาตรา ๑๑ ผู้ถือบัตรผู้ใดเสียสัญชาติไทยไม่ว่าด้วยเหตุใดผู้นั้นหมดสิทธิที่จะใช้บัตรนั้นต่อไป และต้องส่งมอบบัตรแก่พนักงานเจ้าหน้าที่แห่งท้องที่ที่ตนมีภูมิลำเนาและหรือมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่เสียสัญชาติไทย

มาตรา ๑๒ ผู้มีส่วนได้เสียจะขอตรวจดูหลักฐานหรือคัดสำเนารายการเกี่ยวกับบัตรได้ที่สำนักงานทะเบียนบัตรประจำตัวประชาชน ที่ว่าการอำเภอหรือกิ่งอำเภอในเวลาราชการโดยไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม แต่ถ้าขอให้เจ้าพนักงานออกบัตรหรือพนักงาน

เจ้าหน้าที่คัดและรับรองสำเนา ต้องเสียค่าธรรมเนียมฉบับละห้าบาท เว้นแต่จะได้รับการยกเว้นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา ๑๓ เงินค่าธรรมเนียมตามพระราชบัญญัตินี้ให้นำไปใช้ได้เฉพาะกิจการเกี่ยวกับการออกบัตรเท่านั้น

มาตรา ๑๔ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๕ วรรคแรก หรือไม่ส่งมอบบัตรแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๑๑ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าร้อยบาท

มาตรา ๑๕ ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา ๗ หรือมาตรา ๘ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองร้อยบาท

มาตรา ๑๖ ผู้ถือบัตรผู้ใดไม่อาจแสดงบัตรได้ในเมื่อเจ้าพนักงานตรวจบัตรขอตรวจ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งร้อยบาท

มาตรา ๑๗ ผู้ไม่มีสัญชาติไทยผู้ใดยื่นคำขอรับบัตรโดยแจ้งข้อความอันเป็นเท็จแก่พนักงานเจ้าหน้าที่ว่าตนมีสัญชาติไทย หรือใช้บัตรซึ่งตนหมดสิทธิที่จะใช้ตามมาตรา ๑๑ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ

มาตรา ๑๘ บัตรประจำตัวประชาชนตามพระราชบัญญัติบัตรประจำตัวประชาชน พุทธศักราช ๒๔๘๖ ให้คงใช้ได้ต่อไปอีกภายในกำหนดสองปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ แต่ถ้าผู้ถือบัตรนั้น มีความประสงค์จะขอมีบัตรตามพระราชบัญญัตินี้ก็ให้ทำได้

มาตรา ๑๙ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจแต่งตั้งเจ้าพนักงานตรวจบัตร พนักงานเจ้าหน้าที่และเจ้าพนักงานออกบัตร โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษา และออกกฎกระทรวงเพื่อปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้

กฎกระทรวงนั้น เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้วให้ใช้บังคับได้ ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

จอมพล ส. ธนะรัชต์

นายกรัฐมนตรี

(๗๕ ร.จ. ๒๖ ตอนที่ ๑๑๕ (ฉบับพิเศษ) ลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๐๕)

หมายเหตุ :- *เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ คือ บัตรประจำตัวประชาชนซึ่งออกตามกฎหมายเดิมมีหลักการและวิธีการไม่เหมาะสมกับสภาพความจำเป็นของประเทศในขณะนี้ สมควรปรับปรุงเสียใหม่ให้มีเป้าหมายให้ประชาชนมีบัตรประจำตัวทั่วประเทศ มีระยะเวลาเสร็จที่แน่นอน และแก้ไขลักษณะบัตร วิธีการทำบัตรและอำนาจหน้าที่ผู้ออกบัตรเสียใหม่ให้รัดกุมและปลอมแปลงได้ยาก กับให้การออกบัตรสะดวกสำหรับประชาชนยิ่งขึ้น*

ธรรมวิจักขณกถา

พระราชชัยกวี

ขอถวายพระพร เจริญพระราชสิริสวัสดิ์พิพัฒนมงคล พระชนม์สุขทุกประการ จงมีแด่สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารพระองค์สมเด็จพระปรมินทรธรรมมิกมหาราชาธิราชเจ้า ผู้ทรงคุณอันประเสริฐ บัดนี้จักรับพระราชทานถวายวิสัชนา ในธรรมวิจักขณกถา ฉลองพระเดชพระคุณ ประดับพระปัญญาบารมี ถ้ารับพระราชทานถวายวิสัชนาไปมิได้ต้องตามโวหารอรรถาธิบาย ในพระธรรมเทศนาบทใดบทหนึ่งก็ดี ขอเดชะพระเมตาคุณ พระกรุณาคุณ และพระขันติคุณ ได้ทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานอภัย แก่อาตมะผู้มีปัญญาน้อย ขอถวายพระพร.

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ ฯ โย ธัมมัง ปัสสะติ, โส มัง ปัสสะติ. โย ธัมมัง นะ ปัสสะติ โสมัง นะ ปัสสะตีติ ธัมโม สักกัจจัง โสตัพโพ ติ ฯ

ณ บัดนี้ จักได้รับพระราชทานถวายวิสัชนา ในธรรมวิจักขณกถาดำเนินความตามวาระพระบาลี ดังที่ได้ยกขึ้นไว้เป็นนิกเขปบทเบื้องต้นว่า "โย ธัมมัง ปัสสะติ โส มัง ปัสสะติ ฯลฯ เป็นอาทิ ซึ่งมีใจความว่าผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเราตถาคตผู้ใดไม่เห็นธรรม ผู้นั้นไม่เห็นเราตถาคต" ดังนี้เป็นต้น เพื่อเป็นธรรมเทศนาเนื่องในโอกาสพระราชกุศลวิสาขบูชา ตามพระราชประเพณี

ก็แล ในการกุศลวิสาขบูชานี้ พุทธบริษัททั้งหลาย ย่อมทำการถวายการบูชาอันสูงสุด ด้วย กาย วาจา ใจ แด่สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า การบูชาด้วยกาย ก็คือ การเดินเวียนประทักษิณเป็นต้น การบูชาด้วยวาจาก็คือการกล่าวคำบูชาก่อนกระทำประทักษิณเป็นต้น การบูชาด้วยใจ ก็คือ การน้อมระลึกถึงพระคุณ ของสมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าพระองค์นั้น อยู่ตลอดเวลาแห่งการกระทำวิสาขบูชา

ก็แต่ว่า การกระทำทั้งสามประการนี้ จักสำเร็จประโยชน์เต็มที่ได้ก็ด้วยการเห็นธรรม ตามที่พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ว่า "ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต" ดังที่กล่าวแล้วข้างต้นนั้นเอง ดังนั้นจะได้ถวายวิสัชนาโดยพิสดาร ในข้อความอันเกี่ยวกับคำว่า "ธรรม" ในที่นี้

จากพระพุทธสุภาษิตนั้น ย่อมแสดงให้เห็นได้โดยประจักษ์อยู่แล้วว่า "พระพุทธองค์จริงนั้น คือสิ่งที่เรียกว่าธรรม" หรือ "ธรรมนั้นแหละคือพระพุทธองค์ องค์จริง" ด้วยเหตุนั้นเอง พระพุทธองค์จึงได้ตรัสว่า ผู้ใดไม่เห็นธรรม ผู้นั้นไม่เห็นเราตถาคต, ต่อเมื่อเห็นธรรม จึงชื่อว่าเห็นตถาคต.

ก็แลในสมัยที่พระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่นั้น พระสรีระร่างกายของพระองค์ ได้ตั้งอยู่ในฐานะเป็นตัวแทนแห่งธรรมสำหรับเครื่องสักการะบูชา แห่งสัตว์โลกทั้งหลาย เป็นต้น ครั้นพระองค์เสด็จดับขันธ์ ปรินิพพานแล้ว ก็มีพระสารีริกธาตุ คือธาตุอันเนื่องกับพระสรีระนั้นได้เหลืออยู่เป็นตัวแทนแห่งธรรม สืบไปตลอดกาลนาน ดังเช่นพระสารีริกธาตุแห่งนี้ ที่พุทธบริษัททั้งหลายมีสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารเป็นประธานได้กระทำสักการบูชาเสร็จไปแล้ว เมื่อสักครู่นี้

ข้อนี้สรุปความได้ว่า พระพุทธองค์ พระองค์จริงนั้น ยังคงอยู่ตลอดกาลและเป็นสิ่งเดียวกันเสมอไป, ได้แก่สิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" ส่วนนิมิต หรือตัวแทนแห่งธรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไปได้ตามควรแก่สถานะ คือจะเป็นพระสรีระของพระองค์โดยตรงก็ได้ หรือจะเป็นพระสารีริกธาตุก็ได้ หรือจะเป็นอุทเทสิกเจดีย์ มีพระพุทธรูปเป็นต้น ก็ได้ แต่ทั้งหมดนั้น ล้วนแต่มีความหมายอันสำคัญสรุปรวมอยู่ที่สิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" นั่นเอง

คำว่า "ธรรม" คำนี้ เป็นคำพูดที่ประหลาดที่สุดในโลก เป็นคำที่แปลเป็นภาษาอื่นไม่ได้ ได้มีผู้พยายามแปลคำคำนี้เป็นภาษาต่างประเทศ เช่นภาษาอังกฤษเป็นต้น ออกไปตั้ง ๒๐-๓๐ คำ ก็ยังไม่ได้ความหมายครบหรือตรงตามความหมายของภาษาบาลี หรือ

ภาษาของพุทธศาสนา ส่วนประเทศไทยเรานี้โชคดีที่ได้ใช้คำคำนี้เสียเลย โดยไม่ต้องแปลเป็นภาษาไทย เราจึงได้รับความสะดวกไม่ยุ่งยากลำบากเหมือนพวกที่พยายามจะแปลคำคำนี้เป็นภาษาของตน ๆ

คำว่า "ธรรม" เป็นคำสั้น ๆ เพียงพยางค์เดียว แต่มีความหมายกว้างขวางลึกซึ้งน่ามหัศจรรย์อย่างยิ่งเพียงไร เป็นสิ่งที่ควรพิจารณาดูอย่างยิ่งดังต่อไปนี้

ในภาษาบาลี หรือภาษาพุทธศาสนาก็ตาม คำว่า "ธรรม" นั้นใช้หมายถึงสิ่งทุกสิ่งไม่ยกเว้นสิ่งใดเลย, ไม่ว่าจะเป็นสิ่งดี สิ่งชั่ว หรือสิ่งไม่ชั่ว ก็รวมอยู่ในคำว่า "ธรรม" ทั้งหมด ดังพระบาลีว่า **กุสลา ธมฺมา, อกุสลา ธมฺมา, อพฺยากตา ธมฺมา,** เป็นอาทิ

ลักษณะเช่นที่กล่าวนี้ของคำว่าธรรม ย่อมเป็นอย่างเดียวกันกับคำว่า พระเป็นเจ้า แห่งศาสนาที่มีพระเป็นเจ้า เช่นศาสนาคริสเตียนเป็นต้น คำคำนั้น เขาให้หมายความว่าสิ่งทุกสิ่ง รวมอยู่ในพระเป็นเจ้าเพียงสิ่งเดียว ดังนั้น แม้ในวงพุทธศาสนาเราถ้ากล่าวกันอย่างให้มีพระเป็นเจ้ากะเขาบ้างแล้ว เราก็มีสิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" นี้เอง ที่ตั้งอยู่ในฐานะเป็น "พระเป็นเจ้า" อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งนี้ก็เพราะสิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" ในพระพุทธศาสนานั้นหมายถึงสิ่งทุกสิ่งจริง ๆ

เพื่อให้เห็นได้อย่างแจ้งชัดและโดยง่าย ว่าสิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" หมายถึงสิ่งทุกสิ่ง อย่างไรนั้น เราอาจจะทำการจำแนกได้ว่า "ธรรม" หมายถึงสิ่งเหล่านี้ คือ (๑) ธรรมชาติทุกอย่างทุกชนิดล้วนแต่เรียกในภาษาบาลีว่า "ธรรม" หรือธรรมในฐานะตัวธรรมชาติ นั่นเอง (๒) กฎของธรรมชาติ ซึ่งมีประจำอยู่ในธรรมชาติเหล่านั้น ก็เรียกในภาษาบาลีว่า "ธรรม" อีกเหมือนกัน นี้คือ ธรรม ในฐานะที่เป็นกฎของธรรมชาติ และมีความหมายเท่ากันกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเป็นเจ้า" ในศาสนาที่ถือว่ามีพระเป็นเจ้า อยู่อย่างเต็มที่แล้ว (๓) หน้าที่ต่าง ๆ ที่มนุษย์จะต้องประพฤติหรือกระทำในทางโลกหรือทางธรรมก็ตาม นี้ก็เรียกตามภาษาบาลีว่าธรรมอีกเหมือนกัน มนุษย์ต้องประพฤติให้ถูกให้ตรง

ตามกฎของธรรมชาติ จึงจะไม่เกิดความทุกข์ขึ้นมา มนุษย์ส่วนมากนี้หลงใหลในทางวัตถุมากเกินไปไม่สนใจสิ่งที่เป็นสุขทางนามธรรม ข้อนี้เป็นการกระทำที่ผิดกฎของธรรมชาติ จึงเกิดการยุ่งอยากนานาประการ ที่เรียกกันว่า "วิกฤติกาล" ขึ้นในโลกจนแก้กันไม่หวาดไม่ไหว มนุษย์สมัยนี้ต้องการสิ่งประเล้าประโลมใจแต่ในทางวัตถุ ไม่ต้องการธรรมมาเป็นเครื่องประเล้าประโลมใจ เหมือนคนในครั้งพุทธกาล และที่ยิ่งไปกว่านั้นอีกก็คือ มนุษย์สมัยนี้ มีการกักตุนเอาไว้เป็นของตัวหรือพวกของตัวมากเกินไป จนผิดกฎธรรมชาติ จึงได้เกิดลัทธิอันไม่พึงปรารถนาขึ้นมาในโลก อย่างที่ไม่เคยเกิดมาแต่ก่อนดังนี้เป็นต้น ข้อนี้เป็นตัวอย่างของการที่มนุษย์ ประพฤติหน้าที่ของตนอย่างไม่สมคล้อยกันกับกฎของธรรมชาติ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งก็คือประพฤติผิดต่อธรรมฝ่ายที่จะเป็นไปเพื่อดับทุกข์ แต่ได้เป็นไปในฝ่ายที่จะสร้างความทุกข์ขึ้นมาในโลก อย่างไม่มีที่สิ้นสุด นี้อย่างหนึ่ง (๔) ผลของการทำหน้าที่หรือการปฏิบัติที่เกิดขึ้นตามกฎของธรรมชาติ เช่น ความทุกข์ ความสุข หรือการบรรลุมรรคผลนิพพาน หรือแม้ที่สุดแต่ความเป็นพระพุทธเจ้าของพระพุทธองค์ก็ดี ซึ่งก็ล้วนแต่เป็นผลของการทำหน้าที่หรือการปฏิบัติไปทั้งนั้น ทั้งหมดนี้ทุกชนิดทุกอย่าง ก็ล้วนแต่เรียกโดย ภาษาบาลีว่า "ธรรม" อีกเหมือนกัน ทั้งหมดนี้ คือความหมายอันกว้างขวางของคำว่า "ธรรม" ซึ่งมีอยู่ประเภทใหญ่ ๆ ๔ ประเภท

สรุปแล้ว คำว่า "ธรรม" เพียงพยางค์เดียว หมายความได้ถึง ๔ อย่าง คือ หมายถึงตัวธรรมชาติก็ได้ หมายถึงกฎของธรรมชาติก็ได้ หมายถึงหน้าที่ที่มนุษย์ต้องทำให้ถูกตามกฎของธรรมชาติก็ได้ และหมายถึงผลต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่นั้น ๆ ก็ได้ นับว่าเป็นคำพูดคำหนึ่งที่ประหลาดที่สุดในโลกและไม่อาจจะแปลเป็นภาษาอื่นได้ด้วยคำเพียงคำเดียวดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

เมื่อสิ่งที่เรียกว่าธรรม มีมากมายมหาศาลอย่างนี้ ปัญหาจะเกิดขึ้นมาว่า คนเราจะรู้ธรรม หรือเห็นธรรมได้ทั้งหมดอย่างไรกัน

เกี่ยวกับข้อนี้ พระพุทธองค์ได้ตรัสไว้เองแล้วว่า เราอาจจะรู้ได้ทั้งหมดและปฏิบัติได้ทั้งหมด ในส่วนที่จำเป็นแก่มนุษย์ หรือเท่าที่มนุษย์จะต้องเข้าเกี่ยวข้องด้วย ส่วนที่เหลือนอกนั้น ไม่ต้องสนใจเลยก็ได้ ข้อนี้พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า ธรรมที่ตถาคตได้ตรัสรู้ทั้งหมดนั้น มีปริมาณเท่ากับใบไม้หมดทั้งป่า ส่วนธรรมที่นำมาสอนคนทั่วไปนั้น มีปริมาณเท่ากับใบไม้กำมือเดียว ข้อนี้หมายถึงความว่าทรงนำมาสอนเท่าที่จำเป็นแก่การทำความดับทุกข์โดยตรงเท่านั้น

ธรรมที่ทรงนำมาสอนคนนั้น แม้จะกล่าวกันว่ามีถึง ๘๔,๐๐๐ ข้อ หรือ ๘๔,๐๐๐ ธรรมขันธ์ก็ตาม ก็ยังสรุปลงได้ในคำพูดเป็นประโยคสั้น ๆ เพียงประโยคเดียวว่า "สัพเพ ธัมมานาลํ อภินิเวสายะ" ซึ่งแปลว่า "ธรรมทั้งหลายทั้งปวงอันใคร ๆ ไม่ควรสำคัญมั่นหมายว่า ตัวตนหรือของตน" ดังนี้ การรู้ข้อนี้ คือการรู้ธรรมทั้งหมด การปฏิบัติข้อนี้คือการปฏิบัติธรรมทั้งหมด ในพระพุทธศาสนา และเป็นการมีชัยชนะเหนือความทุกข์ทั้งหมดได้ เพราะเหตุนั้น ไม่ว่าจะเป็นทุกข์ส่วนบุคคลหรือเป็นทุกข์ของโลกโดยส่วนรวมก็ตาม ถ้าผู้ใดเห็นธรรมส่วนนี้ โดยประจักษ์ ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้เห็นองค์พระตถาคต พระองค์จริงโดยแท้จริง

การเห็นธรรมในที่นี้ เมื่อกล่าวโดยใจความ หมายถึงการมีธรรมที่เป็นความดับทุกข์อยู่แล้วในตน และเห็นประจักษ์อยู่แล้วภายในใจตนว่าความดับทุกข์นั้นเป็นอย่างไร นี่แหละคือหนทางออกทางเดียวของพวกเรา มนุษย์สมัยปัจจุบันนี้ ที่อาจจะเห็นพระพุทธองค์พระองค์จริงได้ ทั้งที่เขากล่าวกันว่า พระองค์เสด็จปรินิพพานไปแล้วตั้งสองพันกว่าปี แต่เราอาจจะเห็นพระองค์ได้ โดยการนำมาใส่ไว้ในใจของเราเสีย นับว่าเป็นที่น่าอัศจรรย์ยิ่งขึ้นไปอีก

ข้อที่ควรทราบต่อไปยังมีสืบไปอีกว่า สิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" นั้น นอกจากจะเป็นคำพูดที่ประหลาดที่สุด โดยแปลเป็นภาษาอื่นไม่ได้ และหมายถึงสิ่งทุกสิ่งไม่ยกเว้นอะไรเลยดังนี้แล้ว ยังเป็นของประหลาดในข้อที่ว่าเป็นสิ่งที่มีอยู่ก่อนสิ่งทั้งปวงเช่นเดียวกับ

สิ่งที่เรียกว่า "พระเป็นเจ้า" ในศาสนาของพวกที่มีพระเป็นเจ้านั้นเหมือนกัน ข้อนี้ปรากฏอยู่ในบาลีขุททกนิกายชาดก ว่า "ธมฺโม หเว ปาตุรโหสิ ปุพฺเพ" ซึ่งแปลว่า "ธรรมปรากฏอยู่ก่อนแล้ว แล" ดังนี้เป็นต้น "ธรรม" ในลักษณะเช่นนี้ ในทางพุทธศาสนาหมายถึงกฎของธรรมชาติ หรืออำนาจอันลึกลับสูงสุดเหนือสิ่งใด ที่บันดาลให้สิ่งทั้งหลายเกิดขึ้น และเปลี่ยนแปลงไปต่าง ๆ นานา อยู่ฝ่ายหนึ่งหรือประเภทหนึ่ง และอีกฝ่ายหนึ่งตรงกันข้าม คือ ไม่มีการเกิดขึ้นหรือเปลี่ยนแปลง อันได้แก่ตัวกฎธรรมชาติหรืออำนาจอันนั้นนั่นเอง ดังนี้ ถ้าผู้ใด ได้รู้ ได้เห็น หรือได้เข้าถึงธรรมประเภทหลังนี้แล้วก็จะไม่หลงใหลในธรรมประเภทที่เปลี่ยนแปลงอีกต่อไป นับว่าเป็นสิ่งที่น่าประหลาดมหัศจรรย์อีกอย่างหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง สิ่งที่เรียกว่า ธรรมนี้ ยังเป็นสิ่งที่มีอยู่ตลอดกาลยิ่งกว่าดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เป็นต้นเสียอีก สมมุติว่า ถ้าเอาอายุของดวงอาทิตย์เป็นต้น ไปเทียบกับอายุธรรม แล้วก็จะมีลักษณะเท่ากันกับการเอาอายุของยุงตัวหนึ่งไปเปรียบกันกับอายุของดวงอาทิตย์เป็นต้นอีกนั่นเอง ซึ่งจะเป็นสิ่งที่น่าขบขันและน่าคิด อย่างไม่มีอะไรเหมือนทั้งนี้ก็เพราะว่า ธรรมนั้นก็คือสิ่งที่เป็นความสมดุลย์ หรือเหมาะสมที่จะคงอยู่ตลอดกาลนั่นเอง

กฎทางวิทยาศาสตร์ที่ว่า "สิ่งใดเหมาะสมที่จะอยู่ สิ่งนั้นจะคงอยู่หรือเหลืออยู่ สิ่งใดไม่เหมาะสมที่จะอยู่คือเข้ากันไม่ได้กับสิ่งที่แวดล้อมเป็นต้นแล้ว สิ่งนั้นจะสูญไป" ดังนี้ นั่นก็คือ กฎของธรรม โดยตรง และธรรมนั่นแหละ เป็นเพียง สิ่งเดียวที่จะยังคงอยู่ตลอดกาล อย่างไม่มีที่สิ้นสุดจริง ๆ ดังนั้น สิ่งที่เรียกว่า "ธรรม" นั้นจึงตั้งอยู่ในฐานะเป็นสิ่งสูงสุดเหนือสิ่งอื่นใด จนกระทั่งแม้พระพุทธเจ้าทั้งหลายทุกพระองค์ก็ล้วนแต่ทรงเคารพธรรม มีธรรมเป็นที่เคารพ ไม่อาจจะมีสิ่งอื่นเป็นที่เคารพ นอกจากธรรมเพียงสิ่งเดียว ทั้งที่พระพุทธเจ้าเอง เป็นผู้ที่ได้ตรัสรู้ธรรมหรือทำให้ธรรมนั้นปรากฏแก่สายตาของสัตว์ทั้งปวง ซึ่งไม่อาจจะมองเห็นได้ด้วยสติปัญญาของตนเอง ข้อความนี้

เป็นสิ่งที่พระพุทธองค์ทรงรำพึง และตรัสไว้เองในคราวที่ตรัสรู้แล้วใหม่ ซึ่งมีปัญหาเกิดขึ้นว่า พระพุทธเจ้าจะทรงอยู่โดยมีอะไรเป็นที่เคารพ หรือหาไม่ดังนี้

ข้อความทั้งหมดตามที่กล่าวมานี้ ถ้าจะสรุปความให้สั้นที่สุดก็จะสรุปได้ความว่า เนื้อตัวของเราทั้งหมดก็คือธรรม กฎธรรมชาติที่ควบคุมเราอยู่ก็คือธรรม หน้าที่ที่เราจะต้องกระทำให้ถูกต้องตามกฎธรรมชาตินั้นก็คือธรรมและในที่สุดผลต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นแก่เราตลอดจนถึงการบรรลุมรรคผลในขั้นสุดท้ายของเราก็คือธรรมอีกนั่นเอง ดังนั้นพระพุทธ-องค์จึงตรัสว่า ธัมมทีปา ธัมมสรณา ซึ่งแปลว่า "ท่านทั้งหลายจะมีธรรมเป็นดวงประทีป จงมีธรรมเป็นที่พึ่งอาศัยเถิด" ดังนี้ และพร้อมกันนั้น ก็ได้ตรัสว่า "ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นตถาคต ผู้ใดไม่เห็นธรรม ผู้นั้นไม่เห็นเราตถาคต แม้ว่าผู้นั้นจะจับมุมจีวรก็ตาม" ดังที่กล่าวแล้วข้างต้น

บัดนี้ เป็นการกล่าวได้ว่าเป็นโชคดีมหาศาล เป็นบุญกุศลมหาศาลของประชาชนชาวไทย ที่ได้มีมหาอัตตาหรือตนหลวงที่เป็นดวงวิญญาณของประเทศชาติ ที่เป็นธรรมิกราชา คือเป็นตนหลวงที่ประกอบด้วยธรรมเป็นตนหลวงที่ทรงสรรเสริญธรรม เป็นตนหลวงที่ชักชวนประชาชนในธรรม เป็นตนหลวงที่ทรงโปรดปรานผู้ที่ตั้งอยู่ในธรรม และทรงเป็นพุทธศาสนูปถัมภ์ เพื่อความมีอยู่แห่งธรรม ในประเทศไทย และตลอดโลกทั้งปวง ดังมีพระราชภาระกิจต่าง ๆ ปรากฏเป็นประจักษ์พยานอยู่แก่สายตาประชาชนชาวไทยทั้งมวลแล้ว

ส่วนที่ควรนับว่าเป็นกรณีพิเศษในวันนี้นั้น คือสมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภารได้เสด็จมาถึงเมืองไชยานี้ เพื่อทรงบำเพ็ญพระกุศลวิสาขบูชา ในที่เฉพาะหน้าพระธาตุเจดีย์ อันเป็นที่ประดิษฐานแห่งพระบรมสารีริกธาตุนี้ ย่อมเป็นการกระทำที่ส่งเสริมความมีแห่งธรรม ในจิตใจของประชาชนให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไปหรืออย่างน้อยก็จะยังคงมีอย่างเพียงพอแก่การที่จะคุ้มครองประชาชนส่วนนี้ ให้ตั้งอยู่ในธรรม ให้มีความร่าเริงกล้าหาญ ในการประพฤติธรรมสืบต่อไปตลอดกาลนาน

แม้ว่าเมืองไชยานี้ จะเป็นเมืองโบราณมาแล้วแต่สมัยศรีวิชัยเคยรุ่งเรืองด้วยพุทธศาสนามาแล้วอย่างยิ่ง ถึงกับแม้แต่บทกล่อมลูกของชาวบ้านก็มีกล่าวถึงนิพพานมาแล้วก็ตาม แต่บัดนี้ตกอยู่ในสภาพที่ต้องการสิ่งกระตุ้นเตือนใจในทางธรรม เป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การเสด็จพระราชดำเนินมาจนถึงที่นี่ ในลักษณะอย่างนี้ ย่อมเป็นพระมหากรุณาธิคุณ และสวัสดีมงคง แก่ประชาชนในถิ่นนี้อย่างมหาศาล เหลือที่จะเปรียบปาน

ขอให้สมเด็จบรมบพิตรพระราชสมภาร จงได้ทรงทราบถึงความจริงข้อนี้โดยประจักษ์ แล้วทรงสำราญพระราชหฤทัย ตามวิสัยแห่งธรรมราชาผู้ทรงชักชวนประชาชนทั้งหลาย ในทางแห่งธรรมจงทุกประการ

ธรรมเทศนา สมควรแก่เวลา เอวัง ก็มี ด้วยประการฉะนี้ ขอถวายพระพร.

พระธรรมเทศนาของพระราชชัยกวี (พุทธทาสมหาเถระ) แสดงถวายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ในวันวิสาขบูชา พุทธศักราช ๒๕๑๐

พระพุทธมนต์คาถา

พระครูสมุหวิจารณ์

วัดประชาโฆสิตาราม

อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

พระคาถาอิติปิโส ๘ ทิศ

๑	อิระชาคะตะระสา	ทิศบูรพา
๒	ติหังจะโตโรถินัง	ทิศอาคเนย์
๓	ปิสัมระโลปุสัตพุท	ทิศทักษิณ
๔	โสมาณะกะริถาโธ	ทิศหรดี
๕	ภะสัมสัมวิสะเทภะ	ทิศประจิม
๖	คะพุทปิ่นทูธัมวะคะ	ทิศพายัพ
๗	วาโธโนอะมะมะวา	ทิศอุดร
๘	อะวิชสุนุตสานุสติ	ทิศอีสาน

พระคาถาอิติปิโสทั้ง ๘ ทิศนี้ มีพระคุณที่จะใช้ได้หลายอย่าง เช่นทำน้ำมนต์รดถอนการกระทำได้ทุกประการ เสกก้อนดิน ๘ ก้อน วางไว้ตามทิศทั้ง ๘ รอบบ้าน หรือนอนตามป่าตามดง ป้องกันภัยทุกประการ ภูตผีปีศาจมิอาจมารบกวนได้ ถ้าจะใช้เป็นบท ๆ ให้ใช้ดังต่อไปนี้

บทที่ ๑ ใช้ปิดเป่าดับพิษไฟและเป่าสารพัดพิษทั้งปวง

บทที่ ๒ ใช้ทำน้ำมนต์รดแก้ไข้ ใช้พ่นดับพิษไฟ

บทที่ ๓ ใช้เสกปูนสูญผีต่าง ๆ เสกพริกไทยพ่นก็ได้

บทที่ ๔ ใช้เสกน้ำมนต์สะเดาะลูกในท้อง เสกให้ได้ ๑๐๘ คาบ ประพรมที่ศีรษะและให้กินด้วย ออกได้แล

บทที่ ๕ ใช้บังคับภูตผีปีศาจ ได้ยินเสียงเราตวาดก็หนีหายไป

บทที่ ๖ ใช้เสกน้ำมนต์ให้กิน แก้กระทำย่ำยีออกสิ้นแล

บทที่ ๗ ใช้ขับผีเสกหวายเฆี่ยน เสกข้าวสารซัดผีอยู่ไม่ได้เลย

บทที่ ๘ ใช้ภาวนาป้องกันตัวกันกระทำคุณผีและคุณคนไม่ถูกเลย

ถวายพรพระ ๘ บท

๑ พาหุงสะหัสสะมะภินิมมิตะสาวุธันตังครีเมขะลังอุทิตะโฆระสะเสนะมารังทานาทิธัมมะวิธินาชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๒ มาราติเรกะมะภิยุชฌิตะสัพพะรัตติง โฆรัมปะนาฬะวะกะมักขะมะถัทธะยักขังขันตีสุทันตะวิธินาชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๓ นาฬาคิริงคะชะวะรังอะติมัตตะภูตังทาวัคคิจักกะมะสะนีวะสุทารุณันตังเมตตัมภุเสกะวิธินาชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๔ อุกขิตตะขัคคะมะติหัตถะสุทารุณันตังธาวันติโยชะนะปะถังคุลิมาละวันตังอิทธีภิสังขะตะมะโนชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๕ กัตวานะกัฏฐะมุทะรัง อิวะคัพภินียาจิญจายะ ทุฏฐะวะจะนังชะนะกายะมัชเฌ สันเตนะโสมะวิธินา ชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๖ สัจจังวิหายะมะติสัจจะกะวาทะเกตุงวาทาภิโรปิตะมะนัง อะติอันธะภูตังปัญญาปะทีปะชะลิโต ชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๗ นันโทปะนันทะภุชะคังวิพุธังมะหิทธิงปุตเตนะ เถระภุชะเคนะ ทะมาปะยันโตอิทธูปะเทสะวิธินาชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๘ ทุคคาหะทิฏฐิภุชะเคนะสุทัฏฐะหัตถังพ์รหมมังวิสุทธิชุติมิทธิ พะกาภิทานัง ญาณาคะเทนะวิธินาชิตะวามุนินโท ตันเตชะสาภะวะตุเมชะยะมังคะลานิ

๑ เอตาปี่พุทธะชะยะมังคะละอัฏฐะคาถา โยวาจะโนทินะทิเนสะระเตมะตันทิ หิตะวานะเนกะวิวิธานิจุปั่ททะวานิโมกขังสุขังอะธิคะเมยยะนะโรสะบั่ญโญ

บทสุดท้ายดังต่อไปนี้

บทที่ ๑ ใช้ภาวนาศัตรูมิอาจประจญได้เลย พ่ายแพ้เรา ถ้าจะขับผีภาวนา ๓ ที่ ทำน้ำมนต์รดถอนคุณคนคุณผีได้สารพัด

บทที่ ๒ ถ้าผู้ใดภาวนาทุกค่ำเช้าดีนัก ใช้เสกยากิน ทา ทุกชนิด แก้โรคภัยไข้เจ็บ เพิ่มฤทธิ์ยาให้แรงขึ้น เสกน้ำมนต์รดก็ได้

บทที่ ๓ ใช้ภาวนากันเสือ ช้าง สัตว์ทุกอย่าง ไม่กล้าแผ้วพานทำร้ายได้ ภาวนาเดินป่าดีนัก ภูตผีปีศาจไม่รบกวน ทั้งกันโรคภัยไข้เจ็บได้ด้วย

บทที่ ๔ เสกน้ำล้างหน้า เกิดสวัสดิมงคล ป้องกันการกระทำทั้งปวง

บทที่ ๕ ถ้าจะแก้ยาแฝดให้หาส้มป่อย ๗ ฝัก ๆ ละ ๗ ข้อ ใส่น้ำมนต์เสกแล้วรดหัว หรือเสกน้ำมันดิบกินทาก็ได้

บทที่ ๖ ถ้าเกิดทุกข์ภัย เป็นถ้อยความกัน ให้ใช้คาถานี้ภาวนามีชัยชนะพ้นจากทุกข์ไป

บทที่ ๗ ภาวนาทุกวันกันสารพัด ถ้าถูกอสรพิษกัด เช่นงูกัดก็ดี ให้เอาคาถานี้ปั๋ดเป่าดับพิษหายสิ้น

บทที่ ๘ ภาวนาทุกวันกันปีศาจและโรคระบาดทั้งปวง ถ้าจะขับผีให้ว่าบทพาหุง ๓ ที่ บทมาราติเรก ๓ ที่ บททุคคา ๓ ที่ ขับผีได้สิ้น

บทสุดท้าย ใช้ปั๋ดพิษทั้งปวง ทำน้ำมนต์แก้โรคภัยไข้เจ็บได้ทุกอย่าง

พระคาถาวันทั้ง ๗

พระคาถาวันอาทิตย์

๑ อุเทตะยัญจักขุมาเอกะราชาหะริสสะวัณโณปะฐะวิปปะภาโสตังตัง นะมัสสามิหะริสสะวัณณัง ปะฐะวิปปะภาสัง ตะยัชชะคุตตา วิหะเรมุทิวะสัง เย พราหมะณาเวทะคุสัพพะธัมเม เต เม นะโม เต จะ มัง ปา ละยันตุ นะมัตถุพุทธานัง นะมัตถุโพธิยา นะโม วิมุตตานัง นะโม วิมุตติยา อิมังโส ปะริตตัง กัตวา โมโร จะระติเอสะนา

พระคาถาวันอาทิตย์นี้ เป็นคาถาสำหรับผู้เกิดวันอาทิตย์ใช้สวดภาวนาประจำวันของตนวันละ ๖ จบ ป้องกันตัวจะได้มีความสุขความเจริญ ปราศจากอันตรายต่าง ๆ ถ้ามีพระพุทธรูปปางถวายเนตรไว้สักการะบูชาด้วยเป็นการดียิ่ง

พระคาถาวันจันทร์

๒ ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะโย จามะนาโปสะกุณัสสะสัทโท ปาปั๊คคะโห ทุสสุปิ่นังอะกันตัง พุทธานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะโย จามะนาโปสะกุณัสสะ สัทโท ปาปั๊คคะโห ทุสสุปิ่นัง อะกันตัง ธัมมานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ ยันทุนนิมิตตัง อะวะมังคะลัญจะโย จามะนาโปสะกุณัสสะ สัทโท ปาปั๊คคะโห ทุสสุปิ่นัง อะกันตัง สังฆานุภาเวนะ วินาสะเมนตุ

พระคาถาวันจันทร์นี้ เป็นคาถาสำหรับผู้เกิดวันจันทร์ ใช้สวดภาวนาประจำวันเกิดของตนวันละ ๑๕ จบ จะได้มีความสุขสิ้นกาลนาน และนอนเป็นสุขไม่ฝันลามก ท่านควรมีพระพุทธรูปปางห้ามญาติไว้สักการะบูชาด้วย

พระคาถาวันอังคาร

๓ ยัสสานุภาวะโต ยักขาเนวะ ทัสเสนติภิงสะนัง ยัมหิ เจวานุยุญชันโต รัตตินทิวะมะตันทิโต สุขังสุปะติสุตโต จะ ปาปังกิญจินะปัสสะติ เอวะมาทิคุณูเปตัง ปะริตตันตัมภะณามะเห

พระคาถาวันอังคารนี้ เป็นคาถาสำหรับผู้เกิดวันอังคาร ให้สวดภาวนาประจำวันเกิดของตนให้ได้วันละ ๘ จบ จะได้มีความเกษมสุข ปราศจากภูตผีปีศาจเบียดเบียน นอนบ่านอนดงอย่าลืมภาวนาคาถาบทนี้ และควรมีพระพุทธรูปปางไสยาสน์ไว้บูชาด้วย

พระคาถาวันพุธ

๔ สัพพาสีวิสะชาตีนัง ทิพพะมันตาคะทัง วิยะยันนาเสติ วิสังโฆรัง เสสัญจาปิ ปะริสสะยัง อาณักเขตตัมหิ สัพพัตถะ สัพพะทา สัพพะปาณินัง สัพพะโสปินิวาเรติ ปะริตตันตัมภะณามะเห

พระคาถาวันพุธนี้ เป็นคาถาสำหรับผู้เกิดวันพุธ ใช้สวดภาวนาประจำวันเกิดให้ได้วันละ ๑๗ จบ จะได้มีความสุขลาภรวย ถ้าสวดบทวิรูปักเข ในหนังสือเจ็ดตำนานด้วย เป็นการป้องกันสัตว์มีพิษต่างๆ เช่นงูเป็นต้นได้ ควรมีพระพุทธรูปปางอุ้มบาตรไว้บูชาด้วย

พระคาถาวันพฤหัสบดี

๕ ปูเรนตัมโพธิสัมภาเร นิพพัตตังโมระโย นิยังเยนะสังวิหิตารักขัง มะหาสัตตัง วะเนจะราจิรัสสัง วายะมันตาปิเนวะสักขิง สุคัณหิตุง พรัหมะมันตันติอักขาตัง ปะริตตันตัมภะณามะเห

พระคาถาวันพฤหัส ฯ นี้ เป็นคาถาสำหรับผู้เกิดวันพฤหัส ฯ ใช้สวดภาวนาประจำวันเกิดของตนให้ได้วันละ ๑๙ จบ จะเจริญรุ่งเรืองยิ่ง ๆ ขึ้น พระพุทธรูปที่ท่านควรมีไว้ประจำตัวคือ พระพุทธรูปปางสมาธิเพื่อทำการสักการะบูชา หรือนำติดตัวไปไหน ๆ ได้สะดวก

พระคาถาวันศุกร์

๖ อัปปะสันเนหินาถัสสะ สาสะเน สาธุสัมมะเต อะมะนุสเสหิ จัณเฑหิ สะทากิพพิ สะการิภิ ปะริสานัญจะ ตัสสันนะ มะหิงสายะ จะคุตติยา ยันเทเสสิ มะหาวีโร ปะริตตันตัมภะณามะเห

พระคาถาวันศุกร์นี้ เป็นคาถาสำหรับผู้เกิดวันศุกร์ ใช้สวดภาวนาประจำวันเกิดของตนให้ได้วันละ ๒๑ จบ จะมีความสุขสำราญเนืองนิตย์ และป้องกันยักษ์ภูตผีปีศาจต่าง ๆ ได้ พระพุทธรูปที่ท่านควรมีไว้ประจำตัวคือ พระพุทธรูปปางรำพึง

พระคาถาวันเสาร์

๗ ยะโตหัง ภะคินิ อะริยายะ ชาติยาชาโต นาภิชานามิ สัญจิจจะ ปาณัง ชีวิตา โวโรเปตา เตนะ สัจเจนะ โสตถิ เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะ

พระคาถาวันเสาร์นี้ เป็นคาถาสำหรับผู้เกิดวันเสาร์ ใช้สวดภาวนาประจำวันเกิดของตนให้ได้วันละ ๑๐ จบ จะได้มีความวัฒนาถาวรด้วยอายุ วรรณะ สุขะ พละ ต่อไป ฯ

พระพุทธรูปที่ท่านควรมีไว้ประจำตัวคือ พระพุทธรูปนาคปรก

พระคาถาพระเจ้า ๑๖ พระองค์

๑ นะ มะ นะ อะ นอ กอ นะกะ กอ ออ นอ อะ นะอะกะอัง อุมิ อะมิ มะหิ สุตัง สุนะพุทธัง อะ สุ นะ อะ ฯ

พระคาถานี้ ถ้าภูตผีปีศาจ ผีโบ่งผีบ่าเข้าคน ให้เสกน้ำมนต์รดหัวและกินเข้าไป ผีนั้นมิอาจจะอยู่ได้เลย ถ้าเป็นไข้เจ็บ ตาน ทราง ทั้งปวง เสกน้ำมนต์พ่นและให้กินเข้าไปหายแล เสกข้าวให้ลูกอ่อนกินมีปัญญา ปราศจากโรคภัยทั้งปวง อักขระพระคาถานี้จะลงตะกรุดก็ได้ เสกด้วยตัวเอง ๑๐๘ ที ให้เด็กผูกมือกันแม่ซื้อและกันสารพัด ถ้าเป็นตาแดงให้เสกน้ำพ่น ๓ วันหาย เสกยาทาและกินทั้งปวง เสกไพลพ่นตะพั้น เสกปูนสูญผี ให้วนปูนที่หัวผีเป็นก้นหอย เมื่อวนออกให้ว่าคาถานี้ถอยหลังผีมิขึ้นเลย ถ้าจะพ่นผีร้ายอันมีพิษ ให้เอาดินสอพองเขียนคาถานี้ลงในกระดานชนวนจึงเอาพริกไทย ๗ เม็ดวางที่คาถานั้น แล้วว่าพระคาถานี้ให้ถอยหลังพ่นลงที่พริกไทยทั้ง ๗ เม็ดนั้นให้กระจายออกจากกัน จึงลบเอาผงประสมกับพริกไทย อมใส่ปากเคี้ยวให้แหลกแล้วพ่นผีนั้นเกิดขึ้นมามิได้ สูญหายสิ้น ถ้าก้างปลาติดคอให้เสกน้ำให้กินแล้วรดหัวหลุดออกมาแล ทำน้ำมนต์สะเดาะลูกในท้องก็ได้

พระคาถาอาวุธพระพุทธเจ้า

๑ อายันตุโภนโต อิธะทานะ สีลา เนกขัมมะ ปัญญา สะหะวิริยะขันติสัจจาธิฏฐานะ สะเมตตุ เปกขายุทธายะโว คัณหะถะ อาวุธานีติ ฯ

พระคาถาอาวุธพระพุทธเจ้านี้ สำหรับภาวนากันภัยต่าง ๆ ได้ เสกน้ำมนต์รด ใช้เสกน้ำมนต์รดคนบ้า เสกข้าวสารซัดผี เสกน้ำมนต์สะเดาะลูกก็ได้ ปัดเป่าสารพัดพิษงู พิษตะขาบ พิษแมลงป่อง ถ้าปัดเป่าให้ตัวเองให้ว่า ๑๕ ที ปัดให้คนอื่นว่า ๑๑ ที กันจระเข้ เสือ แรด วัว ควาย ได้ทั้งนั้น แก้สารพัดการกระทำทุกประการ ผีตายโหงผีตายห่า ภูตผีทุกจำพวกที่เข้าคน เสกน้ำมนต์รดก็ได้ ภาวนาขับก็ได้ เสกเป่าที่หัวก็ได้ออกไปโดยเร็วไว ให้เสกหรือลงมีดหมอก็ได้ ป้องกันได้ทุกประการแล

พระคาถาบารมี ๓๐ ทัศ

๑ อิติปาระมิตาตึงสาอิติสัพพัญญุมาคะตา อิติ โพธิมะนุปปัตโต อิติปิโสจะเตนะโม

พระคาถาบทนี้ ถ้าจะเข้าประจญด้วยฝูงผีปีศาจให้ภาวนา ๗ คาบ มันเห็นเราต้องสะดุ้งกลัวหลบหนีหายไป ถ้าถูกคุณ ถูกผีพราย ผีปอบ ผีใดๆก็ดี ให้เอาพระคาถานี้ทำน้ำมนต์แก้ หรือจะถอนรูปถอนวิทยาคมที่เขากระทำมาด้วยการฝั่งรูป ทำด้วยสิ่งของต่างๆ ถ้าได้สิ่งของเหล่านั้นมา เอาพระคาถานี้ปัดเป่าปล่อยให้คืนไปสู่ผู้ที่กระทำ ให้ฝั่งดินหรือถ่วงน้ำทำลายเสีย เวทมนต์ที่เขากระทำมานั้นจะกลับไปตัวคนที่กระทำมานั้นเอง คาถานี้ใช้สะกดผีดีนัก เช่นผีเด็กผีตายในท้อง เมื่อเวลาจะเอาลงในหม้อ เอาคาถานี้เสกสะกดเสียมิอาจมีฤทธิ์ได้เลย เสกน้ำล้างหน้าเวลาจะไปถอนคุณผีคุณคนมิอาจเข้าตัวเลย

พระคาถามงกุฎพระพุทธเจ้า

๑ อิติปิโสวิเสเสอิ อิเสเสพุทธะนาเมอิ อิเมนาพุทธะตังโสอิ อิโสตังพุทธะปิติอิ

พระคาถามงกุฎพระพุทธเจ้านี้มีคุณานุภาพมาก ใช้เสกน้ำล้างหน้าทุกวัน กันโรคภัยไข้เจ็บทั้งปวง ให้เอามะกรูดกับผักส้มป่อยใส่ลงในขันน้ำมนต์ แล้วเสกด้วยคาถานี้รดหายไข้ และเสกด้ายมงคลสวมกันอันตรายกันผีร้ายได้ทุกชนิด ถ้าผีเข้าอยู่ให้บริกรรมคาถานี้ เป่าศีรษะทนอยู่ไม่ได้ต้องออกไปแล เสกไพลแทงผีเข้าก็ได้ ที่ไหนมีผีดุหลอกหลอนคน ภาวนาคาถานี้ต้องหายไปสิ้น เป็นวิชาที่ขับผีวิเศษนัก

พระคาถาพุทธนิมิต

๑ พุทธัสสะ อิทธิพุทธัสสะ พุทธนิมิตตัง ปะฏิมานะพุทโธ เอกะคะตานัง กายะรูปะสูญญัง พุทธะนิมิตตัง อิทธิริทธิ พุทธะนิมิตตัง

๑ พุทธัสสะ อิทธิพุทธัสสะ พุทธะนิมิตตัง ธาตุพุทโธ เอกะคะตานัง กายะรูปะสูญญัง พุทธะนิมิตตัง อิทธิริทธิ พุทธะนิมิตตัง

๏ พุทธัสสะ อิทธิพุทธัสสะ พุทธะนิมิตตัง นิมิตตะพุทโธ เอกะคะตานัง กายะรูปะสูญญัง พุทธะนิมิตตัง อิทธิริทธิ พุทธะนิมิตตัง

๏ พุทธัสสะ อิทธิพุทธัสสะ พุทธะนิมิตตัง สูญญะพุทโธ เอกะคะตานัง กายะรูปะสูญญัง พุทธะนิมิตตัง อิทธิริทธิ พุทธะนิมิตตัง

๏ พุทธัสสะ อิทธิพุทธัสสะ พุทธะนิมิตตัง สูญญะพุทโธ เอกะคะตานัง กายะรูปะสูญญัง พุทธะนิมิตตัง อิทธิริทธิ พุทธะนิมิตตัง

พระคาถาพุทธนิมิตนี้ ถ้าหากถูกกระทำย่ำยีคุณผีคุณคนทำด้วยประการใด ๆ หรือเกิดโรคระบาด ให้เอามะกรูด ๗ ลูก- ฝักส้มป่อย ๕ ฝัก ใส่ทำน้ำมนต์ สามารถป้องกันได้ทั้งคนและสัตว์ ทำน้ำมนต์รดถอนแก้ถูกกระทำทุกอย่าง ประพรมบ้านเรือนหรือคอกสัตว์ ผู้ใดได้สวดภาวนาไว้เป็นนิจทุกค่ำเช้า สามารถกันเสนียดจัญไรได้ทั้งครอบครัวเรือน หาที่จะอุปมามิได้เลย แล้วแต่ท่านจะเลือกอธิษฐานใช้เอาเถิด

คาถาพระมหาโมคคัลลานต่อกระดูก

๏ เถโร โมคคัลลาโน อันตะระธายิตวา ภูมิสุกขุมัง ปะระมาโน ภะคะวะโตอิทธิยา อัตตะโน สะริเรมังสังโลหิตัง

พระคาถาบทนี้ ให้ภาวนาไว้ทุก ๆ วัน ๆ ละ ๑๐๘ คาบ กันสารพัดอันตรายทั้งปวง ใช้เสกปูนทา เป่าพ่นสารพัด ถ้าจะคัดเลือดให้ภาวนา ๗ ที คัดเลือดหยุดไหลแล

คาถาพระมหาประสาน

๏ จัตตาโร ปัตเต เอโก ปัตโต ยะถาอะธิฏฐาหิ

พระคาถานี้มีคุณานุภาพมาก ใช้ประสานบาดแผลที่ถูกอันตรายต่าง ๆ ประสานกระดูกที่แตกหัก หรือใช้ปัดฟกช้ำก็ได้ ใช้เสกน้ำมันงาดิบทาก็ได้ เวลาบริกรรมประสานให้เพ่งดูก้อนเมฆอันเคลื่อนกลุ้มในท้องฟ้า เอามือกุมที่แผลปิดไว้ หน่วงจิตบริกรรมจนก้อนเมฆนั้นเคลื่อนเข้าติดกันสนิทดีแล้วจึงเป่าไปที่แผลนั้น เอามือออกเถิดติดกันแล จะประสานกระดูกก็ทำดุจเดียวกัน ถ้าทำบาดแผลทั่วทั้งตัวให้เสกน้ำทาประสาน

พระคาถาสักกัตวา

๏ สักกัตตะวา พุทธะรัตนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง หิตัง เทวะมะนุสสานัง พุทธะเตเชนะโสตถินา นัสสันตุ ปั๋ททะวา สัพเพ ทุกขา วูปะสะเมนตุ เต

สักกัตตะวา ธัมมะรัตตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง ปะริฬาหูปะสะมะนัง ธัมมะเตเชนะโสตถินา นัสสันตุปั๋ททะวา สัพเพ ภะยา วูปะสะเมนตุ เต

สักกัตตะวา สังฆะรัตตะนัง โอสะถัง อุตตะมัง วะรัง อาหุเนยยัง ปาหุเนยยัง สังฆะเตเชนะโสตถินา นัสสันตุ ปั๋ททะวา สัพเพ โรคา วูปะสะเมนตุ เต

พระคาถาสักกัตตะวานี้ คุณานุภาพมาก ผู้ใดจำเริญภาวนาทุกเช้าค่ำ สามารถบำบัดทุกข์ภัยได้ทุกประการ ตลอดจนกระทำบั๋ดเป่าโรคภัยไข้เจ็บได้ด้วย เมื่อจะรับประทานยาหรือปรุงยาลงหม้อ จะเป็นยาสิ่งใด ๆ ก็ตาม ให้เอาพระคาถานี้ปลุกเสกก่อน คาถานี้จะใช้ทำน้ำมนต์รดระงับทุกข์ โศก โรคภัย ประการใดก็ได้ ตามแต่จะใช้เถิด ประสิทธิ์ทุกประการ

พระคาถาองคุลิมาล

๏ ยะโตหัง ภะคินิ อะริยายะ ชาติยา ชาโตนาภิชานามิ สัญจิจจะ ปาณังชีวิตา โวโรเปตา เตนะ สัจเจนะ โสตถิ เต โหตุ โสตถิ คัพภัสสะ

พระคาถานี้เป็นพระคาถาของพระอรหันต์อันมีนามว่าพระองคุลิมาล ใช้ในการทำน้ำมนต์สะเดาะลูกให้หญิงมีครรภ์แก่กินเมื่อครบกำหนดออก จะคลอดมาโดยคล่อง ๆ ปราศจากภัยอันตราย ลูกตกรกตาม ทำน้ำมนต์สะเดาะลูกเสก ๖ จบ

คาถาทำน้ำมนต์แก้ไข้แก้บ้า

๏ นะโมพุทธายะ นะมะพะทะ อิมัสมิงกาเย ปะถะวีธาตุ อะนิจจัง อะนัตตา สัญญาปะริณามะนัง นะโมพุทธายะ นะมะพะทะ อิมัสมิงกาเยวาโยธาตุอะนิจจังอะนัตตา นะโมพุทธายะ ยะธาพุทโมนะ

คาถาบทนี้ ทำน้ำมนต์แก้ไข้สารพัด แก้บ้าก็ได้ดีนัก

คาถาน้ำมนต์ครรภ์รักษา

๑ ชัยยะชัยยะอิติปิโสภะคะวา พระพุทธะกุกกุสันโธ อานุภาเวนะ สุวัณณะรัชชะฏังอุปปั่นนัง ชัยยะชัยยะอิติปิโสภะคะวา พระพุทธะ โกนาคม อานุภาเวนะ สุวัณณะรัชชะฏังอุปปั่นนัง ชัยยะชัยยะ อิติปิโสภะคะวา พระพุทธะกัสสะโป อานุภาเวนะ สุวัณณะรัชชะฏังอุปปั่นนัง ชัยยะชัยยะ อิติปิโสภะคะวา พระพุทธะ สิริสากยะมุนีโคคม อานุภาเวนะ สุวัณณะรัชชะฏังอุปปั่นนัง

ตั้งท้องรับประทาน ปราศจากโรคภัย แลเมื่อถึงเวลาก็ออกมาคล่อง ๆ แลบุตรที่เกิดมาจะมีรูปงาม มีสติปัญญาดีประเสริฐนัก เมื่อจะเสกน้ำมนต์นั้นให้เอาเทียน ๕ เล่ม ดอกไม้ ๕ ดอก ตามถวายพระพุทธเจ้าทั้ง ๕ พระองค์ เสกให้ได้ ๑๐๘ ที จึงเอาใส่ในขวดโหลหรือคนโทไว้ให้กินทุก ๆ วันแล

คาถาเป่าศีรษะเวลาคลอดบุตร

๑ พุทโธพุทธัง พุทธะรูปั่ง พุทธะพุทโธ พุทโธพุทธัง พุทธะนิมิตตัง รูปะพุทโธ

พุทโธพุทธัง พุทธะนิมิตตัง สุญญังพุทโธ

คาถาบทนี้ บริกรรมเป่าศีรษะหญิงเวลาคลอดบุตร กันภูตพราย กันมิให้เลือดร้ายตีขึ้น

คาถาพ่นพิษงูและพิษต่าง ๆ

๑ พุทธังปั่จจักขามิ ธัมมังปั่จจักขามิ สังฆังปั่จจักขามิ ปะริสุทโธ คิหิภาวังติมังธาเรหิ อุปาสักโก ปั่จจุทธะรามิ อาปั่จจุขาด

คาถานี้ถ้าถูกงูกัดให้เสกเหล้า ๗ คาบ ตั้งขวัญข้าว ๖ สลึง พ่นตั้งแต่หัวไปจนเท้าแล ถ้าจะแก้คุณเขาทำให้ตั้งขวัญข้าว ๑ ตำลึง แล้วตักน้ำมาขันหนึ่งเสก ๗ คาบทั้งกินทั้งชะโลม ออกโดยสิ้น ตบหัว ๓ ทีเถิด รากออกมา ฯ

ยาแก้อสรพิษ ๒๑ จำพวก

ถ้าจะไปเก็บยา ให้สมมติตนเป็นพระยาครุฑเสียก่อน ว่าคาถานี้ดังนี้

๑ อะหัง ครุฑธาเรนะ ฯ

เวลาไปเก็บยาต้องไปเก็บวันเสาร์ ให้ไปเก็บสรรพยาอันชื่อลูกเล็บครุฑ เอามาฝนลงเสียก่อน แล้วจึงเอารากจิกรากทิ้งถ่อนฝนลงแล้ว ให้กรอกใส่ปากคนเจ็บแม้สลบไปยังไม่สิ้นกำลังวัน คงฟื้นขึ้นอย่าสงสัยเลย ยานี้ดีราคาทองเท่าลูกฟัก ชื่อว่ายากำลังพระยาครุฑ ฯ

ถ้างูกัดผู้ใดสลบไปครึ่งวันค่อนวันก็ดี ให้ทดลองถอนผมดู ถ้าปรากฏว่ายังติดกับสิ่งอื่น ๆ อยู่นั้น แสดงว่ายังไม่ตาย เป็นแต่สลบไป ท่านให้เอาปากคาบกัดต้นยาชื่อต้นพระยาแร้งชอบกิน เอาแต่ยอด ๆ แล้วเอาสารส้มใส่เข้าไปในปากเคี้ยวให้แหลกดีแล้ว ให้งัดปากคนเจ็บออก บ้วนน้ำยาใส่ปากคนเจ็บนั้น เอากากยาพอกที่ปากแผลหายแล ฯ

เมื่อจะไปเก็บยา ให้สมมติตนเป็นพระยาครุฑเสียก่อนดังกล่าวข้างต้น ให้ทำยาแก้งูกัดทั้ง ๗ วัน

๑ งูกัดวันอาทิตย์ เวลาเช้าเอารากต้นข้าวต้มกินและทา เอาหญ้าแพรกเคี้ยวบ้วนที่แผล กัดเวลาบ่ายเอาหญ้าพองลมเคี้ยวบ้วนปากแผลหาย

๒ งูกัดวันจันทร์ เวลาเช้าเอารากน้อยหน่า รากน้อยโหน่งฝนกับสุราให้กินหาย เวลาบ่ายให้เอารากชุมเรียงบ้านฝนให้กินหาย

๓ งูกัดวันอังคาร เวลาเช้าเอาตำลึงทั้งเถาทั้งรากและใบตำละลายน้ำให้กิน เวลาบ่ายเอาต้นครอบจักรวาฬฝนให้กินหาย

๔ งูกัดวันพุธ เวลาเช้าเอาส้มกบกับสุราฝนกินหาย เวลาบ่ายเอารากผักชับฝนกับสุรากินหาย

๕ งูกัดวันพฤหัสบดี เวลาเช้าเอารากโทงเทงฝนกับสุรากินหาย เวลาบ่ายเอารากสับปะรดกับรากลั่นทมฝนกับสุรากินหาย

๖ งูกัดวันศุกร์ เวลาเช้าเอาหัวลิงฝนกับสุรากินหาย เวลาบ่ายเอาแมงดาน้ำ แมงดาบ้านละลายกับสุรากินหาย

๗ งูกัดวันเสาร์ เวลาเช้าเอาใบบัวบกตำคั้นกับน้ำมูตรเป็นกระสายกิน เวลาบ่ายเอาผักคราดตุ้มหูละลายน้ำมูตรกินหาย

คาถาเป่าพิษต่าง ๆ

๏ อะภิสสะเมจจะ ฯ

พระคาถานี้ใช้เป่าพิษแมลงป่อง พิษตะขาบ และพิษต่าง ๆ ใช้ภาวนาเสกหยิบทิ้งก็ได้

คาถาพ่นพิษสุนัขกัด

๏ กะ ขะ คะ ฆะ ฯ

พระคาถานี้ใช้เสกหมากพ่นแก้พิษสุนัขกัด เวลาพ่นให้ว่า จะฉะ แก้พิษหมาสารพัด

คาถาแก้พิษสุนัขกัด

๏ สุนัขขัดตัง สุมังคะลัง ฯ

คาถานี้ให้ใช้เกลือตัวผู้ ๓ เม็ด วางที่ปากแผลอันถูกสุนัขกัด แล้วหยิบเกลือขึ้นมาทีละก้อน ภาวนาคาถานี้เอาเกลือวนรอบ ๆ แผลแล้วขว้างทิ้งไป ทำดังนี้ทั้ง ๓ เม็ด แก้แผลที่มีพิษสุนัขกัด

๏ อัง พะ หะ สะ วะ ละ ระ ยะ มะ ภะ พะ ผะ ปะ นะ ธะ ทะ ถะ ตะ ณะ ฒะ ฑะ ฐะ ฏะ ญะ ฌะ ชะ ฉะ จะ ฯ

คาถาบทนี้ให้เสกน้ำมนต์รดหมากัด เกิดอาการคลั่งเพ้อขึ้นมา เมื่อจะพ่นน้ำมนต์ให้ว่าบทนี้

งะ ฆะ คะ ขะ กะ โอเออูอุอีอิอาอะ พ่นหายดีนัก

คาถาแก้พิษสุนัขบ้า

๏ นิพพานัง สูญญังปะระมังสุขัง สัพเพพุทธาปั๋จเจกะ พุทธะสาวะกานัง นิพพานัง ยันตาณะปั๋จจะยายันติ เอเตนะ สัจจะวัชเชนะ ตุยหัง สัพพะทุกขะภะยุปั๋ททะวันตะรายาวิทังเสนตุ ฯ

คาถาบทนี้แก้พิษสุนัขบ้า ให้ทำน้ำมนต์พ่นก็ได้

คาถาพระโมคคัลลาน์ดับไฟนรก

๏ เถโรโมคคัลลาโน นะระกัตตัง โลหะกุมภี ทิสวา อัคคีปั๋ตติกัมมะติ ฯ

คาถาพระโมคคัลลาน์นี้ ใช้ดับพิษไฟสารพัดหายสิ้นไม่ร้อนไม่พอง

คาถาแก้ไข้

๏ ยะถินทะขีโล ปะถะวิง สิโตสิยา จะตุพภิวาเตภิ อะสัมปะกัมปิโย ฯ

คาถานี้ให้ตักน้ำอย่าให้ทันกาข้าม ๗ คาบ รดแก้ไข้วิเศษนัก

คาถาคาดปูน

๏ อิมังองคะพันธะนัง อะธิฏฐามิ ฯ

คาถานี้ให้เสกปูนคาดแก้สารพัดพิษต่าง ๆ มิให้แล่นไปได้แล

คาถาถอนโบสถ์ถอนเสมา

๏ สะมุหะเนยยะ สะมุหะนะติ สะมุหะคะโต สีมาคะตัง พัทธะเสมายัง สะมุหะนิตตัพโพ เอวัง เอหิ ฯ

๏ นะเคลื่อน โมถอน พุทคลอน ธาเคลื่อน ยะเลื่อนหลุดลอย ฯ

คาถาบทนี้ เสกน้ำมนต์รดอาบกินแก้กระทำทุกชนิดทั้งคุณผีและคุณคน แก้คุณยาแฝด แก้ลมเพลมพัด ฝั่งรูป ฝั่งรอย ใช้เสกแป้งถอนคุณ ออกสิ้นทุกประการ

จะถอนเรียกใส่ใบหม่อนได้ทั้งสิ้น เสกไพลฝนทาแก้ปวดบวมสารพัด แม้ว่าจะกินสิ่งใดก็ดี ถ้าสงสัยจะใส่วิทยาคมมาให้กิน ให้เสกด้วยพระคาถานี้ เสื่อมหายคลายสิ้นแล ภาวนาไปในสถานที่ใด ๆ ก็ดี แม้จะมีอาคมใด ๆ กระทำไว้ก็สูญสิ้นเพราะคาถานี้ เป็นยอดของคาถาถอนแท้ แล้วแต่จะอธิษฐานใช้เถิด

คาถาพ่นตาแดงตาเจ็บ

๏ สะหัสสะเนตโต เทวินโท ทิพพะจักขุง วิโสธะยิ อิกะวิติ พุทธะสังมิ โลกะวิทู ฯ

พระคาถานี้ ให้เสกน้ำพ่นแก้ตาแดง ตาต้อ เสกน้ำล้างหน้าทุกวันจะไม่เจ็บเป็นโรคตาเลย ถึงแม้สายตาสั้นก็จะกลับดีขึ้นได้ เสกน้ำมนต์หยอดแก้ตาเจ็บก็ได้

คาถาคัดเลือด

๏ อะวะสุสะตุเต สะริเรมังสังโลหิตัง ฯ

คาถานี้คัดเลือดหยุดแล

๏ วะโรวะรัญญู วะระโท วะราหะโร ฯ

คาถานี้ ถ้าเป็นบาดแผล ให้เสกประสานห้ามเลือด และลูกออกยากหรือรกไม่ออกก็ดี ให้เสกน้ำมนต์ให้กินสะเดาะออกมาแล

คาถาดับพิษไข้

๏ อม อัคคี คงคานัง ระวังดับหาย สะวาหะ

คาถาเสกเป่าหรือเสกให้กิน เสกน้ำพ่นก็ได้ ดับพิษไข้ดีนักแล

คาถาพระมหาเถรอุปคุต

๏ อุปะคุตโตจะ มะหาเถโร อุปะคุตตัง จะ มะหาเถรัง พันธะเวระมาระพันธานุภาเวนะ อิมังกายะพันธะนังอะธิฏฐามิ ฯ

คาถาพระมหาเถรอุปคุตนี้ ใช้ทางเสกผูกมัดผีดีนัก

คาถานารายณ์คลายจักร

๏ โลปุสุสะวิภุสังภะอะ ฯ

พระคาถาบทนี้ ใช้เสกปูนสูญผี เสกน้ำมนต์สะเดาะลูก เสกแป้งพอกถอนคุณ ถอนได้ทุกชนิด เสกไพลแก้ปวดบวม ใช้ถอนคุณผีคุณคนได้ทุกประการ

คาถาพระนารายณ์กรึงจักร

๏ อะสังพุวิสะสุปุโล ฯ

พระคาถาบทนี้ ใช้ภาวนาป้องกันการกระทำทุกอย่างถ้าภาวนาอยู่เสมอ ถึงแม้เทวดาลงมาทำก็มิถูก

แม้ผีโป่ง ผีป่า ผีตายโหง ผีตายห่า ผีกะสือ ผีปอบ ผีทุกประการที่เข้าอยู่ในคนไข้ ให้เอาคาถาบทนี้ภาวนาผูกเถิดออกมิได้เลย ถ้าจะแก้ให้ออกให้ใช้บทนารายณ์คายจักรแก้เถิด เป็นคาถาวิเศษนัก

คาถากันตัว

๏ ฆะเฏสิ ฆะเฏสิ กิงกะระณา ฆะเฏสิ อะหังปีตัง ชานามิ ชานามิ

คาถาบทนี้ สำหรับใช้ป้องกันตัว แม้เดินป่าเดินดงให้เสกปรอทหนัก ๑ บาท นำติดตัวไปด้วย กันไข้วิเศษนัก เวลาจะนอนให้เสกหมอนหนุนหัว ถ้ามีภัยใด ๆ รบกวนบังเอิญให้รู้สึกตัวก่อนแล

ยาต้มถอนคุณต่าง ๆ

๏ ขมิ้นอ้อย ๕ แว่น ลงด้วย นะโมพุทธายะ ไพล ๓ แว่น ลงด้วย มะอะอุ ข่า ๗ แว่น ลงด้วย สังวิธาปุกะยะปะ ขิง ๗ แว่น ลงด้วย สะธะวิปีปะสะอุ ว่านหางช้าง ๕ ใบ ลงด้วย อาปามะจุปะ ว่านน้ำ ๗ ใบ ลงด้วย นะ มะ นะ อะ นอ กอ นะ กะ กอ ออ นอ อะ นะ อะ กะ อัง บอระเพ็ด ๙ แว่น ลงด้วย อะสังวิสุโลปุสะภุพะ ใบหนาดพอสมควร ยาทั้งนี้นำมารวมกันต้มกินแก้ถูกกระทำหายสิ้น

พระอิติปิโสนพคุณ

๑ โสภะคะวา อิติปิอะระหัง สัมมาสัมพุทโธ
โสภะคะวา อิติปิอะระหัง วิชชาจะระณะสัมปันโน
โสภะคะวา อิติปิอะระหัง สุคะโต
โสภะคะวา อิติปิอะระหัง อะนุตตะโร
โสภะคะวา อิติปิอะระหัง ปุริสะทัมมะสาระถิ
โสภะคะวา อิติปิอะระหัง สัตถาเทวะมะนุสสานัง
โสภะคะวา อิติปิอะระหัง พุทโธ
โสภะคะวา อิติปิอะระหัง ภะคะวาติ ฯ

พระคาถาอิติปิโสนพคุณนี้ เมื่อมีทุกข์ภัยเกิดขึ้นให้ภาวนา ๑๔ คาบ เสกน้ำสระหัวเสีย เสกน้ำสะเดาะ ๙ คาบ สะเดาะก้างปลาติดคอ ๙ คาบ ปัดพิษตะขาบ พิษแมลงป่อง พิษงูเห่า ปลาแขยง สารพัดพิษทั้งปวง ๙ คาบ ถ้าจะทำให้เป็นเสน่ห์ให้เอากระแจะแป้งหอมเสก ๗ คาบ เจิมหน้าสามแห่งเป็นเสน่ห์ เสกหมากกิน ๙ คาบ เป็นเสน่ห์แก่ขุนนางทั้งหลาย เสกของหรือเสกหมากให้คนอื่นที่เกลียดกินหายเกลียดแล เสกหมากให้คนผีเข้ากิน ผีบอกชื่อเรา เสกแป้งน้ำมันทาหัว คนทั้งหลายพึงพอใจแล แม้นจะไปหาลาภหรือหาเจ้านาย ให้เสกน้ำมนต์รดได้ผลดีวิเศษนัก เสกแป้งทาตัวเรา ๕ คาบ ศัตรูเห็นใจอ่อนสิ้น เสกน้ำพ่นตะพั้น ๙ คาบ เสกกล้วยให้เด็กกิน ๗ คาบ หายไข้ เสกข้าวสารซัดคนล้ม ๗ คาบ เสกน้ำเสกหมากให้สาวกิน ๗ คาบ รักเรา ใช้ได้มากมายทุกประการ

พระคาถาไก่เถื่อน

๑ เวทาสากุ กุสาทาเว ทายะสาตะ ตะสายะทา สาสาทิกุ กุทิสาสา กุตะกุภู ภูกุตะกุ ฯ

พระคาถานี้ ผู้ใดภาวนาได้สามเดือน ทุก ๆ วันอย่าได้ขาดเลย ผู้นั้นจะมีปัญญา แม้จะไปเทศนาสวดร้อง หรือพูดจาสิ่งใดก็ดี ให้สวดเสีย ๓ ที มีตบะเดชะนัก ถ้าสวดได้เจ็ดเดือนจะมีปฏิภาณดีนัก ถ้าเดินทางไกลให้สวด ๘ ที เป็นสวัสดีดีนัก ใช้เสกดินเสกแร่ไว้ ๔ มุมเรือน โจรผู้ร้ายไปปล้นสะดมมิได้เลย ผีร้ายมิกล้าเข้ามาในเขตบ้าน เสกข้าวสารปรายที่หนทางก็ดี ที่ประตูก็ดี ผีกลัวนัก ให้เขียนอักขระนี้ลงเป็นยันต์ลงด้วยเงินหรือทองก็ได้ เอาพระคาถานี้เสก ๓ คาบ เป็นเมตตาแก่คนทั้งหลาย กันโจรผู้ร้ายและภัยอันตรายได้

พระคาถา ๒๘ พระองค์

๏ ตังเมสะทิโก มังสุเรโส อะปะนา ปะสุสุปี อะทะสิติ ปุวิสิเว กุโกกะโคนะมามิหัง ฯ

พระคาถาหัวใจพระพุทธเจ้า ๒๘ พระองค์นี้ ถ้าผู้ใดได้พบเป็นบุญของผู้นั้น ภาวนากันอาวุธอันตรายได้ทุกประการ ใช้ปลุกเสกเครื่องรางทั้งปวง มีอิทธิฤทธิ์ยิ่งขึ้น เสกน้ำมันทาตัว ๑๐ จบ เป็นคงทนชาตรี เสกเกลือกินก็ได้ เสกน้ำมันทาบาดแผลทั้งปวงได้ ถ้าประจญด้วยศัตรูให้ภาวนาคาถานี้ ทำอันตรายมิได้เลย ถ้าถูกเขาล้อมในเวลามีเหตุต่าง ๆ หรือเขาติดตามเรามาให้เสกไม้ขวางไว้ตามมามิได้เลย ถ้าเขาล้อมไว้ ให้เอาไม้ถือภาวาอยู่เขามิเห็นตัวเราเลย ถ้าจะแหกหนีไปให้ปิดปากเอามืออุดจมูก ๒ ข้าง กลั้นใจภาวนาศัตรูทำร้ายมิได้ ถ้าเขาล้อมเรือนเราไว้จะหนีให้เขียนตัว นะ ลงฝ่ามือเสกด้วยคาถานี้ ๗ จบ เสกด้วยนะโมพุทธายะ ๗ จบ แล้วตบที่หน้าผาก กลั้นใจคลายเอาหัวตอกเด็ดเอามาใส่ในเพดานเอาลิ้นดุนเพดาน ภาวนาลงไปเถิดมิเห็นตัวเลย

พระคาถายอดหัวใจ ๑๐๘

๏ นะโมพุทธายะ นะมะมะทะ จะภะกะสะ

พระคาถาหัวใจ ๑๐๘ นี้ ไม่ว่าจะใช้คาถาบทใด ต้องเอาพระคาถาบทนี้แทรกจะเกิดความขลัง

พระคาถายอดศีล

๏ พุทธะสังมิ ฯ

พระคาถายอดศีลนี้ เป็นยอดพระคาถาทางเมตตาอยู่คงก็ใช้ได้

พระคาถาหัวใจพระรัตนตรัย

๏ อิสะวาสุ ฯ

พระคาถานี้ ถ้าจะกำหราบศัตรูให้ว่า ๑๙ คาบ ถ้าจะผูกปากสัตว์ทั้งหลายให้ว่า ๑๘ คาบ ให้เขียนอักษรนี้ใส่ฝ่ามือเสก ๑๑ คาบ เบ่าลงยกมือตวาดหอก ดาบ ตกจากมือล้มลงทั้งยืน และถ้าจะบั่ดพิษงูให้เอาหญ้าแพรก ๑๔ ยอดมาเสกแล้วพ่น ถ้าจะขับผีเข้าคน ให้เขียนอักษรนี้ใส่ฝ่ามือตีหลังมันออกแล เสกสะเดาะได้สารพัด ถ้าแม้นเจ้านายท่านโกรธ ให้เสกน้ำล้างหน้า เวลาเสกให้บ่ายหน้าไปทางตะวัน เสกน้ำมัน เสกขี้ผึ้งทาเป็นทางเมตตามหานิยมดีนัก

พระคาถาหัวใจพระพุทธเจ้า

๏ อิกะวิติ ฯ

พระคาถานี้ ภาวนาไว้เป็นคงกระพันชาตรี กันปืน เสกขมิ้นกิน อยู่คงทนสะเดาะโซ่ตรวนก็ได้ เสกน้ำมนต์สะเดาะลูกก็ได้ กันสุนัขดุ เสกน้ำมนต์ถอนคุณ ถ้าชกมวยเสกขมิ้นกิน เสกดินสอพองทาตัวคงทน

พระคาถาหัวใจศีล

๏ ปาสุอุชา ฯ

พระคาถาหัวใจศีลนี้ ใช้ได้หลายประการ ถ้าจะไปเทศนา สวดร้องที่ใด ๆ ก็ดี ให้เสกขี้ผึ้งสีปาก เสกแป้งผัดหน้าเป็นที่ชอบเนื้อพึงใจของคนทั้งหลาย ให้ภาวนาคาถานี้ถึงจะมัดก็หลุดได้

พระคาถาหัวใจ ๔ เกลอ

๏ กะระมะถะ ฯ

พระคาถานี้ บางคนเรียกหัวใจพระกัสสป ใช้ได้หลายประการ ทางคงกระพันให้เสกพริกไทยกิน เสกขมิ้นกินก็ได้ เวลาจะใช้ทางคงกระพันให้ถอดเป็นดังนี้

กะระมะถะ กิริมิถิ กุรุมุถุ เกเรเมเถ ให้เสกด้วยคาถานี้ คงทนดีนัก

พระคาถาหัวใจอิธะเจ

๏ อิ ธะ คะ มะ

พระคาถานี้ ใช้ในทางเสน่ห์วิเศษนัก ภาวนาเป่าไปเป็นเมตตามหานิยม เสกขี้ผึ้งสีปาก เสกแป้งผัดหน้าก็ได้ หรือจะเสกของกินก็ได้ เป็นเสน่ห์แก่คนทั้งหลาย ฯ

พระคาถาคงคาเดือด

๏ กะ ขะ ชะ นะ ฯ

พระคาถาหัวใจคงคาเดือดนี้ ถ้าจะต่อยมวยให้เสกรากทนดี รากตองแตก ฝนทามือชกมวยดีนัก ฯ

พระคาถาหัวใจพระธรรม

๏ ทีมะสังอังขุ อาปามะจุปะ สังวิธาปุกะยะปะ

พระคาถาหัวใจพระธรรม ๗ คัมภีร์ พระสูตร พระวินัยนี้ให้ใช้ร่วมกันเสมอ ใช้ได้หลายอย่างหลายประการ ถ้าจะให้เป็นเสน่ห์ให้เสกหมากกิน ๓ ที เป็นที่รักแก่คนทั้งปวง เสกน้ำมันหอมทาตา ทาผม ไปเจรจากับใครเป็นเสน่ห์มหานิยมดีนัก เสกน้ำมันทาตัวคงทนดี ทำน้ำมนต์พ่นแก้พิษต่าง ๆ แก้ไข้ก็ได้ ถอนแก้กระทำคุณไสยคุณคน ถ้าจะให้ใครมาหาให้เขียนชื่อผู้นั้นใส่ใบพลูเสก ๓ ที เรากินเองอยู่มิได้ ถ้ามิมาให้เขียนชื่อใส่กระดาษ เสกด้วยคาถานี้ แล้วเอาหินทับไว้อยู่มิได้เลย ตามแต่ใช้เถิดดีนัก ฯ

พระคาถาหัวใจปฏิสังขาโย

๏ จิ ปี่ เส คิ ฯ

พระคาถาหัวใจปฏิสังขาโยนี้ ให้ใช้เสกข้าวกินเป็นประจำ สารพัดอยู่คงดีนัก เสกบอระเพ็ด หรือขมิ้นกินก็ได้ ทางเมตตามหานิยมก็ใช้ได้

พระคาถากรณียะเมตตสูตร

๏ เอตัง สะติง ฯ

พระคาถาบทนี้ ให้เอาขมิ้นผงใส่ฝ่ามือแล้วบริกรรมเรียกเข้าไปหาตัว อยู่คงดี ฯ

พระคาถาพระยาปลาไหลเผือก

๏ วิเวสุเว อะยาเวยยะ เสพุเสวะ เสตะอะเส ฯ

พระคาถาบทนี้ ให้เสกน้ำมันทาตัว จับมิอยู่เลย คงทนสารพัดอาวุธทั้งปวง

พระคาถามหาอำนาจ

๏ ตะมัตถังปะกาเสนโต สัตถาอาหะ ไกรสรราชสีห์วิยะ อิมังคาถะมาหะ ฯ

พระคาถามหาอำนาจบทนี้ ใช้ภาวนากันช้างม้าวัวควายธนูหน้าไม้ เป็นที่เกรงกลัวแก่ฝูงชนทั้งหลาย

พระคาถากำลังหนุมาน

๏ หะนุมานะ นะสังสะตัง ฯ

พระคาถานี้ ให้ใช้ภาวนาเกิดกำลัง ใช้เสกฝุ่นเสกผงทาตัว ภาวนาป้องกันศัตรูได้

พระคาถาเพ็ชหลีก

๏ ยะ มิ อิ สะ พุทโธ ฯ

พระคาถาเพ็ชหลีกนี้ ใช้บริกรรมจับชายผ้าพกไว้ เมื่อมีเหตุฉุกเฉิน ทำเรามิได้เลย

พระคาถามหาอุด

๏ อะนิททัสสะนะอัปปะฏิ ฯ

บทนี้ลั่นไกมิออก

๏ อะนิทัสสะนะอัปปะฏิคา ฯ

บทนี้ลูกมิออกจากลำกล้อง

๏ อะนิทัสสะนะอัปปะฏิคายา ฯ

บทนี้ลำกล้องแตก

พระคาถาทั้งสามบทนี้ กันปืน ภาวนาเวลามีเหตุฉุกเฉิน

พระคาถาประกาสิตพระร่วง

๏ สักกัสสะ วะชิราวุธัง ยะมัสสะ นัยยะนาวุธัง อาฬะวะกัสสะ ทุสาวุธัง เวสสุวัณณัสสะ คะธาวุธัง จัตตาโรวา อาวุธานัง เอเตสัง อานุภาเวนะ สัพเพยักขา ปะลายันติ ฯ

พระคาถาอาวุธ ๔ ประการนี้ เสกมือหรือเสกอาวุธก็ได้ ในเวลาประจญด้วยศัตรู เสกต้นข่าต้นไพลสำหรับเฆี่ยนขับผีก็ได้

พระคาถาอาวุธ ๔ ประการ

๏ อิมังสัจจะวาจังอธิฏฐามิ ทุติอิมังสัจจะวาจัง อธิฏฐามิ ตะติอิมังสัจจะวาจัง อธิฏฐามิ ฯ

พระคาถานี้ เมื่อจะทำการสิ่งไรหรือจะพูดจาอย่างไรให้เป็นวาจาศักดิ์สิทธิ์ ให้ภาวนาคาถานี้ ๓ หน เมื่อจะถอนให้ว่า อิมังสัจจะวาจังปัจจุทะรามิ ทุติอิมังสัจจะวาจัง ปัจจุทะรามิ ตะติอิมังสัจจะวาจัง ปัจจุทะรามิ ฯ

ให้เอานิ้วชี้มือขวาสีปาก กลับไปทางซ้ายสามหน เป็นอันว่าถอนหมด ถ้าระหว่างที่ยังไม่ถอน อย่าได้ว่ากล่าวแช่งด่าใคร เป็นตามปากว่าทั้งนั้น ฯ

พระคาถามหาเมตตา

๑ มะเมตตา จะมะหาราชา อะเมตตาจะมะหาเสนา อุเมตตาจะมะหาชะนา สัพพะ สิเนหา จะปูชิตา สัพพะสุขังจะมะหาลาภัง ราชาโกธัง วินาสสันติ ชะนาโกธังวินาสสันติ สัพพะโกธัง วินาสสันติ ฯ

พระคาถานี้ใช้ทางเมตตาดีนัก ถึงใครจะโกรธเท่าไรก็หายได้

พระคาถาบูชาขอลาภ ๗ วัน

๑ วันอาทิตย์ว่า สิมพะลี จะมะหานามัง สัพพะลาภังภะวิสสะติ เถรัสสานุภาเวนะ สะทาโหนติ ปิยังมะมะ ฯ

ให้ภาวนา ๖ จบ

๒ วันจันทร์ว่า ยังยังปุริโสวา อิตถีวา ทูเรหิวา สะมิเปหิวา เถรัสสานุภาเวนะ สะทาโหนติปิยังมะมะ ฯ

ให้ภาวนา ๑๕ จบ

๓ วันอังคารว่า สิมพะลีจะมะหาเถโร โส ระโหปัจจะยาทิมหิไชยะลาโภมะหาลาโภ สัพพะลาภา ภะวันตุสัพพะทา ฯ

ให้ภาวนา ๘ จบ

๔ วันพุธว่า ทัตติถะภะเวราชา บียาจะกะระตุเม เยสะรันติ นิรันตะรัง สัพพะสุขาวะหา

ให้ภาวนา ๑๗ จบ

๕ วันพฤหัสบดีว่า สิมพะลีจะมะหาเถโร ยักขาเทวาภิปูชิโต โสระโหบั๋จจะยาทิมหิ อะหังวันทามิสัพพะทา ฯ

ให้ภาวนา ๑๙ จบ

๖ วันศุกร์ว่า สิมพะลีจะมะหาเถโร เทวะตานะระปูชิโต โสระโหบั๋จจะยาทิมหิ มะหาลาภังกะโรนตุเม ลาเภนะอุตตะโม โหติ สัพพะลาภา ภะวันตุ สัพพะทา

ให้ภาวนา ๒๑ จบ

๗ วันเสาร์ว่า สิมพะลีจะมะหานามัง อินทรา พรหมา จะปูชิตัง สัพพะลาภัง ประสิทธิเม เถรัสสานุภาเวนะ สะทาสุขีบียังมะมะ ฯ

ให้ภาวนา ๑๐ จบ

พระคาถาบทนี้ ให้สวดมนต์บูชาพระเบิ่นประจำวันให้ได้ทั้ง ๗ วันเถิดเกิดลาภ

หัวใจพระฉิมพะลี

๑ นะชาลีติ ประสิทธิลาภา ปะสันนะจิตตา สะทาโหนติ บียังมะมะ สัพเพชะนา พะหุชะนา สัพเพทิสา สะมังคะตากาละโภชะนา วิกาละโภชะนัง อาคัจฉันติ บียังมะมะฯ

พระคาถาบทนี้ ถ้าจะออกไปหาลาภที่ไหน ให้ภาวนาไปเถิดได้ลาภแล ให้หมั่นสวดไว้ทุกวันเกิดลาภ สักการะอาหารการกินแล

พระคาถาพระพุทธเจ้า ๑๐ ทิศ

๑ ปะทุมุตตะโร จะปูระพายัง อาคะเณยเย จะเรวะโต ทักขิเณกัสสะโปพุทโธ หะระติเย จะ มังคะโล บั๋จฉิเมพุทธะสิขี จะ พายัพเพ จะ เมธังกะโร อุตตะเร สากะยะมุนีเจวะ อิสาเน สะระณังกะโร ปะถะวียัง กุกกุสันโธ อากาเสจะทีบั๋งกะโร เอเตทะสะ

ทิสาพุทธา ราชะธัมมัสสะปูชิตา นัตถิโรคะภะยังโสกัง เขมัง สัมปั๋ตติทายะกัง ทุกขะโรคะภะยัง นัตถิ สัพพะศัตรู วิทังเสนตุ เตสัญญาเณนะสีเลนะ สัญญะเมนะ ทะเมนะจะ เตปี๋ตัง อะนุรักขันตุ อาโรคะเยนะสุเขนะจะ อะนาคะตัสสะ พุทธัสสะ เมตเตยยัสสะ ยะสัสสิโน มะหาเทโว มะหาเตโช สัพพะโสตถีภะวันตุเม

พระคาถาพระพุทธเจ้า ๑๐ ทิศนี้ ใช้ทำน้ำมนต์บำบัดอันตรายโรคภัยทั้งปวงได้สิ้น ใช้สวดภาวนากันโรคภัยทั้ง ๑๐ ทิศมิได้บังเกิดขึ้นเลย ถ้าหากเกิดเสนียดจัญไรขึ้นที่ใด ใช้สวดพระคาถานี้ปั๋ดเป่าให้ความร้ายกลายเป็นความดี ห้ามเสียซึ่งอุปั๋ทวันตรายต่าง ๆ

พระคาถาพระอรหันต์ ๘ ทิศ

๑ พุทโธ จะ มัชฌิโมเสฏโฐ สารีปุตโต จะ ทักขิเณ ปั๋จฉิเม ปี๋จะอานันโท อุตตะเร โมคคัลลานะโก โกณฑัญโญ ปู๋ระภาเค จะ พายัพเพ จะ คะวัมปะติ อุปาลี หะระติฐาเน อาคะเณยเย จะ กัสสะโป ราหุโล เจวะ อิสาเณ สัพเพเตพุทธะมังคะลาโย ญัตวา ปู๋ชิโตโลกา นิททุกโข นิรุปั๋ทะโว มะหาเทโว มะหาเตโช ชะยะโสตถีภะวันตุ เม

พระคาถาพระอรหันต์ ๘ ทิศ ให้ใช้คู่กับพระคาถาพระเจ้า ๑๐ ทิศ ต้องใช้ควบกันไปแล

พระคาถาพระพุทธเจ้าประสานบาตร

๑ จัตตาโรปั๋ตเต ยะเณเอโกปั๋ตโต ตะถาเอโกปั๋ตโต ตะถาอะธิฏฐาหิ

พระคาถาบทนี้ เมื่อพระพุทธเจ้าพระองค์อธิษฐานประสานบาตร ๔ ใบ ให้เป็นใบเดียวกัน สำหรับใช้ประสานบาดแผล หรือประสานกระดูกที่แตกหัก จะเสกน้ำมันงาดิบทาก็ได้ จะใช้เป่าพ่นก็ได้วิเศษนักแล

เคล็ดลับในการใช้พุทธมนต์

พุทธคุณย่อ

๏ อะ สัง วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภะ ใช้เวลามีเหตุฉุกเฉินกระทันหัน ช่วยป้องกันภัยอันตรายได้ทุกประการ แล้วแต่จะอธิษฐานใช้เถิด

ถวายพรพระย่อ

๏ บทพาหุงย่อว่า พา มา นา อุ กะ สะ นะ ทุ

บทนี้ก็สำหรับใช้ป้องกันตัวเช่นเดียวกัน จะทำน้ำมนต์ก็ได้ แล้วแต่จะอธิษฐานใช้เถิดดีนัก

พระธรรม พระวินัย

๏ อา ปา มะ จุ ปะ ที มะ สัง อัง ขุ สัง วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ

พระคาถาบทนี้ เป็นยอดพระธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมขันธ์ ใช้ได้หลายอย่าง แล้วแต่จะอธิษฐานใช้เอาเอง

โพชฌงค์ย่อ

๏ สะ ธะ วิ ปี ปะ สะ อุ

พระคาถาบทโพชฌงค์ ๗ ย่อนี้ สวดทำน้ำมนต์รดไข้ ๗ ที นอกจากนี้มีวิธีใช้ต่าง ๆ ในพุทธมนต์ ๗ ตำนาน คือ

๑ บทพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ

๒ บทพาหุง

๓ บทชะยันโต

๔ บทสัพพะพุทธา

ทั้ง ๔ บทนี้ ถ้าผู้ใดท่องจำโดยพิสดาร ใช้สวดมนต์ภาวนาทุกเช้าค่ำจะมีความสุขความเจริญ ป้องกันศัตรูหมู่ร้ายต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ถ้าจำไม่ได้ก็ใช้สวดแบบย่อ ดังที่แจ้งไว้แล้วในหนังสือ

๏ บทมงคลสูตรในเจ็ดตำนาน ถ้าใครจำได้สวดมนต์ภาวนาทุกวันจะเป็นสิริมงคลแก่ตนและครอบครัวทุกประการ

๏ บทระตะนะสูตร คือ (ยานีธะภูตานิ) ถ้าใครจำได้สวดมนต์ภาวนาป้องกันภูตผีปีศาจ ไม่กล้ามากระทำร้ายแก่ผู้นั้นเลย

๏ บทกะระณียะเมตตะสูตรคือ (กรณียะ) อยู่ที่ไหนก็ตาม ไปที่ไหนก็ตาม สวดมนต์ภาวนาเถิด เป็นเมตตาแก่ผีทุกประเภท ถ้าไปนอนป่านอนดง ภาวนาเถิด ผีทุกประเภทไม่กล้าทำร้ายเลย จะมีเมตตาแก่เราอีก

๏ บทขันธะปะริต คือ (วิรูปักเข) ถ้าใครท่องจำได้สวดมนต์ภาวนา ป้องกันอสรพิษทุกอย่าง มีงูเป็นต้น เดินเวลามืดดึก หรือนอนดงนอนป่าภาวนาเถิด งู สัตว์มีพิษไม่ทำร้ายได้เลย ไม่กล้าเข้าใกล้เราหมด

๏ บทโมระปะริต คือ (อุเทตะยัญ) วิธีใช้บอกไว้แล้วในหนังสือนี้

๏ บทธะชัคคะสูตร คือ (ภูตะปุพพัง) ให้ใช้ตอนพุทธคุณ ธัมมคุณ สังฆคุณ ฯ จะกำจัดความกลัวหรือขนพองสยองเกล้าในเวลานอนในป่านอนดง หรืออยู่ที่ไหน ๆ ก็ตาม ถ้าความกลัวตกใจอย่างไรให้ใช้ภาวนาเถิด จะช่วยกำจัดความกลัวนั้นได้

๏ บทอาฏานาฏิยะ คือ (วิปัสสิสสะ) บทนี้ถ้าผู้ใดจำได้โดยพิสดาร สวดภาวนาป้องกันจำพวกภูตผีปีศาจที่ทำอันตรายแก่คน หรือจะทำน้ำมนต์ประพรมบ้านไล่ผีออกก็ได้

๏ อังคุลิมาละปะริต คือ (ยะโตหัง) มีบอกวิธีใช้ในหนังสือนี้แล้ว

๏ บทโพชฌังคะปะริต คือ (โพชฌังโค) สำหรับสวดทำน้ำมนต์รดไข้ต่าง ๆ

๏ บทอะภะยะปะริต คือ (ยันทุนนิมิตตัง) ผู้ใดท่องจำได้ หมั่นสวดภาวนา ไม่นอนฝันลามกเลย กำจัดซึ่งนิมิตชั่วร้ายต่าง ๆ ได้ทุกประการ

พระคาถาพระบารมี ๑๐

๏ ทา สี เน ปะ วิ ขะ สะ อะ เม อุ ฯ

คาถาบารมี ๑๐ นี้ ใช้ได้สารพัดทุกอย่างแล้วแต่จะอธิษฐานใช้เอาเองเถิด โดยเฉพาะเช่นมีเหตุฉุกเฉินเกิดขึ้นแก่ตน ควรระลึกอธิษฐานใช้ ขอให้บารมี ๑๐ นี้ช่วย เถิดดีวิเศษนัก

คาถาต้นใหญ่

อายะตัญจะ กะโรณะ วิตถะตัญจะ อัปปีตัญจะ สุวิตัญจะ สุปะวายิตัญจะ สุวิเลกขิตัญจะ สุวิตัจฉิตัญจะ กะโรณะ ฯ

พุทธมนต์บทนี้ ภาวนาปิดกั้นอัคคีภัย โจรภัย โรคภัย ศัตรูผู้คิดทำลาย และป้องกันอสรพิษสัตว์ร้าย

คาถาป้องกัน

สัตถา ธะนุง อากัฑฒิตุง ทัตะวา วิสัชเชตุง นาทาสิ

พระคาถาบทนี้ เจริญเป็นนิตย์ แคล้วคลาดจากปืนผาหน้าไม้ หอกดาบ แหลน หลาว ขวากหนามต่าง ๆ จะเดินทางค่ำคืนให้ภาวนาบทนี้

มหาเสน่ห์

ฐะเปตะวา ญาติสาโลหิตติถิโย อะวะเสสา มัง ทิสะวา รัชชันตุ ฯ

จำเจริญในใจ เข้าไปสู่บ้านเรือนผู้อื่นเป็นมหาเสน่ห์

คาถาหัวใจพระเจ้า ๑๐ ชาติ

เต ชะ สุ เน มะ ภู จะ นา วิ เว ฯ

พระคาถานี้ภาวนาเมื่อเวลาเข้าสงคราม หรือเข้าที่ชุมนุมไม่สะทกสะท้าน ไม่หวั่นไหว ใช้เสกน้ำล้างหน้า หรือทำน้ำมนต์ประพรมสัตว์เลี้ยง หรือประพรมข้าวกล้าในนา ข้าวไม่เป็นเพลี้ยฝอย ไม่เป็นรังนกกระจอก ฯ

คาถาพระโสฬสมงคล (มงคล ๑๖)

โสฬะสะมังคะลัญเจว นวะโลกุตตะระธัมมา จัตตาโรจะ มะ หาทีปา ปัญจะ-พุทธามะหามุนี เตปิฏะกาธัมมะขันธา ฉะกามาวะจะราเทวา ปัญจะทะสะภะเวตัพพัง ทะสะมังสีละเมวะจะ เตระสะธุตังคานิ ปาฏิหาริยัญจะ ทะวาทะสา เอกะเมรุสุราอัฏฐะ ทะเวจันโทสุริโย ตะถาสัตตะสัมโพชฌังคาเจวะ จะตุททะสะจักกะวัตติจะ เอกะระสะวิสะนุราชา สัพเพเทวา มังปาละยันตุ ฯ

พระคาถาบทนี้ ใช้ทำน้ำพุทธมนต์รดอาบหมดเคราะห์หมดโศกโรคภัย ถ้าเป็นถ้อยร้อยความ รดน้ำมนต์บทนี้ดีแล ฯ

พระคาถาเดิน

ขิปปังวะมัคคะมาคะมิ ฯ

พระคาถาบทนี้ ภาวนาเวลาเดินทางไม่เมื่อยเลย

พระคาถาบทนี้ สำหรับปลุกเสกเลขยันต์ ตะกรุด คุณพระ และอื่น ๆ ในทางอยู่คงได้ทุกอย่าง

๑ อะสิสัตติ ธะนูเจวะ สัพเพเต อาวุธานิจะ ภัคคะภัคคา วิจุณณะ จุณณานิ โลมังมาเม นะผุสสันติ ฯ จบ ๑๐๘

◎ อิสวาสุ สุสวาอิ ฯ จบ ๑๐๘

◎ ฅุสะมะนิ นิมะสะฅุ ฯ จบ ๑๐๘

◎ เมตฅัญจะ สัพพะโลกัสมึ ฯ จบ ๑๐๘

◎ มะอะอุ อุอะมะ ฯ จบ ๑๐๘

◎ จะภะกะสะ สะกะภะจะ ฯ จบ ๑๐๘

◎ นะโมพุทธายะ ยะธาพุทโมนะ ฯ จบ ๑๐๘

◎ อะสังวิสุโลปุสะพุภะ ฯ จบ ๑๐๘

◎ อิติปาระมิตาติงสา อิติสัพพัญญูมาคะตา อิติโพธิมะนุปปัตโต อิติปิโสจะเตนะ
โม ฯ จบ ๑๐๘ ฯ

พ่อจ้อย

ส.ร.

เหล้าเมื่อเข้าปากได้ขนาดแล้ว ย่อมทำให้ผู้ดื่มพ้นเพื่อนทั้งนั้น ไม่ว่าผู้นั้นจะเป็นผู้ดีหรือเข็ญใจ เป็นคนโง่หรือฉลาด

พ่อจ้อย (ไม่ทราบนามสกุล) เป็นคนดื่มเหล้าจัด และไม่ค่อยยอมดื่มคนเดียว มักจะพาเพื่อนมาเลี้ยงเหล้าที่บ้านเสมอ การทำมาหากินอะไรไม่ค่อยนำพา เพราะมีเมียมีลูกหาให้กิน พ่อจ้อยจะทำงานบ้างเฉพาะงานได้ค่าจ้างรายวัน ทำวันนั้นต้องได้ค่าจ้างวันนั้น แล้วไปซื้อเหล้าดื่มวันนั้นให้หมดโดยไม่คำนึงถึงลูกเมีย เมียเป็นแม่ค้าหาบเร่ ลูกสาวทอดขนมขายที่บ้าน บางวันลูกสาวร้องไห้เพราะพ่อกินกุ้งชุบแป้งทอด ที่เธอทอดขายแกล้มกับเหล้าเสียจนหมด หมดแล้วก็จะกินอีก ไม่มีก็จะตี เธอจึงหักเสื่อรำแพนเก่าชุบแป้งทอดให้พ่อกินกับเหล้าต่อไปอีกจึงพ้นถูกตี พ่อกินเสื่อแล้วบอกว่ากรอบดีแท้ ๆ เมียเป็นคนชอบบ่น บ่นเช้า บ่นกลางวัน บ่นเย็น บ่นก่อนนอน บ่นเช้ามืด บ่นตั้งแต่ก่อนออกจากมุ้ง บางวันพ่อจ้อยรำคาญจึงนำกระบุงมาตั้งหน้ามุ้งห้าใบ แล้วบอกให้เมียบ่นใส่กระบุงให้หมดก่อน แล้วจึงออกจากมุ้งเป็นการประชดเมีย

ตลอดเวลา ๔๐ ปี พ่อจ้อยแทบไม่ได้ทำความดีเป็นชิ้นเป็นอันอะไรเลย แต่ก็ไม่ได้ทำชั่วอะไรมากนัก นอกจากดื่มเหล้าจัด ดื่มแล้วก็ไม่ไปรุกรานใคร ศีลอีก ๔ ข้อ โดยเฉพาะข้อ ๒-๓ ไม่ละเมิด ข้อ ๑-๔ มีบ้าง แต่ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตอะไร บวชก็ไม่เคยบวช พออายุครบ ๔๐ ปี ก็ตายด้วยโรคอะไรไม่ทราบ เพื่อนคอเหล้าได้นำเหล้าขวดหนึ่งไปวางไว้ข้างตัวพ่อจ้อยในขณะที่ยังนอนตายรอเวลาจะผูกตราสัง

พ่อจ้อยตายแล้วได้ถือขวดเหล้าตามใครไปก็ไม่รู้ รู้แต่ว่าเป็นคนใหญ่โตมีอำนาจ นายใหญ่นั้นเรียกคนไปถามเรื่องการทำดีทำชั่วเป็นรายตัวจนถึงพ่อจ้อย นาย

ใหญ่นั้นตวาดพ่อจ้อยจนตกใจ ไพล่มือถือขวดเหล้าไว้ข้างหลัง นายใหญ่พูดเสียงดังสนั่นทั้ง ๆ ที่อยู่ใกล้แค่นั้นว่า "เฮ้ย เจ้าจ้อย เขาว่าเองกินเหล้าเก่งนักรึ ดีแต่กินเหล้าไม่ทำความดีอะไร จริงรึวะ ?" พ่อจ้อยตกใจพูดไม่ออก นายใหญ่จึงพูดต่อไปอีกว่า "เหล้ามันดียังไง นั่นเอาอะไรไปซ่อนไว้ข้างหลัง" พ่อจ้อยตอบว่า เหล้าครับ นายลองหน่อยซิครับ" แล้วก็ทำกิริยาหวาด ๆ ยื่นขวดเหล้าให้นายใหญ่ดื่ม นายใหญ่ลองดื่มเพียงเล็กน้อยก่อน แล้วพูดว่า "เออแปลก" แล้วก็ดื่มจนหมด พ่อจ้อยจึงเข้าไปออดอ้อนว่า "นายครับ เมื่อผมเป็นคนผมยังไม่ได้ทำความดีอะไร ก็พอดีมาตายเสียก่อน ขอเวลาให้ผมได้ทำความดีสักปีหนึ่งเถิด เจ้าประคุณ" นายใหญ่ตอบว่า "ได้รึ เองหมดอายุจริง ๆ นี่" พ่อจ้อยก็อ้อนวอนต่อไปอีก

นายใหญ่กินเหล้าเป็นสินบนของพ่อจ้อยเข้าไปแล้ว แม้ว่าจะมีชื่อว่า เป็นผู้ยุติธรรมที่สุด เที่ยงตรงที่สุด แต่เพราะอำนาจสินบน และสินบนนั้นก็เป็นเหล้าเสียด้วยประกอบกับตอนนั้น ก็ชักมึน ๆ งง ๆ เพราะเหล้า ในที่สุดก็เลยพูดว่า "เอ้า ข้าให้เวลาเองอีกปีหนึ่ง" แล้วก็หยิบบัญชีมาแก้ตัวเลข เพราะพ่อจ้อยชะตาขาดเมื่ออายุ ๔๐ ปีจริง ๆ

พ่อจ้อยฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ เมื่อเขาเตรียมตราสัง พ่อจ้อยร้องโอย ๆ ออกมาเพราะความเจ็บ ทำเอาสัปเหร่อและใครต่อใครตกใจผละหนี เมียซึ่งมาร้องไห้ข้างศพพลางร่ำรำพันถึงความเก่า แสดงความอาลัยรักปานจะตายตามไปด้วย ก็ตกใจเผ่นหนีออกไปไกลกว่าเพื่อน

พ่อจ้อยฟื้นแล้ว ก็ตั้งหน้าทำความดีเพราะรู้ตัวอยู่ว่า ตัวมีเวลาเพียงปีเดียว เขาพยายามทำความดีทุกอย่างเท่าที่จะมีโอกาส เมียก็เลยหายบ่นไปด้วย ครอบครัวจึงมีความสุข มีเงินทองพอใช้สอย เมื่อครบปีหนึ่งพ่อจ้อยทำบุญใหญ่ และบอกลาใครต่อใครให้รู้ว่าตนจะตาย และเตรียมของที่จะใช้ในงานศพ เมียและลูกเตรียมเครื่องทุกข์และเมียเริ่มร้องไห้เตรียมไว้ตั้งแต่ตอนนั้น

พอถึงวันสำคัญ พ่อจ้อยเตรียมไหว้พระรักษาศีล ๘ ทำใจให้สะอาด สอนเมียลูกและคนอื่นให้เห็นว่า ความตายเป็นของธรรมดา ใครก็ต้องตาย ไม่ต้องกลัวแล้วเอนตัวลงนอนบนเสื่อ ประณมมือถือธูปเทียนดอกไม้หลับตากำหนดลมหายใจ คอยจังหวะที่หัวใจจะหยุดเต้นและตาย

แต่แล้ว ทุก คน ที่นั่ง ห้อม ล้อม คอยดูใจพ่อจ้อย อยู่ ด้วยความ ตื่นเต้นตระหนกพะวักพะวนก็พากันประหลาดใจ ที่นั่งรอกันแล้วรอกันเล่าจนหิว พ่อจ้อยก็นอนตั้งท่าตายจนเมื่อย ก็ไม่เห็มตายสักที จึงลุกขึ้นนำอาหารที่จะเลี้ยงงานศพออกมากินกัน

อีกปีหนึ่งพ่อจ้อยก็ไม่ตาย พ่อจ้อยอายุได้ ๘๐ ปีก็ยังไม่ตาย ส่วนเมียตายไปหลายปีแล้ว

พ่อจ้อยอายุได้ ๑๐๐ปีก็ยังไม่ตาย ลูกตายกันไปหมดแล้ว เหลือแต่หลาน พ่อจ้อยอายุได้ ๒๐๐ ปี ก็ยังไม่ตาย แก่หง่อมเต็มที หลานก็ตายไปหมด พ่อจ้อยอยากตายเต็มที เบื่อที่จะอยู่ในโลกกับคนแปลกหน้า และในโลกที่เต็มไปด้วยความสับสนเห็นแก่ตัว

พ่อจ้อยอายุได้ ๓๐๐ ปี ก็ยังไม่ตาย เหลนโหลนตายกันหมดแล้ว พ่อจ้อยเบื่อต่อการที่จะไปแสดงตัวครั้งแล้วครั้งเล่าว่าเป็นคนมีอายุยืนที่สุดในโลก เบื่อผู้คนบ่นแต่ว่าเมื่อไรจะไปสักที ร่างกายก็ชราทรุดโทรมเต็มที หูตึง ตาฟาง เดินไม่ได้ สติสตังก็ฟั่นเฟือน เดี๋ยวดีเดี๋ยวไม่ดี

ฝ่ายนายใหญ่ พอพ่อจ้อยลาไปครบหนึ่งปีแล้ว ก็ไม่เห็นพ่อจ้อยมา คือยังไม่ตายจนพ่อจ้อยอายุ ๑๐๐ ปี ๒๐๐ ปี ๓๐๐ ปี พ่อจ้อยก็ยังไม่ตาย นึกสะดุดใจขึ้นมาจึงไปเปิดบัญชีรายอายุดูแล้ว ก็ปลงสังเวชตัวเอง และรู้ว่า "อ้อ อย่างนี้เอง เจ้าจ้อยมันถึงไม่ตายสักที" ทั้งนี้เพราะในขณะที่นายใหญ่จะเพิ่มอายุให้พ่อจ้อยอีก ๑ ปีนั้น แกไม่ได้ลบเลขสูญ แต่เติมเลขหนึ่งต่อเลขสูญลงไปเป็น ๔๐๑ ทั้งนี้ เพราะตาลาย ตาลายเพราะเมาเหล้า

เรื่องนี้จะจริงหรือเท็จก็แล้วแต่ แต่ทว่าทำให้เราได้ข้อคิดหลายอย่าง เช่น สินบนอาจทำให้คนที่ยกย่องกันที่สุดว่า เป็นผู้ยุติธรรมอย่างยิ่ง ต้องเสียยุติธรรมได้

เหล้าเข้าปากแล้ว สติสัมปชัญญะและปัญญาก็ชักละลายไป ทำให้เกิดความผิดพลาดได้ แม้แต่ผู้ที่ถือกันว่าเที่ยงธรรมที่สุด และกินเสือเข้าไปก็ไม่รู้

การบ่นมากเกินไปไม่เป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว

คนถ้ารู้ว่าตัวจะตายแน่เมื่อนั่นเมื่อนี่ ถ้าเป็นคนมีความคิดก็จะไม่ประมาท รีบสร้างคุณงามความดี.

กระดาษ

ส.ร.

ผู้อ่านย่อมเคยเห็นกระดาษในตะกร้ามาแล้ว แต่เคยนึกหรือเปล่าว่ากระดาษเหล่านั้นมีเรื่องน่าสนใจและน่าเปรียบเทียบกับเรื่องของคนอยู่มิใช่น้อยดังเรื่องกระดาษต่อไปนี้

ตะกร้าใบหนึ่ง คนนำมาวางไว้ เพื่อเตรียมจะเผากระดาษในตะกร้านั้น กระดาษมีหลายชนิดมีทั้งชนิดดี ชนิดเลว ชนิดปานกลาง มีทั้งอ่อนทั้งแข็ง มีสีต่าง ๆ ลอตเตอรี่ก็มี มีจนกระดาษฟาง กระดาษเหล่านี้รู้ตัวว่าสุดท้ายปลายทางหรือจุดจบของตนนั้น คือถูกเผาเป็นเถ้า แม้รู้อย่างนี้ก็อดที่จะลืมตัวแล้วแสดงความไม่ดีต่าง ๆ ออกมาบ้างไม่ได้ ตามประสาของกระดาษที่ยังมักม้วเมาลืมตัวอยู่

กระดาษฟาง – พวกเรามาจากที่ต่าง ๆ กัน มารวมอยู่ในตะกร้าเดียวกัน เดี๋ยวก็จะกลายเป็นเถ้าอย่างเดียวกัน คิดถึงความจริงอย่างนี้แล้วก็น่าใจหาย

กระดาษมัน – ฉันไม่เป็นพวกเรากับกระดาษต่ำ ๆ อย่างแกหรอก มันต่างชั้นกันมาก กระดาษอย่างแก เขาใช้เช็ดของสกปรกเป็นกระดาษชั้นต่ำ กระดาษอย่างฉันนี้เป็นกระดาษชั้นสูง ราคาก็สูง ใช้แต่ในสิ่งที่มีค่าสูง เมื่อต่างชั้นกันอย่างนี้ แกจะมาใช้คำว่าพวกเรากับฉันไม่ได้ จำไว้นะ แกมันกระดาษฟาง

กระดาษชำระ – ฉันก็เหมือนกัน แม้ว่าจะเป็นกระดาษชำระ แต่ก็เป็นกระดาษชำระชั้นสูง คนชั้นสูงชอบใช้เนื้อก็ละเอียดอ่อน ไม่หยาบเหมือนกระดาษฟาง กลิ่นก็หอม สีก็งาม แต่กระดาษฟางกลิ่นไม่ดี เป็นของคนชั้นต่ำ

กระดาษฟาง (หัวเราะ) – โธ่เอ๊ย มันก็กระดาษชำระเหมือนกันนั่นละ ต่างก็เป็นเครื่องเช็ดของสกปรกด้วยกัน ยังจะมาแบ่งชั้นกันอีก พ่อกระดาษมันนั่นก็เหมือนกันไฟจะเผาอยู่แล้ว ยังไม่รู้สำนึก ยังจะมาทำเย่อหยิ่งถือตัว เมื่อคนผู้ใหญ่ตาย เราใช้กระดาษมันหรือกระดาษฟางในงานศพ คิดบ้างหรือเปล่า ความสำคัญของพวกเรานั้นอยู่ที่คนเขานำไปใช้ทำอะไรได้มากบ้างน้อยบ้างต่างหาก

กระดาษหนังสือพิมพ์รายวัน – เช่นกระดาษอย่างฉันใช่ไหมล่ะ

กระดาษลอตเตอรี่ – ไม่ใช่ ต้องกระดาษอย่างฉัน เพราะฉันทำให้คนร่ำรวยได้ กระดาษหนังสือพิมพ์มีดีอะไร มีแต่ด่าเขา ว่าแต่คนอื่น ไม่มีใครดีนอกจากพวกตัว พูดแต่ความชั่วท่าเดียว ไม่พูดถึงความดีของผู้อื่นบ้าง เช้าขึ้นมาก็แจ้งแต่ข่าวร้าย เช่น ข่าวตายโหง ข่าวข่มขืนเป็นต้น ให้คนอ่านทุกวันจนคนอ่านชาชินต่อความชั่วร้าย นึกว่ามีคนชั่วร้ายเต็มเมือง

กระดาษหนังสือพิมพ์รายวัน – กระดาษลอตเตอรี่ นั่นรึดี พุโธ่ ทำให้คนฉิบหายตายโหงมาเสียนักต่อนักแล้ว ลอตเตอรี่เป็นการพนันเป็นบ่อเกิดแห่งความฉิบหาย ไม่หมดงวดก็ยังมีค่า พอหมดงวดก็ไร้ค่า ถูกเขาเฉดหัวลงตะกร้า ใช้ห่ออะไรก็ไม่ได้ ยังจะมีหน้ามาตีการมอวดราคาตัวอีก โง่จริงๆ

กระดาษลอตเตอรี่ – นั่นเห็นไหม ด่าเขาอีกแล้ว ไม่ทิ้งคราบเดิม

กระดาษหนังสือพิมพ์รายวัน – ฉันเป็นปากเสียงแทนประชาชน เสนอข่าวทั้งนอกบ้านทั้งในบ้านเรื่องร้องทุกข์ เรื่องน่ารู้ต่างๆ ตลอดจนเรื่องอ่านเล่นให้ผู้อ่านได้เกิดความรู้ ที่ฉันเสนอเรื่องดีๆ เหล่านี้ทำไมไม่พูดบ้าง คอยแต่จับผิดผู้อื่น อย่างนี้ต้องเหยียบอกลากลิ้นออกมาตัด ตัวดีจริงทำไมจึงมาอยู่ในตะกร้าเหมือนพวกเราล่ะ มันน่านัก

กระดาษลอตเตอรี่ – บอกกล่าว ๆ จะมีผู้มาทำร้ายฉัน ๆ

กระดาษห่อของ – โฮ้ย โวยวายไปได้ ฉันเคยเป็นกระดาษหนังสือพิมพ์มาก่อนเมื่อคนเขาอ่านแล้วก็ขายให้คนทำเป็นกระดาษห่อของหรือเป็นถุงกระดาษ กระดาษหนังสือพิมพ์ทำอะไรได้ดีหลายอย่าง กระดาษลอตเตอรี่ทำถุงได้เสียเมื่อไหร่ แผ่นเท่ากะแบะมือ

กระดาษเหนียว – พอที ทะเลาะกันอยู่ได้ อวดตัวกันดีนัก ผู้ที่ดีจริงเขาไม่คุยหรอก ฉันเป็นกระดาษเหนียวมีราคามาก คนเขานำไปใช้ในเรื่องสำคัญ มีความทนทานมากกว่ากระดาษอื่น ฉันดีอย่างนี้ ฉันยังไม่อยากคุยเลย

กระดาษพิมพ์ดีด – อ้าว แล้วนั่นใครคุยเล่า พูดแล้วจะหาว่าคุย ฉันนะเข้าไปอยู่ในที่ทุกแห่ง ตั้งแต่พระราชวัง กระทรวง ร้านค้า วัด เป็นต้น ฉันอยากจะพูดถึงความสำคัญของฉันให้พี่น้องชาวกระดาษทั้งหลายได้ฟังเหมือนกัน แต่ไม่พูดละ เดี๋ยวจะหาว่าคุยโต ฉันใหญ่จริง ๆ นะไม่มีใครเกินฉันได้ ถ้าขาดฉันเสียเท่านั้นละพี่น้องกระดาษเอ๋ย เกิดยุ่งกันใหญ่ทีเดียว

กระดาษลอตเตอรี่ – เชอะ เป็นกระดาษขี้ข้าให้เขาใช้ยังนึกว่าดี พูดจาเลี้ยวลดเหมือนปลาไหล พวกเดียวกับพวกกระดาษหนังสือพิมพ์

กระดาษหนังสืออ่านเล่น – สหายเอย ฟังคำที่ท่านพูดแล้วน่าเวียนอวัยวะเบื้องบนเป็นที่ยิ่ง ดูท่านทั้งหลายจะมีมาตรการน้อยไปในการพูด ดูซิ ดูท้องฟ้าทุ่งนา สายลม สกุณชาตินานาชนิด พฤกษชาตินานาพันธุ์ อันน่าพิศมัยด้วยจักษุอันโสภิตของท่าน ฟังซิฟังเสียงสกุณาร่ำเริงร่ำร้องเสียงดนตรีอันแผ่วโผยโหยระห้อย ฟังเสียงลมอันอ่อนพัดต้องกิ่งสนฟังเสียงน้ำเซาะหินอันชวนฝัน ด้วย โศรต อันลาวัณย์ของท่าน

ไฉนหนอท่านจึงไม่ใช้จินตนาการ อันประกอบด้วยเจตนารมณ์พิจารณาสุนทรียภาพ เพื่อหาทักษะแห่งประสพการณ์ ด้วยจิตอันพัฒนาดีแล้ว

กระดาษไข - พอ ๆ ฉันคลื่นไส้จนไขแทบละลายแล้ว จะพูดให้กระดาษฟังหรือพูดให้คนฟัง คนนั้นน่ะฟังรู้เรื่องไม่รู้เรื่อง เขาก็ฟังกันได้และทำเป็นรู้เรื่อง มิฉะนั้นจะกลายเป็นคนไร้ความรู้ ถ้าแสดงว่าตนไม่รู้เรื่องคำใหม่ ๆ ที่ทางการท่านสร้างขึ้น แต่พวกเราเป็นกระดาษไม่ใช่คน พูดอะไรเขียนอะไรต้องให้กระดาษฟัง หรืออ่านรู้เรื่องหน่อยรำคาญจริง ๆ

กระดาษฟาง - นั่นซิ เราเป็นกระดาษก็ควรพูดให้กระดาษรู้เรื่อง

กระดาษชำระ - เงียบทีเถอะ นายไม่เข้าใจอะไรหรอก นายเป็นกระดาษฟางซับน้ำเหลืองอย่ามาเสนอหน้ากับเขาหน่อยเลย เหม็นจะตาย ได้อยู่ร่วมกับพวกเราในตะกร้าอย่างนี้ ก็นับว่าเป็นโชคดีของตัวแล้ว

กระดาษหนังสือตำรา - การพูดทำอะไรก็ตาม ควรทำอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยทักษะอันเกิดจากประสพการณ์ในชีวิตบ่อยครั้งของตน และ....

กระดาษแก้ว - นั่นพ่อนักปราชญ์เขาพูดอะไรไม่เห็นเข้าเรื่องที่พวกเรากำลังพูดกัน พูดนอกเรื่อง ที่นี่ตะกร้าไม่ใช่ห้องเรียนจะได้มากางตำราอ่านให้นักเรียนฟังพูดไปได้ ไม่รู้จักดูคนฟัง

กระดาษหนังสือวรรณคดี -

ห้ามเพลิงไว้ อย่าให้ มีควัน
ห้ามสุริยแสงจันทร์ ส่องไซร้
ห้ามอายุให้ผัน คืนเก่า
ห้ามอย่างนี้ไว้ได้ จึงห้ามนินทา

กระดาษพิมพ์ – เอาอีกแล้ว ที่นี่ไม่ใช่ลานกวี เป็นลานตะกร้า พูดกันไม่รู้เรื่อง

กระดาษหนังสือวรรณคดี – แกนะซิพูดไม่รู้เรื่อง แกน่ะตาบอด หูหนวก เพราะไม่รู้จักความไพเราะ ไม่รู้จักค่าของวรรณคดี

กระดาษเหนียว – ฮู้ วุ่นวายจริงพวกเศษกระดาษนี่ อย่างนี้นี่เล่า เขาจึงทิ้งลงตะกร้า

กระดาษหนังสือวรรณคดี – แกนะซิเศษกระดาษ หนอยมาว่านักวรรณคดีว่าเป็นเศษเป็นเหลือ ความคิดของแกนั่นแหละเป็นเศษความคิด

กระดาษเขียนจดหมายทั่วไป – พอที ๆ ให้ฉันพูดบ้าง ฉันคอยมานานแล้ว พี่น้องชาวกระดาษที่รัก ฉันต้องการความเห็นใจจากท่าน กล่าวคือ เมื่อคนเขาจะใช้ฉันเขียนจดหมาย เขาถนอมฉันเกรงว่าจะยับ พอเขียนเสร็จก็ทั้งพับทั้งรีด ที่ร้ายยิ่งก็คือถ้าเขียนเสียหรือเกิดไม่ถูกใจขึ้นมาเขาก็ขยำฉันเสียจนเป็นก้อนทิ้งลงตะกร้า ฉันเจ็บปวดมาก แต่ก็ไม่มีใครเห็นใจเลย

กระดาษแข็ง – สมน้ำหน้า อยากเป็นกระดาษเขียนจดหมายทำไม เป็นกระดาษแข็งอย่างฉันซิ ใครจะได้ขยำไม่ได้ เอ้าพวกเรา ทำเพลงโอดให้เขาหน่อย

กระดาษเขียนจดหมายอย่างดี – นี่นาย อย่ามาเบียด ฉันเป็นใครรู้ไหม ฉันเป็นกระดาษเขียนจดหมายชั้นสูง มีตราทองมาอยู่ใกล้พวกนาย ฉันเหม็นสาบเหม็นสางเหม็นหมึกพิมพ์เต็มทีออกไปห่าง ๆ หน่อย ฉันไม่ใช่กระดาษเขียนจดหมายพื้น ๆ นี่ จมูกจะได้ชินต่อกลิ่นสาบกลิ่นหมึกพิมพ์

กระดาษปรู๊ฟ – ว่าเข้าให้นั่น และ ฯ พณ ฯ ท่านลงมาอยู่ในตะกร้าปนกับพวกเราทำไม ไม่เกรงเสนียดจัญไรกินหรือ โธ่เอ๋ย ถูกคนเขาใช้แล้วก็ทิ้งไม่สนใจ ไม่ให้ความสำคัญ แล้วยังจะมาหลงตัวเองอยู่อีก จะถูกเผาอยู่ รอมมะร่อ แล้ว

กระดาษหนังสือธรรม – นี่แน่ะท่านทั้งหลาย ผู้มีอันจะต้องถูกเผาเป็นเถ้าต่อไปจงฟัง

เสียงจากกระดาษต่าง ๆ – พอ ๆ ท่านมหา ที่นี่ตะกร้า ไม่ใช่ธรรมาสน์ ไม่มีเครื่องกัณฑ์พูดอะไรไม่รู้เรื่อง ไม่น่าฟัง พูดเรื่องตาย เรื่องถูกเผา ถูกจี่ ไม่เอา ไม่อยากฟัง

กระดาษหนังสือธรรม – ขอให้ฟังให้ตลอด ในระหว่างที่ต่างฝ่ายต่างพูดนั้น ฉันไม่ได้พูดเลยนะ จึงขอให้ฟังฉันบ้าง และขอให้ฟังให้ตลอด

(กระดาษทั้งหลายเงียบ คอยฟัง กระดาษบางชนิดยังไว้ท่า บางชนิดก็ยอม จริง)

กระดาษหนังสือธรรม – ธรรมเป็นความจริงของสิ่งต่าง ๆ ถ้าท่านชอบความจริงท่านก็ต้องไม่ห้ามธรรม พวกเรามาจากสิ่งต่าง ๆ เช่น ไม้ไผ่ ผ้า ฟาง เป็นต้น มาจากถิ่นต่าง ๆ เดินทางมาโรงงานทางน้ำบ้าง ทางบกบ้าง ทางโรงงานทำให้เราเป็นกระดาษชนิดต่าง ๆ ออกมา แล้วไปอยู่ที่นั่นที่นี่ ครั้นแล้วคนได้นำพวกเราไปทำอย่างนั้นบ้างอย่างนี้บ้าง ต่างมีความสำคัญในตัวด้วยกันทั้งนั้น ตามแต่คนจะใช้ ไม่ใช่ว่ากระดาษอย่างนั้นมีความสำคัญ นอกนั้นไม่มีความสำคัญ กระดาษบางชนิดเมื่อใช้ทำอย่างนี้แล้ว เขาก็นำไปใช้อย่างนั้นอีกต่อไปจนกว่าจะหมดเรื่องที่จะใช้ เขาจึงทิ้งลงตะกร้า และมารวมกันอยู่ในตะกร้านี้ พวกเราเป็นของที่ถูกเขาทิ้งแล้ว เพราะหมดราคาหมดความสำคัญ และจะถูกเขาเผาในเร็ว ๆ นี้แล้ว ทั้งกระดาษดีทั้งกระดาษเลว ทั้งผู้เหยียดหยามทั้งผู้ถูกเหยียดหยาม ทั้งกระดาษจารึกธรรม ทั้งกระดาษซับน้ำเหลืองผี พวกเราทั้งหมดมีจุดจบอย่างเดียวกัน และใกล้จะถึงจุดจบนั้นเต็มทีแล้ว เมื่อถูกเผาแล้วก็เป็นเถ้าหมดไม่มีใครเหลือเป็นกระดาษอยู่ได้ ไฉนท่านจึงไม่คิดถึงความจริงข้อนี้ มัวแต่ทะเลาะกันดูหมิ่นกัน หลงตัวเองเพื่ออะไร ไหน ๆ ก็เดินร่วมทางเดียวกันไปสู่จุดจบเดียวกัน ก็ควรเดินอย่างดี หวังดีต่อกัน เห็นใจกัน ช่วยเหลือ

กันดีกว่า อย่าไปเอาอย่างคนบางคนเลย เขาพากันลืมตัวลืมตายคิดสั้น ทำราวกับจะอยู่ค้ำฟ้า เอาแต่ได้ ไม่เห็นใจแม้แต่พวกคนด้วยกัน

กระดาษมัน – พูดต่อไป ฉันกำลังได้คิด

กระดาษหนังสือธรรม – คนที่ดีนั้นก็ดีเลิศจนเหลือที่จะพูด เป็นนักเสียสละจริง ๆ แม้อยู่ในตำแหน่งสูงส่งก็ไม่เย่อหยิ่ง กลับมีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่นสัตว์อื่น แต่บางคนหาความร่ำรวย หาอำนาจ หาความใหญ่โตในทางผิด คิดหักร้างทำลายคนดีอื่น ๆ ใครจะเดือดร้อน อย่างไรก็ช่าง ขอให้เขาใหญ่โตคนเดียวก็พอ ไม่คิดว่าเมื่อตัวตายแล้ว ความใหญ่โต ความร่ำรวยที่ได้มาด้วยความเสียนั้นจะเกิดอะไรกับตัวบ้าง ไม่คิดว่าใครเขาจะสาปแช่งตามหลังอย่างไรบ้างหรือไม่ เราอย่าไปเอาอย่างคนชนิดหลัง ถ้าจะเอาอย่างก็เอาอย่างคนดี พวกเราก่อนจะถูกเผาต่างก็ได้ทำความดีความชอบให้แก่คนไว้บนแผ่นดินมาแล้ว เป็นการให้แบบเรียนแก่คนที่ไม่ได้ทำความดีอะไรแก่ผู้อื่น พวกเราแม้จะถึงจุดจบก็ไม่น่าเดือดร้อนอะไร ส่วนคนที่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนนั้น เมื่อจวนตายเขาเดือดร้อนเป็นที่สุด ท่านทั้งหลายจงรู้ไว้เถิด.

"ท่านได้ข้อคิดอะไรบ้างจากเรื่องกระดาษนี้"



หลายหน้า

ส. ร.

(ดำ) "ในวรรณคดี เราได้พบว่าทศกัณฐ์ (สิบคอ) นั้นมีสิบหน้า แต่เมื่อมองทางด้านธรรมแล้ว ความมีสิบหน้าของทศกัณฐ์นั้น คล้ายกับเป็นเครื่องแสดงว่า คนโดยทั่วไปมีหน้ามากมายเต็มที ความมีสี่หน้าอย่างพระพรหม ความมีสิบหน้าอย่างทศกัณฐ์ยังน้อยไป ดังเรื่องต่อไปนี้"

ในการประชุมพบปะกันของสมาคมนักเรียนเก่าครั้งหนึ่ง มีคนไปร่วมในงานนั้นมากทั้งหญิงทั้งชาย ในงานนี้เต็มไปด้วยการกิน การพูด การร้องรำทำเพลง การดีใจ เสียใจ การสรรเสริญ การนินทาความเหม็นความหอม และความเป็นคนหลายหน้า

ที่มุมหนึ่งมีหญิงหน้าตาดีแต่งตัวดีนั่งอยู่สองคน คนหนึ่งชื่ออัญชัน อีกคนหนึ่ง ชื่อชำมะนาด ขอให้ฟังเรื่องที่เธอคุยกันบ้าง

อัญชัน – นี่เธอ เฉิดโฉมมาโน่นแน่ะ มากับเสี่ยใหญ่ เขาเพิ่งแต่งกันไม่ใช่รึ อ้อ ! ได้ยินว่าเสี่ยนี่น่ะเคยติดต่อกับเธอมาก่อนไม่ใช่รึ แล้วทำไมจึงหลุดไปเป็นของเฉิดโฉม

ชำมะนาด – ก็ฉันไม่เอานะซิ เฉิดไม่มีใครเขาจะแต่งด้วยจึงต้องมาคว้าของที่คนอื่นเขาทิ้งแล้ว ฉันไม่สนใจใยดีดอก

อัญชัน – ไม่สนใจทำไมจึงมองตามเขาอย่างนั้นล่ะ ที่จริงเฉิดไม่สมกับเขาเท่าเธอเลย อ่อนการสมาคม แต่งตัวก็ไม่เป็น เขาไม่รู้จักของดีมีราคา ฉันเห็นใจเธอ

ชำมะนาด (หน้าสลด) – อย่าไปพูดถึงเขาเลย เขารู้จักแต่พลอยไม่รู้จักเพชร อ้าว นั่นไขแสงมากับใคร วันนี้สวยมาก

อัญชัน (หน้างอทันที) – สวยตายละ หน้ากลม ผมฟู ดูไม่ได้ แต่งหน้ายังกับงิ้ว ทาปากยังกับคนปากด่าง ดูเสื้อที่สวมซิยังกับเสื้อสมัยพระเจ้าหาว หัวเราะเห็นทั้งพื้นล่างพื้นบนเหมือนหัวกะโหลกยิงฟัน

ชำมะนาด (หัวเราะ) – เอทำไมจึงว่าเขาอย่างนั้น แล้วเธอล่ะแต่งหน้า แต่งผม แต่งตัว เป็นอย่างไร ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง

อัญชัน – แต่ฉันยังเข้าทีเข้าท่ากว่าแม่แสงมากนัก

ชำมะนาด (ยิ้ม) – ได้ยินว่าคู่หมั้น (แฟน) ของแสงจะเลิกกัน แล้วมาหมั้นเธอไม่ใช่รึ

อัญชัน (ยิ้ม หน้าแดง) – เธอเห็นว่าเหมาะหรือไม่ล่ะ เดี๋ยวฉันจะไปทางโน้นแล้วจะกลับมาใหม่ เธออย่าเพิ่งไปทางไหนนะ (อัญชันเดินปะปนไปในหมู่คน ไขแสงเดินมาหาชำมะนาด)

ชำมะนาด – อ้าว แสงทำไมหน้าไม่เสบยเลย พ่อยอดชายไปไหนเสียเล่า ไม่เห็นมาด้วย

ไขแสง (ถอนใจ นิ่งนิ่งครู่หนึ่ง) – เราจะถอนหมั้นกันแล้ว มีเยี่ยงอย่างที่ไหน หมั้นกับเราแล้วกลับไปยุ่งกับอัญชัน

ชำมะนาด – เอ ทำไมจึงเป็นไปอย่างนั้น อัญชันก็ช่างกระไรไม่มียางอาย แย่งคู่หมั้นของเพื่อน ไม่เห็นใจเพื่อน

ไขแสง – นั่นน่ะซิ ไม่น่าเลย ฉันน้อยใจ เสียใจที่สุด เมื่อกี้นี้เห็นนั่งคุยอยู่กับอัญชันไม่ใช่รึ

ชำมะนาด – ใช่ แต่เราคุยกันเรื่องอื่น ฉันเห็นใจเธอ เป็นพวกเธอนะ ที่จริงอัญชันไม่มีทางสู้เธอได้เลยในเรื่องรูปสมบัติ แม้คุณสมบัติก็เถอะ เธอก็เหนือเขา แต่เธออาจสู้เขาไม่ได้ตรงจริตจะก้าน เมื่อผู้ชายชอบของก้าไหล่ทองไม่ชอบทองแท้ก็ตามใจเขาเถอะ

ไขแสง - เธอนี่ช่างสังเกต ฉันแต่งตัวเป็นอย่างไรบ้าง

ชำมะนาด - เธอแต่งตัวดีมาก แต่งตัว แต่งหน้า แต่งผมเข้ากันสนิทจริง ๆ ในงานนี้หาใครแต่งเข้ากันอย่างเธอนี้มีไม่กี่คน

ไขแสง (หัวเราะชอบใจ) - คุยกับเธอนี่สบายใจดี เธอคุยสนุกมาก ฉันจะไปคุยกับทางโน้นสักหน่อย ไปก่อนนะ (ไขแสงเดินไป อัญชันเดินมา)

อัญชัน - คุยอะไรกับแสง เห็นหัวเราะซิกซี้กันดีนัก

ชำมะนาด - หัวเราะไปอย่างนั้นเองจริงของเธอ ยายแสงแต่งตัวกะเปิ่นเหรอ ไม่เข้าท่า ตัวเตี้ยแถมเกล้าผมสูงเหมือนจอมปลวกเคลื่อนที่ พอกหน้าเสียจนแทบยิ้มไม่ได้เพราะตึงหน้า

อัญชัน - นินทาฉันหรือเปล่า

ชำมะนาด - โอ้ย ไม่ได้พูดกันถึงเรื่องเธอดอก คุยแต่เรื่องหนังเรื่องละคอน สงสัยรึฉันเป็นพวกเธอนะ

อัญชัญ - ขอบใจเธอมาก แต่เอ้อ เธอก็มีอายุจนป่านนี้แล้ว ทำไมยังไม่แต่งงานหรือว่าเพราะที่ดีก็ไม่ได้ ที่ได้ก็ไม่ดีจึงเลยไม่แต่ง

ชำมะนาด - อย่างที่เธอว่าก็ถูก แต่มีอีกคือฉันคิดว่าอยู่คนเดียวสบายกว่า ไม่ต้องมีลูกให้กวนตัวมีผัวให้กวนใจ มีเงินเท่าไรก็ใช้คนเดียว เป็นนายของตัวเอง ไม่ต้องมีคนอื่นเป็นนาย (อัญชันขอตัวไปคุยกับคนอื่น คู่หมั้นของไขแสงเข้ามาคุยกับชำมะนาด)

ชำมะนาด - ทำไมคุณไม่มาพร้อมกับคู่หมั้นของคุณเล่า

คู่หมั้น - เราชักจะไม่ค่อยเข้าใจกันเสียแล้วในระยะนี้

ชำมะนาด - แล้วคุณจะทำอย่างไรต่อไป

คู่หมั้น - ผมกำลังมองหาคนที่พอจะเข้าใจกัน

ชำมะนาด - เวลานี้พบแล้วไม่ใช่รึ อัญชันน่ะ

คู่หมั้น - เดิมก็คิดอย่างคุณว่า แต่ต่อมาเปลี่ยนความคิดแล้ว ไม่ใช่ทั้งไขแสงไม่ใช่ทั้งอัญชัน เปลี่ยนมาหลายวันแล้ว

ชำมะนาด - เมื่อไม่ใช่ทั้งสองนั่นแล้ว ที่ใช่นั้นเป็นใคร

คู่หมั้น - ก็เป็นคุณน่ะซิ

ชำมะนาด - (ทำท่าตกใจแต่ซ่อนความปลาบปลื้มเอาไว้) เป็นไปไม่ได้ ๆ ๆ ไม่เป็นความจริง

คู่หมั้น - จริงซิ คุณจะตกลงใจหรือไม่

ชำมะนาด - (ยิ้มทำท่าเอียงอายด้วยความพอใจ) เอาไว้ให้คิดดูก่อน

คู่หมั้น - (จ้องหน้าชำมะนาด พอดีคุณหญิง (สร้อย) ทอง เดินมาหาชำมะนาด คู่หมั้นจึงผละไปที่อื่น)

คุณหญิง - โฮ้ย ร้อน คนมากเหลือเกิน นั่งทางโน้นเต็มที ซุบซิบนินทากันราวกับเป็นซ่องนินทา แข่งกันนินทาทีเดียว ฉันทนไม่ไหว ไม่รู้จะพึ่งใคร นินทาใครเขาไม่เป็น ไม่อยากพูดเรื่องของใคร (หยุดหายใจ) อย่างคุณนายพุดซ้อน ฮุ้ย พูดนินทาจนน้ำลายเป็นฟอง ว่าคนนั้นไปชอบคนโน้น คนโน้นทะเลาะกับคนนี้คนนั้นเป็นชู้กับคนนู้น คุณหญิงดอกไม้ก็ไม่ใช่ย่อย นินทาแม่ช่อชะบาว่า อ้วนเป็นตุ่มเตี้ย แก่ก็แก่ยังแต่งชุดราตรีอีก แล้วคุณนาย–เฮ้อเหนื่อย

ชำมะนาด - (พัดให้คุณหญิง) ท่านเหนื่อยก็พักเสียบ้าง หนูจะพัดให้

คุณหญิง - ขอบใจมาก น่ารักจริง ๆ เฮ้อ แก่แล้วก็เป็นอย่างนี้ล่ะ

ชำมะนาด - ท่านยังไม่แก่เท่าไร ยังสดใสผิดอายุจริงมากอย่างไม่น่าเชื่อ

คุณหญิง - (ยิ้มชื่นใจ) ขอบใจมาก แต่นี่แน่ะหนู จะบอกอะไรให้ แล้วอย่าบอกใครทีเดียวนา พูดตรงนี้ก็เหยียบเสียที่นี่ คือว่า คุณหญิง....ไปสู่สีกับพ่อนั่น....หนูรู้ไหม แล้วก็คุณนาย....แก่จะตายแล้วไม่เจียมสังขารไปติดพันกับหนุ่มคราวลูกหลาน ฉันไม่อยากพูดเรื่องของใครหรอก แต่นี่

เห็นว่าเป็นหนู ซึ่งฉันรักมากจึงบอกไว้ แล้วอีกเรื่องหนึ่งสำคัญมาก (ขยับใกล้ชำมะนาดด้วยหน้ายิ้มย่อง) แต่หนูอย่าบอกแม่ไขแสงนะ

ชำมะนาด - รับรอง หนูไม่บอกแน่

คุณหญิง - คือว่า คู่หมั้นของแม่ไขแสงเขาจะถอนหมั้น เขาว่าเพราะความคิดไม่ค่อยตรงกัน แล้วเขามาขอให้ฉัน พูดกับประกายดาวหลานฉันให้เขา ถ้าตกลงเขาจะถอนหมั้นทางนั้น แล้วมาหมั้นทางนี้ นั่นแน่ะ แม่ไขแสงกำลังมา ฉันไปก่อนละ

ไขแสง - คุยอะไรกับยายคุณหญิงจอมนินทานั่น แก่จะตายแล้วยังทำท่าดัดจริตเป็นสาว ๆ พอกหน้าเสียขาวราวกับตุ๊กตาเสียกะบาน

ชำมะนาด - (หน้างํ้า) แกว่าพ่อโฉมเอกของเธอให้แกเป็นแม่สื่อให้เขากับหลานสาวสาวของแก โดยจะถอนหมั้นทางเธอแล้วไปหมั้นทางโน้น ชอบเป็นแม่สื่อแม่ชักดีนักยายนี่



คนส่วนมากมีหน้ามากกว่าทศกัณฐ์ กลมยิ่งกว่าลูกบอล หมุนเร็วยิ่งกว่าลูกข่าง

ใครบ้างไม่เคยนินทาใคร ใครบ้างไม่เคยถูกเขานินทา ใครบ้างจะสามารถห้ามการนินทาได้ การนินทาเป็นของเก่าแก่ประจำโลก

สมองไม่มีกระดูก หัวใจก็ไม่มีกระดูก เมื่อลิ้นไม่มีกระดูกก็ไม่น่าประหลาดอะไร

ภายนอกของคนต่างกัน เช่นสวยไม่สวย ดีไม่ดี เครื่องแต่งตัวต่างกันตามวัย แต่ภายในก็มีตับไตไส้พุงเหมือนกัน ก่อนเข้าปาก ของกินมีร้อยสีพันอย่าง พอเข้าปากเคี้ยวแล้วคายออกมา จะดูไม่ได้เหมือนกันหมด คิดอย่างนี้กันเสียบ้างจะได้บรรเทากิเลสลงได้

เสื้อ

ส. ร.

เรื่องยุ่งมีอยู่ทั่วไปแล้วแต่จะคิดหรือจะทำไป จึงเป็น
เรื่องธรรมดาของโลก เรื่องที่จะเล่าต่อไปนี้ ก็เป็นเรื่องยุ่งอีกแนวหนึ่ง

ตู้เสื้อผ้าของหญิงที่มีความเป็นอยู่สูงคนหนึ่ง ในตู้นั้นมีเสื้อชุดต่าง ๆ อยู่มากมายแขวนอยู่ หน้าตู้มีผ้าเช็ดหน้า ผ้าเช็ดตัวอยู่ในตะกร้า ซึ่งเขาเตรียมไว้เพื่อจะนำไปซัก ข้างตู้มีผ้าขี้ริ้วซึ่งถูกเขี่ยซุกไว้เมื่อสักครู่นี้เอง

ในตู้มีเสียงพูดกันแซดตามประสาของเสื้อชนิดนี้ เรื่องที่พูดเป็นเรื่องเล็ก แต่พวกเสื้อเหล่านี้ กลับเห็นว่าเป็นเรื่องใหญ่ เช่นเดียวกับที่เคยเห็นเรื่องใหญ่เป็นเรื่องเล็กมาแล้ว

เสื้อชุดเดินเล่นเอ่ยว่า "ดูฉันซี ดูแบบ ดูสีซีว่างามเพียงไร เวลาคุณผู้หญิงสวมฉันแล้วดูงามเด่นใคร ๆ เหลียวดูเป็นแถว จนคุณผู้หญิงลืมเสื้อตัวอื่น ๆ หมด"

แล้วเสื้อชุดเล่นกอล์ฟก็พูดว่า "เสื้ออย่างเธอเหมาะสำหรับคุณผู้หญิงเดินกรีดกรายเท่านั้น ดูฉันบ้างซิ คุณผู้หญิงสวมเวลาฉันเล่นกอล์ฟ ใครรู้จักบ้างล่ะกอล์ฟน่ะ การเล่นกอล์ฟเป็นกีฬาชั้นสูง คนใหญ่คนโตพวกมีเงินมาก ๆ เท่านั้นจึงจะเล่นได้ พวกกระจอกงอกง่อยเล่นไม่ได้หรอก แล้วคิดดูซิว่า ฉันน่ะมีความสำคัญเพียงไหน มีราคาแพงเพียงไร เมื่อคุณผู้หญิงสวมฉันเข้าสนามกอล์ฟและเล่นกอล์ฟ คนดูฉันตาแทบไม่กระพริบเลยรู้ไหม ? ฉันเป็นเสื้อกีฬาชั้นสูงนะเธอ"

เสื้อชุดเล่นเทนนิสพูดว่า "ไม่ต้องพูดกระทบกระเทียบฉันดอกน่ะ ฉันรู้เท่าทันทั้งนั้น แหม แม่เสื้อกีฬาชั้นสูง มันสูงแค่ไหนกันยะ ตามธรรมดา กีฬาคือการเล่นออกกำลังนั้น ควรจะได้ประโยชน์ทุกส่วนของร่างกาย กีฬาเทนนิสทำให้ได้ประโยชน์หลายอย่าง ไม่ว่าแขนขา สายตา ลำตัว สมอง ต้องคนคล่อง ไม่อ้วน ไม่

แก่ จึงจะเล่นได้ดี ไม่ใช่กีฬาของคนแก่อย่างกอล์ฟ เสื้อที่ใช้ก็ไม่รุ่มร่าม ใครสวมฉัน ฉันจะบอกให้คนอื่นรู้ว่า "คนสวมเป็นคนคล่อง ไม่แก่ ยังแจ่มใสน่าคบ"

เสื้อชุดราตรีเปรยขึ้นอย่างหยิ่งว่า "ฉันฟังใครต่อใครพูดกันมานักแล้ว น่ารำคาญ ต่างก็คุยอวดตัวว่าวิเศษอย่างนั้นอย่างนี้ สวยกว่าใครบ้างล่ะ มีราคาแพงกว่าบ้างล่ะ แล้วทำไมไม่คิดถึงฉันบ้างเล่าว่า ฉันสวยและแพงอย่างน่าใจหายเพียงไร ลำพังเงินเดือนคุณผู้ชายไม่มีปัญญาหาฉันมาได้ดอก คุณผู้หญิงต้องไปหารายได้อย่างอื่นมาประกอบจึงได้ฉันมา เสื้อในนี้ทั้งหมดใคร ? จะมาแพง สวย เฉิดฉายเท่าฉันเป็นไม่มี เฉพาะแต่ค่าซักแต่ละครั้ง ก็ยังแพงกว่าเสื้อในตู้บางตัวด้วยซ้ำ เธอริษยาฉันรึ จึงมองฉันอย่างนั้น" พูดแล้วก็เชิดคอเสื้อ (ซึ่งไม่มี มีแต่แขนนิดเดียว) นิ่งอย่างผยอง.

เสื้อต่าง ๆ พากันหัวเราะ แล้วพูดว่า "จะริษยาทำไม ? แหมแม่เสื้อสวยแม่เสื้องาม คุณผู้หญิงสวมไปเล่นกีฬาได้ไหม ? ถ้าขืนสวมไปเล่นละก็มีหวังถูกหมาเห่ากันให้เป็นที่เอิกเกริกแน่ ความสวยความแพงของเธอ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ร่างกายอย่างไรบ้าง ? มีแต่ทรมานร่างกาย เดินก็ไม่ถนัด หายใจก็อึดอัด ไม่สะดวกไปสารพัด คุณผู้หญิงอุส่าห์อดคาวอดหวาน เพื่อจะให้มีเงินเหลืออดออมเอาเงินไว้เพื่อซื้อเธอไงละ และเพื่อจะได้ไม่อ้วนจนสวมเธอไม่ได้ เสื้ออย่างเธอทำให้คุณผู้หญิงเสียสุขภาพ เธอสวยอยู่ได้ไม่กี่วันดอก บางทีคุณผู้หญิงใส่เธอเพียงครั้งเดียว ก็ล้าสมัยเสียแล้ว"

เสื้อชุดนอน พูดอย่างเบื่อหน่ายว่า "โฮ้ย.... เถียงกันอยู่ได้ พวกเธอเป็นพวกที่ลำบาก ส่วนฉันซิสบาย คุณผู้หญิงบางวันก็ใช้พวกเธอ บางวันก็ไม่ใช่ แต่ต้องใช้ฉันทุกวัน พวกเธอต้องเดินต้องเต้น แต่ฉันนอนสบายไปเลย พวกเธอจะกินจะเที่ยววิเศษอย่างไร สุดท้ายก็ต้องนอน คนเกิดมาครั้งแรกก็นอน ตอนตายก็นอนอีก ฉันรำคาญ พูดเป็นนานสองนาน โฮ้ย....เหนื่อย นอนดีกว่า........"

เสื้อเครื่องแบบทำงานพูดอย่างเคร่งขรึมว่า "ฉันฟังใครต่อใคร โต้กันมานานแล้ว เสื้อทุกตัวต่างก็อวดว่า ตนวิเศษกว่าบ้างล่ะ สำคัญกว่าผู้อื่นบ้างล่ะ ขอให้พวกเธอคิดสักนิดเดียวก็รู้ทันทีว่า เสื้อตัวไหนสำคัญที่สุด เป็นเสื้อที่ทำให้ได้เสื้อตัวอื่น ๆ

มา แม้แต่แม่เสือราตรีผู้ผยอง ฉันใช่ไหม ? เป็นผู้หาเงินมาให้เพื่อจะซื้อเสื้อตัวอื่น ๆ มา ถ้าไม่มีฉันละก็ คุณผู้หญิงไปทำงานไม่ได้ เมื่อไปทำงานไม่ได้ก็ไม่มีเงิน เมื่อไม่มีเงินแล้วเป็นอย่างไร พวกเธอก็รู้ มัวพูดกันอยู่ได้ อวดตัวว่าดีกว่า วิเศษกว่าผู้อื่น ที่เขาสำคัญจริง ดีจริงกลับไม่พูด ถ้าคนมัวแต่เดินเล่น เล่นกอล์ฟ ไม่ทำงานแล้ว จะเอาอะไรมากินมาใช้กัน ถ้าเป็นอย่างนี้ทั่วไปแล้ว รู้ไหมบ้านเมืองจะเป็นอย่างไร ?" เสื้อเครื่องแบบหยุดหายใจ แล้วพูดต่อไปอีกว่า "พวกเธอเหมือนน้ำในขวด ขวดใดน้ำน้อยก็ส่งเสียงดัง ขวดใดมีน้ำเต็มก็เงียบ ฉันไม่อยากพูดมากดอก"

เสื้อทั้งหลายหัวเราะเยาะ แล้วพูดว่า "พูดไปพูดมาก็ยกตัวอีก แหม แม่น้ำเต็มขวด อย่างไรพวกเราก็มีความสำคัญ วิเศษแน่ ๆ ผิดกับผ้าเช็ดหน้า ผ้าขี้ริ้ว"

ผ้าเช็ดหน้าได้ยินแขวะก็แวดขึ้นมาทันที ตามวิสัยเดิมว่า "มาแว้งฉันทำไมกันยะ พวกเธอคงนึกว่าพวกเธอเท่านั้นวิเศษ ความจริงแล้ว ผู้อื่นอย่างผ้าเช็ดหน้าอย่างฉันซีมีความสำคัญไม่น้อย ถ้าไม่สำคัญจริงคนเขาไม่นำติดตัวไปไหนมาไหน ทั้งหญิงทั้งชายดอก พวกเธอมีแต่ผู้หญิงใช้ ส่วนฉันซิใช้กันทั้งผู้หญิงผู้ชายทุกเพศทุกวัย ทุกชั้นวรรณะพวกเธอเสียอีก มักทำให้คุณผู้หญิงร้องไห้ แล้วใครเล่ามาทำหน้าที่ซับน้ำตาไม่ใช่ฉันรึ โธ่....แขวะได้ ผู้ใหญ่รังแกเด็ก ที่ตัววิเศษก็วิเศษไปซี มาดูถูกเหยียดหยามผู้อื่นทำไมกัน ผู้อื่นเขาก็มีความสำคัญเหมือนกัน มิใช่สำคัญแต่ตัว จริงไหมผ้าขี้ริ้ว."

ผ้าขี้ริ้วพูดอู้อี้มาจากซอกตู้ว่า "จริง ฉันมีความสำคัญเพียงไร ก็ดูจากข้อเท็จจริงที่ว่า ตั้งแต่ปราสาทราชวัง จนถึงบ้านกระยาจก คนขอทาน สิ่งที่ขาดไม่ได้ ก็คือผ้าขี้ริ้ว ความสำคัญและไม่สำคัญอยู่ที่การอำนวยประโยชน์ เสื้อแต่ละตัวดังกล่าวแล้วแม้มีราคาแพงหูฉี่ แต่อำนวยประโยชน์แค่ไหน เพียงไร.

ผ้าขี้ริ้วยิ้มเล็กน้อย แล้วพูดต่อไปเมื่อเห็นเสื้อผ้าทั้งหลายนิ่งว่า พวกเธอผู้วิเศษเกินผ้าทั้งหลาย ผลสุดท้ายก็ไม่พ้นเป็นผ้าขี้ริ้วไปได้ ตอนนี้ก็ผยองไปก่อน สักวันหนึ่งก็เหมือนกันหมด พวกเธอขณะนี้พากันลืมเรื่องนี้กันหมด จึงพากันดูหมิ่นกันเอง แล้วลามปามมาดูหมิ่นฉัน

เสื้อผ้าทั้งหลายพอได้ยินผ้าขี้ริ้วพูดอย่างนี้ ก็นิ่งงันไปหมด เสื้อผ้าในตู้มีเยะเรื่องที่เสื้อพูดกันก็มีมากยืดยาว แต่คราวนี้นำมาเล่าเพียงเท่านี้ก่อน เพื่อเพิ่มพูนสุตสมบัติแก่พวกนินทาบริษัทต่อไป.

เสื้อผ้าไม่ว่าจะเป็นเสื้อที่มีราคาแพง หรือถูกที่สุดของเสื้อผ้าเหล่านี้ก็คือเป็นผ้าขี้ริ้ว เป็นที่เหยียบย่ำของคน คนก็เหมือนกันไม่ว่ายากดีมีจน ผลสุดท้ายของคน ก็คือเป็นผีเป็นศพ เป็นที่เกลียดกลัวของคน.

คนทุกคนต่างก็มีความสำคัญ ในตัวทั้งนั้น แม้แต่คนกวาดถนนก็มีความสำคัญ ดังนั้นจึงไม่ควรทะนงตนว่า ตัวเป็นคนสำคัญคนเดียว คนอื่นไม่สำคัญ

ประโยชน์อยู่ที่ความต้องการ ความสำคัญอยู่ที่อำนวยประโยชน์.

แย่

ส.ร.

มีคำไทยอยู่คำหนึ่ง ซึ่งเป็นคำที่มีคนใช้มาก ทั้ง ๆ ที่คนใช้ไม่อยากจะพบ เป็นคำไทยที่ทั้งแก่ทั้งเก่า ในขณะที่คำไทยหลายคำถูกลืมไปแล้ว แต่คำไทยคำนี้ยังคงอยู่และจะอยู่ต่อไปให้คนที่ไม่อยากพบเห็น แต่กลับต้องใช้ เป็นคำไทยที่บอกความหมายในตัวอย่างแจ่มแจ้ง ฟังแล้วเข้าใจดี เป็นคำง่าย ๆ คำไทยคำนี้คือคำว่า "แย่"

แต่มีหลักสำหรับคิดเพื่อใช้คำนี้อย่างหนึ่งว่า **ไม่มีใครทำให้ใครแย่จริง ๆ ได้ นอกจากตัวเองจะทำตัวเองให้แย่เอง**

อีกอย่างหนึ่ง **คนทั่วไปมักเข้าใจว่า ตัวเองนั้นมีความทุกข์มาก ทุกข์ของตัวนั้นรุนแรงกว่าของคนอื่น ทั้งนี้เพราะคนอื่นย่อมไม่รู้จักทุกข์ของคนอื่น**

ดังเรื่องเปรียบเทียบต่อไปนี้ :-

ที่ระเบียงบ้านแห่งหนึ่ง รองเท้ากับผ้าขี้ริ้วได้มาอยู่ใกล้กัน รองเท้าเอ่ยขึ้นก่อนว่า "แน่ เพื่อนสบายดีหรือ ที่นี่มีข่าวคราวอะไรที่น่าสนใจบ้าง"

ผ้าขี้ริ้วทำหน้าสลดตอบว่า "จะมาเอาความสุขเอาความสบายอะไรกับผ้าขี้ริ้ว ข่าวคราวอะไร ฉันไม่มีเวลาสนใจ เพราะใจฉันเต็มไปด้วยความทุกข์ ความน้อยใจ ความอับอายอดสู พูดแล้วก็ถอนหายใจใหญ่ ๒ ทีซ้อน"

รองเท้าทำหน้าประหลาดใจแล้วพูดว่า "อะไรกันเป็นทุกข์มากถึงเพียงนั้นทีเดียวหรือ ทุกข์ของท่านเป็นอย่างไร จะหนักเท่าทุกข์ของฉันหรือไม่ ฉันก็ว่า ฉันนี้มีทุกข์มากเหลือเกินอยู่แล้วทีเดียว"

ผ้าขี้ริ้ว มีท่าทางแข็งกร้าวและพูดว่า "ในโลกนี้ใครจะทุกข์จะยาก จะต่ำต้อย จะอาภัพอัปภาคย์เท่าฉันบ้าง ใครจะถูกเหยียบย่ำเท่าฉันบ้าง ฉันถูกเขาใช้เช็ดของร้อยแปดที่สกปรก เท่านั้นยังไม่พอ คนยังเหยียบฉันเช็ดเท้าบนฉันอีก ดูซิ ดูคนเขาทำกับฉันบ้างซิ บางครั้งเด็กนำฉันไปไว้บนโต๊ะรับแขก พอฉันจะได้มีหน้ามีตาบ้าง พอผู้ใหญ่เห็นก็รีบโยนฉันลงข้างล่างพร้อมทั้งดุว่าเด็ก หาว่าไม่รู้จักของต่ำของสูง บางทีใช้เท้าเขี่ยฉันปลิวไปทีเดียว น่าน้อยใจเหลือเกิน"

รองเท้าพูดแสดงความเห็นใจว่า "แต่ท่านก็มีความสำคัญอยู่ไม่น้อย ตั้งแต่วังลงไปถึงกระท่อม จะขาดท่านเสียมิได้ ทุกบ้านต้องมีท่าน ถ้าไม่มีท่าน ขาดท่านเสียแล้ว บ้านช่องรั้ววังจะเป็นอย่างไร จะเลอะเทอะสกปรกเพียงไร ท่านทำหน้าที่สำคัญมากทีเดียว"

ผ้าขี้ริ้วยิ้มอย่างเศร้าแล้วพูดว่า "เพิ่งมีท่านนี่แหละที่เห็นใจผ้าขี้ริ้วอย่างฉัน แม้ฉันจะมีความสำคัญทุกบ้านจะขาดฉันเสียมิได้อย่างนี้ แต่คนเขาไม่คิด ไม่เห็นความสำคัญของฉัน คนที่จะเห็นใจฉัน สงสารฉันบ้างไม่มีเลย ช่างร้ายเหลือเกินคนนี่ ท่านรองเท้า ลองใช้เท้าตรองดูซิว่า ใครเล่าจะทุกข์เท่าฉัน เจ็บใจเหลือเกิน ๆ"

รองเท้าพูดว่า "ทุกข์ของท่านไม่เท่าไรหรอก ถ้าจะมาเทียบกับของฉัน ท่านถูกเขานำไปเช็ดบ้าง ถูกเขาเช็ดเท้าบ้างเท่านั้น แต่ฉันถูกเขากระทืบบ้าง ถูกเขาสวมแล้วไปเหยียบย่ำของร้อยแปดบ้าง บางครั้งไปเหยียบไฟ บางครั้งไปเหยียบหนาม หน้าตาฉันไม่ดีเลย ต้องครูดสีไปตามพื้นจนหน้าตาสึกฉีกขาด แม้อย่างนี้ จะมีคนสักคนหนึ่งที่จะสงสารฉันไม่มีเลย บางครั้งสวมฉันไปเต้นรำสนุกสนานกัน โดยไม่คิดเลยว่าฉันต้องทำงานหนัก ต้องลำบากเพียงไร บางครั้งฉันเจ็บใจเลยกัดเท้าของคนเสียบ้าง"

ผ้าขี้ริ้วพูดว่า "แต่เขาต้องซื้อท่านไปนะ ส่วนฉันนี่น่ะ ไม่มีใครเขาซื้อหรอก ฉันแย่มากทีเดียว"

รองเท้าพูดสวนควันทันทีว่า "เขาซื้อฉันไปเพื่อเหยียบฉัน ไม่ได้ซื้อไปเชิดชูยกย่องอะไรเลย สนใจฉันแต่ยังใหม่ พอใช้ฉันเก่าก็โยนทิ้ง ไม่เหลียวแล ฉันต้องชอกช้ำระกำใจเพียงไร ใครเล่าจะทุกข์เท่าฉัน ฉันแย่กว่าท่านมาก"

ผ้าขี้ริ้วถอนใจแล้วพูดว่า "เฮ้อ พูดถึงความหลังกันแล้ว ก็น่าน้อยใจนัก ก่อนที่ฉันจะเป็นผ้าขี้ริ้ว ที่ต่ำต้อยอย่างนี้นั้น ฉันเคยเป็นเสื้อผ้าที่มีราคาที่เขายกย่อง แต่งอวดกันมาก่อน แต่พอเก่าพอขาดก็อย่างว่า เขาก็ลดลงมาเป็นผ้าขี้ริ้ว เอาไว้เช็ดพื้น เช็ดของร้อยแปดพันเก้า แม้แต่สักคนหนึ่งก็ไม่มีที่คิดถึงความงามเด่นของฉันแต่หนหลัง แล้วเมตตาฉันบ้าง เฮ้อ....แย่เขา"

รองเท้า พูดอย่างท้อแท้ว่า "ท่านยังดี แม้แต่จะเก่า เขาก็ยังเอาไว้ แต่ฉันนั้นพอเก่า หรือพอล้าสมัยเท่านั้น เขาสลัดทิ้งแล้ว โธ่เอ๋ย........เกิดเป็นรองเท้ามันช่างต่ำต้อย น่าน้อยใจเหลือเกิน หัวอกใครจะเป็นทุกข์เท่ารองเท้าหนอในโลกนี้ แย่ ......"

จะหาเรื่องทุกข์เรื่องแย่แล้ว ย่อมหาได้เสมอ เมื่อไรก็เมื่อนั้น

จะแข่งขันกันว่า ใครเป็นทุกข์มากทุกข์น้อยก็แข่งได้เสมอ เมื่อไรก็เมื่อนั้น

แต่ว่าจะได้ ประโยชน์ ความสุข ความดีอะไรบ้าง.

สนุก

ส.ร.

วิธีหาความสนุกมีต่าง ๆ กัน เช่น:- คนบางคนชอบหาความสนุกจากความทุกข์ของสัตว์ เช่น พวกยิงนก ตกปลา กัดปลา ชนไก่ บางคนที่ฉลาดกว่าก็หาความสนุกจากความทุกข์ของคนโง่กว่า เช่น ยุให้คนต่อยกันทำร้ายกัน ด้วยยกย่องว่าเก่งอย่างนี้อย่างนั้น หรือให้รางวัลเป็นสินน้ำใจ ผู้มีอำนาจ ผู้ฉลาดบางคนชอบเอาเปรียบผู้ต่ำกว่า แม้เพื่อความสนุกอย่างนี้

พระอาทิตย์ (ตะวัน) กับพระพาย (เจ้าแห่งลม) มาพบกัน ต่างสนทนากันเป็นที่สนุกสนานรื่นเริง เมื่อสนทนากันจนหมดเรื่องแล้ว พอดีพระพายมองลงไปยังโลกเบื้องล่าง เห็นชายคนหนึ่งนั่งผึ่งลมอยู่ใต้ต้นไม้โดยมิได้สวมเสื้อ เพราะร้อนจัด เพื่อหาความสนุกตามเรื่องของเทวดาผู้ไม่ค่อยจะรู้จักความลำบากของคน พระพายจึงบันดาลให้เกิดลมหนาวสะท้านไปต้องชายผู้นั้น เมื่อชายผู้นั้นวิ่งขึ้นบ้านรีบสวมเสื้อถึงสามชั้นเพราะความหนาว พระพายก็ยิ่งแกล้งบันดาลให้เกิดลมหนาวเย็นยะเยือกหนักยิ่งขึ้นกว่าเดิม พร้อมทั้งทรงพระสรวลอย่างร่าเริง ด้วยความสนุก เมื่อเห็นชายผู้นั้นแม้จะสวมเสื้อถึงเจ็ดชั้นจะตัวใหญ่อุมพะยุมจนดูอ้วนกลม แต่ก็ยังสั่นสะท้านด้วยความหนาว พระ-อาทิตย์ก็พลอยทรงพระสรวลเสียงก้องด้วยความสนุกไปด้วย เมื่อพระพายเห็นชายคนนั้นได้รับความหนาวอย่างนั้น ต้องการให้ความสนุกเกิดออกรสชาติยิ่งขึ้นไปอีก จึงบันดาลให้เกิดลมหนาว หนาวยิ่งขึ้น ยิ่งขึ้น ยิ่งขึ้น จนชายคนนั้นต้องห่มมุ้ง ห่มที่นอนนอนขดตัวร้องครวญครางด้วยความหนาวแทบขาดใจ พระพายกับพระอาทิตย์ต่างทอดพระเนตรดูชายคนนั้นด้วยความสนุก และเพื่อให้เกิดความสนุกยิ่งขึ้นกับเพื่อแสดงฤทธิ์

อำนาจอวดพระพาย พระอาทิตย์จึงเบ่งแสงให้เกิดความร้อนจัดขึ้นมาอย่างฉับพลัน แล้วทั้งสององค์ก็ทรงพระสรวลอย่างสบพระทัยที่ชายคนนั้นรีบลุกขึ้นพลางขว้างเสื้อผ้าออกจากตัวเป็นชุลมุน พระอาทิตย์เห็นดังนั้น และเห็นว่ายังสนุกน้อยไป จึงทรงเบ่งแสงเพิ่มความร้อนกล้าหาญหนักยิ่งขึ้นไปอีก และทรงพระสรวลอย่างสำราญพระทัยทั้งสององค์ที่ทอดพระเนตรเห็นชายคนนั้นวิ่งไปที่แม่น้ำ พอโดดลงไปในน้ำก็ร้องลั่น แล้วรีบตาลีตาลานขึ้นจากน้ำ เพราะน้ำร้อน ลงอาบแช่ไม่ได้ แล้วมานั่งสาปแช่งอยู่ใต้ต้นไม้สักครู่เดียวก็ล้มลงนอนร้องครวญครางเพราะเป็นไข้

พระพายทอดพระเนตรเห็นดังนั้นก็ยิ้มพลางตรัสกับพระอาทิตย์ว่า พระองค์เก่งมาก ข้าพระองค์ยอมแพ้

ทั้งสองพระองค์ต่างทรงสนุกสนานด้วยการประลองฤทธิ์ โดยใช้คนเป็นเครื่องทดลองและเป็นเครื่องหาความสนุก แล้วเทพเจ้าทั้งสองก็เสด็จกลับวิมานของตนโดยมิได้สนพระทัยในคนผู้เป็นเครื่องทดลองนั้นว่าจะเป็นตายร้ายดีอย่างไร

หลังจากนั้นเพียงครู่เดียวชายคนนั้นก็ตาย เพราะทนต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของความหนาวความร้อนไม่ไหว และจากความตายของเขานี้ทำให้ลูกเมียพ่อแม่พี่น้องได้รับความเสียใจ ระทมใจอย่างแสนสาหัส

การหาความสนุกสนานเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของคน แต่ว่าระวังอย่าให้การหาความสนุกนั้นไปละเมิดสิทธิในชีวิตร่างกาย และทรัพย์สิน สมบัติของคนอื่น หรือก่อทุกข์ยากให้ผู้อื่นเพื่อความสนุกของตัวเอง

เทวดาบางองค์ชอบหาความสนุกจากความทุกข์ของคน เช่นเดียวกับคนบางคนชอบหาความสนุกจากความทุกข์ของคนผู้น้อย และจากความทุกข์ของสัตว์

คนที่ชอบหาความสนุกจากความทุกข์ของผู้อื่นนั้นเป็นคนเห็นแก่ตัวจัด

จอง-(ปรุง) ใจ

ส.ร.

เรื่องที่เป็นเหตุให้ผัว ๆ เมีย ๆ หรือเพื่อนฝูงทะเลาะกันถึงขั้นแตกหักนั้น บางคราวเป็นเรื่องเล็กน้อยเต็มที่ เล็กน้อยจนคนอื่นเห็นเป็นเรื่องน่าหัวเราะ ดังเรื่องของ จอง-(ปรุง) ใจ

พ่อแม่ของจองตายหมด จองอยู่กับพี่สาวซึ่งเป็นสาวทึนทึก เพราะเป็นคนเก็บตัวและพิถีพิถันในการเลือกคู่ จองอยู่เป็นโสดมาจนอายุ ๓๔ จึงได้แต่งงานกับใจที่ตนได้เลือกแล้ว และที่ผ่านการคัดเลือกอย่างดีจากพี่สาวของเขามาแล้ว การแต่งงานได้ประกอบที่บ้านหลังใหม่ซึ่งพี่สาวได้ปลูกให้ และอยู่ในรั้วเดียวกันกับพี่สาว โดยพี่สาวคิดว่า ผัวเมียควรจะอยู่กันตามลำพังด้วยความเป็นตัวของตัวเอง

จองกับใจกว่าจะแต่งงานกันได้ไม่ใช่ของง่าย เพราะทั้งสองฝ่ายต่างก็มีความเป็นอยู่ดี และต่างก็พิถีพิถันในการเลือกคู่ แต่ได้อาศัยแม่สื่อหรือคนชักนำดี จึงตกลงกันได้

จองกับใจอยู่ด้วยกันด้วยความเรียบร้อยตลอดมาได้สองเดือนกว่า วันหนึ่งใจพูดกับจองว่า เธอจะทำสวนครัว สวนดอกไม้ชนิดนั้น ๆ จองจะเห็นด้วยหรือไม่ จองรีบรับทันทีว่าเห็นด้วย และควรจะปลูกที่ชายน้ำข้างบ้าน อยู่ว่าง ๆ ไม่ได้ทำอะไรก็น่ารำคาญ ฉันจะหาม้ามาเลี้ยงสักตัว เอาไว้ขี่ไปดูนา ไปเก็บค่าเช่านา เพราะใช้รถไม่สะดวก บางแห่งไม่มีถนน ใจพอได้ยินว่าจะเลี้ยงม้าเธอทำหน้านิ่ว และพูดว่า พี่จะเลี้ยงม้าทำไมยุ่งยากสกปรก เดี๋ยวก็จะมากินผักกินต้นไม้ที่ฉันปลูกเอาไว้กำลังงามน่าชมเท่านั้นเอง จองหัวเราะแล้วพูดว่า ก็เธอทำรั้วล้อมสวนของเธอสิ ม้าจะได้เข้าไปกินไม่ได้ ฉันจะช่วยทำรั้วให้เอง ใจยิ่งหน้านิ่วตอบว่า ไม่ต้องดอก ทำรั้วก็หมดสวย

นี่ตามใจฉันหน่อยไม่ได้หรือ อย่าหาม้ามาเลี้ยงเลย จองตอบว่า ก็เธอตามใจฉันหน่อยไม่ได้หรือ คือให้ฉันได้ม้ามาเลี้ยงเพื่อความสบายใจของฉัน ใจพูดขึ้นมาทันทีว่า ฉันเป็นเมียพี่นะ ไม่ใช่ใครอื่น ฉันขอเพียงเท่านี้ยังไม่ได้อีกหรือ จองตอบทันทีเหมือนกันว่า พี่ก็เป็นผัวของเธอนะ เป็นหัวหน้าครอบครัว ฉันขอเพียงเท่านี้เธอให้ไม่ได้ ไม่เห็นใจฉันบ้างหรือ ใจนั่งนิ่งขึงอยู่เป็นครู่แล้วพูดว่า ต่างคนต่างปลูก ต่างคนต่างเลี้ยงก็แล้วกัน คอยดูนะ ถ้าม้ามากินผักฉันเมื่อไร ฉันจะตีให้ขาหักทีเดียว มาตอนนี้จองชักมีหน้าตึงขึ้นมาบ้าง เขาพูดอย่างเคร่งเครียดว่า ถ้าม้าถูกตีขาหักข้างหนึ่ง ฉันจะให้มันใช้ขาอีกสามขาย่ำผักแปลงหนึ่ง ใจลุกขึ้นทันทีพลางชี้มือพูดว่า ลองดูซิ ถ้าข่มเหงน้ำใจกันอย่างนี้ ฉันจะยิงม้าทิ้ง คนใจร้าย ช่างทำร้ายความรู้สึกกันเหลือเกิน สวนเขาทำไว้งาม ๆ จะให้ม้ามาเหยียบเล่น จองลุกขึ้นบ้างแล้วพูดว่า เธอนะ ใจร้าย จะยิงม้าทิ้งได้ลงคอ ฉันเกิดมายังไม่เคยฆ่าสัตว์โต แม้แต่ไก่แต่นกก็ไม่เคย แต่เธอกล้าถึงกับฆ่าม้าใครใจร้ายกว่าใคร ม้ามันไม่รู้เรื่องอย่าไปฆ่ามันเลย ฆ่าฉันซิ ฉันรู้เรื่องดีกว่าม้า ใจแค้นใจจนลืมตัว ถลันเข้าไปหาจองยกกำปั้นจะฟาดหน้าจอง จองจึงจับข้อมือของใจบีบแล้วพูดอย่างดุว่า เธอนี่จะบ้าหรือ ใจตกใจมากร้องลั่นให้คนช่วยว่า ตายแล้ว ๆ คนบ้าจะฆ่าฉัน ช่วยด้วย ๆ แล้วสะบัดมืออย่างแรง พอหลุดก็วิ่งลงบันไดบ้าน พอถึงลานหน้าบ้านก็ตะโกนเข้ามาในบ้านว่า เลิกกัน ๆ อยู่ไม่ได้แล้ว คนใจยักษ์ใจมาร ฉันต้องฟ้องหย่าแน่ ๆ แล้วก็ร้องไห้วิ่งกลับไปหาแม่ เล่าเรื่องให้ฟังแล้วแถมด้วยว่า ตนตกลงใจจะเลิกกับจอง เป็นตายร้ายดีอย่างไรก็ต้องเลิก จะอยู่กับคนใจร้ายอย่างนั้นได้อย่างไรฝ่ายแม่ก็พลอยเป็นฟืนเป็นไฟไปกับลูกสาว แล้วพากันไปหาเถ้าแก่ผู้รับประกันเพื่อต่อว่าชี้แจงเรื่องราวให้เถ้าแก่รู้เพื่อจัดการฟ้องหย่าต่อไป พอถึงบ้านเถ้าแก่ยิ่งงุ่นง่านใหญ่เพราะเถ้าแก่ไม่อยู่ คอยสักครู่เถ้าแก่จึงมา มาถึงยังไม่ทันนั่ง แม่ก็พูดแทนลูกสาวเสียเองออกท่าทางแทนลูกสาว ออกความคิดแทนลูกสาวเสียงสนั่น ใจเมื่อไม่มีเรื่องจะพูดเพราะแม่พูดแทนเสียแล้ว อยู่ว่าง ๆ เลยนั่งร้องไห้

พี่สาวของจองได้ยินเสียงเอะอะที่บ้านน้องชายก็รีบมาดู มาเห็นน้องชายยืนกำมือหน้าบึ้งอยู่จึงพูดว่า อะไรกัน อยู่กันหม้อข้าวก้นไม่ทันดำทะเลาะกันแล้ว คนหลับก็ต้องตื่น ส่งเสียงหวีด ๆ ยังกับเปรตวันทอง มันเรื่องอะไรกัน แม่เจ้าของเสียงไปไหนเสียเล่า จองบอกว่า เขาไปแล้ว ไปเสียได้ก็ดีคนใจร้าย แล้วก็เล่าเรื่องต่าง ๆ ให้พี่สาวฟัง พอฟังจบพี่สาวก็เต้นบอกว่า เขาท้าหย่าเราต้องหย่า ผู้หญิงมีคนเดียวเมื่อไร เราเป็นฝ่ายชายไม่เสียหายอะไร หาเอาใหม่ให้เซ้งอย่างไรก็ได้ เงินเราก็มี แล้วก็ชวนน้องไปหาเถ้าแก่ พอไปถึงก็เห็นแม่ของใจกำลังใส่คะแนนว่าจองอยู่ พี่สาวจึงเข้าไปโดยไม่ต้องทำความอ่อนน้อมนับถืออะไร พลางลอยหน้าพูดว่า ไหนคนดีของป้า ที่ป้าว่าเลิศทำไมจึงใจร้ายอย่างนั้นล่ะ ฮึ แล้วแม่ของใจก็พูดกับเถ้าแก่บ้างว่า ไหนพี่ว่าพ่อจองดีนักเดี๋ยวนี้เป็นอย่างไร ดีแตกออกมาแล้ว เฮอะ พูดแล้วก็ทำท่าประกอบด้วยการแบมือพลางค้อนให้อีกหนึ่งวง

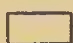
เถ้าแก่คนนี้เป็นหญิงสูงอายุ เป็นคนเยือกเย็น เป็นเถ้าแก่ขอลูกสาวหลานสาวเขาเพื่อแต่งงานมานาน มีคนนับถือมาก เมื่อได้ฟังดังนั้นจึงพูดว่า เรื่องเกิดที่ไหนฉันจะไปตัดสินที่นั่น ถ้านับถือกันก็ขอให้ไปที่นั่น ถ้าไม่นับถือก็แล้วไป แล้วทุกฝ่ายก็เดินไปสู่บ้านของจอง ในระหว่างทางไม่มีใครพูด ไม่มีใครหัวเราะ ไม่มีใครแอมไอ มีแต่ความเคร่งเครียด พอถึงลานหน้าบ้าน ใจกับจองไม่ยอมขึ้นบ้าน เลยยืนไต่สวนความกันตรงนั้น เถ้าแก่พูดว่า ต้นเรื่องอยู่ที่ของกลางคือ สวนผักกับม้า ไหนแม่ใจ สวนของหนูอยู่ที่ไหน สวยงามปานใด มีราคาค่างวดขนาดไหนจึงหวงนักหนา พาน้าไปดูหน่อย พอได้ยินอย่างนี้หน้าของใจก็แดงด้วยความกระดาก เธอก้มหน้าหลบตาของทุกคน และพูดอ้อมแอ้มออกมาว่า ยังไม่มี เป็นแต่ว่าหนูคิดเอาไว้ว่าจะทำสวนเท่านั้นเอง เถ้าแก่หัวเราะเบา ๆ แล้วถามจองว่า ไหนล่ะม้าตัวงามราคาแพงของพ่อจองอยู่ไหน จูงมาให้ป้าชมหน่อยซิ จองรีบหลบสายตาก้มหน้าตอบว่า ก็เหมือนสวนของใจนั่นละ ม้าของผมยังไม่มีเหมือนกัน ผมเป็นแต่คิดว่าจะซื้อมาเลี้ยงเท่านั้นเอง เถ้าแก่ร้อง เฮอะ ผัวเมียเดี๋ยวนี้เขาจะหย่าร้างกันด้วยเรื่องลม ๆ แล้ง ๆ ไม่มีตัวตนอย่างนี้ดอกหรือ แม่กับ

พี่สาวก็พลอยเต้นไปกับลมแล้งด้วย ผสมกันดีแท้ เป็นผู้ใหญ่ด้วยกันแล้วไม่น่าเลย แม่ของใจเข้าไปยกมือไหว้เถ้าแก่และพูดว่า ขอโทษเถอะค่ะ คุณพี่ ดิฉันไม่ทันคิด พอได้ยินเรื่อง มันฉุนกึกขึ้นมาเสียก่อนเลยปิดบังสติปัญญาหมด พี่สาวก็เข้าไปไหว้และขอโทษเถ้าแก่ จองกับใจเข้ากราบขอโทษ เถ้าแก่จึงถามใจว่า เรื่องฟ้องหย่าจะว่าอย่างไร ใจก้มหน้าตอบว่า หนูยังไม่ได้ทำสวน เถ้าแก่จึงหันไปถามจองว่า พ่อจองล่ะ เรื่องหย่าร้างกันนั้นว่าอย่างไร จองตอบว่า เอาไว้ให้ผมมีม้าและม้าไปกินผักของใจเสียก่อนแล้วจึงพูดเรื่องนี้ แต่ผมตั้งใจว่าจะไม่เลี้ยงม้าแน่

อย่าให้เรื่องทุกข์ในภายหน้ามาทำลายสุขในปัจจุบัน

คนมีปัญญาควรมีความสำนึกอยู่เสมอว่า อะไรเป็นอนาคต อะไรเป็นปัจจุบัน อะไรเป็นอดีต แล้วทำให้เหมาะสมแก่กาลนั้น โดยไม่เอาอนาคตมาเป็นปัจจุบัน เป็นต้น

ความเป็นผัวเมียเป็นของง่าย แต่การที่จะเป็นผัวเขาเมียเขานั้นเป็นของยาก



แพะ

ส.ร.

"ความอวดเก่ง ความถือดี ความไม่ยอมผ่อนผันเข้าหากัน แม้ว่าจะทำได้แต่ไม่ทำ เพราะเกรงเสียเหลี่ยม เกรงว่าตัวจะไม่เก่ง และความตกอยู่ใต้อำนาจของความยุ ย่อมนำความเสียหาย ความย่อยยับมาให้แก่ผู้เป็นอย่างนั้นมามากต่อมากแล้ว ดังเรื่องต่อไปนี้"

แพะตัวหนึ่งมีสีขาวสะอาด ฉลาดแต่ตัวเล็ก เป็นหัวหน้าแพะฝูงหนึ่ง ซึ่งเป็นแพะขาวทั้งสิ้น เมื่อแพะฝูงนี้เดินอยู่ในกลางทุ่งนั้น คล้ายกับก้อนสำลีเคลื่อนที่น่าดู คนทั่วไปชอบแพะฝูงนี้

แพะอีกตัวหนึ่งมีสีดำปลอด ตัวโต เป็นหัวหน้าของแพะฝูงหนึ่ง ซึ่งเป็นแพะดำทั้งสิ้น และมีจำนวนมากกว่าแพะขาว การกินการอยู่ของแพะฝูงนี้ไม่เรียบร้อยและสิ้นเปลืองมาก เพราะมากด้วยกัน เมื่อแพะฝูงนี้เดินอยู่ในกลางทุ่งนั้น ดูคล้ายกับหนอนดำยักษ์เคลื่อนที่ คนทั่วไปจึงไม่ค่อยชอบ

วันหนึ่งแพะทั้งสองฝูงนั้นมาพบกันกลางสะพานแคบแห่งหนึ่ง ซึ่งทอดข้ามคลองเปลี่ยว ชุกชุมไปด้วยจระเข้ สะพานนี้เขาใช้ไม้ยาวใหญ่ทั้งต้น รวมสองต้นทอดข้ามคลองทำเป็นสะพาน ราวสะพานทำด้วยไม้ไผ่ลำเดียว ไม่มีลูกกรงสะพาน

แพะทั้งสองพวกต่างเกี่ยงที่จะให้ฝ่ายหนึ่งหลีกทางให้ตนหรือถอยลงจากสะพานเพื่อให้พวกตนข้ามไปก่อน ตัวหัวหน้ายืนประจันหน้ากันอยู่กลางสะพาน มีลูกน้องคอยสนับสนุนอยู่ข้างหลัง มีจระเข้รอจังหวะอยู่ข้างล่าง

แพะดำกล่าวด้วยเสียงอันดังว่า ตนนั้นโตกว่า เกิดก่อน มีกำลังมากกว่า มีพวกมากกว่า และเหยียบเชิงสะพานก่อน จึงควรที่แพะขาวจะหลีกทางให้ พอพูดจบ ลูกน้องก็ตะโกนสนับสนุนว่า จริง ๆ พวกท่านควรหลีกทางให้เรา จึงจะควร

แพะขาวตอบว่า แม้ว่าเราจะเล็ก แต่ก็ฉลาดกว่า มีความงามมากกว่า สะอาดกว่า เป็นแพะชั้นสูงเพราะขุนนางเลี้ยง แพะลูกน้องรับเป็นเสียงเดียวกันว่า ถูกแล้ว ๆ และหัวหน้าพูดต่อไปด้วยวางท่าอย่างสง่างามว่า ท่านตัวโตเสียเปล่า ท่านไร้ความรู้ ฉลาดน้อย เป็นแพะพื้นบ้าน เพราะชาวบ้านเลี้ยง ไม่ใช่แพะชั้นสูงอย่างพวกเรา สีตัวก็เป็นสีดำเป็นจัญไร ไม่เป็นมิ่งขวัญค้ำคูนอย่างสีขาว และแผ่นดินนี้เป็นแผ่นดินของผู้ฉลาด ดังนั้นท่านผู้มีสีดำควรหลีกทางให้พวกเรา แพะลูกน้องร้องสนับสนุนอย่างมีระเบียบว่า ควรแล้ว ๆ ต้องอย่างนี้ซิ เจ้านายของเราพูดเก่งมาก

หัวหน้าแพะดำขัดเคืองมากและยิ่งมากหนักขึ้น เมื่อลูกน้องตะโกนว่า มันดูถูก ๆ จัดการเสียเลยนาย เอาไว้ทำไม พวกเรามากกว่า แข็งแรงกว่า จึงพูดด้วยเสียงอันดังอย่างนักเลงไว้เหลี่ยมว่า แกพูดเพราะมาก น้องชาย แต่ออกจะมากไปสักหน่อยละกระมัง แพะขาวแพะดำ แพะขุนนางเลี้ยงหรือแพะชาวบ้านมันก็แพะเหมือนกันทั้งนั้นละน้องชาย มันจะเก่งจะดีเลิศกว่ากันสักเท่าไร แกว่าแกฉลาดน่ะ แกรู้หรือเปล่าว่าแผ่นดินนี้เป็นของผู้แข็งแรง ไม่ใช่ของผู้อ่อนแออย่างพวกแก แกมันปากเสีย ไม่รู้จักผู้หลักผู้ใหญ่ อย่างนี้มันต้องสั่งสอนให้หลาบจำ แพะลูกน้องโห่ร้องสนับสนุนยุอย่างเต็มที่ว่า เอาเลยนาย ๆ นายพูดถูกแล้ว

พวกแพะขาวก็ร้องบอกกับหัวหน้าว่า อย่ายอม ๆ ลองดูซิว่าระหว่างความฉลาดกับความแข็งแรง อะไรจะเก่งกว่ากัน นายสู้เขา พวกเราก็จะสู้ตายกับนาย ใครมันจะเก่งสักขนาดไหน

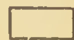
เมื่อต่างก็พูดให้กับตัวและตกลงกันไม่ได้ ต่างแข็งเข้าหากัน ไม่ยอมผ่อนหนักผ่อนเบาเข้าหากันอย่างนี้ และต่างก็นึกว่าตัวเก่งกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง แพะขาวนึกว่าตัวมีชั้นเชิงเหนือกว่าแพะดำ แม้ว่าตัวจะเล็กกว่าก็ไม่กลัว อย่างไรเสียตัวก็ต้องเก่งกว่า แพะ

ดำก็นึกว่าตัวโตกว่า แข็งแรงกว่า มีพวกมากกว่า ตัวเหนือกว่าอย่างนี้จึงไม่กลัว ตกลงว่าเก่งด้วยกันทั้งสองฝ่าย ประกอบทั้งถูกลูกน้องยุด้วย หัวหน้าทั้งสองจึงปรี่เข้าปะทะกันตรงกลางสะพาน แต่พอปะทะอย่างแรงได้เพียงครั้งเดียวเท่านั้น ก็เสียหลักร่วงลงสู่คลองเบื้องล่างทั้งคู่ และตกเป็นเหยื่ออันอร่อยยิ่งของจระเข้ ซึ่งกำลังรออยู่ในคลองด้วยความหวังมาตั้งแต่ได้ยินเสียงแพะทั้งสองพวกทะเลาะกันแล้ว ต่อหน้าลูกน้องทั้งสองฝ่ายซึ่งไม่อาจช่วยเหลือได้

"ฝ่ายหนึ่งก็ว่าตัวเก่ง อีกฝ่ายหนึ่งก็คิดอย่างนั้น อวดเก่งด้วยกันทั้งคู่ เมื่อสู้กันแล้วใครได้อะไรบ้าง ใครเป็นคนเก่งแน่

เมื่อผู้มีพวกมากจะต่อสู้กับผู้มีพวกมากเช่นกันนั้น ต้องคิดให้รอบคอบ พอจะออมชอมกันได้ก็ควรทำ เพราะเมื่อสู้กันแล้วก็แหลกด้วยกันทั้งสองฝ่าย ที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือ เป็นการเปิดทางให้คนที่สามที่คอยจ้องหาจังหวะอยู่ ซึ่งทั้งสองฝ่ายนั้นคิดไม่ถึง

มีผู้ใหญ่ไม่น้อยต้องเสียคนเพราะถูกผู้น้อยยุ หรือตกอยู่ใต้อำนาจลมปากของผู้น้อย"



แม่แจ่ม (ใจ)

ส.ร.

คนโดยมากเมื่อได้รับความทุกข์แล้วมักโทษคนอื่น (ซึ่งทำให้เคืองคนอื่น) บ้าง โทษผี (ซึ่งทำให้กลัวผีและเสียเครื่องเซ่น) บ้าง โทษกันถึงกระโถนซึ่งมาอยู่เกะกะ (ถึงต้องเตะกัน) บ้าง หายากนักที่จะยอมโทษตัวเอง (ซึ่งทำให้บางคนเกลียดตัวเอง จนถึงกับหลงผิดทำร้ายตัวเองก็มี) แต่สำหรับชาวพุทธที่รู้เรื่องธรรมพอสมควรแล้ว เมื่อได้รับทุกข์ย่อมไม่โทษคนอื่น ไม่โทษผี ไม่โทษตัวเอง แต่ถือว่าเป็นกรรมของตัว แล้วพยายามทำแต่กรรมดี เลิกละกรรมชั่วดังแม่แจ่ม (ใจ)

แม่แจ่ม (ใจ) เป็นหญิงสาวรูปร่างดี กิริยามารยาทเรียบร้อย สงบเสงี่ยม พูดน้อย มีการเล่าเรียนดีพอสมควร พอเป็นเครื่องรับประกันภายหน้าว่า จะไม่ต้องขอทานเขากิน และเมื่อแต่งงานแล้ว แม้ผัวจะทิ้งก็มีความรู้พอหากินได้ไม่อดตาย

แม่แจ่มเป็นคนต่างจังหวัด ได้แต่งงานกับคนกรุงเทพ ฯ ด้วยความเอิกเกริกพอสมควร มีแขกมากพอสมควร หมดเปลืองค่าเลี้ยงดูไปมากพอสมควร พร้อมด้วยความสมควร ๆ ๆ ๆ อะไร ๆ อีกหลายสมควร แล้วต่อมาแม่แจ่มก็มีเด็ก ซึ่งนำความดีใจเป็นอันมากมาสู่พ่อเด็ก ปู่ ย่า อา ลุงของเด็ก ปู่เตรียมค้นคว้าคำที่เหมาะมีศรีมีเดช มีลาภ เป็นต้น เพื่อตั้งเป็นชื่อหลาน ถ้าเป็นหญิงจะให้ชื่ออย่างนั้น ถ้าเป็นชายจะให้ชื่ออย่างนี้ ชื่อต้องไม่ซ้ำกับใคร ใครอ่านใครเห็นใครฟังแล้วต้องทึ่ง หลานปู่คนนี้ต้องชื่ออย่างนี้ ปู่ใช้เวลาถึงสี่สิบวัน ใช้หนังสือหลายเล่มประกอบในการค้นคว้าชื่อหลาน

แต่ก็ยังไม่สำเร็จ ยังไม่ได้ชื่อที่ต้องใจ และไม่รู้ว่าจะตั้งชื่อเด็กอย่างไรจึงจะดี เพราะวันเด็กเกิดก็ยังไม่รู้ หลานเป็นหญิงหรือชายก็ไม่รู้

ย่าก็ไม่ใช่ย่อย เตรียมผูกขาดว่า หลานคนนี้ฉันจะเลี้ยงเอง ฉันชำนาญในการเลี้ยงเด็ก เลี้ยงลูกมาสามคนแล้ว ให้คนอื่นเลี้ยงสู้เราเลี้ยงของเราเองไม่ได้ แม่ลูกสะใภ้หรือก็ยังสาวยังเลี้ยงลูกไม่เป็น มันต้องฉัน แล้วย่าก็เตรียมมุ้งน้อย เบาะน้อย ๗ ชุด ผ้าอ้อม ๕ โหล เป็นต้น และเตรียมซ้อมเสียงกล่อมหลานไว้ตั้งแต่แม่แจ่มท้อง ๕ เดือน

บางครั้งมีการเถียงกันในวงกินข้าว เพราะปู่ต้องการหลานชาย ย่าต้องการหลานหญิง ลุงจะให้หลานเรียนเป็นหมอ แต่อาอยากให้หลานเรียนเป็นทหาร พ่อของเด็กอยากให้เรียนเป็นนักปกครอง แล้วถามแม่แจ่มว่าอยากให้ลูกเป็นอะไร แม่แจ่มตอบว่า อยากให้เป็นลิเก แล้วก็หัวเราะ

เมื่อจวนคลอด ทางกรุงเทพ ฯ ต้องการให้แม่แจ่มคลอดที่โรงหมอในกรุงเทพ ฯ เพราะสะดวกกว่า ปลอดภัยกว่าโรงหมอในต่างจังหวัด เมื่อเด็กเกิดในท่าไม่ดีอย่างไรจะได้ผ่าตัดได้โดยสะดวก แม่แจ่มก็ต้องการอย่างนั้น แต่ว่าทางบ้านต่างจังหวัด คือ ฝ่ายตายายของเด็ก ยืนยันท่าเดียวที่จะให้แม่แจ่มไปคลอดที่บ้านเกิด โดยอ้างว่าเป็นประเพณีที่ลูกผู้หญิงต้องไปคลอดลูกคนแรกที่บ้านเกิดของตน และไม่ยอมฟังเสียงหรือข้ออ้างอะไรทั้งนั้นของฝ่ายกรุงเทพ ฯ ในที่สุดแม่แจ่มก็ต้องหอบท้องกลับบ้าน ทำให้พ่อแม่ของเธอดีใจเป็นอันมากที่เอาชนะฝ่ายกรุงเทพ ฯ ได้ โดยมิได้นึกต่อไปอีกชั้นหนึ่งว่าชนะแล้วได้ดีอะไรขึ้นมาบ้าง

พอจวนคลอดแม่แจ่มเกิดเป็นไข้ ความร้อนขึ้นสูงมาก และเกิดเจ็บท้องซ้อนขึ้นมาอีก แม่แจ่มถึงกับเพ้อ

ฝ่ายพ่อแม่เห็นดังนั้น แทนที่จะรีบนำส่งโรงหมอ กลับเข้าใจว่าผีปอบเข้าแม่แจ่ม เพราะผีปอบชอบเข้าคนท้องสาว (คือมีลูกคนแรก) จึงไปตามหมอผี ไล่ผีปอบที่เก่งที่สุดในอำเภอนั้นมาไล่ผีจากลูกสาว แม้ใครจะห้ามก็ไม่เชื่อ พ่อแม่ที่รักลูกมากแต่ไม่เข้าใจในเรื่องความเจ็บไข้มักเป็นอย่างนี้

หมอผีปอบคนนั้นยังไม่แก่ ท่าทางทะมัดทะแมงเข้าไปดูแม่แจ่ม เห็นกำลังเพ้ออยู่ก็หันมากระซิบบอกพ่อแม่ของเธอว่า ผีปอบแน่ แข็งมากเสียด้วย แม่ของเธอพอได้ยินก็หน้าซีด ปากสั่นมือสั่น เพราะกลัวแม่แจ่มจะตาย พลางละล่ำละลักบอกหมอให้ช่วยไล่ผีให้ได้ เสียเงินเท่าใดไม่ว่า

ระยะนั้นแม่แจ่มส่างไข้ การปวดท้องลดลง แม่แจ่มเริ่มรู้สึกตัว พอเห็นคนหนุ่มแปลกหน้ามานั่งจ้องมองก็อายจึงหลบสายตา หมอผีปอบก็แอบกระซิบบอกพ่อเธอว่า ผีแรงมาก ดูซิหลบสายตาไม่มองหน้าคน เปลี่ยนท่าทางไวมาก ถ้าเป็นหมออื่นจะรู้เท่าทันมันหรือเปล่า พ่อของเธอพยักหน้ารับรู้ด้วยความไม่สบายใจเป็นอย่างยิ่ง ส่วนแม่หลบไปแอบร้องไห้อยู่หน้าบ้าน

หมอค่อย ๆ ขยับเข้าไปใกล้แม่แจ่ม พลางจ้องมองเขม็งไม่กระพริบตา แม่แจ่มรู้สึกกลัว พอดีหมอตวาดว่า มาจากไหน แม่แจ่มตกใจสะดุ้งร้องหวีดออกมา หมอตวาดต่อไปอีกว่า เองชื่ออะไร แม่แจ่มงงเพราะไม่รู้ว่าเรื่องอะไรกัน พอดีหมอตวาดว่า ชะ ชะ นางนี้ใจแข็งถามไม่ยอมบอก (ผีปอบเข้าใจกันทั่วไปว่ามักเป็นผีผู้หญิง) ตอนนั้นแม่แจ่มเริ่มรู้เรื่องว่าเขาหาว่าผีเข้าเธอ หมอผีคนนี้จะมาไล่ผีจากเธอ เธอจึงบอกว่า ผีไม่ได้เข้าฉัน ฉันไม่สบายกำลังเจ็บท้อง แต่หมอตวาดสวนทันทีว่า หน่อยแน่ โกหกบอกมาว่า มาจากไหน ชื่ออะไร มิฉะนั้นจะโดนตี แม่แจ่มก็ตอบว่า ผีไม่ได้เข้า ๆ หลายครั้ง หมอก็หาว่าผีปอบโกหกปากแข็ง และขู่ว่าจะทำโทษ พลางใช้หวายขับผีตีเสื่อที่แม่แจ่มนอนอยู่หลายครั้ง

เมื่อพูดกันไม่เข้าใจกันอย่างนี้หลายครั้งเข้า แม่แจ่มจึงโกรธและว่าหมอไปหลายคำ ก็ได้ผลคือหมอตวาดออกมาทันทีว่า ชะ ชะ นางนี่ ปากแข็ง ต้องทำโทษให้รู้จักผีมือเสียบ้าง จะออกหรือไม่ออกบอกมา แม่แจ่มจึงตะโกนว่า ออกแอกบ้าบออะไรของแก หมอผีเปรต ไม่เคยพบเคยเห็น ไป๊ ไป๊ ทันทีนั้นหมอก็ใช้ไพลจี้ตามที่จะให้เกิดจั๊กกะจี้ ปากก็พูดว่า กลัวไหม ๆ ออกไหม ๆ พลางร่ายมนต์ไล่ผีปอบชื่อเถรตำแยกำกับด้วย แม่แจ่มโกรธก็โกรธ อายก็อาย จั๊กกะจี้ก็จั๊กกะจี้ จึงใช้มือป้องปัด หมอก็ว่า

ชะ ชะ สู้หรือ ๆ แล้วก็ระดมจี้เป็นการใหญ่ เมื่อแม่แจ่มดิ้นและด่าหมอ พลางร้องไห้บ้าง หัวเราะบ้าง เพราะความโกรธความอายและจักกะจี้ หมอก็ยิ่งจี้หนักเข้า แม่แจ่มเจ็บท้องสุดขีด ร้องสุดเสียงให้พ่อแม่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ช่วยแล้วเป็นลมไป หมอร้องว่า ผีออกแล้ว ๆ ก็พอดีแม่แจ่มคลอดลูกชายออกมา เลือดแดงฉาน หมอเห็นท่าไม่ดีรีบหลบออกไปจากเรือน พ่อแม่และพวกญาติพี่น้องตกใจมากรีบเข้าไปช่วยแก้ไข แม่ร้องไห้โฮ ตรงเข้ากอดแม่แจ่ม การคลอดไม่มีอันตรายอะไร รกก็ไม่พัน (คือหลุดออกมาด้วยจนหมด) พอดีหมอแผนปัจจุบันที่คนไปตามมาถึง ได้ช่วยดูแลแก้ไขทันที แม้อย่างนั้นแม่แจ่มก็ต้องนอนซมตั้งสามวัน พอได้สติก็ได้เห็นผัว พ่อผัว แม่ผัว แม่ตัว พ่อตัว มานั่งอยู่พร้อมหน้า และต่อมาอีก ๑๕ วัน เธอก็บอกกับผัวของเธอว่า ขาซ้ายของเธอเป๋ไปข้างหนึ่งแล้ว เพราะเส้นเสียเมื่อตอนหมอผีใช้ไพลจี้ แต่เธอไม่โทษใคร เธอคิดว่ามันเป็นกรรมเก่าของเธอเองที่มาให้ผล

> เมื่อได้พบทุกข์แล้วไม่โทษผู้อื่น ไม่โทษตนเอง แต่คิดว่าเป็นกรรมของตนเอง คิดได้อย่างนี้ทำให้สบายใจ ไม่เป็นข้าศึกกับใคร และไม่ทำร้ายตัวเอง เป็นการป้องกันเรื่องเดือดร้อนอื่น ๆ ได้
>
> คนอ่อนความรู้ อ่อนการอบรม ย่อมต้องการความชนะในทุกเรื่อง แม้ว่าจะชนะมาอย่างผิด ๆ หรือชนะแล้วจะได้ทุกข์ก็ไม่คิด คิดสั้น ๆ แต่ว่าขอให้ชนะก็แล้วกัน คนอย่างนี้เรียกว่ามีปัญญาเกินสติสัมปชัญญะ
>
> คนไม่รู้แต่อวดรู้ แล้วทำไปตามความรู้ที่อวด ย่อมพบกับความทุกข์เสมอ.



บัวลอย

ส.ร.

– ความรักของพ่อแม่ที่มีต่อลูกนั้น ลูกมักไม่ค่อยรู้ ลูกบางคนกลับนึกว่า พ่อแม่เกลียดตัว พอมีคนอื่นมาเอาใจใส่ พูดเพราะก็นึกว่าเขารักตัวจริง เห็นความรักของเขาสูงกว่าของพ่อแม่ เห็นเขาดีกว่าพ่อแม่

– ความทุกข์ของพ่อแม่ที่รุนแรงและกระเทือนใจที่สุดนั้นคือ รู้ว่าลูกนั้นไม่รักตัว ไม่นับถือตัว

บัวลอยมีผัวสองครั้ง ๆ แรกมีลูกหญิงสองคนแล้วผัวก็ตาย ครั้งที่สองมีลูกอีกสองคนเป็นหญิงหนึ่งชายหนึ่ง แล้วเมียเก่าของเขาก็มาทวงแย่งเอาของเขากลับคืนไป บัวลอยขายข้าวแกงกับกาแฟหาเงินเลี้ยงตัวเลี้ยงลูกให้ลูกเล่าเรียน เมื่อมีชายมาติดพันเธออีก เธอขอความเห็นจากลูกว่า เธอควรจะแต่งงานใหม่อีกหรือไม่ เธอต้องหากินคนเดียวไม่มีใครช่วย ลูก ๆ ก็อาศัยอะไรไม่ได้ ดีแต่เที่ยวกับนอนแล้วกิน พอให้งานทำ ก็เท่ากับมายั่วโทสะ เพราะบางครั้งใช้ลูก ลูกก็ทำเฉยเอาหูทวนลมไม่ทำ ถ้าทำไม่ของอย่างนั้นก็อย่างนี้เป็นเกิดเสียหายแตกทำลาย อย่างน้อยก็มีเสียงบ่นต่อว่าต่าง ๆ เธอจึงอยากมีผู้ชายไว้ช่วยกันทำมาหากิน บ้านไร้ผู้ชาย ก็ไม่เป็นที่เกรงขามของคนอื่น พวกลูกพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ไม่อยากให้แม่หาพ่อใหม่ เพราะคงไม่ได้คนดี คนดี ๆ ที่ไหนเขาจะมาร่วมชีวิตกับแม่หม้ายลูกสี่ แทนที่จะได้กับคนกลับได้พระเพลิง แทนที่จะได้คนมาช่วยหา ก็กลับจะได้คนมาช่วยผลาญ ถ้าเขามาลวนลามกับลูกหญิงแล้ว แม่จะทำอย่างไร เอาไว้ให้ลูกโตเสียก่อนแม่จึงค่อยหาใหม่ แล้วบัวลอยก็ตามใจลูก

เธอหากินตัวเป็นเกลียวโดยที่ลูกมิได้ช่วยเหลือตามควรเลย ในขณะที่แม่ลุกขึ้นแต่ดึกหุงข้าวต้มแกงเพื่อขาย ลูก ๆ กลับนอนสบายตื่นจนตะวันโด่ง เธออบรมลูกไม่เป็น

ไม่รู้จักใช้วิธีพูดได้แต่ดุด่าว่า เมื่อลูกไม่เชื่อฟัง เธอก็หมดทางที่จะบังคับลูก ในที่สุดก็ได้แต่นั่งร้องไห้ด้วยความแค้นใจและเสียใจ แม้ลูกจะเหลวไหลอย่างไรเธอก็รัก อยากเห็นอนาคตของลูกเจริญรุ่งเรือง เธอจึงพยายามส่งเสริมหาเงินให้ลูกเรียนโดยมิได้คิดถึงความเหนื่อยยาก ลูกสามคนแรกเรียน แต่คนสุดท้ายไม่ยอมเรียนเอาแต่วิ่งเล่น พ่อของลูกคนที่สามเป็นข้าราชการ เมื่อเธอเสียค่าเล่าเรียนแล้วนำใบเสร็จให้ลูกนำไปให้พ่อ เพื่อจะได้นำไปเบิกจากหลวงแล้วนำกลับไปใช้ให้เธอ แต่พ่อเด็กเบิกได้แล้วกลับนำไปกินไปเล่นหมด ไม่เคยคืนให้เธอเลย

เมื่อลูกสาวลูกชายเริ่มเป็นสาวเป็นหนุ่มก็เริ่มมีเพื่อนต่างเพศมาพัวพัน ซึ่งเป็นธรรมดา ปลาผุดที่ไหนคนจับก็มีที่นั่น ลูกสาวของเธอหน้าตาดีมากทุกคน เธอรู้สึกพอใจที่มีลูกสาวสวย แต่ก็หนักใจเพราะรู้อยู่ว่าความสวยนั้น เป็นอันตรายต่อผู้หญิงเช่นเดียวกับเป็นคุณ ยิ่งเธอมีฐานะต่ำต้อยอย่างนี้ ความสวยของลูกสาวจึงเป็นโทษมากกว่าเป็นคุณ เธอสอนให้ลูกสาวรู้จักวางตัวและระวังตัว ให้เห็นแก่การเรียน ให้รู้ว่าผู้หญิงนั้นจะดีหรือเลวก็ได้เพียงครั้งเดียว ลูกสาวคนโตกลับพูดว่า หนูรู้แล้วละ หนูโตแล้ว สามารถช่วยตัวเองได้แล้ว แม่ไม่ต้องมาพูดซ้ำซากให้รำคาญ เดี๋ยวหนูหอบผ้าตามเขาไปเสียเลย เธอรู้สึกเสียใจแค้นใจแต่ก็สู้ทน ขืนพูดต่อถ้อยคำต่อไปก็จะต้องทะเลาะกับลูก ทำให้ชาวบ้านเขาว่าลูกได้ว่าทะเลาะกับแม่ เป็นลูกเลว

วันหนึ่งพี่สาววิ่งร้องไห้มาฟ้องแม่ ว่าน้องสาวแย่งเพื่อนต่างเพศของตัว น้องสาวก็เถียงว่าไม่ได้แย่งเขามาชอบเอง พี่สาวคงไม่ดีอะไรสักอย่างเขาจึงผละไป แล้วพี่กับน้องก็เถียงกัน แม่พยายามห้ามให้รู้ว่าเป็นเรื่องน่าขายหน้า ที่พี่น้องมาทะเลาะกันด้วยเรื่องนี้ ลูก ๆ ควรนึกถึงเรื่องเรียนมากกว่ามาคิดถึงเรื่องอย่างนี้ แล้วลูกสาวคนรองก็หันกลับมาพูดกับแม่ว่า แม่ก็เหมือนกัน หนูจะพูดกับใคร ติดต่อกับใคร แม่เป็นอยากรู้ไปเสียทั้งนั้น รำคาญ อยากรู้ไปทำไมไม่รู้ เมื่อเธอจะตี ลูกก็วิ่งหนีเมื่อเห็นลูกหายไปเธอก็เป็นทุกข์ เมื่อลูกกลับบ้านเธอก็ไม่กล้าตี เพราะเกรงจะหนีแล้วจะตกเป็นเหยื่อของ

คนร้าย เคยกันมาอย่างนี้ลูกจึงไม่มีใครกลัวเกรงแม่หรือเห็นใจแม่ เมื่อมีคนพูดว่าทำไมจึงไม่สั่งสอนลูกอบรมลูกบ้าง เธอก็ว่าสั่งสอนอบรมแล้วแต่มันไม่เชื่อ แต่ความจริงนั้นลูกไม่รู้สึกว่าแม่ให้การอบรม รู้แต่ว่าแม่ด่าแม่ดุ แต่แม่เข้าใจว่าเป็นการสอน

การสอนกับการดุไม่เหมือนกัน ทั้งในการใช้เสียง ทั้งในการใช้คำพูด ทั้งในการใช้สีหน้า แต่เหมือนกันตรงเจตนาของผู้พูด

วันหนึ่งบัวลอยได้รับความกระเทือนใจจากลูกสาวอย่างรุนแรงที่สุดคือ เธอถูกลูกสาวต่อว่าหาว่าแม่แย่งเพื่อนชายของตัว หาว่าแม่แต่งตัวเพื่อเหตุนี้ เธอแค้นใจจนน้ำตาร่วง พูดไม่ออก เธอคิดว่า ลูกนะลูก เป็นไปได้ถึงเพียงนี้ทีเดียวหรือ แม่รักเจ้ายิ่งกว่าดวงตา แม้เลือดเนื้อก็สละให้ลูกได้ แม่ยอมทุกข์ยากอยู่ทุกวันนี้ก็เพราะลูก เธอเสียใจจนหน้ามืด หูอื้อ ตาลาย มารู้สึกตัวเมื่อลูกชายและลูกคนเล็กร้องเรียก และช่วยกันบีบนวดเธอ นำยาดมมารอที่จมูกเธอ

วันรุ่งขึ้นมีรถยนต์มาจอดหน้าร้าน คนที่ก้าวลงจากรถแต่งตัวภูมิฐานมาบอกให้เธอนำบุหรี่อย่างดีหกห่อกับน้ำอดลมอีกสี่ลังไปส่งที่รถ บัวลอยดีใจเพราะหวังกำไรกว่าสิบบาท แต่บุหรี่ที่ร้านเธอมีเพียงสี่ห่อ เธอจึงวิ่งไปซื้อที่ร้านอื่นอีกสองห่อ ในขณะลูกสาวลูกชายนอนกลางวันยังไม่ตื่น เธอก็ไม่อยากรบกวนลูก แต่ก่อนที่เธอจะวิ่งกลับถึงบ้าน ชายคนนั้นได้รีบหอบบุหรี่สี่ห่อขึ้นรถหนีไปเสียแล้ว เธอร้องไห้ด้วยความเสียใจ

บางคืนดึกแล้วหลังจากเก็บร้านแล้ว ลูกหลับหมดแล้ว เธออาบน้ำแล้วก็มานั่งดูลูกซึ่งกำลังหลับ คิดถึงอนาคตของลูก คิดสงสารตัวเอง คิดถึงอดีตของตัว ต่อไปลูกเอ๋ย เจ้าจะเป็นอย่างไร แม่จะเลี้ยงดูเจ้าไปได้อีกกี่วัน เจ้ามีพ่อก็เหมือนไม่มี ญาติพี่น้องอื่นก็ไม่มีใครเขาสนใจใยดีด้วยกับเราแม่ลูก เธอคิดแล้วก็สะท้อนใจ

คราวหนึ่งมีคนมาติดต่อขอให้เธอยอมให้ลูกสาวคนโตไปประกวดความงาม เขาบอกว่ามีหวังแน่ พวกร้านใกล้ ๆ รู้เข้าก็มาพูดสนับสนุน ลูกสาวก็เนื้อเต้นดีใจ อยาก

เข้าประกวดแต่เธอกลับตอบขอตัว เพราะยังไม่พร้อมที่จะรับเกียรติอันนี้ได้ แล้วเธอก็พูดกับลูกสาวเป็นการส่วนตัวว่า ถ้าลูกไปเข้าประกวดแล้วลูกจะแต่งตัวอย่างทุกวันนี้ไม่ได้ ลูกจะต้องแต่งตัวให้สวยเสมอ ถ้ายิ่งได้ตำแหน่งยิ่งต้องแต่งให้มาก มิฉะนั้นก็ไม่สมเกียรติกับตำแหน่งที่ได้มา ลูกจะกลายเป็นคนจมไม่ลง การแต่งตัวย่อมหมายถึงเงิน แล้วฐานะของเราเป็นแต่แม่ค้าขายข้าวแกงเท่านั้นนะลูก เงินที่ได้รางวัลมานั้นไม่กี่วันก็หมด ต้องหันมากินต้นทุนของเรา เราจน เราไม่มีเงินเหลือใช้ แล้วเราจะทำอย่างไร อย่าเข้าประกวดเลยลูก เอาดีทางเรียนเถิด สวยทางมีความรู้ยั่งยืนกว่าสวยทางร่างกาย ลูกสาวโกรธตุปั๊ดตุป่อง แต่ไม่กล้าไปประกวดเพราะกลัวทางโรงเรียนจะคัดชื่อออก เธอยังอยากเรียนอยู่

วันหนึ่งลูกสาวคนรองหายไปและมีจดหมายทิ้งไว้บอกลาแม่พี่น้องบอกว่าเธอมีความสุขแล้ว เพราะได้พบชายในอุดมคติของเธอ ขอแม่พี่น้องอย่าเป็นห่วง บัวลอยคอยคอยการมาขอขมาของลูกเขยอยู่ตั้งครึ่งเดือนก็ไม่มีวี่แววฝ่ายชายเขาจะมาขอขมา แต่วันหนึ่งกลับมีหญิงกลางคนคนหนึ่งรูปร่างอ้วน ปากเปรอะไปด้วยน้ำหมาก ลงจากรถยนต์มาถามหาร้านเธอ เมื่อพบแล้วก็เปิดศักราชด้วยการต่อว่าโดยหาว่าบัวลอยสมรู้ร่วมคิดกับลูกสาว ยุให้ลูกสาวตามลูกชายของตนไปเพราะเห็นแก่เงิน เป็นแม่ทำไมไม่อบรมลูกสาวบ้างให้ร่านตามผู้ชาย แม่คงเป็นอย่างนี้ลูกสาวจึงได้เยี่ยงอย่าง เรื่องสมบัตินั้นอย่าหวังเลยแดงเดียวก็ไม่ให้ จนแล้วยังไม่เจียมตัวอยากได้ลูกเขยเศรษฐี แม่นั่นพูดเอา ๆ บัวลอยไม่อาจโต้ตอบได้เพราะแค้นใจจนพูดไม่ออก แม่อ้วนเลยสำทับต่อไปว่า จริงแล้วซิ จึงนั่งนิ่ง ลูกสาวคนโตจึงพูดแทนแม่ว่า ขอให้หยุดพูด มิฉะนั้นจะแจ้งให้ตำรวจมาจัดการแม่ไม่รู้เรื่องอย่ามาว่าแม่ แม่อ้วนเห็นท่าไม่ดีจึงขึ้นรถหลบไป ลูกสาวคนโตเข้าไปกอดแม่ร้องไห้สงสารแม่ ลูกชายก็เข้าไปกอดแต่ไม่พูดอะไร ตั้งแต่นั้นมาทั้งลูกสาวคนโตกับลูกชายก็เปลี่ยนนิสัยใจคอไปกลายเป็นคนเอางานเอาการช่วยแม่ขายข้าวแกง แต่ยังไม่เลิก

ติดต่อกับเพื่อนต่างเพศ บัวลอยเกรงว่า ประวัติศาสตร์จะซ้ำรอย เธอเป็นทุกข์เป็นร้อน ภาวนาขอให้คุณพระคุ้มครองลูก อย่าให้เดินผิดทางอย่างนั้นเลย

แล้ววันหนึ่งลูกสาวคนที่ตามผู้ชายไปนั้น ก็ฟูมฟายน้ำตา หอบผ้ากลับมาหาแม่ ฟ้องแม่ว่าผัวของตนนั้นเป็นผู้ชายที่เลวที่สุดในโลก เชื่อแต่แม่ของเขา เอาแต่ใจตัว ไม่คิดถึงใจเธอบ้าง เธออยู่ด้วยไม่ได้ คนสารเลวอย่างนั้น บัวลอยก็ปลอบว่าช่างเถิดลูก อยู่กับแม่นี่ละ เมื่อก่อนนี้ลูกชมเขาว่าเป็นผู้ชายที่ดีที่สุดในโลก เดี๋ยวนี้กลับเป็นไปเสียอย่างนี้ แม่ก็เคยเห็นมาแล้วละลูกเอ๋ย อีกอย่างหนึ่งลูกเขาแม่เขาก็ต้องเชื่อกันเป็นธรรมดา แม่ลูกคู่นั้นเขาเชื่อพึ่งกันได้ แต่ลูกของแม่ไม่เชื่อแม่เลย ลูกสาวบอกว่าเธอมีเด็กได้หลายเดือนแล้ว กลุ้มใจเหลือเกิน ถ้าเขาไม่มาตามแล้วจะทำอย่างไร เด็กก็จะกลายเป็นลูกไม่มีพ่อ แม่บอกว่าอย่าคิดให้มากเรื่องไปเลย อยู่ก็เลี้ยง ตายก็เผา เราไปชวนเขามาเกิดแล้วทำไมจึงจะกลุ้มใจ

ลูกสาวคนนี้ได้รับผิดกับพี่สาวว่า การที่เธอหนีตามผู้ชายไปนั้น นอกจากจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์แล้ว เธอยังคิดที่จะแข่งกับพี่สาวเพราะความริษยา คือเมื่อพี่สาวมีคนติดพันมาก มีคนมาขอให้ไปประกวดความงาม เธอก็สวยออกปานนี้ทำไมไม่มีใครสนใจมากเท่าพี่สาว เพื่อแสดงว่าเธอก็มีคนรักมากเหมือนกันยิ่งกว่าพี่สาวเสียอีก เธอต้องการชนะพี่สาวจึงตามเขาไป เลยกลายเป็นคนแพ้อย่างยับเยิน เธอรู้สึกตัวเมื่อทุกอย่างสายไปหมดแล้ว และคนแถวนั้นเขามองดูเธอด้วยความดูหมิ่น เธอกลุ้มใจจนผอม

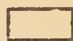
เมื่อเกิดเรื่องอย่างนี้ พี่สาวกับน้องชายเลยเลิกการคบหากับเพื่อนต่างเพศ เพราะเกรงจะเป็นอย่างนั้น

ตอนดึกบัวลอย จะลุก ขึ้นดูลูกทุกคนว่าคน ไหนนอน กันอย่างไร ถ้าลืมห่มผ้า เธอก็จะห่มผ้าให้ ถ้าผ้าห่มไม่เรียบร้อย เธอก็ห่มให้เรียบร้อย เสร็จแล้วก็นั่งชันเข่าดูลูกด้วยความเป็นห่วงในอนาคตของลูก พลางสวดมนต์อธิษฐานขอให้ลูกทุกคนจงประสบความสำเร็จในชีวิต แต่เพื่อตัวเธอเองนั้น เธอมิได้อธิษฐานเลย นี่ละน้ำใจแม่ของลูก

แม่ที่ลูกยกให้เป็นยอดบ่น ยอดดุ ยอดจู้จี้ ยอดยุ่ง ที่แสนจะน่ารำคาญ น่าเบื่อ จะมีลูกสักกี่คนที่เห็นใจแม่

ลูกแม้ว่าจะหูหนวกตาบอดเป็นใบ้ เป็นบ้าร่างกายทุพพลภาพอย่างไร พ่อแม่ก็ยังรัก ยังถนอม

ผู้ที่รักเราที่สุด คือ พ่อ, แม่ ผู้ที่ใกล้ชิดเราที่สุด คือ พ่อ, แม่ ผู้ที่หวังดีต่อเราที่สุด คือ พ่อ, แม่ ผู้ที่เสียสละเพื่อเรามากที่สุด คือ พ่อ, แม่ ควรละหรือที่เราจะเห็นคนที่มาทีหลังดีกว่า พ่อ, แม่.



คุณนายลำภู

ส. ร.

———————

ความ อยาก มีหน้า มีตาเป็นจุดอ่อน ของคน อย่างหนึ่ง อันเป็นเหตุให้คนที่ ฉลาดใช้เป็นเครื่องมือหาผล ประโยชน์จากคน ผู้อยากมีหน้ามีตานั้น เพื่อกิจการสำหรับตัวเขา



ในงานเมตตาสงเคราะห์แห่งหนึ่งมีสมาชิกมาร่วมประชุมมากหน้าหลายตา เป็นงานของผู้หญิง ซึ่งมีทั้งสาวมากทั้งสาวน้อยพูดไปกินไป

ที่ประชุม

คุณนายลำภู – เด็กกำพร้าเหล่านี้เป็นเด็กที่น่าสงสารมาก ควรที่สมาชิกจะได้ให้ความอบอุ่นใจแก่เขาด้วย ความสนใจให้ความทะนุบำรุง ให้การดูแลเมื่อเจ็บไข้ ให้เล่าเรียน เด็กเหล่านี้เป็นคนไทย มีสิทธิที่จะเกิดเป็นไทยเท่า ๆ กับพวกเรา แต่เขาเป็นเด็กกำพร้า (หยุดกลืนน้ำลายแล้วพูดต่อ) ดิฉันจะช่วยออกห้าพันบาท เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าเหล่านี้ ที่ประชุมตบมือกราวใหญ่

คุณหญิงสมใจ – ในนามของสมาคมดิฉันขอขอบพระคุณคุณนายลำภูผู้ใจบุญ ถ้าเมืองไทยเรามีคนใจบุญอย่างนี้ เห็นความทุกข์ของคนอื่นเป็นทุกข์ของตนอย่างนี้ เด็กกำพร้าทั้งหลายก็จะหายว้าเหว่ สังคมก็จะไม่พิการ ดิฉันขอขอบคุณอีกครั้งหนึ่ง ขอให้สมาชิกปรบมือให้เกียรติ

และขอบคุณคุณนายอีกครั้งหนึ่ง ที่ประชุมตบมือสนั่น คุณนายลำภูยิ้มอย่างสง่าและภาคภูมิ หันหน้าไปทางโน้นทางนี้ส่ายเป็นพัดลม เพื่อรับการปรบมือ

ที่บ้าน

คุณนายลำภู - ชมเอ๊ย ชม นังชม ไปมุดหัวอยู่ที่ไหน ฉันกลับมาแล้ว ไม่ออกมารับ ฉันทั้งหิวทั้งเหนื่อย ชมออกมาหา

คุณนายลำภู - เอ้า ไปหาน้ำเย็นให้ดื่มหน่อย แต่เดี๋ยวก่อนมาถอดเกือกให้ฉันก่อน แปรงเสียก่อนแล้วจึงเก็บ ท่านขุนไปไหน พ่อใหญ่ (ลูก) แม่เล็ก (ลูก) แม่กลางไปไหนนังแต้ม (แมว) กินข้าวหรือยัง เจ้าตูบ (หมา) ล่ะ กัดไก่อีกหรือเปล่า

ชวนชม - อ้า ๆ ๆ

คุณนาย - มัวอ้าอยู่นั่นละ ถามไม่ตอบ ตอนฉันไม่อยู่มีใครมาหาบ้าง คุณนายละม้ายมาหรือเปล่า คุณเดือนแจ่มมาเอาผ้าหรือเปล่า ท่านขุนเวกนัดว่าจะมาพบ แกมาหรือเปล่า อ้าวถามทำไมไม่ตอบ ดูได้รึ บ้านช่องเลอะเทอะสกปรก อยู่บ้านยังไงกัน ปล่อยให้รกเป็นป่าเสือ ป่าช้าง ตัดเงินเดือนไปครั้งหนึ่งแล้วยังไม่เข็ด (เห็นชวนชมอ้าปากจะพูด) แน่จะเถียงรึ ๆ

ท่านขุน - อะไรกัน ส่งเสียงดังสนั่นลั่นตลอดสามโลก คนจะพักผ่อนสักหน่อยก็ต้องตื่น อยู่ใกล้กันแค่นี้ละตะโกนไปได้ คำถามของเธอมันมากจนเด็กมันงง กลัวจนตัวสั่นแล้ว

คุณนายลำภู - เอ๊ะ ท่านขุนนี่ ฉันพูดกับคนใช้นะ ทำไมท่านขุนถึงต้องมาออกรับแทน หรือมีอะไร ๆ กับนังชมนี่ ฮะ ถ้าขืนพูดแทนนังชมอีกคำเดียว ฉันเป็นเฉดหัวนังชมออกจากบ้าน

ท่านขุนเงียบ ชวนชมร้องไห้

ที่วงไพ่

คุณหญิงสมใจ	– คุณนายลำภูนี่ยอขึ้น ช่วยกันยอพักเดียว ปลิวมาได้ตั้งห้าพัน (เรียกคนใช้) น้อยเอ๊ย ๆ เอากระโถนมาเพิ่มอีกสามใบ เอาพวงน้ำเย็นมาอีกพวงหนึ่ง

น้อยมือหนึ่งถือกระโถนมือหนึ่งถือพวงแก้วน้ำเหยียบเสื่อลื่นหกล้ม กระโถนหล่นเสียงสนั่น แก้วน้ำหกแต่ไม่หลุดมือ คุณหญิงนิ่วหน้าแต่นิ่งเฉย

คุณนายแบ้งหอม	– ถ้าเป็นคนใช้บ้านอื่นก็เกิดเรื่อง คุณหญิงใจดีมาก ไม่เกรงเด็กได้ใจหรือ
คุณหญิงสมใจ	– ก็ค่อยสอนค่อยอบรมไป แกไม่ได้แกล้ง อีกอย่างหนึ่ง ถ้าเขาฉลาด มีความรู้ เขาก็คงไม่มาเป็นคนใช้ เล่นไพ่ต่อไปดีกว่า เอ้า น้อยจัดแจงเช็ดน้ำให้เรียบร้อย ต่อไประมัดระวังให้ดี
น้อย	– กราบขออภัยเถอะค่ะ ดิฉันไม่ได้แกล้ง เสื่อมันลื่น

ที่ห้องกินข้าวที่บ้าน

ลูกชาย	– คุณแม่ขี้เหนียวมาก ดูกับข้าวซิดูได้เมื่อไหร่ เรามีห้องแถวเก็บค่าเช่า มีที่ดินกินค่าเช่า คุณพ่อก็ทำงาน มีเงินเดือนมาก น่าจะกินอยู่ให้สบาย ไม่ต้องมากินอดกินอยากอย่างนี้
ลูกสาว	– นั่นซิ จนพวกเราผอมเป็นโรคขาดอาหารไปตาม ๆ กัน จนหนูไม่กล้าชวนเพื่อนมากินข้าวบ้านเรา
คุณนายลำภู	– นินทาแม่รึ ที่แม่กระเหม็ดกระแหม่นั้นไม่ใช่เพื่อแม่นะลูก แม่พ่อแก่แล้วจะอยู่ไปได้สักกี่วัน แล้วเงินทองเหล่านั้นจะเป็นของใครก็เป็นของลูกทั้งนั้น แล้วจะมาบ่นเอาสวรรค์วิมานอะไร กับข้าวเหล่านี้พ่อแม่ยังกินได้ แล้วพวกลูกวิเศษยังไงถึงจะกินไม่ได้ ไม่มีใครจะนินทาหรือยังไง จึงหันมานินทาแม่ของตัว

ท่านขุน - ลูก ๆ พูดถูก เรากินอดกินอยากไม่สมฐานะเลย

คุณนายลำภู - พอที พูดให้ท้ายลูกดีนัก ไม่กินก็อย่ากิน

ที่ห้องรับแขกที่บ้าน

คุณนายลำภู - แม่เล็ก ๆ นำน้ำมาให้แม่ดื่มหน่อย โอยเหนื่อย

ลูกสาว - คุณแม่เสียไพ่อีกหรือคะ จึงหน้าซีด ไปเล่นทำไมก็ไม่รู้ เสียเวลาเสียเงินเปล่า ๆ

คุณนาย - แม่เล่นไพ่เพื่อสังคมนะลูก นังชมไปแล้วหรือลูก

ลูกสาว - ไปแล้วค่ะ คุณแม่กวดขันกับชวนชมมากเกินไป อย่างนี้ใครเขาจะมาอยู่ให้จิกหัวใช้ คนใช้บ้านเราอยู่ไม่ทนสักคน เปลี่ยนหน้ากันเรื่อย เฮ้อ อ้อคุณแม่คะ คุณนายอาบมาคอยนานแล้ว

ลูกสาวหลบไปคุณนายอาบเข้ามาหาคุณนายลำภู

คุณนายลำภู - อ้อคุณนาย วันนี้จะมาส่งดอก หรือทั้งต้นทั้งดอก

คุณนายอาบ - อ้า ๆ อ้า

คุณนายลำภู - ที่จริงต้นก็ไม่เท่าไร คุณนายก็น่าจะหามาใช้ได้ ดิฉันคิดดอกก็ถูกไม่แพงเหมือนที่อื่น การที่ดิฉันคิดดอกทบต้น ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่ไหน ๆ เขาก็ทำกัน

คุณนายอาบ - อ้า ดิฉันตั้งใจว่า อ้า....

คุณนายลำภู - ขณะนี้ดิฉันก็กำลังร้อนเงิน มีเงินไม่พอใช้ ต้องส่งไปบำรุงสมาคมนั้น..............บาท ร่วมการกุศลกับสมาคมนี้..........บาท ส่งไปบำรุงวัดนั้น..........บาท คุณนายคงได้ยินเขาประกาศทางวิทยุแล้ว

คุณนายอาบ - ค่ะ ได้ยินแล้วค่ะ ขออนุโมทนาด้วย คุณนายช่างใจบุญ เปี่ยมไปด้วยเมตตากรุณาเหลือเกิน อ้าว หนู ๆ ท่านขุน ๆ คุณนายเป็นลมไปแล้ว เร็วเข้าช่วยกัน

คุณนายอาบประคองคุณนายลำภูให้เอนแล้วให้ดมยาดมพลางนวดให้ ท่านขุนกับลูกสาวลูกชายออกมาช่วย สักครู่หนึ่งคุณนายลำภูค่อยรู้สึกตัวและพูดคำแรกออกมาว่า คุณนายจะใช้ต้นเท่าไร

ท่านขุน – จะเป็นลมตายแล้วยังจะห่วงดอกเบี้ยอยู่อีก เล่นไพ่ทำไมไม่รู้เป็นลมในวงไพ่หน่อยไม่ได้จะได้เข็ด คุณนายเก็บไว้ก่อนเถอะ เอาไว้วันหลังจึงค่อยให้ก็ได้ ขอขอบคุณคุณนายมากที่ได้ช่วยพยาบาลแม่เด็ก

ที่บ้านที่ห้องนอน

คุณนายลำภู – พ่อใหญ่ ลูกกลาง สอบประจำภาคได้คะแนนภาษาดีมาก ค่อยโล่งใจไปหน่อย แต่ยายเล็กซิแย่ คะแนนภาษาไม่ดี กลับไปดีที่วิชาศีลธรรม เห็นจะเป็นเพราะแก่วัดเหมือนพ่อ

ท่านขุน – แล้วคะแนนวิชาศีลธรรมของพ่อใหญ่กับลูกกลางเป็นยังไง

คุณนายลำภู – ฮุ้ย ไปสนใจทำไม ใช้ชีวิตศีลธรรมหากินได้เมื่อไหร่

ท่านขุน – แม่ลำภูเข้าใจผิดเอามาก ๆ เห็นวิชาที่จะทำคนให้เป็นคนไม่เป็นยักษ์ผู้มีฤทธิ์ หรือเป็นสัตว์ที่มีเขี้ยวงา เป็นเรื่องเล็ก พ่อแม่อย่างแม่ลำภูน่ะ พอลูกสอบวิชาภาษาได้คะแนนไม่ดีก็ร้องว่าตายแล้ว ๆ พอสอบวิชาศีลธรรมได้คะแนนไม่ดีกลับเฉย ๆ เธอลืมแล้วหรือสุภาษิตไทย ที่ว่าวิชา ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด นั้นหมาย ความ ว่ายังไง หมายถึงคนมีความรู้ดี แต่ความคิดไม่ดี ความประพฤติเลวใช่ไหม นั้นเพราะอะไร ก็เพราะขาดศีลธรรม ถ้าพ่อใหญ่ได้ปริญญาเอกมาจากนอกแต่ดื่มเหล้าหัวราน้ำ ชอบใช้ความรู้ทำลายผู้อื่น โกงเขาปล้นเขา ไม่รู้จักบุญคุณของเธอ กับแม่เล็กมีความรู้พอประมาณไม่ได้สำเร็จจากนอก แต่มีใจสูง ประกอบไปด้วยศีลธรรมรู้จักรัก

ตัวสงวนตัวมีความกตัญญูกตเวทีต่อเธอ ลูกทั้งสองนี้เธอจะเห็นว่าคนไหนเป็นคนดี มีค่าต่อสังคม

คุณนายลำภู - แต่พ่อใหญ่คงไม่เป็นอย่างนั้น

ท่านขุน - ถ้าเป็นอย่างนั้นล่ะ เธอจะว่ายังไง เธอเริ่มรู้ความจริงแล้ว เอาละต่อไปนี้ ฉันจะอบรมลูกให้รู้จักคุณค่าของศีลธรรมให้มาก เธออย่ามาชักใบให้เรือเสีย การที่เธอชอบเล่นไพ่นั่นเป็นการให้แบบที่เลวแก่ลูก ลูกมันอายเพื่อน ๆ มาก เมื่อเพื่อนพากันนินทาว่ามีแม่ชอบเล่นไพ่ (เมื่อเห็นคุณนายนิ่ง จึงพูดต่อไปว่า) เรื่องศีลธรรมกับความรู้ นั้นเธอ ก็ย่อมตัดสิน ได้ว่า อย่าง ไหน จะ สร้าง สันติสุขให้สังคม คนมีความรู้แต่ไร้ศีลธรรม ก็จะใช้ความรู้ทำร้ายผู้อื่น ระหว่างคนมีความรู้แต่ไร้ศีลธรรม ซึ่งคนมักเข้าใจว่าผู้นี้เป็นคนฉลาด มีศีลแต่ไร้ความรู้ ซึ่งคนมักเข้าใจว่าเป็นคนโง่ และมีความรู้ด้วยมีศีลธรรมด้วย ซึ่งคนทั่วไปมักเข้าใจว่าเป็นคนดี ทั้งสามอย่างนี้อย่างไหน จะสร้าง ความเดือดร้อน แก่คนอื่น ได้มากกว่ากัน เธอย่อมรู้ดี

๑ ไม่มีใครชอบคนพูดมาก แม้แต่เจ้าตัวเองก็ไม่ชอบ จะเห็นได้เมื่อคนพูดมากมาพบกันจะพูดกันได้ไม่นาน เพราะแย่งกันพูด

๑ คนทำความดีเพื่อเอาหน้านั้นมีมากกว่าคนทำความดีเพื่อความดี ดังนั้นคนชนิดแรกจึงตกเป็นเหยื่อของคนฉลาดกว่า ใช้วาทะศิลป์หลอกใช้บ้าง หลอกเอาทรัพย์สมบัติบ้าง โดยฝ่ายที่ถูกหลอกไม่รู้ตัวและกลับปรีเปรมไปกับการถูกหลอกเสียอีก



ค่าของความดี

วันหนึ่งเป็นวันเสาร์ ข้าพเจ้ากับเพื่อน ๆ ได้ตกลงกันว่าจะใช้เวลาหลังอาหารเที่ยงไปเยี่ยมเยียนท่านผู้หนึ่งซึ่งเป็นผู้ที่คุ้นเคยนับถือกันมาก ระยะหลังนี้นานที่เราไม่มีโอกาสได้พบกัน เพราะต่างก็มีภาระกิจที่จะต้องปฏิบัติด้วยกัน อายุยิ่งมาก เวลาก็ยิ่งน้อยเป็นธรรมดา

วันนั้นนับว่าเป็นโชคดีบังเอิญท่านอยู่บ้าน เราต่างก็มีความยินดีที่ได้พบกัน เราได้ใช้เวลาที่ผ่านไปให้เกิดประโยชน์เป็นสาระ นำเรื่องที่เป็นแก่นสารมาเล่าสู่กันฟัง บังเอิญเรามีชีวิตอยู่ในยุคที่โลกกำลังปั่นป่วนมืดมัวทั่วไป ประชาชาวโลกได้รับความเดือดร้อน หวาดกลัวภัยที่ร้ายแรง นอนตาไม่หลับคนชั่วกำลังจะมากขึ้น คนดีกำลังจะน้อยลง มนุษย์ใจชั่วครองความยิ่งใหญ่ ฝ่ายหนึ่งกำลังเมาอำนาจ ไม่มีมนุษยธรรม เป็นโรคจิตวิปริตผิดมนุษย์ธรรมดา มุ่งหวังจะครองความเป็นผู้ยิ่งใหญ่ของโลก ด้วยการทำลายฝ่ายตรงข้ามที่รักสงบและความเป็นธรรม และรักความเป็นอิสระเสรี ผู้ใจชั่วใช้อุบายยุยงปลุกปั่นให้ชาวโลกหรือชนชาติเดียวกันฆ่าฟันทำลายกันเองเป็นขั้นแรก ทำให้ชาวโลกที่รู้เท่าไม่ถึงขาดสติปัญญา ถูกปลุกปั่นหลอกลวงให้ขายชาติ ให้ทำลายล้างชาติเดียวกัน พวกใจชั่วพยายามชักนำหลอกลวงให้ฝืนธรรมชาติให้เห็นชั่วเป็นดีให้เห็นผิดเป็นชอบ ให้เห็นนรกกลายเป็นสวรรค์ แล้วก็ส่งพวกมันแทรกซึมเข้ามาเป็นนายกดขี่ข่มเหง ที่สุดพวกเบาปัญญาก็ตกเป็นทาสของคนชั่วร้าย ประพฤติตนเป็นที่รังเกียจของสังคมคนดีทั่วไป ขาดความเป็นอิสระเสรีอย่างไม่รู้ตัว กว่าจะรู้ได้ทำผิดขายชาติก็สายเสียแล้ว เพราะพวกนี้มีจิตใจเหี้ยมโหดดุร้าย เพียงแต่สงสัยว่าจะเอาตัวออกห่างก็ทำลายชีวิตทันที ฆ่าได้แม้แต่ทารกที่ไม่เดียงสา คนแก่ชราที่บริสุทธิ์และพ่อแม่ญาติ

พี่น้อง มีจิตใจทารุณร้ายกาจ และพยายามทำลายศาสนาและศีลธรรมประเพณีอันดีงามของชาติที่มีมาแต่โบราณ ที่ชาวเมืองได้เคยปฏิบัติด้วยความสงบสุขตลอดมา

เราได้วิจารณ์กันถึงพวกมนุษย์ที่หน้าไหว้หลังหลอกหยิ่งยะโส พวกนี้ถือลัทธิทำชั่วได้ดี ไม่เคยซื่อตรงต่อสัญญาใด ๆ ที่ทำกันไว้ ถ้ามันมีโอกาสมันก็จะทรยศหักหลังแทรกซึมเข้ารุกรานทำลายล้าง ไม่ว่าชาติที่เป็นมิตรหรือศัตรูเช่นเดียวกัน แม้แต่พวกเดียวกันยังทรยศหักหลังวุ่นวายตลอดเวลา สัญญาเป็นเศษกระดาษที่ไม่เกิดประโยชน์ ไม่เป็นหลักประกันความแน่นอนใด ๆ ชาวโลกที่สุจริตได้รับความเดือดร้อนทั่วไปทุกชาติทุกศาสนา พวกเราได้รู้ได้ฟังแล้วก็เศร้าใจ แต่เรามีหลักธรรมที่แน่นอนใจที่สุดว่า โลกเราจะอยู่ได้ด้วยความเที่ยงธรรม ความดีจะต้องชนะความชั่ว ความสัตย์จริงและอำนาจของศีลธรรม ความดีจะต้องเป็นอมตะที่ไม่ตายอยู่คู่โลก แม้ฝ่ายอธรรมความชั่วจะมีฤทธิ์เดชอำนาจเกรียงไกรเพียงไร ก็หนีหลักธรรมของโลกไปไม่ได้ จะอยู่ได้เพียงระยะหนึ่งที่โลกกำลังปั่นป่วนมืดมัวไม่นาน ผลที่สุดฝ่ายชั่วก็ต้องพ่ายแพ้ จะต้องได้รับกรรมตามสนองโลกก็จะเข้าสู่ยุคปกติ แสงสว่างของศีลธรรมก็จะแผ่ทั่วพื้นพิภพทำลายอธรรมให้สูญสิ้นไป

เมื่อหวนกลับมาย้อนพิจารณาเหตุการณ์ทางบ้านเมืองเราในยุคนี้ ก็จะเห็นได้ว่าพวกวัยรุ่นได้ห่างไกลจากศีลธรรม ลูกขาดความกตัญญูต่อพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ผู้น้อยขาดความเคารพผู้ใหญ่ ทุกวันนี้มีข่าวจี้ปล้นฆ่าฟันกันตาย รู้สึกว่าเป็นเรื่องธรรมดาไม่ตื่นเต้น เพราะความชิน ชีวิตมนุษย์มีค่าต่ำแม้แต่ผู้ที่มีความรู้ได้รับการศึกษาสูง แต่ก็ยังไม่พ้นข่าวการฆ่าทำลายล้างกันอย่างทารุณ ฟังข่าวผู้มีจิตใจเหี้ยมโหดร้ายของคนในยุคนี้แล้ว ทำให้จิตใจห่อเหี่ยวเศร้าหมอง เกิดนึกละอายใจแทนคนชั่วในยุคปัจจุบันนี้ เราจึงได้เปลี่ยนจากเรื่องคนชั่วใจโหดมาพูดถึงเรื่องคนดีสร้างความดี เพื่อให้คลายจากความเศร้าใจให้เกิดความสดชื่นพลอยปีติยินดีไปด้วย เพราะโลกเรานี้มีชั่วก็ย่อมมีดีคู่กันเป็นธรรมดา เราได้สนทนาในคุณงามความดีของผู้ที่ควรยกย่องสรรเสริญ เพื่อจะเป็นแบบอย่างแก่อนุชนรุ่นหลัง เพื่อคลี่คลายประสาทจากเหี้ยมโหดร้ายของยุคนี้ลงได้บ้าง จะได้ช่วยอนุโมทนาคุณงามความดีของท่านผู้ที่ได้ปฏิบัติดีมาแล้ว ให้ผู้ยังไม่รู้ให้รู้กว้างขวาง

ออกไป๊ อยากให้ชีวประวัติอันงดงามบริสุทธิ์ของผู้สร้างกรรมดี เป็นบุคคลที่ควรแก่การบูชายกย่องให้ยั่งยืนถาวร ผู้เขียนจะเอาคำสนทนามาเรียบเรียงขึ้น คำว่า "ข้าพเจ้า" ต่อไปนี้จะขอเป็นคำของท่านเจ้าของบ้าน เพื่อเข้าใจให้ถูกต้องท่านได้เล่าเรื่องให้เราฟัง ผู้เขียนจะถ่ายทอดให้ท่านอ่านดังต่อไปนี้

เมื่อต้นเดือนกรกฎาคม ๒๕๐๘ ได้รับข่าวอันน่าเศร้าสลดใจยิ่งในรอบปี ทั้งทางวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ว่าท่านผู้ใหญ่เจ้ากระทรวง ๆ หนึ่งได้ถึงแก่อนิจกรรม เมื่อข่าวนี้รู้ไปถึงไหนที่รู้ชีวประวัติของท่านต่างก็พากันเศร้าสลดใจ เสียดายผู้ที่มีความรู้ความสามารถเข้มแข็งซื่อสัตย์สุจริตบริสุทธิ์สะอาดต้องจากไป หนังสือพิมพ์รายวันทุกฉบับทั้งภาษาไทย และต่างประเทศต่างก็ลงบทความและแสดงความเสียใจอย่างลึกซึ้ง ลงข่าวสดุดีคุณงามความดีของท่าน และชีวประวัติอันขาวสะอาดตลอดจนเวลาที่ท่านรับราชการ ข้าพเจ้าก็รู้สึกเศร้าสลดใจที่ชาติต้องสูญเสียคนดีที่เป็นหลักของการปฏิบัติดี เป็นผู้ที่ได้รับความยกย่องเคารพนับถือทั่วไปว่า เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์สุจริตเที่ยงตรงผู้หนึ่ง

ข้าพเจ้าคิดว่าเมื่อถึงเวลางานพระราชทานเพลิงศพต้องไปในงานให้ได้ เพื่อแสดงความเคารพคุณงามความดีของท่านผู้มีบุญคุณต่อชาติ เป็นตัวอย่างผู้ก่อกรรมดีที่น่านิยมนับถือ ก่อนที่ซากของท่านจะสูญไปในกองเพลิง เพราะควรจะไปเคารพผู้ที่ควรแก่การเคารพบูชา ถือว่าเป็นบุญกุศลและศิริมงคลแก่ตนเอง อย่างน้อยจิตก็ระลึกถึงว่าเราไปเคารพศพท่านผู้สร้างกรรมดี แม้จะมีความเสียดายบ้าง แต่ก็รู้ว่าความตายไม่มีใครห้ามได้ เกิดปีติที่ความดีของท่านจะเป็นอมตะชั่วบุตรหลานต่อ ๆ กันไป

ต่อมาก็ถึงกำหนดวันงานพระราชทานเพลิงศพ เป็นปลายเดือนพฤศจิกายน ๒๕๐๘ บ่ายวันนั้นข้าพเจ้าไปก่อนเวลาหมายกำหนดการ เพราะคิดว่าคุณงามความดีของท่านคงจะทำให้ท่านมีผู้มาประชุมในงานนี้อย่างมากมาย เมื่อข้าพเจ้าไปถึงในบริเวณงานก็มองเห็นเพื่อนผู้คุ้นเคยกวักมือเรียกให้เข้าไปนั่งเก้าอี้แถวเดียวกันด้านหลัง ข้าพเจ้ามีความยินดี เพราะเพื่อนผู้นี้เป็นผู้กว้างขวางในวงสังคม มีความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของท่านผู้ตายมาก และกำลังสนทนากับผู้ที่นั่งใกล้เคียงอย่างเพลิดเพลินอยู่ก่อน ซึ่งท่านเหล่า

นั้นข้าพเจ้าไม่คุ้นเคย เมื่อเข้าไปนั่งลงเรียบร้อย เพื่อนก็เป็นผู้แนะนำให้รู้จักผู้ที่นั่งใกล้เคียงอีกสองท่านตามมารยาท แล้วก็เริ่มจับเรื่องสนทนาต่อไป เมื่อข้าพเจ้าได้ฟังน้ำเสียงแล้วจับใจความได้ว่า ที่ท่านพวกนี้กำลังพูดถึงคุณความดีของผู้วายชนม์ว่า ไม่เคยมีประวัติด่างพร้อยมัวหมองเลยตลอดมา เป็นผู้ที่ซื่อสัตย์มั่นคงเที่ยงธรรมเสมอต้นเสมอปลาย สละเวลาความรู้ทั้งชีวิตจิตใจและความสุขส่วนตัว เพื่อมุ่งหวังให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรืองเป็นข้อใหญ่ แม้แต่จะได้รับหน้าที่ตำแหน่งใหญ่โตควบคุมกิจการ ฐานะก็มิได้ใหญ่ตามตำแหน่งของท่าน ไม่ได้มีอะไรเปลี่ยนแปลงฐานะให้ดีขึ้น บ้านที่อยู่อาศัยก็ไม่ใช่ตึกรามที่โอ่โถงใหญ่โต ไม่สมตำแหน่งหน้าที่ บ้านช่องก็คงสภาพเดิมตลอดเวลาของท่านไม่เคยมีรถยนต์ใช้เป็นส่วนตัว รถราชการประจำตำแหน่งท่านก็ใช้แต่ในเวลาปฏิบัติในหน้าที่ราชการเท่านั้น เมื่อพ้นเวลาราชการแล้ว ท่านก็ไม่ยอมใช้ส่วนตัวเป็นอันขาด เป็นที่รู้กันทั่วในสังคมราชการงานเมืองว่าท่านได้อุทิศตนเพื่องานของชาติไม่หลงไหลลืมตัวเมามัวอำนาจกิติศัพท์ปฏิบัติราชการเลื่องลือเป็นที่ยกย่องสรรเสริญ ความดีเด่นจะต้องดำรงอยู่ในความทรงจำของผู้ที่คุ้นเคยนับถือตลอดไป

ท่านมีความจงรักภักดีต่อองค์พระมหากษัตริย์และประเทศชาติยิ่งชีวิต ข้าพเจ้าฟังการสนทนาของท่านเหล่านั้นด้วยความสนใจ ทำให้มีความรู้เกี่ยวกับชีวประวัติของท่านผู้นี้กว้างขวางเด่นขึ้นอีกมาก นึกเคารพบูชาความดีที่ท่านปฏิบัติยิ่งขึ้น ตอนหนึ่งท่านผู้นั่งอยู่ข้างข้าพเจ้าได้พูดขึ้นว่า

"ผมรู้สึกภูมิใจที่ได้มีโชคดีที่เคยอยู่ใกล้ชิดท่านได้ทราบเรื่องราวดี ว่าท่านรักความยุติธรรมมีความซื่อสัตย์สุจริต อุทิศเวลาความรู้ความสามารถเพื่องานของประเทศชาติแสวงหาผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริตมารับราชการ มีความกล้าหาญเด็ดเดี่ยว ยึดมั่นอุดมคติที่จะรักษาผลประโยชน์ของชาติไม่ให้รั่วไหลในทางที่ไม่ดีไม่สมควร เมื่อครั้งท่านยังดำรงตำแหน่งเกี่ยวแก่การเงินของชาติ ได้มีนักการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ มีอิทธิพลเป็นที่เกรงขามในสมัยนั้น มีความประสงค์ต้องการเงินไม่น้อย เพื่อหนี้สินของรัฐวิสาหกิจ แต่ท่านก็ได้

ชี้แจงยืนยันว่าเป็นการผิดหลักที่จะปฏิบัติ และผิดต่อกฎหมายที่ได้วางระเบียบไว้ ผู้มีอำนาจก็จนต่อเหตุผล เรื่องก็ระงับไป ท่านก็มารำพึงว่า ท่านคงจะดำรงตำแหน่งนี้ได้อีกไม่นาน ท่านบอกว่า ท่านไม่กลัวที่จะพ้นหน้าที่การปฏิบัติงานตามระเบียบด้วยความซื่อสัตย์สุจริต แต่ท่านกลัวมากก็คือพ้นหน้าที่โดยมัวหมอง ท่านจนไม่มั่งมีเพราะเป็นผู้มักน้อย ผมเคยเห็นคุณหญิงของท่านก็ขึ้นรถประจำทางเพราะไม่มีรถส่วนตัว ท่านบอกว่าเราก็ลำบากแต่ตัวไม่ลำบากใจ แม้ท่านจะต้องออกจากหน้าที่แล้วก็คงจะได้รับเบี้ยบำนาญซึ่งไม่มากนัก ท่านบอกว่าเรามีน้อยใช้น้อย ใช้จ่ายอยู่ในวงจำกัดไม่เดือดร้อนอะไร แต่ท่านก็อยู่ในตำแหน่งนานกว่าที่คิดไว้ เห็นจะเป็นเพราะผู้ใหญ่รักความยุติธรรม เห็นความสามารถเข้มแข็งปฏิบัติงานเพื่อชาติด้วยความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญ ควรเป็นที่ยกย่องสรรเสริญเป็นบุคคลที่หาไม่ง่าย

ข้อปฏิบัติเด่นของท่านปฏิบัติแผ่ความเมตตาเห็นอกเห็นใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นคุณธรรมอันสูง เป็นการแผ่เกียรติคุณความดีของท่านในหมู่ผู้ที่เคยร่วมงานกับท่านเป็นอนุสรณ์อย่างไม่มีวันลืม แม้ครั้งหลังที่ท่านได้เข้าโรงพยาบาลหลังจากการผ่าตัดใหญ่ คืนนั้นผู้เฝ้าไข้ละทิ้งหน้าที่กลางดึก ท่านเกิดช๊อกขึ้นมาจนหมดสติ มีผู้มาพบรีบไปตามนายแพทย์มาแก้ไขจนฟื้นคืนสติ แม้ท่านจะได้รับทุกข์ทรมานด้วยโรคภัย แต่ท่านก็ยังห่วงผู้อื่น แผ่เมตตาจิตขอร้องว่าหากผู้เฝ้าไข้ผิดก็อย่าได้เอาโทษเลย ท่านเป็นบุคคลที่หาได้ยาก ข้าพเจ้าได้ฟังแล้วก็รู้สึกจับใจในความดีของท่าน แต่แล้วท่านผู้เล่าหยุดเว้นระยะแล้วถอนหายใจพักหนึ่งก่อนจะเล่าต่อ เหมือนจะทบทวนความทรงจำก่อนจะพูดออกมาว่า

เมื่อครั้งท่านได้ดำรงตำแหน่งเกี่ยวกับการเงิน ได้มีเหตุเกิดขึ้นคือมีพนักงานผู้น้อยได้คบคิดร่วมมือกับบุคคลภายนอก ปลอมลายมือชื่อผู้มีอำนาจเบิกจ่ายได้สมรู้ร่วมคิดกันมาเบิกเงินเป็นการทุจริต ทางการได้จับกุมผู้ต้องสงสัย ผลการสอบสวนได้ผู้คบคิดทุจริต ศาลได้พิจารณาลงโทษผู้กระทำผิดตามอาญาไปแล้ว ท่านจึงได้ทำหนังสือขอลาออกเพื่อให้คณะผู้ใหญ่พิจารณาดำเนินการตามที่ท่านเป็นหัวหน้าขององค์การนี้ ไม่สามารถ

ให้ผู้อยู่ใต้การปกครองมีความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ ขาดคุณธรรมอันดีงาม ให้สมกับผู้ที่เป็นพนักงาน แม้จะเป็นผู้น้อยก็ตาม ท่านก็สำนึกหน้าที่รับผิดกล่าวโทษตัวเอง แม้จะไม่ใช่หน้าที่ควบคุมของท่าน นับว่าท่านมิใช่เป็นผู้ที่เพียงรับแต่ความดีความชอบ ท่านกล้ายอมรับความผิด ไม่ยอมโยนความผิดบิดไปให้ผู้บังคับบัญชาให้รับบาป นับว่าท่านมีจิตใจเด็ดเดี่ยวเสียสละอย่างกล้าหาญ ไม่ยอมเห็นแก่ลาภยศที่ประจำอยู่ ทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่ความผิดของท่าน ไม่จำเป็นที่จะเสียสละตำแหน่ง ทุกคนซาบซึ้งในการปฏิบัติงานอย่างเที่ยงตรงอย่างไม่เห็นแก่ตัว จิตใจใสสะอาดบริสุทธิ์ เป็นผู้ใหญ่ที่แสดงตัวอย่างอันดีงามย่อมได้รับความนับถือจากผู้น้อยส่วนมากด้วยน้ำใสใจจริง เกิดจากความรู้สึกมาจากส่วนลึกที่แท้ของหัวใจ ไม่ใช่เป็นความเคารพนับถืออย่างจอมปลอมหน้าไหว้หลังหลอก ต่อหน้าลูกพลับลับหลังตะโก สรรเสริญกับนินทาเป็นของคู่กัน ถ้าไปขัดผลประโยชน์ของคนใจชั่วก็ถูกนินทา คนดีสรรเสริญคนชั่วก็นินทาหนีไม่พ้น แม้แต่องค์พระศาสดาสัมมาสัมพุทธเจ้าก็มิได้เว้น ทุกอย่างไม่มีใครหนีกฎแห่งกรรมไปได้ ผู้ทำกรรมดีก็ย่อมมีบุญบารมีของความดี โบราณว่าคนดีย่อมตกน้ำไม่ไหลตกไฟไม่ไหม้ หลังจากท่านพักงานท่านมิได้วิ่งเต้นไปกราบไหว้ขอตำแหน่งผู้ใด คนดีย่อมเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั่วไป ชาติยังเรียกร้องต้องการคนดี ๆ มาก คุณสมบัติอันดีที่ท่านได้ปฏิบัติงานมาแล้ว ส่งเสริมความดีเด่นยิ่งขึ้นเป็นที่รักนับถือของคนทั่วไป ที่สุดก็มีราชรถมาเกยถึงบ้าน โดยมีผู้ใหญ่ในสมัยนั้นมาทาบทามให้ร่วมงานเป็นเจ้ากระทรวงแต่ก็ต้องผิดหวัง เพราะท่านมิได้แสดงความสนใจยินดีต่อหน้าที่อันมีเกียรติ ได้ปฏิเสธว่ายังไม่เหมาะสมท่านยังไม่พร้อมที่จะปฏิบัติหน้าที่สำคัญ ความจริงเพราะยังมีนักการเมืองบางคนใช้อิทธิพลในทางที่ผิด ไม่ว่ายุคใดสมัยใดชาติยังมีผู้ต้องการผู้ที่มีความรู้ความสามารถมีความเข้มแข็ง มีความซื่อสัตย์สุจริตผู้ที่ประชาชนยอมรับนับถือว่าเป็นผู้เด่นในความดีที่ชาติต้องการเรียกร้อง เพื่อชาติศาสนาพระมหากษัตริย์ ท่านจึงได้รับเข้าร่วมงานในชุดรัฐบาลปัจจุบันนี้ โดยได้พิจารณาดูแล้วผู้ร่วมงานส่วนมากเป็นผู้มีศีลธรรมไม่เป็นภัยแก่ชีวประวัติของท่าน จึงได้อุทิศชีวิตและ

เวลาโดยไม่เห็นแก่ความสุขส่วนตัว ปฏิบัติงานเพื่อชาติไม่ลืมตัว ท่านเป็นบุคคลที่ธรรมชาติสร้างขึ้นโดยตรง เพื่อความซื่อสัตย์สุจริตเข้มแข็งการงานเที่ยงธรรม ยามป่วยท่านก็ยังห่วงงาน อยู่บ้านก็หอบงานไปทำไม่ยอมพัก จนหัวหน้ารัฐบาลขอร้องให้ท่านพักรักษาตัว

เมื่อเราได้สนทนามาเพียงนี้ก็ลงความเห็นว่าท่านเป็นบุคคลที่หาได้ยาก เหมือนเพชรน้ำหนึ่งไม่มีที่ติที่ชาติไทยต้องสูญท่านไปอย่างน่าเสียดาย อยากให้ชาติไทยมีคนดีอย่างนี้เกิดขึ้นมาก ๆ จะเป็นตัวอย่างแก่อนุชนรุ่นหลัง ชื่อเสียง เกียรติ ความดีเด่นที่ได้มาจากความซื่อสัตย์สุจริต จะยั่งยืนถาวรตลอดกาลนาน เราต่างก็รำพึงแต่คนดีกลัวจะหาไม่ได้อีก เพราะเป็นยุคที่ชาติต้องการคนดี ทันใดนั้นมีท่านผู้หนึ่งนั่งหันหลังให้เราอยู่เก้าอี้ข้างหน้า ท่านได้นั่งฟังเราสนทนาอยู่ตลอดเวลาด้วยความสนใจ ครั้นเห็นเราแสดงความเสียดายอาลัยอาวรณ์รักความดีบูชาความดี ท่านผู้นั้นก็หันหน้ามาทางเราแนะนำตัวเองแล้วพูดขึ้นอย่างลอย ๆ ว่า

"กรุงศรีอยุธยายังไม่สิ้นคนดีครับ ยังมีเจ้ากระทรวงและเจ้ากรมกองที่เป็นผู้ทำงานด้วยความซื่อสัตย์จิตใจมั่นคง ไม่เห็นแก่ลาภยศสรรเสริญ ที่ยังไม่มีใครรู้ ผู้ทำความดีไม่ชอบอวดความดี ผู้ไม่ทำความดี แต่ชอบอวดความดี ได้พบเห็นมาแล้ว

เมื่อท่านเห็นว่าพวกเราต่างก็สนใจท่าน แล้วเราก็ได้สนทนากันด้วยไมตรีจิตที่เราเข้ากันได้ เพราะต่างก็มีจิตมุ่งหมายที่จะยกย่องความดีคนดีด้วยกัน แม้เราจะไม่คุ้นเคยกันมาก่อน แต่เราก็สนทนากันได้อย่างสนิทสนม คิดว่าคนดีมีนิสัยระดับเดียวกันย่อมจะมีความรู้สึกเชื่อมติดเข้ากันง่าย ท่านผู้นั้นเล่าเรื่องว่า

"ที่กรมกองที่ผมรับราชการอยู่ มีท่านหัวหน้าผู้หนึ่งเป็นคนซื่อสัตย์สุจริตห่วงงานประโยชน์ของชาติมากกว่าห่วงประโยชน์ของตนเอง มีจิตใจเที่ยงธรรมคอยอบรมสั่งสอนให้รู้จักคุณค่าของตนเอง อย่าตีตัวลงต่ำ เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ให้ช่วยกันรักษาผลประโยชน์ของชาติไม่ให้เสียหาย ทำให้ผู้ที่อยู่ใต้บังคับบัญชาของท่านรักนับถือคุณ

ความดีของท่านมาก ส่วนมากเคารพท่านเหมือนบิดาบังเกิดเกล้า "ท่านผู้นั้นหยุดครู่หนึ่ง คงจะตัดสินใจว่าจะเล่าต่อดีหรือไม่ พวกเราผู้หนึ่งถามขึ้นว่า

"ท่านหัวหน้าทำอะไรเด่น ทำให้พวกใต้บังคับบัญชาเพิ่มความเคารพนับถือบ้าง"

ท่านผู้นั้นยิ้มพลางยกนาฬิกาข้อมือขึ้นมาดูเพื่อกะเวลาแล้วพูดขึ้นว่า "มีครับ ผมอยากจะยกตัวอย่างสั้น ๆ พอกับเวลา คือท่านผู้เป็นหัวหน้ามีหลานชายอยู่คนหนึ่งเป็นลูกของพี่ชาย ซึ่งเมื่อพี่ชายของท่านถึงแก่กรรมลง หลานชายก็หมดที่พึ่งที่อาศัย เพราะครอบครัวของพี่ชายก็ไม่ร่ำรวยอะไรนัก ฉะนั้นท่านจึงต้องรับเอาหลานชายมาอุปการะเลี้ยงดูให้การศึกษา แต่เด็กคนนี้ได้ถูกพ่อแม่ตามใจจนเคยตัว คบเพื่อนที่ชั่วเป็นอันธพาล ติดนิสัยเกเรไม่เอาถ่านมาก่อน แม้ผู้เป็นอาจะมีนิสัยดีซื่อสัตย์สุจริตเมตตาปรานีไม่เห็นแก่ตัว มีคุณธรรมสูง แต่เจ้าหลานชายก็ไม่ยอมเอาเยี่ยงอย่างผู้เป็นอา พอเล่าเรียนศึกษาได้เพียง ม. ๖ ก็ออกมานำแต่ความเดือดร้อนมาสู่ท่านผู้เป็นอาเสมอ ท่านเองก็ไม่มีความสุขเพราะหลานชายคนนี้ แต่ท่านก็มีความอดทน เพราะเด็กวัยรุ่นถ้าอบรมสั่งสอนไม่ดีส่วนมากเอนเอียงไปในทางชั่วมากกว่าทางดี ท่านจึงทุ่มเทฝึกฝนสั่งสอนเพื่อให้จิตใจหลานชายกลับเข้าสู่ความรู้สึกปกติให้รู้ชั่วดี เอาความดีเป็นตัวอย่าง เพื่อชนะความชั่วของหลานชายโดยผ่อนสั้นผ่อนยาว

ฉะนั้นจึงพยายามจะให้หลานชายได้รับการศึกษาสูงเพื่อช่วยตัวเอง ในอนาคตต่อไป แต่พ่อหลานชายนอกคอกก็ไม่ได้สนใจในความหวังดีของผู้เป็นอา อย่างเสียไม่ได้ก็เข้าไปเรียนพิมพ์ดีดต่อได้พักหนึ่ง แต่อาก็ไม่ขัดข้องตามใจสมัครไม่บีบบังคับจนเกินไป คิดว่าการเรียนย่อมจะทำให้ห่างไกลเพื่อนฝูงที่ชักนำให้ไปในทางที่ชั่ว แต่แล้วหลานชายก็ขอร้องให้ผู้เป็นอาช่วยฝากงาน บรรจุเข้าในกรมกอง ซึ่งตามปกติผู้ที่มีตำแหน่งเช่นนี้มีตัวอย่างทำได้ไม่ยากนัก แต่ท่านผู้เป็นอานั้นปฏิบัติอยู่ในระเบียบแบบแผนซื่อตรงเที่ยงธรรมต่อหน้าที่ จึงไม่ยอมทำสิ่งที่ผิดระเบียบได้แต่บอกว่า ความประพฤติและความรู้ยัง

ไม่ดีพอ ฉะนั้นหลานชายจึงไม่พอใจในตัวอาของตน ที่ไม่ได้สนับสนุนให้เข้าทำราชการหรือฝากให้ทำงานที่อื่น ต่อมาทางกรมกองนั้นเปิดรับสมัคร เลือกพนักงานในตำแหน่งพิมพ์ดีดหลายตำแหน่ง แต่มีการสอบคัดเลือกหาผู้ที่มีความรู้และความชำนาญเข้ารับราชการ ทางกรมกองได้แต่งตั้งข้าราชการในกรมเป็นกรรมการ เพื่อสอบคัดเลือกผู้มีความสามารถ การสอบคัดเลือกครั้งนี้ คณะกรรมการล้วนแต่เป็นผู้เคารพนับถือท่านว่าเป็นผู้ที่ซื่อตรงเที่ยงธรรมก็คิดอ่านจะช่วยเหลือสนับสนุนให้หลานชายของท่านเข้ารับราชการ คิดว่าหากมีงานทำเป็นหลักแหล่งคงพ้นจากเพื่อน ๆ ชักนำไปในทางเสีย ก็มีทางเดียวเท่านั้นที่จะช่วยแบ่งเบาภาระของท่านให้หายหนักใจได้ หากจะให้ท่านช่วยหลานชายของท่านนั้นท่านคงไม่ยอมทำแน่ เพราะท่านเคร่งครัดในระเบียบการงาน ไม่เห็นแก่ตัวไม่ยอมเสียความเป็นธรรม

การจะช่วยเหลือนั้นก็ไม่ยากอะไร เพียงแต่ให้หลานชายของท่านฝึกซ้อมหัดพิมพ์ให้คล่อง ได้คำแนะนำของผู้ชำนาญ ถึงเวลารับสมัครสอบคัดเลือกก็จะได้สามารถทำได้ตามกรรมการกำหนดไว้ในวันสอบแข่งขัน ให้ใช้เครื่องพิมพ์ดีดพิมพ์หนังสือกำหนดจำกัดเวลา พิมพ์นาทีละไม่ต่ำกว่า ๔๐ คำขึ้นไป

เรื่องคณะกรรมการกำลังจะหาทางช่วยเหลือ เพื่อบรรจุหลานท่านครั้งนี้ คงจะรู้ไปถึงหูท่านผู้เป็นหัวหน้ากรมกอง ท่านได้เชิญคณะกรรมการไปพบ เวลานั้นไม่มีใครรู้ว่าท่านต้องการพบด้วยเรื่องอะไร ครั้นไปถึงก็ได้พบท่านพร้อมทั้งหลานชายได้นั่งอยู่ในที่นั้นแล้ว พวกกรรมการก็คิดไปต่าง ๆ นานา บ้างก็คิดไปไกลว่า ท่านคงฝากฝั่งในการสอบคัดเลือกครั้งนี้ บ้างก็คิดว่าท่านคงจะขอร้องให้ช่วยเหลือหลานชายให้การสอบผ่านไปจนบรรจุเข้ารับราชการ ฉะนั้นจึงมีหลานชายของท่านอยู่ในที่นั้นด้วย ความจริงคณะกรรมการตั้งใจคิดจะช่วยเหลือหลานชายของท่าน ไม่มีใครรู้นอกจากในหมู่เดียวกันฉะนั้นต่างก็มีความสงสัยไปตาม ๆ กัน แต่แล้วเมื่อท่านได้เชิญให้นั่งเป็นที่เรียบร้อย ท่านก็กล่าวขอบใจที่ได้ให้ความร่วมมือมาตามคำขอร้อง แล้วท่านก็พูดว่า

"ที่ผมเชิญพวกคุณมาวันนี้ ก็เพื่อขอร้องความเป็นธรรม ผมทราบดีว่าการสอบคัดเลือกในครั้งนี้ ผมเชื่อว่าคณะกรรมการนี้สามารถคัดเลือกคนดีมีความรู้เข้ามารับใช้ราชการ และคงจะไม่คัดเลือกเอาคนที่เลว เช่นหลานชายของผมคนนี้มาถ่วงความเจริญ เสียหายมาสู่กรมกองเรา ชาติต้องการคนดีประพฤติดีมีความสามารถ ฉะนั้นผมจึงขอร้องให้คณะกรรมการเห็นแก่ราชการ อย่าเห็นแก่หน้าใครเป็นอันขาดเพราะถ้าเราได้คนไม่ดีก็จะเสียหายแก่ชาติเป็นส่วนรวม เราทุกคนต้องร่วมรับผิดชอบ"

ท่านพูดแล้วก็หยุดระยะหนึ่งแล้วพูดต่อไปว่า "ที่ผมต้องพูดก็เพราะได้ทราบว่าหลานชายของผมคนนี้ได้สมัครคัดเลือกด้วยผู้หนึ่ง" ท่านได้ชี้ตัวหลานชายของท่านให้คณะกรรมการดูแล้วพูดต่อไปว่า "ผมขอให้คณะกรรมการใช้ความรู้และสติปัญญาคิดดูว่าหากท่านคัดเลือกได้ผู้อ่อนความสามารถและประพฤติตัวเป็นที่น่ารังเกียจของสังคมเข้ามาสู่ในวงราชการของเราแล้ว จะเกิดการเสียหายอะไรขึ้นลองคิดดู นี่วงงานของชาติไม่ใช่กิจส่วนตัว ผมจะห้ามไม่ให้เขาสมัครไม่ได้เขามีสิทธิ์สมัครได้ แต่ผมขอให้เอาความประพฤติขึ้นมาพิจารณาก่อนเป็นเรื่องสำคัญ ผมรู้ดีเพราะเป็นหลานผม ที่ผมเรียกร้องขอความยุติธรรมก็เพื่อให้คณะกรรมการปฏิบัติตามอย่างเที่ยงตรง ผมขอร้องเพียงเท่านี้สำหรับหลานของผมยังไม่พร้อมที่จะรับหน้าที่ในเวลานี้ เพราะความประพฤติยังไม่เหมาะสมกลัวจะเสียหายแก่ราชการ ผมเห็นแก่ชาติเป็นเรื่องสำคัญกว่าสิ่งอื่น เราทุกคนต้องการให้ชาติเจริญรุ่งเรือง เราก็จำเป็นต้องการคนดีมารับราชการ อย่ามัวมองเห็นแก่หน้าคนโน้นคนนี้ เราก็จะมีความเสียหายอย่างใหญ่หลวง ในวงงานของชาติ ถ้ามีแต่คนขาดความรู้ความสามารถประพฤติชั่วแทรกแซงเข้ามาดำรงตำแหน่งในกรมกองของเรา ก็จะเละเทะไม่มีระเบียบ คนชั่วหาประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่ ชาติก็จะรับความเสียหาย นี่แหละเป็นเหตุผลที่ผมเป็นห่วง จึงต้องขอร้องให้ทุกท่านเห็นงานของชาติเป็นใหญ่"

ท่านพูดแล้วก็หันไปทางหลานชายพลางพูดว่า "ที่อาพูดหรือที่อาปฏิบัตินี้ก็ดีมิใช่อาจะมีความรังเกียจหรือชิงชังหลาน แต่อาหวังดีต่อหลานและราชการต้องเป็นราชการ บ้านเมืองจะอยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุขก็ด้วยข้าราชการประพฤติดีมีศีลธรรม ต่างเห็นอกเห็นใจช่วยกันทนุบำรุงประชาชนให้มีความสุขอย่าให้เดือดร้อน ถ้าข้าราชการผู้ปฏิบัติชั่วเพียงคนเดียว ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติดีทั้งหลายเสียไปด้วย ข้าราชการต้องปฏิบัติงาน

เพื่อส่วนรวมของชาติไม่ใช่ส่วนตัว อาจะไม่ยอมเห็นแก่เรื่องส่วนตัวมาพัวพันกับราชการ อาจะไม่ยอมให้ความยุติธรรมต้องเสียไป เพราะเห็นแก่หลานและญาติพี่น้องคนใด คนประพฤติชั่วมีนิสัยเป็นอันธพาล คบเพื่อนที่ชักนำไปในทางเสีย เป็นอันตรายแก่ชาติอย่างใหญ่หลวง ไม่มีที่ไหนแห่งใด เมื่อเขารู้ประวัติแล้ว เขาคงไม่ยินดีต้อนรับคนประพฤติตัวชั่วเช่นนี้เป็นอันขาด ถ้าเราไปของานขอตำแหน่งที่ไหน เขารู้ความประพฤติของเราก็มีแต่เขาจะหันหลังให้ นอกจากคนใจชั่วด้วยกันเท่านั้นขอให้หลานรู้ไว้ หลานได้นำความเดือดร้อนมาให้อา อย่างทุกวันนี้อาทนไหว แต่หากหลานจะนำความเดือดร้อนมาสู่ชาติศาสนาพระมหากษัตริย์อาทนไม่ไหว หลานก็ยังอายุน้อยยังมีเวลาควรพิจารณาดูตัวเองกลับจิตใจเสียประพฤติแต่ความดี คนที่ประพฤติตัวชั่วช้าเป็นอันธพาลนั้นมีแต่คนรังเกียจ ชีวิตก็จะพบจุดจบลงด้วยการไม่แคล้วอาญาแผ่นดิน จงจำไว้ว่าสังคมไม่ต้องการคนชั่ว ทุกหนทุกแห่งของโลกเขาต้องการแต่คนดี มีความซื่อสัตย์สุจริตมีศีลธรรม นี่แหละถ้าหลานจะต้องการเรียนอะไรต่อไปเพื่อความเจริญก้าวหน้าชีวิตของหลานแล้ว อาจะส่งเสริมทุกอย่างที่ชักนำไปสู่ความดีในอนาคต”

ผมเห็นหลานชายของท่านนั่งก้มหน้าน้ำตาไหลไม่ยอมเงยหน้าขึ้นมามองดูใคร นับแต่นั้นคงรู้สึกสำนึกผิดชอบได้แล้ว การสอบแข่งขันเข้ารับราชการครั้งนั้น สุดสิ้นลงโดยไม่มีชื่อหลานชายของท่านในบัญชีผู้ที่สอบได้

หลังจากนั้นหลานชายของท่านก็เปลี่ยนนิสัย กลับเป็นคนนิสัยเรียบร้อยรักการเรียน เข้าศึกษาเล่าเรียนทั้งได้พยายามชวนเพื่อนที่ประพฤติชั่วให้กลับตัวกลับใจเป็นคนดีหลายคน และก็พยายามตีตนห่างเหินจากพวกเพื่อนที่ยังเป็นอันธพาลไม่ยอมกลับใจ และคณะกรรมการก็ไม่ทราบว่าหลังจากนั้นท่านจะอบรมสั่งสอนอะไรอีก จึงทำให้หลานชายกลับใจจากชั่วเป็นดี ได้ขยันในการศึกษาเล่าเรียนไม่ได้นำความเดือดร้อนมาสู่ท่านเหมือนเมื่อก่อน ต่อมาหลานชายของท่านได้เข้าสอบได้ปริญญาเป็นที่ปีติยินดีของท่านหลังจากที่กรมมีการสอบ ก่อนที่จะสอบเข้ารับราชการท่านก็ได้เรียกร้องให้คณะกรรมการรักษาความเที่ยงธรรมบอกว่า การสัมภาษณ์เป็นเรื่องสำคัญ เพราะบางคนมีอคติถ้ามีผู้สมัคร

สอบยากบ้างง่ายบ้างตามแต่อารมณ์ของกรรมการ ย่อมจะเสียความเป็นธรรม อยากจะให้การสัมภาษณ์มีความศักดิ์สิทธิ์เที่ยงธรรม และต่อมาหลานชายของท่านก็เข้าสอบคัดเลือกได้เป็นเยี่ยม โดยความสามารถความรู้ของแกเองไม่มีใครช่วย ทางการจึงได้บรรจุเข้ารับราชการ และในปัจจุบันนี้แกก็มีความรู้ความซื่อสัตย์สุจริตตามแนวทางของท่านผู้เป็นอาทำให้พวกเพื่อนร่วมงานพากันนับถือ นี่แหละครับผมรู้สึกว่ากรุงศรีอยุธยายังไม่สิ้นคนดี เหตุที่ผมรู้เรื่องนี้โดยละเอียด ก็เพราะผมได้รับราชการอยู่ในกรมกองนี้ และได้ร่วมเป็นกรรมการด้วยผู้หนึ่งในการสอบแข่งขัน คัดเลือกบุคคลเข้ารับราชการ เราพบคนดี ย่อมจะยกย่องได้เต็มปาก ถ้าคนชั่วแม้จะมีอำนาจวาสนาเพียงไร ผู้คนเขาก็จะจำใจแกล้งยกย่องก็เวลาอยู่ต่อหน้าเพราะกลัวบารมี แต่เมื่อลับหลังเขาก็นินทา คนดีแม้จะไม่ร่ำรวยก็สบายใจ มีคนยกย่องนับถือทั้งต่อหน้าและลับหลัง คนชั่วแม้จะมั่งมีก็สบายแต่ตัวส่วนใจนั้นก็หาความสบายยากมีแต่คนนินทาลับหลัง เราได้สนทนากันในเรื่องต่าง ๆ จนได้เวลาประมุขของชาติทั้งสองพระองค์ได้เสด็จมาถึงแล้วก็ทรงพระราชทานเพลิง เราจึงได้ยุติการสนทนาลง ก่อนจะแยกกันขึ้นเคารพวางดอกไม้ธูปเทียน ผมได้กล่าวกับท่านผู้เล่าว่า

"ผมขอขอบคุณที่ท่านได้กรุณาเล่าเรื่องความดีของบุคคลเป็นตัวอย่าง ฟังดูแล้วก็ทำให้จิตใจชุ่มชื่นสบาย"

ท่านผู้นั้นหันมายิ้มแล้วก็บอกว่า "ผมก็เช่นเดียวกันที่ได้ฟังคำสนทนาของคนที่สร้างความดีแล้ว ทำให้เพลิดเพลินอิ่มเอิบ เวลาผ่านไปอย่างไม่รู้ตัว และจิตใจสบายชุ่มชื่นเช่นกัน และขอบคุณทุกท่านที่ได้มีโอกาสสนทนาในวันนี้ แล้วเราก็ต่างแยกกันเบียดเสียด เพราะคนมาในงานมากมายจนลานวัดที่กว้างขวางใหญ่โตสำหรับวันธรรมดา แต่วันนั้นรู้สึกคับแคบด้วยผู้คนที่เคารพนับถือคุณงามความดีของท่านผู้วายชนม์ นี่แหละเป็นเรื่องของคนดี

บ่ายวันนั้นเรานั่งสนทนากันอย่างเพลิดเพลิน จนได้เวลาถึงได้ลากลับด้วยความสบายใจ เมื่อนึกถึงคนดีและความดีที่ท่านได้สร้างไว้ ทำให้ผู้เขียนอดคิดไม่ได้ ผู้ปฏิบัติตนให้อยู่ในขอบเขตของความดี ดังบุคคลที่ท่านเจ้าของบ้านบอกเล่ามาแล้วนั้น

ผู้สร้างกรรมดีย่อมจะยึดหลักธรรมะปฏิบัติอยู่ในขอบเขตของศีลธรรมความดี ประกอบเป็นผู้มีจิตใจรักชาติศาสนา พระมหากษัตริย์มีหลักธรรมฝังอยู่ในจิตใจ ย่อมไม่ประกอบกรรมทำชั่ว ไม่ยอมหลงใหลให้ความโลภเข้าครอบงำ เป็นผู้มักน้อยรักความสันโดษ ผู้ไม่มีหลักธรรมย่อมหลงใหลให้ความโลภความหลงเข้าครอบงำได้ง่าย จนหน้ามืดตามัวเห็นแต่ประโยชน์ทางชั่วท่าเดียว จึงมองไม่เห็นธรรมะ ไม่นึกถึงภัยจะเกิดแก่ตัวเอง ที่สุดก็เกิดขึ้นแก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมไป

ในยุคปัจจุบันนี้ เป็นระยะสำคัญที่ภัยของลัทธิชั่วร้าย กำลังจะทำลายศีลธรรมความดีงามของโลก หากเราได้ช่วยกันปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าให้ความเห็นอกเห็นใจ ข้าราชการก็มีความซื่อสัตย์สุจริตมั่นคงต่อหน้าที่ ไม่เอียงเอนให้เสียความเป็นธรรมแก่ตัว อุทิศชีวิตเวลาเพื่อชาติเมื่อยามมีภัยรุกราน ตั้งหน้าตั้งตาบำบัดทุกข์บำรุงสุข แผ่เมตตาจิตแก่ประชาชนกับราชการอย่างใกล้ชิด มีความสามัคคีกลมเกลียวสนิทสนมกันอย่างแน่นแฟ้น ร่วมใจป้องกันศัตรูร้ายภายนอกก็สามารถทำลายการรุกรานยุยงให้แตกแยกเพื่อที่จะยึมมือทำลายชาติเดียวกันได้ ในยุคปัจจุบันนี้ ไม่ว่าชาติใดภาษาใดที่รักอิสระเสรี รักความเป็นธรรม ต้องการสันติภาพ ต้องการความสงบ ต้องการความร่มเย็นเป็นสุขมาสู่โลกทั่วไป แม้จะพยายามหาทางแก้ไขให้โลกได้มาซึ่งความสันติ แต่เมื่อยังมีพวกมนุษย์ใจทรามต่ำช้าเป็นโรคจิต กำลังมีอำนาจไพร่พลและอาวุธ คอยก่อกวนยุยงความสงบของโลกอยู่ตราบใด ชาวโลกก็ยังอยู่ห่างจากความสงบสันติสุขเพียงนั้น โชคดีที่เราอยู่ฝ่ายธรรมะ แต่เหตุการณ์ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลา มีเวลารุ่งเรืองมีเวลาเสื่อม มีเวลาอับจนไม่มีอะไรอยู่คงที่เที่ยงแท้ สิ่งที่แน่นอนก็คือฝ่ายธรรมะย่อมชนะอธรรม ความดีย่อมชนะความชั่ว หากได้ศึกษาหลักธรรมอันละเอียดอย่างลึกซึ้ง แล้วก็จะทำให้หูตาสว่าง รู้ถึงทุกข์สุขความสงบและฟุ้งซ่านอยู่ในความรู้สึกของจิตใจ เมื่อรู้แล้วเป็นทางทำให้จิตใจสงบไม่กลัวความตาย

เมื่อมนุษย์ในโลกนี้ยังมีลมหายใจเข้าออก ยังเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดา ยังมีความรู้สึกดีใจเสียใจ มีความโกรธความโลภความหลง แม้จะประพฤติตนชั่วช้าเลวทราม

เพียงไรก็ดี เมื่อยังมีชีวิตอยู่ก็ยังมีความหวัง ที่จะหลุดพ้นความชั่วไปได้ ถ้าได้ศึกษาเข้าถึงรสพระธรรม สามารถจะกลับตัวกลับใจ ละจากความชั่วสร้างความดีก็ยังไม่สายเกินไป ถ้ากลับใจได้ก่อนที่จิตจะดับไปจากโลกมนุษย์ ย่อมจะเกิดกุศลชาติต่อไป ดังมีตัวอย่างที่ได้เกิดขึ้นมาแล้ว โลกมนุษย์นั้นไม่มีอะไรแน่นอน คนจนก็สามารถกลับเป็นคนมั่งมีได้เมื่อประกอบกรรมดีมีมานะอดทน และคนที่มั่งมี เมื่อประพฤติชั่วประมาทขาดสติ หลงใหลในอบายมุขผลาญทรัพย์สินเงินทองก็อาจจะกลับยากจนได้เช่นกัน การที่ผู้เขียนได้นำเรื่องผู้สร้างกรรมดีที่ล่วงลับไปจากโลกนี้แล้วมายกย่องคุณความดี ก็เพราะท่านผู้นั้นสุดสิ้นลงแล้วไม่สามารถจะกลับมาสร้างความดีและทำความชั่วได้ต่อไป ฉะนั้นความดีของท่านจึงแน่นอนเป็นอมตะอยู่ตลอดไป ไม่มีสิ่งใดจะลบล้างเปลี่ยนแปลงได้

อันตัวผู้เขียนนี้เคยมองดูตัวเองคิดอยู่เสมอ ที่ได้มีท่านที่เคารพนับถือจำนวนไม่น้อย ที่ยกย่องผู้เขียนมากมาย เคยส่งความหวังดีปีใหม่ อวยพรมาขอให้ผู้เขียนมีอายุยืนยาวต่อไป เพื่อจะได้ทำประโยชน์ส่วนรวม ขอกราบขอบพระคุณมาในที่นี้ด้วย แต่ผู้เขียนรู้สึกมีความละอายใจ เพราะตัวเองรู้ดีว่าไม่ดีพอเท่าที่ควรจะยกย่อง เพราะยังเป็นมนุษย์ปุถุชนธรรมดาไม่บรรลุอรหันต์ ยังมีกิเลสตัณหา ยังดับความโลภรักโกรธหลงไม่หมด เมื่อยังมีชีวิตยังมีลมหายใจอยู่ตราบใด หากเกิดประมาทขาดความอดทนขาดสติเวลาใด ก็อาจหลงทำกรรมชั่วขึ้นได้ อนาคตก็ยังไม่มีอะไรแน่นอน นอกจากจะระวังคอยเตือนตัวเองอยู่เสมอ จงรักษาความดีแลทำความดียิ่งขึ้น ให้อยู่ในขอบเขตของศีลธรรม ไม่ให้ขาดสติเกิดประมาทจนลืมตัว เมื่อใดหมดลมหายใจ จบฉากชีวิตจากโลกนี้ไปแล้วเป็นอันยุติสุดสิ้นกันที เหลือแต่กรรมดีหรือกรรมชั่วไว้เป็นอนุสรณ์แต่อนุชนรุ่นหลัง เท่าที่ได้ปฏิบัติเมื่อยังมีชีวิตอยู่ไม่เปลี่ยนแปลง

ผู้เขียนระลึกเสมอว่า ค่าของความดีสูงกว่าทรัพย์สินใด ๆ ในโลก ฉะนั้นทุกครั้งที่ผู้เขียนได้ผ่านไปทางลานพระบรมรูปทรงม้า รัชกาลที่ ๕ ระลึกถึงความดีจะต้องถวายบังคมพระบรมรูปขององค์พระปิยมหาราชไม่เคยเว้น ทุกครั้งที่ยกมือขึ้นถวายบังคมจิตก็ระลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่พระองค์ท่านทรงสร้างความดีไว้เป็นอนุสรณ์แก่ชาติไทย

อันใหญ่หลวง เมื่อก้มหัวลงถวายบังคมจิตก็น้อมระลึกถึงที่พระองค์ทรงสร้างคุณความดีอันยิ่งใหญ่ ผู้เขียนเคารพพระองค์ท่านด้วยกายวาจาใจอันบริสุทธิ์สะอาด เห็นจะเป็นด้วยผู้เขียนเกิดมาในรัชกาลสมัยพระองค์ท่านทรงเสวยราชย์ ปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินให้อยู่ด้วยความร่มเย็นเป็นสุข เมื่อเด็ก ๆ ก็ได้ยินแต่พวกผู้ใหญ่กล่าวขวัญยกย่องความดีของพระองค์ท่านบ่อย ๆ ว่า ทรงมีบุญคุณแก่ประชาชนชาวไทยทั่วหน้า เช่น ทรงพระปรีชาสามารถจัดการแก้ไขเลิกทาส และทรงจัดการป้องกันแผ่นดินไทยมิให้ตกเป็นเมืองขึ้นของพวกมหาอำนาจตะวันตก ซึ่งสมัยนั้นไม่มีประเทศใดที่ใกล้เคียงประเทศไทยสามารถจะรักษาเอกราชยืนยงคงอยู่เป็นอิสระได้โดยไม่เป็นขี้ข้าของชาติมหาอำนาจนักล่าเมืองขึ้น ซึ่งไม่เคยยกเว้นประเทศใด นอกจากประเทศไทยประเทศเดียว ที่ยืนยงคงเป็นเอกราชด้วยพระบารมี พระปรีชาสามารถของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงปิยมหาราช ทรงนำประเทศชาติศาสนาให้พ้นภัยอันตรายตลอดมาเท่าทุกวันนี้ เมื่อเด็ก ๆ เคยได้ยินผู้ใหญ่และครูอาจารย์สั่งสอนลูกศิษย์ และลูกหลานให้ระลึกถึงพระกรุณาธิคุณ การยกย่องพระคุณความดีของพระองค์ท่าน ทำให้ซาบซึ้งฝังจิตฝังใจของพวกเด็ก ๆ อย่างไม่มีวันลืม ครั้งใดที่ได้ผ่านไปก็ต้องถวายบังคมพระองค์ท่าน ก็ระลึกความดีทุกครั้งไป ฉะนั้นอนุชนรุ่นหลังหากได้ผ่านที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ก็ถวายบังคมและน้อมใจระลึกถึงความดีของพระองค์ท่านพร้อมด้วย กาย วาจา ใจ จิตใจของเราก็จะเกิดชุ่มชื่นและเป็นสิริมงคลแก่ตัวเองเพราะซาบซึ้งในพระองค์ อย่าเพียงแต่ยกมือขึ้นถวายบังคมอย่างเดียวโดยไม่มีความหมายไม่ตั้งใจ นอกเหนือจากยกมือถวายบังคมตามธรรมดาทั่ว ๆ ไป นี่เป็นตัวอย่างความดีที่มีค่าล้นเหนือโลกเป็นสิ่งที่หายากและน่าคิดเรื่องหนึ่ง

ความกตัญญูของสัตว์

เช้าวันหนึ่งเป็นวันอาทิตย์ ข้าพเจ้าเดินไปถึงที่ตลาดนัด จำได้ว่าเวลานั้นเขาย้ายตลาดนัดเข้าไปขายที่ในวังสราญรมย์ เมื่อผ่านร้านขายของ ข้าพเจ้าก็หยุด ๆ เดิน ๆ ดูโน่นดูนี่ของแปลก ๆ ชอบรู้ชอบเห็นชอบดูตามนิสัย และบังเอิญหันไปเห็นเพื่อนเก่าผู้หนึ่งกำลังยืนดูต้นไม้อยู่ไม่ไกลนัก เพื่อนคนนี้เป็นคนชอบต้นไม้ ทั้งไม้ใบและไม้ดอก เห็นกำลังก้ม ๆ เงย ๆ หยิบต้นโน้นจับต้นนี้ ตามความชำนาญทางเล่นต้นไม้ และกำลังต่อรองราคากับผู้ขาย

เมื่อข้าพเจ้าจำได้ว่าเป็นเพื่อนสนิทเก่าแก่ แน่ใจว่าไม่ผิดตัว จึงลอบย่องเข้าไปข้างหลัง เพื่อหยอกล้อแล้วใช้มือจับเอวทั้งสองข้าง แกไม่ทันรู้ตัว เพราะมัวเพลินกับต้นไม้ซึ่งเป็นของชอบของแก ไม่รู้ว่ามีคนบังอาจมาจับบั้นเอวก็สะดุ้งตกใจ เงยหน้าขึ้นมาดูว่าเป็นใคร เมื่อเห็นข้าพเจ้าแล้วก็ร้องออกมาด้วยความดีใจ และหัวเราะว่า

"โอ ดีใจจริงที่ได้พบกัน นึกว่าใคร นี่มาอย่างไรไปอย่างไรกันจึงมาพบกันได้ รู้สึกว่าเราไม่ได้พบกันมาสิบกว่าปีแล้วสบายดีหรือ"

ข้าพเจ้ายิ้มแล้วบอกว่า "ขอบใจสบายดี ผมก็ไม่รู้ไม่นึกว่าจะเดินมาถึงตลาดนัด เดินออกกำลังเช้า ๆ ก็เดินเรื่อย ๆ เฉื่อย ๆ มาอย่างนั้นเอง ไม่มีจุดหมาย แต่เมื่อมาถึงตลาดนัดแล้วก็เลยเข้ามาดูอะไร เลยกินอาหารเช้าให้เรียบร้อยแล้วเดินดูอะไรเล่น ตั้งใจจะเข้าดูหนังรอบเช้า คิดว่าวันนี้ว่างฟรีทั้งวัน"

เพื่อนหัวเราะแล้วก็ตบหลังเบา ๆ พลางพูดว่า "เราไม่ได้พบกันสิบกว่าเกือบยี่สิบปีแล้ว ผมรู้สึกว่าคุณไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย อย่างไรก็เป็นอย่างนั้นเหมือนเดิม คงจะเป็นคนเจ้าสำราญอย่างเก่า ไม่มีทุกข์จึงไม่แก่"

ข้าพเจ้าหัวเราะแล้วก็พูดว่า "คุณก็เหมือนเดิมไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ไม่ได้พบกันนาน ๆ เห็นแต่ไกลก็จำได้ไม่เหมือนเพื่อนบางคน แก่จนผิดรูปผิดร่าง พบกันอย่างจังหน้ายังจำกันไม่ได้ เห็นจะมีนิสัยเป็นคนขี้โมโหจึงแก่เร็ว คุณก็เป็นคนใจเย็นจึงแก่ช้า"

เราพูดกันแล้วก็หัวเราะ เพื่อนก็พูดว่า "นี่เอาอย่างนี้ก็แล้วกัน ไหน ๆ เราก็มาพบกัน นานมาแล้วเราไม่ได้พบกัน วันนี้ถ้าหากคุณยังไม่มีจุดหมายก็อย่าไปดูหนังเลย ไปเที่ยวบ้านผมดีกว่า อาหารเป็นหน้าที่ของผม เพราะคุณยังไม่รู้จักบ้านผมเลย"

ข้าพเจ้าบอกว่า "ดีเหมือนกัน จะได้ประหยัดค่าอาหารกลางวัน ได้ข่าวว่าคุณย้ายบ้านไปแล้ว ก็ไม่รู้ว่าไปอยู่ที่ไหน เวลาขึ้นบ้านใหม่ก็ไม่เห็นส่งข่าวบอกกล่าวให้รู้บ้างเลย"

เพื่อนหัวเราะแล้วพูดว่า "ผมไม่เคยขึ้นบ้านใหม่เลย จนบัดนี้บ้านมันก็เก่าไปแล้วจึงไม่ได้บอกเพื่อน ๆ บ้านเสร็จก็ไปอยู่เลย ไม่ต้องดูฤกษ์ดูยามดูวันดีคืนดีมันก็สะดวกสะบายและง่ายดี ไม่ต้องยุ่งยากวุ่นวาย"

ข้าพเจ้าก็หัวเราะ เพื่อนก็หัวเราะ แล้วเพื่อนหันไปพูดกับคนขายต้นไม้ว่า "วันนี้เอาไว้ก่อนเถอะนะอาทิตย์หน้าค่อยตกลงกันใหม่ จะพาเพื่อนเขาไปบ้าน"

คนขายต้นไม้แสดงความนบนอบแล้วพูดว่า "ไม่เป็นไรหรอกครับท่าน อาทิตย์หน้าผมจะจัดต้นที่แข็งแรงและแปลกกว่านี้ไว้ให้ท่าน" เสียงเพื่อนบอกขอบใจแล้วก็ชวนข้าพเจ้าออกจากตลาดนัด ออกทางด้านพระบรมมหาราชวัง รู้สึกว่าเพื่อนคุ้นเคยกับคนขายต้นไม้มาก เวลานั้นริมคลองยังไม่มีร้านขายต้นไม้มากเหมือนในปัจจุบันนี้ เมื่อเราออกมานอกวังสราญรมย์แล้ว ก็มาขึ้นรถยนต์ของเพื่อนซึ่งจอดไว้ข้างนอก เมื่อออกรถแล้ว เราก็มีเวลาสนทนาถามข่าวทุกข์สุขกันระหว่างทางตามสมควร

เมื่อรถวิ่งออกมาอำเภอชั้นนอก และเลี้ยวเข้าซอยหนึ่ง และได้เข้าไปในบ้านซึ่งมีรั้วรอบขอบชิด มีบริเวณบ้านกว้างใหญ่ เพื่อนก็นำรถเข้าไปจอดในโรงรถข้างบ้าน เราลงจากรถแล้วขึ้นบ้าน แม้บ้านของเพื่อนหลังนี้จะสร้างมานานแล้วเป็นเวลาสิบกว่าปี แต่ก็ยังใหม่ ข้าพเจ้าก็ยังไม่เคยมา จึงตื่นเต้นมองดูแบบบ้านและบริเวณที่เพื่อนได้สะสมต้นไม้ไว้มากมาย เข้าไปในห้องรับแขกแล้ว ก็รู้สึกในบ้านเพื่อนเงียบสงบน่าอยู่สบาย เวลานั้นในบ้านคงมีเหลือแม่ครัวกับคนทำสวนเพียงสองคน ได้ความว่าพวกลูกและแม่บ้าน

ไม่ได้อยู่ ไปต่างจังหวัดเยี่ยมญาติ จึงได้สนทนากันด้วยเรื่องเก่าแก่ในวัยคะนองอย่างไม่ต้องเกรงใจใคร มีเรื่องอะไรขำขันเมื่อเรายังหัวหกก้นขวิด ทั้งเที่ยวทั้งดื่มทั้งเล่นทั้งกินในสมัยก่อนก็งัดขึ้นมาคุยกันเป็นการรื้อฟื้นชีวิตเก่า ๆ ตลกคะนองไปตามเรื่องตามราว เมื่อครั้งหนุ่มโสดด้วยกันทั้งคู่ ทำให้สนุกสบายใจดี แต่เมื่อมีครอบครัวแล้ว เราต่างก็รู้สึกว่าเราต้องรับผิดชอบในการครองชีพต่อไป เราต่างก็มีภาระด้วยกัน การครองชีพทำให้เราต่างเหินห่างกัน นาน ๆ จะได้มีโอกาสพบกันสักครั้งหนึ่ง คิดว่าจะนำเอาประสพการณ์ที่ดีและไม่ดีมาเป็นตัวอย่างสั่งสอนแก่ลูกหลานต่อไป เพราะได้ผ่านชีวิตมา รู้ว่าอะไรดีอะไรไม่ดี เพื่อนได้กุลีกุจอเปิดตู้เย็นหยิบอาหารและผลไม้ ทั้งเครื่องดื่มออกมารับรองเลี้ยงดูข้าพเจ้า เมื่อเพื่อนได้สนทนาเรื่องเก่า ๆ อยู่พักหนึ่ง ก็ขอตัวเข้าไปเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวและยังแนะนำให้ข้าพเจ้าใช้บ้านของเพื่อนเหมือนบ้านของตัว โดยอาบน้ำอาบท่า ผลัดเปลี่ยนเครื่องแต่งตัวของเพื่อนจัดไว้อย่างอยู่บ้าน ไม่ต้องเกรงใจ แต่ข้าพเจ้าขอตัวว่าจะไม่รบกวนอยู่นาน

ในบ้านมีสิ่งที่เห็นแล้วเกิดสะดุดใจข้าพเจ้าสิ่งหนึ่งคือรูปหมาดำตัวหนึ่ง ขยายรูปขนาด ๑๒ นิ้ว แขวนไว้ข้างฝาห้องรับแขก มันเป็นหมาธรรมดา ไม่สะสวยอะไรพิเศษเลย แต่ใต้ภาพนั้นมีคำขวัญกล่าวยกย่องไว้ดังนี้ “ดำเป็นยอดกตัญญู ได้พลีชีพเพื่อช่วยชีวิตเราไว้ จะไม่มีวันลืมดำตลอดชีวิตของเรา ในบุญคุณของดำ” ข้างใต้มีลายเซ็นของผู้เขียนว่า “ยุพาพรรณ”

ข้าพเจ้าเมื่อได้เห็นภาพและคำยกย่องแล้ว ก็อยากทราบประวัติของหมาตัวนี้ มันมีความดีพิเศษอย่างใด อดอยู่ไม่ได้ก็ต้องร้องตะโกนถามเพื่อน ซึ่งยังอยู่ในห้องแต่งตัวว่า “ผมสนใจอยากรู้ประวัติของหมาดำที่คุณถ่ายรูปติดกรอบไว้ ว่ามันมีความดีพิเศษอย่างไรจึงได้เอามาแขวนไว้ในห้องรับแขก เหมือนรูปผู้มีเกียรติ ยังมีคำขวัญยกย่องของลูกสาวคุณ ช่วยเล่าให้ฟังทีเถิด

เพื่อนเดินหัวเราะออกมาจากในห้อง แล้วพูดว่า “อยากรู้มากนักหรือถึงได้ตะโกนอย่างตื่นเต้น”

ข้าพเจ้าบอกว่า "สนใจมาก ตื่นเต้น เรื่องแปลก ๆ อย่างนี้หายาก ผมพอจะเดาออกว่าหมาตัวนี้ มันคงต้องมีบุญคุณสำคัญมากมายแก่ครอบครัวของคุณ พอที่จะเขียนคำขวัญยกย่อง ซ้ำยังขยายรูปติดไว้ในห้องรับแขกอีกด้วย"

เมื่อเพื่อนเห็นข้าพเจ้าสนใจมากเช่นนั้น ก็เริ่มเล่าชีวประวัติของหมาดำตัวนั้นให้ฟังตลอดตั้งแต่ต้นอย่างละเอียดลออ โดยใช้เวลานานพอสมควรกว่าเรื่องจะจบลง ข้าพเจ้าผู้เขียนจึงได้เรียบเรียงเป็นคำบอกเล่าของเพื่อนดังต่อไปนี้

วันหนึ่งเมื่อผมยังไม่ได้ปลูกบ้านอยู่อำเภอชั้นนอกยังอยู่ในพระนคร บ้านของเราเป็นเรือนไม้สองชั้น มีบริเวณกว้างขวางพอเหมาะสมกับสภาพของเนื้อที่ ๒๐๐ ตารางวา และมีรั้วรอบขอบชิด เราใช้ต้นพู่ระหงเป็นรั้ว บ้านหลังนั้นคุณก็รู้จักดีเพราะเคยไป บ่ายวันนั้นผมนั่งทำงานเกี่ยวกับหนังสือเรื่องรายงานงบประมาณด่วนอยู่บนบ้าน ต้องใช้สมองและความคิด แต่แล้วไม่นานนัก ก็ได้ยินเสียงหมาหลายตัวทั้งเห่าและกรรโชกคำราม ไม่ช้ามันก็ฟัดกันอย่างชุลมุนที่หน้าบ้าน รั้วต้นพู่ระหงแทบจะหักพังทลายลงเป็นแถบ มันก่อกวนสมาธิความสงบ ผมจึงโกรธร้องตะโกนให้คนในบ้านออกไปไล่หมาที่มากัดกันไปให้พ้นหน้าบ้าน คนในบ้านต่างก็ถือไม้และตักน้ำใส่กระป๋องออกไปไล่ตีมันและสาดน้ำใส่มันเพราะถ้าหมาถูกน้ำสาดจะเลิกกัดกัน บุตรสาวของผมเวลานั้นอายุประมาณ ๑๐ ขวบ ก็ออกไปช่วยไล่ด้วย ประมาณสักพักหนึ่ง พวกหมาต่างก็กระจัดกระจายหนีไปหมด บุตรสาวผมเข้ามารายงานได้ความว่า หมาพันธุ์ไทยตัวเมียไม่ทราบว่าหลงทางมาจากไหน ถูกหมาเถื่อนกลางถนนรุมกัด คล้ายจะแสดงอวดอำนาจเป็นเจ้าถิ่น แต่หมาดำตัวนั้นแม้จะถูกรุมก็ไม่ย่อท้อ ต่อสู้ไว้ลาย ทำให้หมาบางตัวขยาด ไม่กล้าเข้าไปใกล้ คอยฉวยโอกาสโดดเข้าไปงับขาทางหลัง รุมหมาดำรอบด้าน ที่สุดคนในบ้านพร้อมทั้งบุตรสาวผม ก็ช่วยกันไล่ตี และสาดน้ำไล่หมาหมู่ ๕–๖ ตัวหนีกระเจิดกระเจิงออกไป บุตรสาวผมช่วยหมาดำให้หลุดพ้นจากรุมทำร้ายได้แล้ว ก็นึกสงสารพามันเข้ามาไว้ในโรงรถ มันเป็นหมาที่ว่าง่ายเหมือนรู้ภาษาคน มันทำตามลูกสาวทุกอย่าง เมื่อหาผ้ามาปูให้มันนอนแล้ว บุตรสาวพูดกับผมว่า "คุณพ่อขา หนูสงสารนังดำเหลือเกิน มันถูกรุมกัดจนเป็นบาดแผลหลายแห่ง

มันถูกกัดแถวขาหลังบาดเจ็บมาก เห็นจะเดินไม่ไหวหลายวัน หนูอยากจะขออนุญาตให้มันนอนพักรักษาตัวในโรงรถของคุณพ่อก่อนนะคะ หนูจะได้พยาบาลรักษาบาดแผลมันให้หาย และหนูจะขอแอลกอฮอล์เช็ดแผล เอายาแดงไปใส่ให้มันนะคะคุณพ่อ"

ผมพยักหน้าเพราะตามใจลูก ไม่ช้าบุตรสาวผมก็เป็นทั้งหมอและนางพยาบาล นางดำได้กินนมสดและอาหารอื่น ๆ เท่าที่บุตรสาวผมจะหามาได้

รุ่งเช้าผมตื่นนอนก็มองเห็นบุตรสาวเข้าไปคลุกคลีอยู่กับนังดำแต่เช้า เมื่อเดินเข้าไปดูในโรงรถ เห็นแกกำลังนั่งยอง ๆ เงยหน้าขึ้นมองดูผม แต่มือแกยังหยิบสำลีชุบแอลกอฮอล์เช็ดแผลที่ขานังดำ ที่นอนลืมตามองดูอย่างน่าสงสาร แล้วแกก็พูดขึ้นว่า

"คุณพ่อขา หนูอยากเลี้ยงนังดำไว้นะคะคุณพ่อ หนูสงสารมันเหลือเกิน โถมันน่าสงสารจริง ๆ ดูลูกตามันซิคะ น่าสงสาร"

ผมยังไม่ทันจะพูดว่าอะไรเลย แกก็หันไปพูดกับนังดำ คล้ายกับมันรู้ภาษาคนว่า "เจ้าไม่ต้องกลัวหรอกนังดำ เจ้าจะต้องอยู่กับเราแน่ ๆ เพราะคุณพ่อท่านใจดีอนุญาตให้เจ้าอยู่ได้แล้ว ไม่มีใครจะใจร้ายใจดำพอที่จะไล่ออกจากบ้านได้ เมื่อเจ้ายังบาดเจ็บเช่นนี้"

ผมจึงต้องรีบพูดขึ้นว่า "เดี๋ยวก่อนยายหนู พ่อยังไม่ได้อนุญาตให้เลี้ยงไว้ในบ้านเลย พ่อเพียงแต่ให้รักษาพยาบาลให้มันหายป่วยเท่านั้น หมาตัวนี้รู้สึกว่ามันจะรู้ภาษาคนดี คิดว่าคงไม่ใช่หมาข้างถนน จะต้องมีเจ้าของ คงหลุดหรือหลงทางมา เมื่อเจ้าของเขามาตาม เราก็จะต้องคืนเขาไป มันไม่ใช่หมาของเราจำไว้นะลูก"

ลูกสาวผมทำหน้าเศร้าแล้วพูดขึ้นว่า "ถ้าไม่มีเจ้าของเขามาตาม คุณพ่อต้องให้หนูเลี้ยงมันไว้นะคะ"

ผมพนักหน้าตกลงแล้วพูดว่า "ถ้าหากมันหายปกติแล้ว มันจะพยายามกลับบ้านก็ปล่อยมันไปเถิด อย่ากักมันไว้เลย อีกอย่างหนึ่งเป็นเรื่องสำคัญมาก เราไม่รู้ว่ามันเคยฉีดยาป้องกันโรคกลัวน้ำหรือยัง ถ้ามันบ้าก็เป็นอันตรายมาก"

เสียงบุตรสาวของผมพูดว่า "มันคงไม่เป็นบ้าหรอกค่ะคุณพ่อ ถ้ามันเป็นบ้าพวกหมาหมู่เหล่านั้น คงจะไม่รุมกัดมันหนูสงสารมันมากถ้ามันหายดีแล้ว หนูจะเอาไปฉีดยาป้องกันโรคกลัวน้ำ ขอให้หนูเลี้ยงมันไว้เถิดนะคะ หนูชอบมันมากและมันก็ชอบหนู มันคงไม่ไปไหนหรอกค่ะ"

เมื่อผมถูกบุตรสาวอ้อนวอนก็ใจอ่อนแล้วพูดขึ้นว่า "ถ้าลูกอยากเลี้ยงมันไว้ก็ตามใจ แต่ต้องสัญญากับพ่อก่อนว่า ถ้าเจ้าของเขามาตาม ลูกจะต้องมอบคืนมันให้เขาไป"

ลูกสาวผมหัวเราะอย่างดีใจ ยกมือขึ้นพนมแล้วว่า "หนูสัญญาค่ะคุณพ่อ ถ้ามีเจ้าของมาตามหนูจะคืนไปให้เขา คุณพ่อใจดีกับหนูมาก"

แล้วแกหันมาพูดกับหมาว่า "คุณพ่ออนุญาตให้แกอยู่กับเราแล้ว นังดำขอบคุณท่านเสียซิ"

หมาตัวนั้นเหมือนจะเข้าใจดี เมื่อได้ยินก็ส่ายหัวกระดิกหางไปมาร้องหงิง ๆ ทำให้ผมนึกสงสารยกมือไปลูบหัวด้วยความเอ็นดูความรู้ภาษาของมัน บุตรสาวของผมได้พยาบาลรักษาบาดแผลของมันด้วยยาแดง และผ้าพันแผลไม่ช้ามันก็หายเป็นปกติแล้ว ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ติดตามมาอ้างเป็นเจ้าของ นับแต่วันนั้นมาเราก็มีนังดำเป็นสมาชิกเพิ่มจำนวนอยู่ในครอบครัวของเราอีกชีวิตหนึ่ง

นังดำเป็นหมาฉลาดมาก ช่างประจบทำให้คนในบ้านสงสารเอ็นดูมันมาก โดยเฉพาะลูกสาวผม หากวันไหนกลับบ้านช้าผิดเวลา เพราะมีธุระทางโรงเรียน นังดำมันจะนั่งจ้องดูที่ประตูใหญ่ทางเข้าบ้าน มันไม่ยอมวิ่งเล่นหัวกับใคร หรือไปไหนเลย พอบุตรสาวผมเดินเข้ามาในบ้านเท่านั้น มันจะกระโจนวิ่งออกไปรับหน้าทันทีโดยล้อมหน้าล้อม

หลังอย่างดีอกดีใจ หากวันไหนกลับผิดเวลามากจนค่ำคืน มันจะหมอบนิ่งคอยจ้องอยู่ตรงประตูไม่ยอมขยับเขยื้อน แม้จะเรียกให้มันกินข้าวเพราะผิดเวลามากมันก็จะไม่สนใจคอยเฝ้ามองแต่ที่ประตูทางเข้าด้วยท่าทางหงอยเหงาไม่ยอมลุกไปไหน ทุกคนเห็นแล้วก็สงสาร เมื่อบุตรสาวผมกลับมาเมื่อไหร่ เมื่อนั้นมันจะดีอกดีใจมีชีวิตชีวาขึ้นและกินข้าวกินน้ำได้

มันเป็นหมาที่น่าสงสาร มีความจงรักภักดีต่อบุตรสาวของผมมาก วันไหนนายสาวของมันติดงานทางโรงเรียนกลับบ้านค่ำมืด ก่อนจะออกจากบ้านจะต้องเรียกนังดำมาสั่งว่า "นี่ดำ วันนี้ฉันจะกลับบ้านค่ำนะ ไม่ต้องเป็นห่วง ถึงเวลาก็กินข้าว จำไว้นะ" นังดำมันจะนั่งกระดิกหางลิ้นห้อย เอียงคอคล้ายกับคอยรับคำสั่งจากนายสาวด้วยความตั้งอกตั้งใจเหมือนจะรู้ภาษา พอถึงเวลานายสาวของมันยังไม่กลับ มันก็กินข้าวตามเวลาแล้วก็กลับไปนั่งคอยจ้องมองดูประตูหน้าบ้าน จนกว่าจะเห็นนายสาวของมันกลับ แล้วมันส่งเสียงอย่างดีอกดีใจ กระโดดโลดเต้นวิ่งสลับซ้ายสลับขวาตามติดเข้าในบ้าน แต่หากวันไหนนายสาวของมันลืมสั่ง ไม่บอกให้รู้ว่าจะกลับค่ำ วันนั้นนังดำจะไม่ยอมแตะต้องอาหารเลยแม้จะดึกเท่าดึก มันจะคอยเวลากลับของนายสาวของมันมาถึงบ้านก่อนจึงจะกิน

ต่อมาผมได้ซื้อที่ดินแปลงหนึ่งอยู่ที่อำเภอชั้นนอกห่างไกลจากพระนคร ได้ขุดบ่อคูปรับที่ดินให้เรียบ ถมดินสูงแล้วปลูกบ้านในที่แปลงนั้น เมื่อเสร็จเรียบร้อยเราก็ได้ย้ายจากบ้านไปอยู่ที่บ้านใหม่ คือบ้านหลังปัจจุบันนี้ บ้านในพระนครนั้นเราได้ขายเพราะเห็นว่าได้ราคาดี

เมื่อครอบครัวเราย้ายจากในพระนครไปอยู่อำเภอชั้นนอก เราก็มีนังดำเป็นสัตว์เลี้ยงที่จงรักภักดี เป็นสมาชิกติดตามไปด้วย เพราะหลังจากยายหนูแกรับเลี้ยงเอาไว้ที่บ้าน ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีเจ้าของมาติดตามคืนไป หลังจากนั้นเราก็นำไปฉีดยาป้องกันโรคกลัวน้ำ

การออกมาอยู่บ้านใหม่ ห่างไกลจากในเมือง ทำให้บุตรสาวของผมห่างไกลจากเพื่อนนักเรียน และเพื่อนฝูงแถวบ้านเก่า การเข้าไปศึกษาก็ไกลจึงต้องตื่นแต่เช้า เมื่อถึงวันหยุดเรียนหรือวันอาทิตย์ ก็มีพวกเพื่อน ๆ ของบุตรสาวในวัยเดียวกันมาเที่ยว เพราะที่บ้านเรานั้นอากาศปลอดโปร่งท้องฟ้าสดใส ในเขตบ้านมีบ่อมีคูน้ำใส ปลูกบัวเลี้ยงปลามีกอไผ่อยู่ในเขตบ้านหลายกอ เราปลูกไม้ดอกไม้ใบและกล้วยไม้ ส่วนอีกด้านหนึ่ง มองเห็นท้องทุ่งกว้างใหญ่ ฉะนั้นพวกเพื่อน ๆ ของบุตรสาวที่อยู่ในเมือง จึงชอบมาเที่ยวพักผ่อนในวันหยุด และจัดอาหารมากินกันเป็นที่สนุกสนาน

วันนั้นจำได้ว่าเป็นเวลาบ่ายแดดร่มลมอ่อน เป็นวันหยุด พวกเพื่อน ๆ รุ่นเดียวอยู่โรงเรียนเดียวกับบุตรสาวของผมมาเที่ยว และมาทำอาหารกินกันกลางสนาม แดดร่มเพราะเงาบ้านบัง จำได้ว่าวันนั้นบุตรสาวผมนั่งอยู่บนเสื่อปูที่กลางสนามหญ้า นั่งหันหลังให้ตัวบ้าน เวลานั้นผมนั่งอยู่บนบ้าน มองดูเห็นพวกเพื่อน ๆ ของบุตรสาวกำลังชุลมุนอย่างสนุกสนานเพลินเพลิน ปากก็คุยกันมือก็ทำงานช่วยกันปอกหอมหั่นพริกหั่นกระเทียม เปิดปลากระป๋อง ตัดขนมปังเพื่อปรุงอาหารง่าย ๆ ที่จะนั่งกินกันตามความสะดวกสบายสนุกสนานที่สนามหน้าบ้าน

ผมนั่งมองดูเด็ก ๆ ที่กำลังสนุกสนานอย่างเพลิดเพลินก็พลอยสบายใจไปด้วย แต่ทันใดนั้นผมก็ต้องตกใจอย่างสุดขีดไม่ทันรู้ตัว เพราะได้เห็นงูเห่าตัวหนึ่งไม่รู้มาจากไหน ท่าทางดุร้ายไม่แสดงความเป็นมิตร ไม่รู้ว่าโกรธแค้นมาแต่ครั้งไหน เลื้อยตรงไปทางด้านหลังบุตรสาวของผมซึ่งนั่งหันหลังให้ ไม่รู้ตัวว่าจะมีภัยมาถึง ความตกใจทำให้ผมได้แต่ลุกขึ้นยืนตะลึง จะร้องตะโกนบอกให้รู้ตัวก็ไม่รู้ว่าจะตะโกนอย่างไรดี นึกไม่ออก ครั้นจะหยิบปืนลมมาบรรจุลูกก็คงจะไม่ทันการ และทั้งไม่กล้าจะยิงกลัวจะไปถูกลูกสาวเข้า แม้เวลาธรรมดาผมจะยิงแม่นยังกับจับวาง ไม่เคยพลาดเป้าหมายก็จริง แต่เวลาตกใจควบคุมสติไม่อยู่ ความรู้สึกเวลาฉุกเฉินเช่นนี้ ไม่ไว้ใจตนเองกลัวผิดเป้า ก็ได้แต่ตะลึงขาดสติ ไม่รู้ว่าจะตัดสินใจทำอย่างไรดี เหมือนคนใบ้พูดอะไรไม่ออกจังงัง ทำอะไรไม่

ถูก อึกอักยืนงงเหมือนถูกสาป งูเห่าตัวนั้นก็แผ่แม่เบี้ยเลื้อยใกล้เข้าไประยะไม่ถึงศอก ก็จะถึงหลังบุตรสาวของผมก็จะถูกฉกอย่างไม่รู้ตัว

ทันใดนั้นไม่นึกว่าจะเป็นไปได้คือนังดำไม่รู้ว่ามันวิ่งมาจากไหน วิ่งตัดหน้างูมาข้างหลังยายหนู มันใช้เท้าหน้าของมันตบด้วยความว่องไว ทำให้งูกำลังแผ่แม่เบี้ยเลื้อยจวนจะถึงตัวลูกสาวผมต้องหยุด และก็เลื้อยถอยหลังห่างออกมาคอยที่จะฉกนังดำ แต่นังดำมันว่องไวผิดหมาธรรมดา รุกไล่ใช้เท้าหน้าเข้าตบไม่ให้งูมีโอกาสตั้งตัวได้ งูต้องถอยหนีอย่างรวดเร็ว แต่คอยแผ่แม่เบี้ยหันไปมา ผมเห็นงูถอยห่างจากบุตรสาวก็โล่งอกเบาใจ หายใจค่อยทั่วท้องที่เห็นลูกปลอดภัย ทันใดนั้น ผู้ที่เห็นก็เอะอะขึ้นด้วยความตกใจ และเห็นคนทำสวนถือเสียมพ้นดินวิ่งตรงมายกเสียมเงื้อคอยจะตีงู ผมร้องห้ามว่าอย่าไปก่อกรรมกับมันเลย ลูกสาวผมปลอดภัยก็ดีใจแล้ว แต่คนสวนไม่ได้ยินผมห้ามแกคงตั้งท่าจะตีงูฝ่ายเดียว ก็ได้แต่เงื้อค้างไม่กล้าตีลงไป กลัวจะถูกหมาซึ่งกำลังพันตูกับงูหลบไปหลบมาอย่างว่องไว ทำให้งูถอยหลังชูหัวคอยระวังหน้า หมาก็ติดตามอย่างกระชั้นชิด หมาตั้งท่าคอยจะเข้างับคองูทางหลัง แต่งูก็คอยแผ่แม่เบี้ยหันตามหมาไม่ยอมให้เข้าข้างหลังได้ คอยฉกซ้ายฉกขวาไม่ยอมให้เข้าใกล้ตัว หมาก็ล่อหลอกโดดซ้ายโดดขวาด้วยความไว งูก็คอยหันตามด้วยความโกรธ งูรู้สึกว่าจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ จึงพยายามหลบถอยเอาหางแหย่ถอยเข้าในกอไผ่ก่อนอย่างระวัง ที่สุดตัวงูก็หลบหนีเข้าไปในกอไผ่ได้ หมาก็หมดทางที่จะติดตามไปได้ ได้แต่จ้องดูนอกกอไผ่ แล้วเห่ากระโดดซ้ายขวาไปมาด้วยความโกรธ ทุกคนต่างก็โล่งใจคลายความอกสั่นขวัญหาย และต่างก็ลงความเห็นว่างูสู้กับหมาเป็นภาพที่น่าดู ทุกคนก็ไม่เคยเห็นมาก่อน เด็ก ๆ ต่างเข้าแวดล้อมลูบคลำชมเชยวีรกรรมของนังดำอย่างนิยมชมชื่น ที่มันกล้าหาญเสี่ยงชีวิตเข้าช่วยนายสาวของมันให้พ้นจากเขี้ยวงูได้อย่างปลอดภัย ผมเองก็เกิดนึกรักนึกเอ็นดูมันยิ่งขึ้น มันตรงเข้าไปเลียหน้าเลียหลังนายสาวของมัน ซึ่งกำลังนั่งอยู่อย่างดีใจ นายสาวก็จับมันขึ้นมากอดด้วยความรักและชื่นชมนึกถึงคุณของมัน มันเป็นเพียงหมาไทยตัวเมียสีดำได้แสดงความกล้าหาญ

และความกตัญญูกตเวที สร้างวีรกรรมไว้แก่ครอบครัวของเรา ซึ่งไม่มีใครสามารถจะลืมได้

นายสาวของมันก้มลงกอดแนบแก้มเข้ากับหน้าของนังดำด้วยน้ำตาคลอหน่วย ปากพร่ำถึงบุญคุณของมันไม่สนใจมันจะแลบลิ้นเลียแก้ม จมูก ปาก ไม่รังเกียจว่าครั้งหนึ่งเป็นหมาที่ถูกเก็บมาจากข้างถนน และคิดว่าหมาไทยสร้างวีรกรรมแบบนี้คงมีไม่น้อยที่เราไม่รู้

หลังจากวันนั้นผมสั่งให้คนมาตัดกอไผ่ทิ้งเสียให้หมด เพราะกลัวว่ามันจะเป็นที่อยู่พักอาศัยของงู เราสุมไฟในตอไม้ไผ่ที่ยังเหลือติดดิน แต่ก็นึกเสียดายเหมือนกันที่เราต้องโค่นกอไผ่ทั้งหมดที่เราเคยได้หน่อไม้

เมื่อผมสั่งให้ตัดต้นไผ่ทั้งหมด ทำความสะอาดในบริเวณบ้านไม่ยอมให้รกรุงรังเป็นที่ซ่อนตัวของสัตว์เลื้อยคลาน เช่น งู และหนูเป็นต้น ไม่ยอมให้อาศัยได้ เราพยายามค้นหางูร้ายก็ไม่พบ ทำให้ใจเราไม่สบาย ไม่ทราบว่างูเห่าตัวนั้นไปหลบซ่อนอยู่ที่ไหน ไม่มีร่องรอยว่ามันจะหลบอยู่ในเขตบ้าน เห็นที่ไหนรกรุงรังเราก็จัดแจงกวาดเผาให้เรียบร้อย เหตุการณ์ในบ้านก็ยังไม่มีอะไรเกิดขึ้นเวลาผ่านไปเป็นเดือนเป็นปี ตามปกตินังดำจะต้องเข้านอนอยู่ในห้องหน้าเตียงนายสาวของมันซึ่งอยู่ชั้นล่างเพราะนายสาวรักมากไม่ยอมให้นอนที่อื่น เหตุการณ์ก็เป็นปกติตลอดมา จนต่อมาคืนหนึ่งดินฟ้าอากาศเยือกเย็น ตอนดึกคืนนั้นนังดำไม่เป็นอันหลับนอน ร้องตะเกียกตะกายประตู เห่าหอนจะออกมานอกห้อง นายสาวพยายามปลอบมันเท่าใด มันก็ไม่ยอมอยู่ในห้อง แม้นายสาวของมันสงสารอยากจะให้มันเข้าไปนอนในห้องมีความอบอุ่นกว่า เพราะคืนนั้นอากาศเยือกเย็น ฝนทำท่าจะตกใหญ่ ผมเองคืนนั้นก็นอนอยู่ชั้นบน แต่นอนไม่ค่อยหลับเพราะเสียงนังดำมันร้องครวญครางตะเกียกตะกายจะออกนอกห้องให้ได้ แทนที่ผมจะนึกรำคาญหรือนึกโกรธที่มันก่อกวนการหลับนอนในกลางดึก กลับนึกสงสารมันยิ่งขึ้น เห็นจะเป็นเพราะมันมีบุญคุณอันล้ำเหลือต่อเรา ที่สุดนายสาวของมันก็ยอมตามใจ ปล่อยให้

มันออกมานอกห้อง และมันก็ออกมานอนนิ่งสงบอยู่ตรงหน้าประตูนอก เมื่อได้ยุติความวุ่นวายของนางดำแล้วความเงียบสงบ ในกลางดึก ก็กลับเข้า ไปสู่สภาพปกติ เงียบ อย่างเดิมอีกครั้งหนึ่ง

ผมหลับไปก่อนที่ฝนจะตกใหญ่ เมื่อฝนตกก็ยิ่งเพิ่มความเย็นหลับสนิทยิ่งขึ้น ตอนเช้าผมต้องตกใจตื่นทั้งที่ยังอยากจะนอนต่อ แต่ก็ไม่สามารถจะนอนต่อไปได้ เพราะได้ยินเสียงโวยวายร้องไห้สะอึกสะอื้น จำได้ว่าเป็นเสียงบุตรสาวของผม น้ำเสียงสะอึกสะอื้นฟูมฟายน้ำตานั้น แสดงว่าแกมีความเศร้าโศกเสียใจมาก เสียงร้องเรียกให้ผมช่วยอยู่หน้าห้องนอนของผม เมื่อผมรู้ว่าเป็นใครแล้ว ก็ตกใจรีบลุกขึ้นเปิดประตูออกมาทันที ดูว่าเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น เมื่อบุตรสาวเห็นหน้าผมก็ร้องไห้โฮ ละล่ำละลัก พูดออกมาพร้อมกับขอความช่วยเหลือว่า "คุณพ่อขาช่วยดำด้วยเถิดค่ะ ดำกำลังจะจากเราไปแล้ว คุณพ่อขา ดำกำลังจะตาย" แล้วแกก็ปล่อยโฮออกมา ผมก็ตกใจเพราะยังไม่รู้เรื่องอะไรเกิดขึ้นจึงได้แต่ปลอบแกว่า

"ระงับจิตใจไว้ก่อนเถิดลูก อย่าเพิ่งตีโพยตีพายไปเลย เราเกิดมาต้องอดทนอย่าโวยวายอายชาวบ้านเปล่า ๆ เรื่องเป็นอย่างไร" แกได้สติและพยายามสะกดกลั้นความเสียใจไว้แล้วพาผมลงมาหน้าห้องของแก ชี้ให้ผมดูพลางพูดทั้งน้ำตาว่า "คุณพ่อช่วยดำด้วยเถิดค่ะ ดำกำลังจะตายอยู่แล้ว" ผมมองเห็นนังดำกำลังพยายามส่ายหัวชูคอ พยายามจะใช้เท้าหน้ายันตัวให้ลุกขึ้น แต่ตัวก็โอนเอน เพราะร่างกายกำลังจะเป็นอัมพาต แต่มันก็ยังพยายามกระดิกหางไปมาได้น้อย ๆ ข้างตัวของมันมีซากงูเห่านอนตายหงายท้อง ที่คองูเป็นแผลเหวอะหวะเหมือนถูกเขี้ยวกัดพั้ดจนคอเกือบขาด มีเลือดแดงหยดตามหน้าท้อง

ผมพิจารณาดูแล้วก็เดาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ได้ตลอดดี แต่แล้วลูกสาวผมก็พูดขึ้นว่า "โถ หนูสงสารดำเหลือเกินค่ะ คุณพ่อ เมื่อคืนนี้ถ้าไม่ดิ้นรนออกมานอนนอกห้องก็ยังไม่เป็นอย่างนี้" พูดแล้วก็ร้องไห้อีก ผมจึงปลอบและพูดกับแกว่า "เรื่องมันก็เกิดขึ้นแล้วกำลังจะผ่านไป ถึงลูกจะร้องไห้เสียใจจนน้ำตาเป็นสายเลือดก็ไม่สามารถ

ที่จะช่วยอะไรให้ดีขึ้นได้ ความรักความหลงใหลความงมงายกลับทำให้ขาดสติเกิดประมาท ลูกจงพยายามหักใจทำใจให้ปกติ คิดว่าเราจะเสียใจหรือดีใจก็ไม่สามารถจะช่วยนังดำมันดีขึ้นได้ ธรรมะของพระท่านสอนให้เรา เมื่อรู้ว่าเราไม่สามารถจะช่วยอะไรได้และไม่มีสิ่งใดจะช่วยได้ ก็จงคิดว่ามนุษย์และสัตว์ย่อมมีกรรมเป็นของตน จงพิจารณาดูเมื่อเห็นจริงแล้ว จงทำใจให้อยู่กลาง ๆ คือไม่เสียใจ ไม่ดีใจ จึงจะเรียกว่าเป็นคนมีสติ เป็นคนไม่ประ-มาท" แกพยายามหักใจตามที่ผมได้เตือนสติ แล้วแกก็เอามือลูบหัวนังดำเพื่อปลอบมัน แล้วเงยหน้าขึ้นถามผมว่า

"คุณพ่อขา ถ้าเมื่อคืนนี้ดำไม่ดิ้นรนออกมานอกห้องก็คงไม่เป็นอย่างนี้ใช่ไหมคะ"

ผมจึงตอบแกว่า "จริงลูก ถ้าดำไม่ออกมานอกห้องคงไม่ถูกงูกัด เพราะในห้องงูหาทางเข้ายาก"

แกซักผมว่า "แล้วทำไมจึงพยายามออกมานอนนอกห้อง มันรู้ได้อย่างไรคะว่าคืนนี้งูจะมา ทำไมดำจึงต้องออกมาสู้กับมันด้วย"

ผมตอบแกว่า "พ่อเองก็อธิบายไม่ถูก เห็นจะเป็นสัญชาตญาณของสัตว์ที่สามารถจะรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้น ด้วยแรงกตัญญูมันจึงเสี่ยงชีวิตของมันเพื่อช่วยชีวิตลูกไว้"

ลูกสาวผมเริ่มจะร้องไห้น้ำตาไหลอีก และซักถามว่า "ที่คุณพ่อพูดมานี่ลูกมองไม่เห็นเลยว่า ดำเอาชีวิตเข้าเสี่ยง ยอมตายเพื่อลูก คุณพ่อรู้ได้อย่างไร ลูกยังไม่เข้าใจ"

ผมต้องถอนหายใจแล้วบอกว่า "พ่อเองก็ยังไม่แน่ใจ เพียงเดาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเอามาพิจารณาดูด้วยเหตุผลก็เห็นได้ว่า นังดำมันคงรู้ว่าคืนนี้จะมีอะไรเกิดขึ้นมันจึงพยายามออกมานอนเตรียมตัวคอยรับเหตุการณ์ที่จะมาถึง แต่แล้วเหตุการณ์ก็เกิดขึ้นอย่างที่เราเห็นอยู่นี่แหละ มันยอมตายเพื่อช่วยชีวิตของลูก"

ลูกสาวของผมทำท่าสงสัยเพราะยังไม่เข้าใจ จึงถามว่า "ลูกยังงง ยังไม่เข้าใจที่คุณพ่อพูด ที่ดำมันเสี่ยงชีวิตเพื่อช่วยลูก คุณพ่อโปรดอธิบายให้แจ่มแจ้งหน่อยซิคะ ลูกยังสงสัยไม่เข้าใจ"

ผมจึงพยายามอธิบาย ตามที่ผมเดาเหตุการณ์ว่า "คือว่า นังดำมันรู้โดยสัญชาตญาณของมันว่า หากมันจะยอมนอนอยู่ในห้อง เช้าขึ้นชีวิตนายสาวของมันจะเป็นอันตราย เพราะงูพยาบาทตัวนี้มันคงจะมาคอยอยู่ที่ประตู เช้าขึ้นลูกก็จะเปิดประตูออกแต่เช้า ซึ่งเป็นธรรมดาของลูกตื่นก่อนคนอื่น งูมันจะฉวยโอกาสที่แอบข้างประตู พุ่งตัวเข้าฉกลูกทันที เหตุการณ์เข้าในรูปนั้น เป็นการเดาของพ่อ อาจผิดก็ได้ ฉะนั้นนังดำจึงออกมานอกห้อง เตรียมสู้เพื่อชีวิตของลูก และมันอาจเผลอตัวประมาทนอนหลับจนงูเข้ามาใกล้ตัว ฉกเอาอย่างไม่ทันรู้ตัวจึงเสียที นี่ก็ชี้ให้เห็น ไม่ว่าคนหรือสัตว์ ถ้าประมาทก็ไม่พ้นความตาย แต่เขี้ยวของงูคงจะฉกไม่ถูกที่สำคัญ มันจึงมีโอกาสรวบรวมกำลังก่อนที่พิษงูจะกำเริบมันจึงกัดคองูไว้ก่อนที่มันจะหนีไป จึงเกิดต่อสู้กันอีกครั้งหนึ่งที่สุดมันก็ขย้ำงูจนขาดใจตาย แต่แล้วพิษงูแผ่ซ่านทั่วร่างกาย เลือดของมันกำลังจะแข็งเป็นอัมพาต ซึ่งเราไม่สามารถจะช่วยมันไว้ได้ ไม่ว่าคนหรือสัตว์ถ้ามีอาการเช่นนี้แล้วก็ไม่มีหมอคนไหนช่วยได้ แต่มันก็ได้สร้างวีรกรรมให้แก่ลูกอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครอบครัวเราไม่สามารถจะลืมได้"

ลูกสาวผมร้องไห้สะอึกสะอื้นขึ้นอีก เมื่อผมพูดถึงความดีของนังดำ และได้เห็นนังดำแสดงกิริยาทุรนทุราย ชีวิตมันกำลังจะถึงวาระ ผมต้องก้มลงเอามือลูบหัวปลอบมันทางจิตใจ ทั้งรักทั้งเอ็นดูสงสาร ประดังขึ้นมาในความรู้สึกน้ำตาลูกผู้ชายแม้จะไม่ไหลออกมาภายนอก แต่ก็ตกอยู่ภายใน และต้องสะอื้นตื้นตันใจที่หมาดำตัวหนึ่งที่ไม่รู้ว่าของใครมาจากไหน แต่บัดนี้มันได้สร้างกรรมดี เป็นที่ประทับใจในครอบครัวของผม จนไม่มีใครสามารถจะลืมได้ ผมได้ค่อย ๆ ลูบตามตัวและหัวของมันพลางพูดด้วยความเศร้าและสงสารว่า

"นังดำเอ๋ย แม้เจ้าจะเป็นแต่เพียงหมา แต่ความดีของเจ้านั้นล้ำเลิศประเสริฐยิ่ง เจ้าได้แสดงความกตัญญูกตเวทีอันสูงส่ง ทำให้เรารักเจ้าเหมือนลูก เจ้าได้สร้างบุญคุณให้แก่ครอบครัวเราอย่างล้นเหลือ ไม่มีวันที่เราจะลืมเจ้าได้ ขอให้วิญญาณของเจ้าจงไปสู่ที่ชอบทางสุคติเถิด เราจะอุทิศบุญกุศลให้เจ้า ถ้าชาติหน้ามีขอให้เจ้ามาเป็นสมาชิกในครอบครัวเราอีก"

เมื่อผมได้พูดเท่านั้น นังดำก็มีกิริยาผิดปกติเหลือบสายตามองดูลูกสาวผมและผม และคนในบ้านที่มุงดูมันเป็นครั้งสุดท้าย เหมือนมันจะแสดงกิริยาลาจากไปไม่มีวันกลับ แล้วก็ชักตาตั้งหัวสั่น ที่สุดมันก็หมดลม จิตดับท่ามกลางความแวดล้อมของคนในบ้าน ที่รักเอ็นดูสงสารมัน ต่างเห็นสภาพของมันก็ไม่อาจเว้นความเศร้าโศกเสียได้ ต่างก็ร้องไห้อาลัยรักเหมือนนังดำเป็นมนุษย์และญาติที่สนิทสนมตายจากไปไม่มีวันกลับ

บุตรสาวของผม เป็นผู้เศร้าโศกมากที่สุดเอามือปิดหน้าร้องไห้สะอึกสะอื้นไม่กล้ามองดูร่างของนังดำที่หมดลมอยู่ตรงหน้า

หลังจากได้ฝังซากนังดำไว้ในบริเวณบ้านแล้ว ผมปลอบโยนลูกสาวให้คลายความเศร้าลงได้บ้าง วันต่อมาแกก็เงียบเหงาคร่ำครวญถึงนางดำไม่หยุดหย่อน รู้สึกว่าแกจะหมดความสุข ผมก็พยายามพูดให้แกเห็นถึงทางธรรม ว่าสิ่งใดเกิดแล้วต้องดับ เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ว่ามนุษย์หรือสัตว์ก็เช่นเดียวกัน นังดำแม้มันจะเป็นหมา แต่มันก็ได้สร้างความดีไว้มาก แม้มันจะตายไปแล้ว มันยังทิ้งความดีไว้ให้มนุษย์อาลัยถึงมันไม่รู้ลืม ผิดกับมนุษย์บางคน แม้จะตายไปแล้วก็ยังมีคนสาปแช่ง ลูกสาวผมพอจะเข้าใจดีแกค่อยคลายความเศร้าลง และแกถามผมว่า

"คุณพ่อขา คนเราจะมีความกตัญญูรู้คุณคนเหมือนอย่างดำไหมคะ"

ผมเห็นลูกคลายความเศร้าลงแล้วจึงบอกว่า

"มีซิลูก มนุษย์เราเป็นสัตว์ที่ประเสริฐสุดของโลก ฉะนั้นจึงมีทั้งดีและเลว มนุษย์นั้นมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด ที่ดีก็ดีอย่างประเสริฐสุด และที่ชั่วก็ชั่วอย่างเลวทราม

ต่ำช้า จะเปรียบเทียบกับหมาซึ่งเป็นเดรัจฉานนั้นไม่ได้ มนุษย์มีจิตปกติบริสุทธิ์ มีจิตใจเที่ยงธรรมอยู่ในศีลสัตย์ ไม่มัวเมาหลงอำนาจลืมตาย ปฏิบัติอยู่ในพรหมวิหารสี่ มีทั้งความกตัญญูกตเวที บุคคลนั้นนับว่าเป็นผู้ประเสริฐ เป็นที่เคารพของบุคคลทั่วไป หากบุคคลใดมีจิตใจเลวทรามต่ำช้า มีจิตใจเหี้ยมโหดดุร้ายไม่รู้จักบุญบาป ไม่มีศีลธรรม มัวเมาอำนาจเห็นแก่ตัวสร้างความชั่วอกตัญญู ฝืนความรู้สึกให้เห็นความชั่วเป็นความดี พยายามหลอกหลวงให้คนหลงใหลเห็นผิดเป็นชอบ คอยทำลายคนดีมีศีลธรรม คนจำพวกนี้แม้จะมีร่างเป็นมนุษย์ แต่ความรู้สึกทางจิตใจต่ำช้าเลวทราม มีแต่ความชั่วร้าย ฉะนั้นจึงมีจิตใจต่ำ สู้สัตว์ที่สูงด้วยความกตัญญูไม่ได้”

ต่อมาบุตรสาวก็ค่อยคลายหายความเศร้า ได้แต่ทำบุญอุทิศให้นังดำเสมอ สิ่งที่แกคิดได้ก็คือ ไม่ว่าคนหรือสัตว์เกิดมาแล้วก็ต้องตายเหมือนกัน ผิดกันเพียงแต่จะตายดีหรือตายชั่วเท่านั้น

นี่เป็นต้นเหตุของรูปสุนัขที่มีชื่อว่า “ดำ” ติดไว้ในห้องรับแขกของผมที่คุณเห็นและอยากรู้ประวัติความเป็นมาที่นังดำได้สร้างวีรกรรมไว้ในครอบครัวของเรา.

สวัสดี.

มุสา

คำว่า "มุสา" ทุกคนไม่ว่าหนุ่มสาวแก่เฒ่าไม่ว่าชาติใดภาษาใด ไม่มีใครชอบให้ใครมาพูดปดมดเท็จหลอกลวงตัวแม้แต่เด็ก พ่อแม่ก็คอยสั่งสอนให้ลูกพูดความจริง ไม่ให้โกหกเพราะไม่ดี จะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตัวเอง โตขึ้นก็จะทำลายตัวเองทางอ้อม พ่อแม่สมัยก่อนคอยเฆี่ยนตีสั่งสอนเมื่อจับได้ว่า เด็กชอบโกหก ถือว่าสำคัญในชีวิตเรื่องหนึ่ง แต่สมัยนี้มีบางคนที่ไม่ชอบให้คนอื่นมาพูดปดโกหกกับตัว แต่ตัวเองกลับชอบไปมุสาโกหกกับคนอื่นจะเปรียบเทียบก็เช่นเดียวกับพวกปากอยู่ไม่สุข ชอบหาเรื่องด่าว่าผู้อื่น แต่ก็ไม่อยากให้ผู้อื่นด่าตนเถียงตน

ถ้าเราจะพิจารณาดูแล้วก็เห็นว่า พวกชอบมุสาหรือโกหกนั้น มีทั้งพวกโกหกอาชีพและโกหกสมัครเล่นชั่วครั้งชั่วคราว เพื่ออวดว่าเป็นคนเก่งคนกล้าอยากให้ผู้อื่นยกย่องนับถือ บางคนโกหกมุสาเพื่อเอาตัวรอดพ้นจากความผิด และก็มีผู้โกหกประจำจนชินติดเป็นนิสัย เห็นเป็นของธรรมดา ไม่เคยคิดว่าผลสะท้อนของคนมุสาพูดปดไม่ค่อยรู้สึก ไม่เชื่อ "กฎแห่งกรรม" เพราะไม่คิดไม่เคยใช้ปัญญาพิจารณาค้นคว้าดูผลติดตามมานำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองอย่างไม่รู้ตัว ผลสะท้อนจะทำให้เป็นคนอาภัพไม่มีความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้า ขาดผู้เคารพนับถือหมดความเลื่อมใส ไม่มีใครจะให้ความไว้วางใจในงานที่สำคัญเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต จะมีการงานทำประจำก็จำพวกใช้แรงขั้นต่ำ ๆ ไม่มีความสำคัญอะไรที่จะนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองต่อไป บางครั้งจะพูดความจริงบ้าง แต่คนก็หมดความเลื่อมใสเชื่อถือ เพราะพูดมุสาจนเคยตัว ผู้รู้นิสัยเขาไม่เชื่อคำพูด คำพูดไม่มีน้ำหนักเห็นเป็นคำโกหกเสียหมด ที่สุดคำพูดก็หาค่าไม่ได้ กลายเป็นตัวตลกของคนทั่วไป ฟังเล่นสนุก ๆ เอาแก่นสารอะไรไม่ได้ นี่เป็นผลที่คนชอบพูดโกหกเกิดผลร้ายแก่ผู้พูดอย่างไม่รู้สึก ฉะนั้นผู้พูดมุสาหรือโกหกจงใช้สติปัญญาพิจารณาดูผลดีหรือผลชั่วเกิดขึ้น อย่าหาความชั่วมาใส่ตัวทำชีวิตอนาคตให้อับเฉา ทำให้ลูกหลานต้องได้รับ

ความอับอาย และเมื่อรู้ตัวก็ยังไม่สายเกินไปที่จะปรับปรุงจิตใจให้เป็นที่เคารพของคนทั่วไป ดังเรื่องที่ข้าพเจ้าได้มาจากการสนทนากับเพื่อนเก่า ๆ เพื่อจะเป็นหลักพิจารณาต่อไปนี้

เย็นวันหนึ่ง ข้าพเจ้าไปในงานกุศลได้พบกับเพื่อนเก่า ฐานะมั่งคั่งใจคอกว้างขวาง บอกว่าอยากจะรวบรวมเพื่อนฝูงที่เคยสนุกสนานสมัยก่อน ๆ ได้มาพบกันสักครั้งหนึ่งที่บ้าน ข้าพเจ้ากล่าวคำขอบใจที่ยังระลึกถึงเพื่อนเก่า ๆ เพื่อนได้กล่าวต่อไปว่า อยากให้เพื่อน ๆ ไปสนุกสนานเพื่อระลึกถึงชีวิตเก่า ๆ ได้ผ่านไปแล้ว วันเวลาจะไม่ย้อนกลับมาหาเราอีก นอกจากจะพบปะคุยกันแล้วยังมีกินข้าวหรือพวกยังไม่เลิกดื่ม อยากดื่มเหล้าบ้างก็ได้มีต้อนรับ อยากให้ทุกคนสนุกกันให้เต็มที่ แล้วก็อยากจะสำรวจดูว่า พวกคอทองแดงยังมีชีวิตเหลืออีกกี่คน ข้าพเจ้าถามว่า มีดนตรีชนิดแสบแก้วหูหรือเปล่า เพราะข้าพเจ้าเป็นคนแพ้ดนตรีชนิดนั้น ฟังแล้วหูอื้อไปหลายวัน กลับถึงบ้านแล้วนอนไม่หลับเหมือนได้ยินเสียงฉาบมันมาตีใกล้ ๆ หูเผลอ ๆ สะดุ้งทุกที เพื่อนหัวเราะพลางหยิบนามบัตรออกมาจากกระเป๋าแล้วเขียนวัน กำหนดนัดลงไปบนหลัง นามบัตรส่งให้แล้วพูดว่า "ดนตรีแสบแก้วหูอย่างว่าไม่มีหรอกน่า ผมเองก็ไม่ชอบ เพราะเรามีอายุแล้วผิดกับพวกหนุ่ม ๆ สาว ๆ พวกนี้เขาชอบเขานิยมแล้วยังชอบเต้นแบบแจวเรือจ้าง เป็นไข้จับสั่น พวกเราส่วนมากแก่ตัวแล้วไม่ชอบ ผมตั้งใจว่าจะเอาเครื่องสายแสดงโดยพวกเก่า ๆ ที่เคยแสดงมาแล้ว แต่ก็ไม่ทราบว่าจะครบชุดหรือไม่ เพราะได้ทราบว่าได้ตายไปหลายคนที่อยู่เวลานี้บางคนก็ดีดสีตีเป่าไม่ไหว แล้วคิดว่าจะเอาเท่าที่จะมีก็แล้วกัน พอฟังกันเล่นเย็น ๆ หูเพื่อให้กลับไปคิดถึงสมัยเราสำมะเลเทเมา พอดื่มเหล้าเข้าไปตึง ๆ หน้าหน่อยก็หมดยางอาย ชอบไปจีบแม่ค้าขายหมากพลูบุหรี่ ตามงานวัดหรือหน้าโรงหนังสนุกสนานตามวัยและตามภาษาคนเมาด้วยอำนาจของสุรา ถ้าไม่ได้ดื่มก็พูดอะไรไม่ออก กิริยาท่าทางก็ผิดกันคนละคน ข้าพเจ้าว่าตกลงจะไปตามกำหนดเวลาที่บอกไว้

เมื่อถึงวันกำหนดข้าพเจ้าก็ไปตามเวลา พอไปถึงบ้านเพื่อนก็เห็นเพื่อนหลายคนที่เคยเที่ยวสนุกสนานกันเมื่อสมัยหนุ่ม ๆ บางคนก็ไม่ค่อยจะเปลี่ยนแปลงมากนัก

บางคนก็เปลี่ยนแปลงไปมาก เล่นเอาเกือบจำไม่ได้ หากเดินหลีกกันตามถนนก็จำกันไม่ได้แน่ บางคนเมื่อก่อนหัวยังดีมีผมดก เมื่อแก่ตัวหัวก็ล้านหาเส้นผมบนหัวไม่พบ แถมยังลงพุงท้องพลุ้ยเห็นแล้วอดหัวเราะไม่ได้ เพราะเหมือนตัวตลก เคราะห์ดีที่รู้ล่วงหน้าแล้วว่าจะต้องมาพบเพื่อนเก่า จึงยังนึกเค้าหน้าพอจะจำกันได้บ้างอย่างคลับคล้ายคลับคลา แต่อย่างนั้นก็ยังจำชื่อจำเสียงไม่ได้ นึกไม่ออก ถ้าไม่มีเพื่อนนำขึ้นกว่าจะนึกออกก็คงอีกนาน เพราะบางคนก็ทิ้งชื่อเก่าเปลี่ยนชื่อใหม่ ตามความนิยม

บางคนมองดูหน้ากันแล้วเหมือนคนไม่เคยรู้จักกัน เพราะหน้าตาของเพื่อนเปลี่ยนไปมาก เกือบจะไม่มีเค้าหน้าเดิมเหลืออยู่เลย เห็นจะเป็นเพราะหนุ่ม ๆ ชอบซุกซน นี่แหละพระท่านจึงบอกว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในโลกมนุษย์ไม่มีอะไรอยู่คงที่ แม้แต่ชื่อใช้มาตั้งแต่เล็กจนโตย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา การแก่ การเจ็บ การตาย มันเป็นเงาตามตัวเราอยู่ตลอดเวลา ถ้าใครคิดได้พิจารณาดูก็มีความสุขความสงบทางจิตใจ บางคนสู้ชีวิตตลอดตั้งแต่หนุ่มจนแก่สร้างสมทรัพย์สมบัติไว้มากมาย เมื่อตัวตายไปแล้วใช่ว่าจะขนติดตัวไปได้ก็เปล่า เหลือเอาไว้ให้ลูกหลานแย่งชิงกัน บางครั้งก็ฆ่าฟันกันตาย เพราะความโลภในทรัพย์สินมรดกไม่ได้คิดหน้าคิดหลัง บางครั้งยังแช่งด่าผู้ตายชอบเก็บเงินไว้ไม่ใช้ ว่าไม่ยุติธรรมเลือกที่รักมักที่ชัง แบ่งทรัพย์สินไม่เท่ากัน คิดแล้วก็เศร้าหัวเราะไม่ออก โลกเรานี้ไม่มีความสงบ ตราบใดยังมีกิเลสตัณหา ยังงมงายยึดมั่นเห็นแก่ตัว เพื่อนที่ยังชอบดื่มเมื่อเห็นข้าพเจ้าหัวเราะแล้วก็นิ่งไปก็สงสัยจึงถามขึ้นว่า

"นี่คุณหัวเราะเรื่องอะไร แล้วทำไมนิ่งเงียบไป ผมยังไม่รู้เรื่องเลย"

ข้าพเจ้าบอกว่า "แรกผมดูหน้าตาพวกเพื่อนแก่ลงเปลี่ยนแปลงไปมาก จนจำจะไม่ได้ก็อดหัวเราะไม่ได้ แต่เมื่อนึกถึงสังขารความแก่ ความเจ็บ ความตาย ทั้งมาเห็นเพื่อน ๆ บางคนยังมานั่งดื่มเหล้างมงายสนุกสนานแล้วก็เศร้าใจ นึกว่าบางท่านเกิดมาตั้งแต่หนุ่มจนแก่ยังมัวเมางมงายหลงใหลอำนาจ ลืมตัว ไม่ได้นึกว่ากลิ่นธูปเทียนดอกไม้จันทน์ใกล้เข้ามาแล้ว ยังไม่เคยได้คิดสร้างความดีมีอะไรเป็นแก่นสาร เป็นอนุสรณ์เลยก็ต้องหยุดหัวเราะ"

เพื่อนตักบทพูดขึ้นว่า "วันนี้เขาเชิญให้เรามาหาความสนุกสนาน นาน ๆ จะได้พบกันสักครั้งหนึ่ง ไม่ได้ให้เรามาปลงสังขาร ลืมมันเสียเถิด เรามาสนุกกันเต็มที่ดีกว่า"

ข้าพเจ้ากล่าวขอบคุณเพื่อนแล้วก็บอกเพื่อนว่า "ผมเป็นคนชอบคิด เมื่อเห็นเพื่อน ๆ วันนี้แล้วก็ทำให้คิดไปถึงเมื่อครั้งวัยหนุ่ม สังขารมันเปลี่ยนแปลงผิดไปจนจำเกือบไม่ได้"

เพื่อนได้ฟังก็หัวเราะแล้วพูดว่า "มันจะไม่เปลี่ยนไปได้อย่างไรไหว เด็ก ๆ สมัยก่อนเมื่อเราวัยรุ่นมันเรียกเราว่า "พี่" แต่เด็กสมัยนี้มันเรียกเราว่า "ปู่" แล้วจะให้มันเหมือนกันได้อย่างไร" แล้วเพื่อนก็หัวเราะ วันนั้นเราถามถึงเพื่อนนักดื่มคอทองแดงที่เคยสนิทสนมกันมาก่อน เห็นขาดไปหลายคน เมื่อไถ่ถามดูก็ทราบว่าหลายคนได้ลาจากโลกนี้ไปแล้ว ส่วนมากจบชีวิตลงด้วยโรคพิษสุราเรื้อรังและเป็นโรคตับแข็ง บางคนเวลาเมาก็เดินโซเซไปให้รถยนต์ชนตาย บางคนก็ขับรถตาลายทั้งแก่ทั้งเมา เห็นน้ำล้นปรี่เป็นทางถนนขับรถลงน้ำจมน้ำตาย บางคนขับรถเวลาเมาแล้วชนรถกุดังและรถคว่ำหลายครั้ง รถพังแต่ตัวไม่ตาย แต่ที่สุดเพียงตกกระไดก็คอหักตาย บางคนเมาเหล้าไปในรถไฟ ถูกสะพานกระแทกหัวเมื่อชะโงกออกมานอกรถขณะกำลังเมาจัด รถกำลังวิ่งเร็วข้ามสะพานเลยฟาดหัวตกสะพานตาย การจบชีวิตด้วยโรคภัย และอุบัติเหตุอันน่าสยดสยองซึ่งเกิดจากเมาสุราเป็นส่วนมากเป็นที่น่าเศร้าใจยิ่ง จึงทำให้ข้าพเจ้าคิดมาก

คืนนั้นเราไม่ได้มีโอกาสได้ฟังเครื่องสายมือเก่าที่เคยแข่งขันกันเมื่อครั้งสามสิบกว่าปีก่อน พ.ศ. ๒๕๐๐ ตกลงเราก็ได้แต่สนทนากันถึงเรื่องเก่า ๆ เป็นเรื่องชีวิตหลายเรื่องหลายท่านด้วยกัน ข้าพเจ้าได้จดจำไว้เพื่อคัดเลือกมาถ่ายทอดเล่าสู่กันฟัง คิดว่าคงจะเกิดประโยชน์บ้างไม่มากก็น้อย เพื่อนผู้หนึ่งเล่าว่า

เมื่อสมัยก่อนที่ผมยังมีอายุไม่ครบยี่สิบ ผมได้ไปรู้จักกับคนเฝ้าปี่ประจำโรงหนังคนหนึ่งมีอายุมากแล้ว สมัยก่อนเขาฉายหนังเงียบเมื่อต้นรัชกาลที่ ๖ เมืองไทยเรามีโรงหนังในกรุงเทพ ฯ เพียง ๓ โรง โรงแรกชื่อ "ปีระกา" แต่ก็ถูกไฟไหม้ คงเหลือโรงหนังวังพระองค์เจ้าปรีดา และโรงหนังพัฒนากร สองโรงนี้เป็นคู่แข่งกันตลอดมา มีของแถมและมีการจับฉลากเสมอ ตลอดจนแจกปฏิทินปีใหม่ สมัยนั้นเรียกว่าหนังญี่ปุ่นเพราะชาวญี่ปุ่นนำมาแสดงในเมืองไทยครั้งแรกที่สนามน้ำจืด คนดูก็ยังไม่มากนัก ต่อมาคนชอบดูหนังตลกมาก เพราะดูท่าทางมันก็หัวเราะ ที่ชอบมากก็เรื่องตลกเคหรือพวกชกต่อย หนังธรรมดาไม่ค่อยชอบ เพราะส่วนมากไม่รู้หนังสือฝรั่ง คนจึงชอบดูลครและยี่เกตามโรงบ่อนเบี้ย มีเล่นตลอดปีประจำบ่อน ไม่ต้องเสียอัฐและรู้เรื่องดี หนังดูแล้วไม่รู้เรื่องมันฉายสลับกับหนังสือเป็นคำพูดและบอกเรื่อง ฉะนั้นหน้าโรงหนังจึงมีแตรวงบรรเลงเพื่อโฆษณาเรียกร้องให้คนซื้อตั๋วเข้าดู ค่าดูหนังสมัยนั้นก็มี ๓ ชั้น สำหรับชั้นต่ำม้ายาวนั่งเรียงกันไม่มีขอบเขต เขาเก็บค่าดูคนละหนึ่งสลึง เด็กครึ่งราคา ถ้าเป็นชั้นสองเป็นเก้าอี้หวาย ค่าดูคนละสองสลึงแต่มีเรือดชุม นั่งไม่ค่อยมีความสบายนัก พอนั่งเพลิน ๆ มันก็ออกมากัด มืออยู่ไม่สุกประเดี๋ยวเกาโน่นเกานี่ บางทีกลับมาบ้านก็ยังมีเรือดไต่ตามเสื้อ ติดมาบ้านครั้งละหลายตัว ถ้าเป็นบ๊อกเขาก็มีเก้าอี้หุ้มปลอกผ้าขาวสะอาดอยู่ชั้นบนฝรั่งชอบดูกันมาก เก็บค่าดูคนละหนึ่งบาท จะมีเรือดหรือไม่ผมไม่ทราบเพราะไม่เคยไปนั่ง ส่วนชั้นสามม้ายาวมีพนักพิงก็ไม่ใช่ย่อย ตามแนวไม้ที่ประกบยังเป็นร่องหรือพื้นไม้แตก ตัวเรือดมันอาศัยอยู่เป็นกลุ่ม มันชอบออกมากัดเวลาคนดูหนังเพลิน ๆ ทำให้คนถูกกัดโกรธมาก ใช้ก้านไม้ขีดทิ่มแทงเข้าตามรอยร่องแตกของเนื้อไม้แล้วก็เอาดม ถ้าถูกตัวมันก็จะมีกลิ่นติดก้านไม้ขีด บางคนไม่เป็นอันดูหนังมัวแต่ใช้ปลายมีดพับแคะเรือด บางคนหนังเลิกออกมาที่สว่างก็เห็นรอยจุดแดง ๆ ตามเสื้อนอกขาว (สมัยนั้นส่วนมากนุ่งกางเกงแพรยาวใส่เสื้อนอกคอปิดกระดุม ๕ เม็ดถือว่าสุภาพ) จึงนึกออกว่าเราไปนั่งใกล้ชิดคุณป้า คุณยายที่ขี้หัวเราะ เมื่อหนังแสดงท่าทางตลกขบขันแก่กลั้น

หัวเราะไม่ได้ ก็เลยพ่นน้ำหมากออกจากปากไม่ทันรู้ตัว ใครอยู่ใกล้ก็เคราะห์ร้าย สมัยนั้นมีถังตั้งไว้เป็นระยะสำหรับบ้วนน้ำหมากและมีป้ายเตือนว่า "โปรดอย่าบ้วนน้ำหมากลงพื้น" แต่ก็ไม่วายมีคนบ้วนลงพื้นคิดว่าแกคงอ่านหนังสือไม่ออก เวลานั้นถ้าเด็กคนไหนรู้จักกับพวกเป่าแตรหรือตีกลองอยากดูหนังไม่ต้องเสียอัฐ เวลาแปดโมงหรือสองทุ่มก็ช่วยพวกแตรวงขนกลองขนแตร ขนม้านั่งตามเขาเข้าไปในโรง พวกแขกยามที่เฝ้าประตูก็จะปล่อยให้เข้าไปโดยไม่ต้องมีตั๋วอยู่แต่ชั้น ๓ จะเข้าไปชั้น ๒ หรือไปชั้นหนึ่งไม่ได้ และชั้นสองชั้นหนึ่งก็เช่นเดียวกัน เพราะกั้นเป็นขอบเขต ส่วนความเย็นในโรงหนังเวลานั้นเขาใช้พัดลมเพดาน เวลาเปิดสวิทช์เขาจะต้องเอาลำไม้ยาวเข้าเขี่ยใบพัดช่วยให้มันหมุนนำเสียก่อนมันถึงจะทำงาน แต่ม้นสูงเกินไปที่ลมจะพัดลงมาถึงชั้นสาม ยิ่งเดือนเมษายนความเย็นไม่พอ ฉะนั้นคนดูส่วนมากจึงใช้พัดด้ามจิ๋วและพัดใบลาน ซึ่งมีเด็กเดินขายในโรง ใช้มือพัดกระพือลมช่วยตัวเอง เด็กที่เข้าดูหนังไม่เสียอัฐอีกพวกหนึ่งก็ไปช่วยเขาขายหมากพลูบุหรี่และน้ำมะเน็ด พอหนังหยุดฉายก็จะได้ยินเสียงร้องกันแซ่ดในโรงหนังเด็กพวกนั้นนอกจากจะได้ดูหนังแล้วยังได้อัฐด้วย

เวลานั้นผมรู้จักกับคนเป่าแตรคนหนึ่งอายุมากแล้ว แกก็ชอบผมมาก ผมเรียกแกว่า ลุงมา แกเช่าบ้านอยู่ไม่ไกลจากบ้านผมมากนัก เวลาหนังเปลี่ยนโปรแกรมใหม่แกชอบเรียกผมเข้าไปดูโดยไม่ต้องเสียอัฐ เพียงแต่ช่วยยกโน่นนี่เล็กน้อย เดินตามแกเข้าไปเท่านั้น

เมื่อมีเวลาว่างแก ก็ชอบเล่าเรื่อง ชีวิต ของแก ให้ผมฟัง เป็นเชิง สั่งสอนไปด้วยบางครั้งก็แสดงความน้อยอกน้อยใจในชตาชีวิตของแก ที่ถูกผลักดันให้แกมาเป่าปี่เป่าแตรตามโรงหนัง หรือจะมีงานปลีกงานย่อยบ้างก็คือ งานบวชนาค หรืองานแห่ศพบางครั้งก็งานกฐินหรือทอดผ้าป่า แล้วแต่นายวงจะเรียกไป การเป่าแตรโรงหนังเป็นงานหนักต้องอดหลับอดนอน เพราะหนังเลิกเที่ยงคืนแต่ก็ได้เงินเดือนไม่เกินสามสิบบาท ผมอยากจะถ่ายทอดชีวิตของลุงมาที่แกเคยระบายความน้อยเนื้อต่ำใจให้ผมฟังตามเรื่องที่แกเล่าว่า

ความจริงลุงควรจะได้ดีอยู่แล้ว หากลุงจะพูดความจริงเมื่อสมัยลุงหนุ่ม ๆ เมื่อครั้งลุงเป็นทหารวัง ลุงอยู่ยามในพระราชฐานพระที่นั่งในพระบรมมหาราชวัง ลุงเป็นทหารแตร ลุงมีชื่อเสียงทางเป่าปี่ไฉนเพราะมาก คืนหนึ่งสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงพระองค์ท่านประทับอยู่บนพระตำหนัก เมื่อทรงได้ยินเสียงปี่ที่ลุงเป่าก็พอพระทัยมาก รับสั่งว่า อ้ายนี่ใครหนอ มันเป่าปี่เพราะดีจริง ๆ ไหนต้องลงไปดูมันหน่อย แล้วพระองค์ก็เสด็จพระราชดำเนินลงมานอกพระตำหนัก พอจบเพลงก็เห็นในหลวงเสด็จมาถึงตรงที่ลุงยืนยาม ลุงตกใจตื่นเต้นยืนระวังตรงถวายความเคารพตัวแข็ง ในหลวงประทับยืนตรงหน้าลุงทรงแต่งไปรเวส แล้วรับสั่งกับลุงด้วยน้ำพระทัยเมตตากรุณาว่า

"เออ เองนี่เป่าปี่เพราะดีมาก ชื่ออะไร" ลุงรีบกราบทูลพระองค์ท่านในท่าระวังตรง มือหนึ่งถือปี่หน้าเชิดว่า "ข้าพระพุทธเจ้าชื่อพลทหารมา พ่ะย่ะค่ะ" ในหลวงรับสั่งต่อไปว่า "เคยเข้าบ่อนเบี้ยเล่นถั่วโปบ้างหรือเปล่าวะ" ลุงรีบกราบทูลว่า

"เปล่าพ่ะย่ะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าไม่เคยเข้าไปในบ่อนเบี้ยเลยพ่ะย่ะค่ะ

ในหลวงรับสั่งต่อไปว่า เอ็งสูบฝิ่นกินเหล้าเมากัญชาหรือเปล่า"

ลุงรีบตอบด้วยความตื่นเต้นไม่ทันคิดว่า "เปล่าพ่ะย่ะค่ะ ข้าพระพุทธเจ้าไม่ชอบสูบฝิ่นกินเหล้าเมากัญชาพ่ะย่ะค่ะ"

เมื่อลุงกราบทูลแล้วก็ตกใจเผลอตัวเหงื่อไหลขาสั่น เพราะตื่นเต้นที่เจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินทรงเมตตาต่อลุงซึ่งเป็นเพียงพลทหารจึงกราบทูลไปผิด ๆ ถูก ๆ จะว่าดีใจก็ดีใจ จะว่ากลัวก็กลัว ในหลวงท่านทอดพระเนตรเห็นเช่นนั้นก็ทรงพระสรวลอย่างพอพระทัย รับสั่งว่า "เออ เจ้ามา เจ้าเป่าปี่ไพเราะดีมาก ข้าชอบเสียงปี่ของเจ้า และเจ้าก็สมควรจะดีกว่านี้ ไหนข้าขอดูหน้าเอ็งให้ถนัดหน่อยซิ"

พระองค์ทรงจับหน้าของลุงให้หันเข้าไปหาแสงไฟที่อยู่ในพระมหาราชวัง เวลานั้นลุงใส่หมวกทหารวังปิดลงมาครึ่งหน้าต่ำกว่าคิ้ว แม้พระองค์จะทรงหันหน้าลุงเข้าหาแสงไฟก็ยังเห็นไม่ถนัด เพราะหมวกปิดลงมา จึงทรงยื่นพระหัตถ์จับที่กระบังหมวกแล้ว

รับสั่งว่า "ไหนขอให้ได้เปิดหมวกเอ็งเห็นหน้าถนัดหน่อยซิ" รับสั่งแล้วก็ทรงเปิดหมวกของลุงออก ลุงตกใจมากไม่นึกว่าในหลวงจะทรงโปรดลุงถึงเพียงนั้น ที่ลุงตกใจมากก็เพราะลุงได้ซ่อนช่อกัญชาไว้บนหัวแล้วเอาหมวกครอบปิดไว้ คิดว่าเป็นที่ซ่อนมิดชิดไม่มีใครรู้เรื่อง เมื่อออกเวรแล้วจะไปลอบสูบ แต่พอพระองค์ทรงเปิดหมวกพ้นหัว เจ้าช่อกัญชาช่อนั้นก็หล่นตกลงมาทันที ต่อพระพักตร์พระองค์ ลุงใจหายหมดกลัวพระราชอาญาจนตัวสั่น กลัวในหลวงจะทรงกริ้วเพราะลุงโกหกเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดินโทษหนักมาก อย่างเบาก็ถูกเฆี่ยนหลังลายแล้วก็เอาเข้าคุกทหาร แต่พระองค์มิได้ทรงกริ้วอย่างลุงคิด เพียงแต่พระองค์ทรงเห็นกัญชาตกลงมาจากหัวลุงก็รับสั่งเพียงคำเดียวว่า "ระยำ" แล้วก็ทรงวางหมวกไว้บนหัวลุงอย่างเดิม ทรงหันหลังเสด็จพระราชดำเนินกลับขึ้นพระตำหนักมิได้รับสั่งอะไรอีก และไม่ทรงเหลียวหลังมาอีกเลย

ลุงรู้สึกเสียใจจนแทบจะร้องไห้ เสียดายโอกาสที่หาไม่ได้อีกแล้วในชีวิต ถ้าลุงไม่ติดกัญชาหรือซ่อนกัญชาไว้ใต้หมวก ป่านนี้ลุงก็คงไม่ต้องมาตกระกำลำบากอย่างนี้ คิดแล้วเสียใจไม่รู้หายที่ได้มีโอกาสเฝ้าใกล้ชิดเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน หากลุงจะกราบทูลในหลวงเพียงว่า "ข้าพระพุทธเจ้าไม่ชอบสูบฝิ่นกินเหล้า ยกเว้นแต่กัญชาพ่ะย่ะค่ะ ลุงเดาเอาเองว่าวิถีชีวิตคงจะเปลี่ยนแปลงไป อย่างน้อยก็คงดีกว่าเวลานี้ เพราะได้กราบทูลเป็นความสัตย์จริงต่อพระองค์ ท่านก็คงทรงเมตตาลุงบ้าง แต่นี่แม้ลุงจะไม่ได้รับพระราชอาญาก็จริง แต่ลุงก็ระยำตามพระราชดำรัส

แต่นั้นเป็นต้นมา ลุงมิได้พบในหลวงอีกเลย จนออกจากราชการทหารแล้วรู้สึกว่าจิตใจคุ้มดีคุ้มร้ายไม่ปกติ การหากินก็พอไปวันหนึ่ง ๆ"

ลุงมาแกเล่าให้ผมฟังแล้วแกก็ทำท่าทางเศร้าโศกจะร้องไห้ เมื่อนึกถึงความหลัง นี่เป็นชีวิตของลุงมาคนเป่าแตรโรงหนังเมื่อสมัยก่อน ที่ผมเล่ามาก็ขอให้พิจารณาเอาเองว่าจะเท็จจริงประการใด เพราะเรื่องเกิดขึ้นในสมัยสมเด็จพระปิยะมหาราช รัชกาลที่ ๕ และคงจะมีคติบ้างไม่มากก็น้อย

นี่เป็นเรื่องหนึ่งในหลายเรื่องที่เพื่อน ๆ เล่าสู่กันฟังในครั้งนั้น ต่อจากเรื่องของลุงมาคนเป่าแตรแล้ว ข้าพเจ้าก็คิดว่าเรื่องของเพื่อนอีกผู้หนึ่งได้นำมาเล่าสู่กันฟังก็คงจะเกิดประโยชน์บ้าง เพราะเป็นเรื่องไม่เก่าและไม่ใหม่ แต่ก็เป็นเรื่องที่น่าคิดเรื่องหนึ่ง เพื่อนได้เล่าให้ฟังต่อไปว่า

เมื่อครั้งสงครามโลกครั้งที่ ๒ สงบลงใหม่ ๆ หลังจากกองทัพญี่ปุ่นยอมแพ้การรบพุ่งทางทหารก็ยุติลง ฝ่ายสัมพันธมิตรได้ส่งทหารเข้ามาควบคุมเชลยศึกทหารญี่ปุ่นในประเทศไทย ของเหลือใช้สงครามของฝ่ายพันธมิตรก็ติดตามเข้ามาด้วยมากมาย มีทั้งของใช้จำเป็นและอาหารกระป๋อง ยารักษาโรค รวมทั้ง ดี.ดี.ที ชนิดฉีด ชนิดอัดลมฉีดหรือสเปรย์ก็นำออกมาขายกันเต็มตลาด ล้วนเป็นของใหม่ ๆ ทั้งนั้น นอกนั้นยังมีผ้าห่มขนสัตว์แท้สำหรับทหารฝรั่งใช้ในสนามรบสีเทาหรือสีขี้ม้าผืนใหญ่ พอห่มสบายมีขายในท้องตลาดสำเพ็ง ตามปกติถ้าผมจะจับจ่ายซื้อของเครื่องใช้ ผมมักจะพิจารณาดูราคาเห็นพอสมควรก็ซื้อ ผมเห็นว่าเวลามีค่ากว่าที่จะเดินเที่ยวหาและต่อราคา ผิดกับแม่บ้านของผม ตรงข้ามแกชอบเดินต่อจนกว่าจะเห็นเหมาะ แน่ใจว่าไม่แพงแล้วจึงได้ซื้อ บางครั้งก็เดินมาจากพาหุรัด เข้าร้านโน้นและร้านนี้จนถึงวัดเกาะ บางครั้งก็ยังซื้อของไม่ได้ ฉะนั้น หากเธอจะชวนผมไปซื้ออะไรสักครั้งหนึ่ง ผมพยายามหลีกเลี่ยงไม่ยอมไปด้วยเพราะรำคาญ เข็ด และเสียเวลาไม่คุ้มค่า แม้เมื่อผมได้ซื้ออะไรมาเองแล้ว ก็จะถูกแม่บ้านติว่าซื้อแพงไป โน่นก็แพงนี่ก็แพงทุกครั้งไป ไม่เคยถูกชมว่าถูกว่าดีเลย แต่เมื่อมาคิดพิจารณาดูแล้วก็อยากจะชมเชยว่า แม่บ้านของผมเป็นคนละเอียดถี่ถ้วนด้วยความหวังดีไม่อยากให้หมดเปลืองไปโดยไม่จำเป็น แต่เธอไม่ได้คิดว่าเวลาที่เสียไปมันแพงกว่าซื้อของถูก มุ่งแต่จะใช้เงินประหยัดให้มาก ถ้ามีเวลามากก็ไม่เป็นไร หากมีเวลาจำกัดมันก็เกิดเสียหายที่ใช้เวลามีค่าแพงกว่าไปแลกกับของถูกไม่กี่สตางค์

วันหนึ่ง ผมจำได้ว่าเข้าหุ้นซื้อสลากกินแบ่งของรัฐบาลกับเพื่อนร่วมงานหลายคนหลายใบ และบังเอิญถูกในงวดนั้น ได้รับส่วนแบ่งเฉลี่ยตามหุ้นได้ประมาณสองร้อยบาท คิดว่าเงินส่วนนี้ผมจะไม่บอกให้แม่บ้านรู้ จะซื้ออะไรสักอย่างหนึ่ง เพื่อจะทำให้

แม่บ้านแปลกใจและชมผมให้ได้สักครั้งหนึ่ง แทนที่ตำหนิว่าผมซื้อของแพงตลอดเวลา วันนั้นพอพักงานเที่ยงผมก็เดินเข้าไปในสำเพ็ง ตกลงเลือกซื้อผ้าห่มขนสัตว์แท้ได้หนึ่งผืน ผมถามเถ้าแก่ซึ่งเคยเห็นหน้ารู้จักกันมาก่อนว่า ของที่ผมซื้อนี่ไม่แพงกว่าราคาขายกันในท้องตลาดแน่นะ เถ้าแก่ผู้นั้นตอบอย่างหนักแน่นว่า "ผมรับรองว่าไม่แพงกว่าที่อื่นแน่"

ผมดีใจ วันนั้นกลับถึงบ้านยื่นห่อผ้าให้เป็นของขวัญแม่บ้าน เมื่อเธอหยิบไปแก้ห่อดูพอเห็นเป็นห่อผ้าห่มขนสัตว์สีขี้ม้าก็ดีใจถามว่า "คุณซื้อราคาเท่าไหร่" ผมเตรียมคำตอบไว้แล้วจึงรีบบอกไปว่า "เจ็ดสิบห้าบาทจ้ะ" เธอตาลุกตื่นเต้นพอใจมากพูดว่า "คุณซื้อของมาถูกใจฉันแท้ ๆ ราคาก็ไม่แพงเลย ฉันเคยไปถามมันบอกราคาไม่ต่ำกว่าร้อย เห็นราคามันยังแพงก็เลยยังไม่ซื้อ ผ้าห่มขนสัตว์สีขี้ม้าฉันอยากได้มานานแล้ว" พูดพลางเธอคลี่ออกมาดูแล้วก็ดมกลิ่นแล้วพูดต่อไปว่า "ผ้าใหม่แท้ ๆ ราคาไม่แพงเลย คราวนี้ฉันขอชมว่าคุณซื้อของได้ราคาถูกมาก" ผมภูมิใจที่แม่บ้านของผมแกไม่สงสัยว่าซื้อของถูก แต่แล้วก็ได้ยินเธอพูดว่า "วันนี้เป็นวันอะไร คุณจึงให้ของขวัญฉัน แล้วทำไมจึงซื้อได้ถูก"

ผมเห็นเธอจ้องมองหน้าผมจนผมสะดุ้งไม่สบายใจ และนึกได้ก็ตอบว่า "เห็นจะเป็นวันซื้อของได้ถูกกระมังจ๊ะ การที่ซื้อได้ถูกก็เห็นจะเป็นเพราะฉันรู้จักชอบพอกับเถ้าแก่ร้านนี้มาก เขาคงลดให้หรือขายต้นทุนให้โดยไม่คิดกำไรก็ได้ หรือเขารับซื้อมาต้นทุนถูกก็ขายถูกให้ฉันก็ได้ ยังมีอีกมากถ้าต้องการอีกเท่าไหร่ก็ซื้อได้" ผมโม้ต่อ

วันนั้นผมสบายใจ เพราะเป็นครั้งแรกที่แม่บ้านออกปากชมว่า ผมซื้อของได้ถูกใจเป็นประโยชน์มากและทั้งราคาถูก และเธอก็ภูมิใจที่ผมซื้อของได้ถูก แต่ความดีใจของผมอยู่ได้ไม่นานเพราะไม่ใช่ความจริง ผมพูดมุสา เพราะวันรุ่งขึ้นตอนเย็น ผมกลับจากที่ทำงาน แม่บ้านเดินยิ้มแย้มเข้ามาหา พลางยื่นซองมาให้แล้วพูดว่า ฉันไปคุยกับคุณแจ่มศรีข้างบ้าน บอกว่าคุณซื้อผ้าห่มขนสัตว์ผืนละเจ็ดสิบห้าบาท คุณแจ่มศรีแกเห็นแล้วชอบใจอยากได้บ้าง ได้ผ่ากเงินมาขอให้คุณช่วยซื้อให้สัก ๔ ผืน ว่าจะเอาไปฝาก

ญาติที่บ้านนอกสองผืน เงินอยู่ในซองพร้อมแล้วสามร้อยบาท คุณช่วยซื้อหน่อยนะคะ แกเป็นเพื่อนบ้านที่ดีของเรา ที่ฉันรับปากก็เพราะเห็นคุณบอกว่าจะซื้ออีกเท่าไหร่ก็ได้"

พอผมได้ยินเท่านั้นลมแทบจับ นึกด่าตัวเองในใจแล้วคิดได้ว่า "กรรมของเราเอง" ความจริงผ้าห่มขนสัตว์ผืนนั้นผมซื้อมาราคาจริงผืนละหนึ่งร้อยบาท มาโกหกแม่บ้านว่า ซื้อได้เจ็ดสิบห้าบาท เพียงแต่ต้องการให้ชมว่า ผมซื้อของราคาถูก ไม่เคยนึกว่าแม่บ้านจะเอาไปคุยอวดเพื่อนบ้าน เกิดมีคนชอบใจฝากซื้อขึ้นมา นึกแช่งชักหักกระดูกตัวเองที่อุตริไปโกหกแม่บ้านจนได้เรื่อง ทำอย่างไรจะแก้ไขหาทางออกอย่างบัวไม่ให้ช้ำน้ำไม่ให้ขุ่น การปฏิเสธนั้นคงไม่ได้แน่ จะเกิดความเสียหายทั้งแม่บ้านและตัวผม ครั้งนี้เห็นจะต้องตกกระไดพลอยโจน ยอมเสียเงินเพื่อซื้อผ้าเอาหน้ารอด แทนคำโบราณว่า ขายผ้าเอาหน้ารอด ผ้า ๔ ผืนต้องเพิ่มเงินอีกร้อยบาทแก้ปากไม่ดี ที่สุดก็ตัดสินใจยอมรับเงินไปซื้อตามราคาผืนละ ๗๕ บาทด้วยความขมขื่น เงินส่วนแบ่งจากถูกสลากก็หมดไป แต่แล้วก็ได้ยินแม่บ้านกล่าวขึ้นต่อไปว่า "เพื่อนของคุณแจ่มศรีอีกสองคนก็อยากได้อีกคนละ ๒ ผืน แต่ต้องรอเวลาเงินเดือนออกเสียก่อน แล้วจะนำเงินมาฝากซื้อ ผมยังไม่ทันตั้งตัวตั้งสติ พอได้ยินก็ทำให้ตัวเย็นเหงื่อแตก ทำท่าจะเป็นไข้เป็นลม เพราะเหตุการณ์ก็เพิ่มเติมขึ้นมาอีก ไม่นึกว่าเรื่องจะไปกันใหญ่โตเช่นนี้ ต่อไปคราวหน้าคงมีคุณนายอะไรต่ออะไร พอสามีเงินเดือนออกก็คงจะรุมกันเอาเงินมาฝากซื้อไม่รู้สิ้นสุด และผมต้องนอนกลุ้มใจ ผมนอนเป็นไข้จับสั่นไปตลอดเดือน จะทำอย่างไรดี

หลังจากผมต้องเสียเงินหนึ่งร้อยบาทเพราะซื้อผ้ามาฝากเพื่อนบ้านในราคาผืนละ ๗๕ บาทแล้ว ก็ยังไม่มีวี่แววว่าจะมีใครมาฝากอีก เรื่องก็ยังเงียบ แต่ผมคิดว่าหลังจากวันเงินเดือนออกแล้วเหตุการณ์คงจะเกิดขึ้นแน่ ผมจะต้องรีบแก้ไขเสียก่อน เพื่ออย่าทันให้ขายหน้า ผมปากไม่ดีท้าเล่น ๆ ว่า จะต้องการอีกเท่าไหร่ก็ได้ ผมชังตัวเองว่าพูดทำไม ทำให้เสียเงิน พูดไม่ดีมันก็เกิดโทษแก่ตัวเอง ผมเข็ดแล้ว ผมจะไม่ยอมกล่าวมุสาเป็นครั้งที่สองอีกเป็นอันขาด ถ้าจะกล่าวคำมุสาพอเอาตัวรอดก็ได้ แต่ผมไม่

ยอมทำอีกเพราะมันจะเป็นนิสัยติดต่อไม่สิ้นสุด ผมจะบอกความจริงกับแม่บ้านก็เท่ากับสารภาพ ผมก็ทำไม่ได้ ผมกลุ้มใจคิดอะไรไม่ออก กลางคืนนอนไม่หลับ ผมลุกขึ้นมาไหว้พระสวดมนต์สารภาพความผิดข้อมุสากับพระว่า ต่อไปนี้ผมจะไม่มุสาอีกต่อไป ผมเข็ดแล้ว ขอให้พระดลใจให้ผมคิดหาทางออกได้อย่างราบรื่น แล้วก็ผ่อนคลายประสาทลง จิตใจสบายขึ้น นอนหลับจนรุ่งเช้า

เวลาเที่ยงผมได้ออกจากที่ทำงานแล้วเดินเตร่ไปหาอาหารกิน แล้วก็แวะเข้าไปดูตามร้านขายผ้าที่ผมเคยซื้อเมื่อวันก่อน ก็มองเห็นมีคนมุงอยู่หน้าร้านเต็ม ผมก็เตร่เข้าไปดูว่าเกิดมีเรื่องอะไรขึ้น ก็มองเห็นเจ้าของร้านที่เคยขายผ้าให้ผมนั้นกำลังถูกตำรวจคุมตัว และมีการค้นหาสิ่งของในร้าน ผมจึงเดินเลี่ยงมาถามคนข้างร้านดูว่า มันมีเรื่องอะไรกัน คนข้างร้านก็ได้กรุณาอธิบายให้ฟังว่า "แกถูกข้อหาว่ารับซื้อของโจร" ผมได้ทราบข่าวเช่นนั้นก็ตกใจ แต่แล้วความคิดอีกอย่างหนึ่งก็เกิดขึ้นว่า คราวนี้ผมได้หมดภาระแล้ว จิตใจก็ชุ่มชื่นขึ้นมา การมุสาของผมกำลังงอกงามบานปลายออกไปก็ต้องยุติลงในครั้งนี้

เย็นวันนั้นผมกลับมาถึงบ้านได้เล่าให้แม่บ้านฟังว่า ร้านที่ผมซื้อผ้าห่มนั้นบัดนี้ตัวเจ้าของร้านได้ถูกจับโดยต้องข้อหาว่ารับของโจร ฉะนั้นโปรดอย่าไปเที่ยวรับปากเขาซื้อผ้าห่มอย่างเด็ดขาด แม่บ้านของผมพอรู้เรื่องก็ตกใจร้องว่า "ต๊าย ตาย เมื่อเช้าฉันได้ไปรับเงินเพื่อนของคุณแจ่มศรีไว้แล้วซิคะ แกต้องการ ๔ ผืน ฝากมา ๓๐๐ บาทเราจะทำอย่างไรดี"

พอผมได้ยินก็สะดุ้ง แต่ก็ยังเคราะห์ดีที่ผมไปเห็นเถ้าแก่ร้านขายผ้าถูกจับเสียก่อน มิฉะนั้น ไม่รู้ว่ามันจะยุ่งไปอีกนานถึงไหน และผมจะหาทางออกได้อย่างไร และเคยนึกชังแม่บ้านของผมที่เจ้ากี้เจ้าการเที่ยวไปคุยและรับปาก แกไม่รู้หรอกว่าแกหาเรื่องกลุ้มใจมาให้ผม นึกไปนึกมาก็เห็นว่าผมเป็นคนเห็นแก่ตัว เพราะต้นเรื่องเกิดจากผมได้มุสากับเธอ ความผิดทั้งหลายก็ควรจะเป็นของผมคนเดียว เมื่อคิดได้เช่นนั้นก็สบายใจและบอกให้แม่บ้านนำเงินไปคืนและบอกว่า ต้องขอโทษด้วย แล้วเล่าเหตุการณ์ให้แกฟัง

ต่อไปนี้ราคา ๗๕ บาทไม่มีแล้ว เหตุการณ์ผ่านไปเป็นปกติทำให้ผมสบายใจขึ้น ต่อมาหนังสือพิมพ์รายวันก็ลงข่าวเรื่องรับซื้อของโจรของร้านขายผ้า เหตุการณ์ก็สงบลงอย่างสมเหตุสมผล ไม่ทันจะได้อับอายขายหน้าเสื่อมเสียชื่อเสียง หรือต้องเสียเงินซื้อผ้าเอาหน้ารอดอย่างไม่รู้ว่าจะสิ้นสุดเมื่อใด

เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้ผมเข็ด คิดได้ว่า คนเราจะทำอะไรก็ต้องใช้สติปัญญาพิจารณา ไตร่ตรองดูว่าจะเกิดผลดีหรือผลร้ายเกิดขึ้นภายหลัง ทำให้ผมมีความอดทนและเยือกเย็นขึ้นอีกมาก เพราะไม่ทำอะไรตามอารมณ์เหมือนแต่ก่อน เรื่องมุสาผมเข็ดจนตาย เพื่อน ๆ ที่นั่งฟังต่างก็หัวเราะขบขันในท่าทางของผู้เล่าประกอบไปด้วยตลอดเวลา เพื่อนผู้หนึ่งเอ่ยขึ้นอย่างขบขันว่า "คนอื่นเขาโกหกหลอกลวงได้เงินได้ทอง แต่ยังไม่เคยได้ยินใครเขาโกหกเสียเงินเสียทอง นี่ผมได้ยินเป็นรายแรก เห็นจะเข้าตำราว่า "โกหกไม่ขึ้น" และอีกคนหนึ่งสอดขึ้นมาว่า "ผมว่ายังดีกว่าโกหกติดตราง" เพื่อน ๆ อยู่ในที่นั้นต่างก็หัวเราะฮาขึ้นมาด้วยความสนุกสนาน

ผู้ทรงศีล

โลกมนุษย์ที่เราอยู่ทุกวันนี้ ยังมีสิ่งลี้ลับที่มนุษย์หาเหตุผลไม่ได้ และที่เรายังไม่รู้อีกมากมาย เช่นเรื่องภูตผีปีศาจและเรื่องวิญญาณ เราอยากรู้อยากเห็นอยากศึกษา ยิ่งลึกลับยิ่งน่ากลัวขนพองสยองเกล้าเพียงไร ก็ยิ่งชวนให้มนุษย์อยากรู้อยากเห็นมากขึ้น เหมือนยิ่งห้ามก็ยิ่งยุ แม้จะเสี่ยงอันตรายก็ไม่ย่อท้อเห็นเป็นของตื่นเต้นสนุกสนาน บางคนรู้ว่าสถานที่ใดมีภูตผีปีศาจก็อยากไปดูแต่ใจก็ยังกลัว ๆ กล้า ๆ แต่ตาก็ยังมองอยากเห็นอยากดูอยากรู้ แต่เมื่อถึงเวลาจริงจังขาก็เตรียมท่าจะวิ่ง พอเอะอะตกใจก็จะวิ่งหนีทันที เดียว และบางคนก็มีจิตใจเข้มแข็งกล้าหาญมีสติมั่นคงไม่กลัว อยากจะพบอยากเห็นเพื่อจะได้พิจารณาหาเหตุผลมาพิสูจน์ มาเป็นหลักศึกษาค้นคว้าต่อไป ส่วนมากพบแต่หลอกลวงหวังประโยชน์ บางครั้งก็พบของจริงเป็นสิ่งประหลาดมหัศจรรย์ ยากที่จะอธิบายให้ให้เข้าใจได้

มนุษย์เราส่วนมากรู้แต่เพียงว่า เมื่อเกิดแล้วก็ต้องดับเป็นธรรมชาติหรือธรรมดาของสิ่งที่มีชีวิตอยู่ใต้ดวงอาทิตย์ภายในโลกนี้ เพราะเกิดกับตายเป็นของคู่กันแต่ยังไม่มีใครรู้ว่า เมื่อตายแล้ววิญญาณมีจริงหรือไม่ ถ้ามีจริงวิญญาณนั้นจะไปอยู่ไหนแล้วจะมีความรู้สึกอย่างไร นี่เป็นสิ่งที่ลึกลับยังไม่สามารถคลี่คลายให้แจ่มแจ้ง นักค้นคว้าหลายชาติหลายประเทศ ได้พยายามศึกษาหาเหตุผลมาเผยแพร่ให้โลกได้รู้ได้เห็น ค้นคว้าหาความจริงในเรื่องทำนองนี้ แต่ก็ยังไม่มีใครที่มีความสามารถพอที่จะแสดงให้โลกรู้เห็นทางเหตุผลที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยหลักฐาน คงได้เห็นแต่เงาราง ๆ เลื่อยลอย ยังไม่สามารถจะหยิบยกขึ้นมาอธิบายเป็นพยานหลักฐานให้ความสว่างแจ่มชัดได้ ยังคงลี้ลับตลอดไปตามเดิม

ข้าพเจ้าก็เคยได้รับทราบโดยมีผู้มาเล่าเองหรือบันทึกเป็นจดหมายส่งมา เรื่องเหตุการณ์ประหลาดมหัศจรรย์เช่นเดียวกันนี้มามากราย แม้จะหาหลักทางวิทยาศาสตร์ไม่ได้ แต่ก็ได้พยายามพิจารณาหาเหตุผล และสิ่งแวดล้อมมาประกอบเป็นหลักของผู้ที่

ประสพการณ์หรือผู้ที่นำเรื่องมาเล่าให้ฟัง สมควรจะเชื่อได้เพียงใด เมื่อได้พิจารณาดูแล้ว ก็เห็นเป็นผู้มีความประพฤติอยู่ในศีลธรรมมีหลักฐานมั่นคงมีความรู้สูง พอที่จะไม่งมงายในสิ่งลึกลับซับซ้อน และไม่หวังสิ่งใดแลกเปลี่ยนตอบแทน มุ่งหวังเพื่อจะให้เกิดประโยชน์ส่วนรวมด้วยจิตศรัทธา แม้จะประสบเหตุการณ์ในเวลาสลบหรือจิตดับไปชั่วระยะหนึ่ง ก่อนที่จะฟื้นคืนชีวิตกลับมาเล่าเหตุการณ์ให้ฟัง ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าเหตุการณ์ที่ท่านเล่านั้นไม่มีข้อสงสัย แม้จะไม่มีเหตุผลพยานหลักฐานมายืนยันก็ดี ผู้เล่าก็มีเกียรติพอที่จะเชื่อถือได้ และเรื่องก็จะเกิดประโยชน์แก่สังคมทั่วไปในทางที่ดี ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ผู้อ่านผู้รู้ ส่วนการเชื่อหรือไม่เชื่อเป็นสิทธิ์ของท่านที่จะพิจารณาดูเอง ข้าพเจ้าได้ยินได้ฟังมาอย่างไร ก็นำมาเรียบเรียงคำพูดต่อเติมเหตุผลมาเล่าสู่กันฟังดังที่ข้าพเจ้าจะเล่าต่อไปนี้

เมื่อต้นเดือนธันวาคม ๒๕๑๐ ข้าพเจ้าไปเยี่ยมคนไข้ในห้องพิเศษที่โรงพยาบาลแห่งหนึ่ง บังเอิญพบกับนายแพทย์กับภรรยามาเยี่ยมไข้อยู่ในห้องก่อนข้าพเจ้า เรารู้สึกดีใจมากที่ได้พบกัน เพราะนายแพทย์ผู้นี้เป็นเพื่อนที่สนิทสนมกันมาตั้งแต่ครั้งสมัยหนุ่ม ๆ เมื่อเรายังเป็นโสดด้วยกัน ภายหลังหมอได้แต่งงานแล้ว เราจึงห่างเหินหาเวลาพบกันยากขึ้น นาน ๆ จึงจะได้พบกันสักครั้งหนึ่ง และหมอกับภรรยาก็เป็นผู้ติดตามสนใจในหนังสือชุด "กฎแห่งกรรม" หรือ "ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว" ของข้าพเจ้าตลอดมา วันนั้นเราได้สนทนากันในเรื่องต่าง ๆ ทั้งมีสาระและไม่มีสาระ ตอนหนึ่งภรรยาของหมอได้เอ่ยขึ้นกับข้าพเจ้าว่า

"ดิฉันมีเรื่องประหลาดมหัศจรรย์จะเล่าให้ฟังเรื่องหนึ่ง เรื่องนี้เกิดขึ้นแก่เพื่อนของดิฉันเอง บางทีเรื่องที่เกิดขึ้นนี้จะเป็นประโยชน์บ้าง ความจริงตั้งใจว่าจะพาเพื่อนที่ประสพการณ์นี้ไปหาคุณที่บ้านนานแล้ว แต่บังเอิญเวลานี้แกออกไปทำไร่อยู่ต่างจังหวัด นาน ๆ จึงจะเข้ากรุงเทพ ฯ สักครั้งหนึ่ง ดิฉันเลยถือโอกาสเล่าแทนเสียเองในวันนี้ คิดว่าหากว่าเจ้าตัวเขามากรุงเทพ ฯ เมื่อใด ก็จะพาไปพบคุณที่บ้าน"

ข้าพเจ้ากล่าวขอบใจที่ได้กรุณาจะสละเวลาเพื่อเล่าเรื่องที่มีสารประโยชน์ให้ฟัง แล้วคุณนายของหมอก็เล่าเรื่องประหลาดให้ฟังในห้องของคนไข้จนจบ แล้วข้าพเจ้าก็จดจำทุกตอนนำมาเรียบเรียงขึ้น เพื่อนของภรรยาหมอข้าพเจ้าขอสมมติชื่อว่า คุณปรานี เป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา แต่มีความรู้สึกตัวว่าเกิดมามีกรรมลึกลับที่เป็นเงาติดตามชักนำให้ประสบอุบัติเหตุอยู่เสมอ หากมีความรู้สึกสังหรณ์ใจเมื่อใด ก็จะต้องมีเรื่องเกิดขึ้น บางครั้งเมื่อนั่งอยู่ในรถยนต์คันนั้นก็จะต้องถูกชน หรือนั่งสามล้อก็จะต้องตกคูตกคลอง ถ้าอยู่บ้านก็จะตกกระไดบ้าน ชะตาชีวิตของเธอประสบอุบัติเหตุบ่อยครั้งและเกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน จนรู้สึกหวาดกลัว รู้ตัวว่าเกิดมาอาภัพเป็นคนเคราะห์ร้ายผิดกับผู้อื่น เมื่อเธอมีโอกาสทำบุญให้ทานครั้งใด ก็อธิษฐานจิตขอให้สิ่งลี้ลับคอยติดตามสนองนั้นขอให้ยุติสุดสิ้นเสียที การสังหรณ์ใจก็เท่ากับเป็นลางบอกล่วงหน้า จึงทำให้ต้องคอยระวังตัวอยู่เสมอไม่ประมาทแต่ก็หนีไม่พ้น

ครั้งหนึ่ง คุณปรานีกับบุตรชายได้ไปพักที่จังหวัดภาคใต้ เช้าวันนั้นเธอรู้สึกมีความศรัทธาอยากจะถวายอาหารแก่พระภิกษุสงฆ์ แต่คอยอยู่หน้าที่พักก็ไม่เห็นพระสงฆ์ผ่านมาเห็นจะเป็นเวลาสายพระที่ออกมาโปรดสัตว์กลับวัดหมดแล้ว เธอมิได้ละความพยายามจึงได้นำภาชนะใส่โจ๊กหมู นำเข้าไปในวัดหนึ่งในจังหวัดนั้นเพื่อถวายพระ เธอเข้าในเขตวัดเห็นเงียบสงัดเหมือนไม่มีผู้คน เธอได้เที่ยวหาพระสงฆ์เพื่อจะได้ถวายอาหาร ที่สุดก็มาพบพระสูงอายุองค์หนึ่งกำลังนั่งขัดสมาธิอยู่ในกุฏิแคบ ๆ เธอมีความดีใจมาก ตรงเข้าไปถวายนมัสการแล้วถวายโจ๊กที่นำมานั้นแก่ท่านทันที เมื่อพระองค์นั้นท่านรับประเคนแล้วก็มีศิษย์ออกมาเพื่อตักถ่าย ศิษย์ของท่านพูดขึ้นว่า

"เช้าวันนี้อาจารย์ยังไม่ยอมฉันอาหาร บอกว่าคอยก่อน ประเดี๋ยวจะมีคนเอาของมาถวาย แล้วท่านจึงจะฉันเช้า"

แต่แล้ว พระอาจารย์องค์นั้นก็พูดขึ้นว่า "อาตมากำลังคอยโยม และรู้ว่าโยมกำลังจะมีเคราะห์หนัก"

เธอตะลึงเมื่อท่านและลูกศิษย์ได้พูดเช่นนั้นเธอจึงพูดว่า "มีทางใดที่จะแก้เคราะห์กรรมที่อิฉันจะต้องรับบ้างคะ หลวงพ่อ"

พระองค์นั้นท่านยิ้มแล้วพูดว่า "อาตมาจะให้พระไว้ป้องกันตัว แต่โยมต้องติดตัวเสมออย่าทำหายนะ" พูดแล้วท่านก็หยิบพระเครื่ององค์หนึ่งออกมาวางไว้ให้ตรงหน้า เธอรีบกราบท่านเพราะความดีใจ แล้วหยิบเอาพระองค์นั้นขึ้นมาจบไว้เหนือหัว

หลังจากนั้นเธอก็นั่งรถไฟกลับกรุงเทพ ฯ พร้อมทั้งบุตรชาย เวลาอยู่ในรถไฟก็หยิบพระขึ้นมาอวดบุตรชายว่าไปได้มาจากวัดเมื่อนำโจ๊กไปถวาย เมื่อพิจารณาแล้วก็เห็นเป็นหลวงพ่อทวด ที่มีผู้นิยมกันมาก แต่เป็นที่น่าเสียดาย เพราะพระองค์นั้นได้ถูกฉกไปเมื่ออยู่ในรถไฟในเวลาที่เธอเผลอ เธอรู้สึกเสียดายและเสียใจมาก เมื่อรู้ว่าพระของเธอหาย สงสัยว่าคนโดยสารมาในรถคันเดียวกันคนใดคนหนึ่ง ที่เห็นเธอนำออกมาอวดลูกชาย คงจะจับตาจ้องคอยฉกเอาไปในเวลาที่เธอเผลอ เธอรู้ตัวว่ากรรมของเธอยังไม่สิ้น เธอยังต้องผจญกรรมต่อไปอย่างไม่สิ้นสุด

วันหนึ่งคุณปรานีได้มีธุระจำเป็นต้องไปหาเพื่อนหญิงของเธอผู้หนึ่ง เมื่อออกจากบ้านแล้วก็นึกสังหรณ์ใจว่า จะเกิดเหตุอะไรสักอย่างหนึ่งแก่เธอเป็นแน่ เธอจึงคอยระมัดระวังตัวไม่ประมาท ครั้นถึงทางที่จะผ่านเข้าบ้านเพื่อนเป็นลานสนามกว้างใหญ่เห็นเด็กวัยรุ่นกลุ่มใหญ่กำลังเล่นเตะลูกบอลล์กันอยู่อย่างสนุกสนาน ด้วยความระมัดระวังตัวไม่ประมาท เธอจึงเดินอ้อมลานสนามห่างไกลออกไปจากฝูงเด็กที่กำลังเล่นกันอย่างชุลมุน เธอคิดว่าการเดินอ้อมเสียเวลาไกลออกไปแต่ก็ปลอดภัยดี เมื่อไปถึงบ้านเพื่อนสิ้นธุระแล้ว เพื่อนก็ติดตามออกมาด้วย ครั้นออกจากบ้านเพื่อนแล้วเธอก็จะเดินอ้อมลานสนามหลีกเลี่ยงเด็กที่กำลังเล่นกันอย่างสนุกสนาน เพื่อนของเธอเห็นเช่นนั้นก็หัวเราะแล้วบอกว่า ให้เดินตัดสนามเร็วกว่า จะเดินอ้อมไปไกลให้เสียเวลาทำไม เธอได้บอกเพื่อนว่าไม่อยากจะเดินตัดตรง เพราะกลัวพวกเด็กจะวิ่งมาชนเอา เพราะกำลังเล่น

เพลิน ๆ เพื่อนของเธอหัวเราะแล้วบอกว่า เธอขี้ขลาดไม่เข้าเรื่อง มองไม่เห็นว่าอะไรจะเกิดขึ้น การเดินตัดตรงไปดีกว่าไม่ต้องอ้อมให้เสียเวลาเปล่า ๆ เมื่อเด็ก ๆ เห็นเราเดินผ่านก็คงจะหยุดเล่นจนกว่าเราจะผ่านไป หรือไม่ก็เตะลูกบอลล์ไปทางอื่น เมื่อเห็นเพื่อนทักท้วงก็นึกเกรงใจ เพื่อนจะว่าเป็นคนขลาดตาขาวอ่อนแอใจไม่เข้มแข็ง จึงแข็งใจเดินตามเพื่อน ซึ่งเดินนำตัดสนามด้วยใจไม่สบายนักเพราะมีความหวาดกลัว

จะเป็นเพราะเหตุบังเอิญหรือมนุษย์เราทุกคนย่อมมีกรรมเป็นของตัว หนีกรรมไม่พ้นพอดีเธอเดินตามเพื่อนมาถึงกลางสนาม เห็นจะเป็นเวลาคราวเคราะห์หรือการสังหรณ์ใจไม่ผิดพลาด ลูกบอลล์ที่เด็กวัยรุ่นกำลังเตะกันอยู่ห่างไกลนั้น ด้วยความแรงของผู้เตะลูกบอลล์ได้แล่นแหวกอากาศตรงมาโดนตรงศีรษะเธอเข้าอย่างเต็มแรง ทำให้เธอหน้ามืดหมดสติล้มลงกลางสนามทันที เพื่อนของเธอตกใจมาก เมื่อเห็นเหตุการณ์เกิดขึ้นอย่างไม่นึกไม่ฝัน และเด็กวัยรุ่นกำลังสนุกสนานต่างพากันตะลึงในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

เมื่อได้สติเพื่อนของเธอและเด็ก ๆ ก็รีบพากันเข้าประคองเธอลุกขึ้นไปปฐมพยาบาล จนพักใหญ่เธอจึงได้สติฟื้นขึ้นมา แต่เหตุการณ์ก็ได้เปลี่ยนแปลงไป เพราะปรากฏว่าดวงตาทั้งสองของคุณปรานีได้มืดมัวบอดมองไม่เห็นแสงสว่างอะไรอีก เธอตระหนักตกใจมากที่ต้องมาตาบอดอย่างปัจจุบันทันด่วน เธอเสียอกเสียใจ เพื่อนได้รีบนำเธอไปโรงพยาบาลทันที เพื่อให้นายแพทย์รีบจัดการรักษาพยาบาลด่วน เมื่อนายแพทย์รีบลงมือตรวจดูแล้วก็รีบทำช๊อคทันที และปรากฏว่าการทำช๊อคได้ผล เพราะทำให้เธอตากลับเห็นแสงสว่างอย่างเดิม เธอดีใจเพราะทำให้ชีวิตของเธอมีความหวังขึ้นมาทันที แต่อาการของร่างกายและสมองเธอก็ยังไม่ปกติ หมอได้สั่งจ่ายยาแล้วก็ให้กลับไปพักรักษาทางบ้าน เห็นจะเป็นเพราะทางสมองถูกกระทบกระเทือนอย่างหนัก จึงต้องนอนป่วยอยู่บ้าน และก็ได้อาศัยญาติและบุตรเป็นผู้พยาบาล วันหนึ่งจะเป็นเพราะความหลงลืมหรือเป็นการเข้าใจผิด เธอได้กินยามากเกินขนาดเข้าไปเห็นจะเป็นเพราะยาแรงมาก ต่อมา

ทำให้หัวใจของเธอหยุดเต้นแก้ไขไม่ทัน และการที่หัวใจหยุดเต้นนั้นหมายถึงการดับของชีวิต จะนานเท่าใดไม่ปรากฏ พวกญาติและลูก ๆ เมื่อมาพบเธอหมดลมก็เกิดตกใจโกลาหลวุ่นวายกันใหญ่ในหมู่ญาติพี่น้องและลูกต่างก็ร้องไห้อาลัยเสียอกเสียใจผู้จากไป แต่ยังไม่ทันได้คิดจะจัดการสิ่งใดกับร่างคุณปรานีก็เกิดมีลมหายใจกลับฟื้นคืนชีพขึ้นมาอย่างประหลาดมหัศจรรย์ทำให้ลูก ๆ และญาติพี่น้องดีใจอีกครั้งหนึ่ง หลังจากคุณปรานีคืนชีวิตกลับมาแล้วเธอก็เล่าให้ฟังว่า

หลังจากกินยาเกินขนาดไปแล้วเธอก็หมดความรู้สึก แล้วเธอก็กลับรู้สึกตัวว่ามายืนอยู่ที่ถนนสายหนึ่งแต่ไม่รู้ว่าที่ไหนเพราะไม่เคยเห็นมาก่อน รู้สึกว่าบ้านช่องถนนหนทางผิดแปลกว่าบ้านเรามาก มีผู้คนบ้านเรือนมากมายผู้คนแต่งตัวสวยงาม เมื่อมามองดูตัวของเธอเองแล้วก็รู้สึกว่าผิดกันไกลกับผู้คนที่เห็นมาก เพราะเธอได้สวมแต่เพียงเสื้อชั้นในและผ้าซิ่นเก่า ๆ ที่สวมสำหรับนอนป่วยอยู่บนเตียงในบ้านเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วผิดกันอย่างเศรษฐีกับยาจก มายืนพิจารณาดูแล้วก็รู้สึกอายตัวเอง และยืนมองดูคนแต่งตัวสวย ๆ งาม ๆ ยืนคอยเป็นกลุ่ม ๆ เป็นหมู่ๆ พอมีรถแล่นมาหยุดจอดตรงนั้นผู้คนพวกนั้นก็รีบพากันขึ้นรถ เมื่อคนเต็มรถแล้วก็ออกวิ่งไปทันที และก็มีคนมาใหม่คอยอยู่ที่นั้นอีก พอรถมาจอดก็พากันขึ้นเต็มแล้วก็แล่นออก เช่นนี้คันแล้วคันเล่า คนก็พากันมายืนรอคอยมากมายไม่รู้สิ้นสุด รถนั้นก็แปลกประหลาดกว่ารถธรรมดา ไม่เหมือนรถประจำทางที่เคยเห็นในบ้านเมืองเรา เธอยืนคิดแล้วคิดอีกก็ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรดี จะเดินทางไปทางไหนก็ยังตัดสินใจไม่ถูก จะลองไปถามชาวเมืองดูว่าเมืองนี้เป็นเมืองอะไรอยู่ที่ไหน เมื่อเธอเห็นคนเดินมาก็ตรงเข้าไปถามว่า

"คุณคะ กรุณาบอกให้ดิฉันทราบว่า เมืองนี้เป็นเมืองอะไร ดิฉันกำลังอยู่ที่ไหน ดิฉันงงเต็มทีแล้ว"

แต่ผู้ที่ถูกถามรู้สึกเหมือนไม่สนใจ เดินผ่านไป คล้ายกับไม่ได้ยินไม่ได้เห็น แม้เธอจะถามคนที่เดินผ่านทุกคนไม่ว่าหญิงชายก็แสดงกิริยาเช่นเดียวกัน ไม่มีใครสนใจหยุดพูดกับเธอเลย เธอคิดแล้วน้อยใจนึกในใจว่าพวกนี้ทำไมถึงใจดำ ไม่มีจิตใจเอื้อเฟื้อ

แม้เพียงแต่จะเสียเวลาหยุดพูดด้วยก็ไม่ยอม เมื่อคิดว่าที่นี่ไม่มีใครเขาพูดกับเรา เราจะมายืนอยู่ทำไม ลองขึ้นรถไปที่อื่นดีกว่า คิดแล้วก็เดินไปยืนรอรถรวมอยู่ในหมู่คนเหล่านั้น เมื่อรถมาจอดแล้วก็รีบขึ้นไปนั่งบนรถทันที ไม่ได้คิดว่ารถจะพาไปไหน ขอแต่พาไปให้พ้นคนบ้า ๆ บ้ ๆ ก็แล้วกัน ในรถมีลวดลายวิจิตรงดงามแต่เธอไม่มีจิตใจชมอะไร เมื่อคนขึ้นเต็มรถแล้วรถก็ยังไม่ออกเธอทนไม่ไหว ก็หันไปถามคนนั่งข้าง ๆ ว่า

"คุณคะ รถคันนี้ทำไมยังไม่ออกเหมือนคันอื่น ๆ แล้วจะไปถึงที่ไหนคะ"

ในรถ ทุกคนนิ่งเงียบกันหมดไม่มีใครเอ่ยปากตอบคำถามของเธอเลย ต่างก็นั่งหุบปากนิ่งเหมือนไม่ได้เห็นไม่ได้ยินเธอพูด แม้เธอจะหันไปถามคนที่นั่งข้าง ๆ ทั้งซ้ายทั้งขวาก็ไม่มีใครสนใจตอบ แม้จะมองดูหน้าเธอก็ไม่มี เธอแค้นใจอยากตะโกนออกมาดัง ๆ ว่า

"ทำไมพวกคุณเป็นบ้าเป็นใบ้ไปหมดแล้วหรือ จึงไม่ยอมตอบคำถามของฉันปล่อยให้ฉันพูดคนเดียว ทำไมถึงใจร้ายอย่างเลือดเย็นเช่นนี้"

เธอคิดแล้วอยากจะร้องไห้ คิดว่าพวกเหล่านี้เห็นเธอเป็นตัวอะไรที่น่ารังเกียจจึงไม่ยอมพูดด้วย มันทรมานจิตใจเพราะรถคันนั้นแม้จะมีคนนั่งเต็มรถก็ไม่ยอมออก ยังจอดนิ่งเฉยอย่างไม่รู้ไม่ชี้ คนนั่งอยู่ในรถก็ไม่เห็นใครเดือดร้อน ไม่เห็นมีใครบ่น ซึ่งเมื่อก่อนหน้านี้รถมาจอดเมื่อคนนั่งเต็มแล้วก็รีบออกทันที แต่คันนี้เมื่อเธอขึ้นมานั่งด้วยรถกลับจอดนิ่งไม่ยอมออก เธอคิดในใจว่าคงจะเป็นเหตุเพราะเธอคนเดียวที่เขารังเกียจรถจึงไม่ยอมออกเมื่อเธอขึ้นมานั่ง เธอคิดแล้วก็น้อยใจที่เธออยู่ในแผ่นดินแปลกประหลาดอย่างโดดเดี่ยว รู้สึกว้าเหว่กลุ้มใจแทบเป็นบ้า คิดว่าเราจะทำอย่างไรดี เธอคิดถึงตัวเองคิดถึงบ้านคิดถึงลูก เธอคิดถึงญาติพี่น้องและเพื่อน ๆ เธออดกลั้นความรู้สึกเสียใจไม่ไหวที่สุดเธอก็ร้องไห้สะอึกสะอื้นเป็นทางระบายออกของความรู้สึก แต่แล้วก็หักห้ามใจคิดว่าเราเสียใจจะร้องไห้ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร ไม่มีใครเขาช่วยได้นอกจากพระ ที่สุดเธอก็นึกถึงพระได้จึงอธิษฐานในใจแล้วเธอก็หักใจเช็ดน้ำตา คิดว่าเมื่อรถเขาไม่ยอมออกเพราะเราคนเดียวก็อย่าไปทำให้ผู้อื่นเขาเสียเวลาเลย เราควรจะลงจากรถดีกว่า คิดแล้วก็มองลงไป

ดูข้างรถว่าเมื่อลงจากรถแล้วเราจะเดินไปทางไหนดี กำลังวุ่นวายใจอยู่นั้น สายตาก็มองเห็นพระสงฆ์องค์หนึ่ง ครองจีวรเหลืองอร่ามกำลังเดินผ่านรถไป เธอตื่นเต้นดีใจตะลีตะลานรีบลงจากรถทันทีจะติดตามไปถามท่าน รู้สึกท่านเดินเร็ววิ่งตามไม่ทัน ต้องร้องเรียกท่านด้วยเสียงดัง กลัวท่านจะไม่ได้ยินว่า

"ท่านคะ โปรดคอยดิฉันก่อนค่ะ" เมื่อเธอเห็นท่านหยุดแสดงว่าได้ยินหันหลังมามอง เธอตื่นเต้นดีใจ เกิดมีกำลังใจขึ้นมาเป็นกอง ที่รู้ว่าท่านได้ยินและหันมายิ้มอย่างใจดี เธอรู้สึกตัวพองนึกถึงตัวเองคงไม่ว้าเหว่อยู่โดดเดี่ยวหมดอาลัย บัดนี้มีความหวังอย่างน้อยก็ยังมีพระภิกษุสงฆ์ทรงศีลให้ความเอ็นดู เมื่อเธอรีบวิ่งไปทันท่านแล้วก็ย่อตัวยกมือขึ้นนมัสการท่านด้วยความตื่นตันใจจนน้ำตาไหลเพราะความปลาบปลื้ม เมื่อได้เห็นผ้ากาสาวพัสตร์ที่ท่านครองอยู่เป็นเครื่องหมายแห่งความกรุณาช่วยสัตว์โลกทั้งหลายให้พ้นทุกข์ เธอตั้งใจว่าจะถามอะไรแก่ท่านก็พูดไม่ออกอึกอักเพราะดีใจจนพูดอะไร นึกอะไรไม่ถูก เมื่อท่านเห็นเช่นนั้นก็ยิ้มพลางถามเธอด้วยเสียงที่เจือปนด้วยความเมตตาว่า

"นี่โยมไปอย่างไรจึงมาถึงที่นี่ได้ล่ะ" เธอตอบท่านอย่างละล่ำละลักว่า

"ดิฉันก็ไม่ทราบว่ามาถึงนี่ได้อย่างไร จำได้แต่เพียงว่าดิฉันนอนป่วยอยู่ในบ้าน แต่แล้วไม่รู้ว่าทำไมมาอยู่นี่ได้ และมันยิ่งแปลกที่ดิฉันจะไปพูดกับใครไม่มีใครเขาพูดด้วย ดิฉันกำลังจะเป็นบ้าอยู่แล้ว แต่เคราะห์ดีที่ดิฉันได้มาพบท่าน แล้วนี่ดิฉันจะทำอย่างไรจึงจะกลับถึงบ้านล่ะคะ ท่านโปรดช่วยชี้ทางให้ดิฉันด้วย"

พระภิกษุองค์นั้น ท่านนิ่งฟังเธอพูดอย่างละล่ำละลักจนจบข้อความแล้ว ก็ยิ้มอย่างใจดีพลางพูดว่า "โชคดีที่มาพบอาตมา โยมอยากจะกลับเพราะคิดถึงบ้านหรือ"

เธอรีบตอบโดยไม่ต้องคิดว่า "อยากกลับจริง ๆ ค่ะ คิดถึงบ้านเต็มทีแล้ว" เธอตอบท่านแล้วรู้สึกมีจิตใจชุ่มชื่นขึ้นมาทันที มีความแน่ใจว่าท่านคงจะช่วยชี้ทางให้กลับบ้านได้ แต่แล้วก็ได้ยินท่านพูดขึ้นว่า

"ถ้าโยมอยากจะกลับบ้านโปรดตามอาตมาไปหานายทะเบียน" แล้วท่านก็เดินนำหน้าเธอเดินตามท่านไปด้วยหัวใจที่เบิกบาน เหมือนว่าท่านกำลังมาโปรดให้พ้นทุกข์ ท่านได้พาเธอไปถึงสถานที่แห่งหนึ่งมีผู้คนทำงานกันมากมาย ท่านพาเดินตรงไปที่โต๊ะใหญ่อยู่กลางในที่นั้นรู้สึกว่ามีผู้คนนับถือเคารพท่านมาก

ท่านพูดกับชายผู้หนึ่งนั่งอยู่กลางว่า "อาตมาอยากทราบว่า โยมผู้นี้ถึงกำหนดแล้วหรือยัง" ชายผู้นั้นแสดงความเคารพนบนอบท่านรู้ความหมายว่าเป็นเธอดีแล้วเปิดสมุดดู หันมามองดูแล้วก้มลงดูในสมุดอีก ทำให้เธอหายใจไม่ทั่วท้องนึกเสียใจ นึกรู้ว่าเราคงตายแล้วคงจะไม่มีหวังจะกลับไปเมืองมนุษย์ได้อีก

แต่เมื่อนายทะเบียนเงยหน้าขึ้นมาพูดกับพระภิกษุสงฆ์องค์นั้นว่า "ถึงกำหนดหมดอายุแล้วครับท่าน" พอได้ยินคำว่าหมดอายุ เธอใจหายหมดแรงหมดกำลังเสียใจจะเป็นลม เพราะรู้แน่ว่าตัวสิ้นอายุได้ตายจากโลกมนุษย์แล้ว ต้องจากลูกจากญาติพี่น้องเพื่อนฝูงจากทุกสิ่งที่มีนึกเสียอกเสียใจเศร้าโศกมาก แต่แล้วก็ได้ยินเสียงพระสงฆ์องค์นั้นท่านพูดขึ้นกับนายทะเบียนว่า

"อาตมาจะรับรองต่ออายุให้โยมผู้นี้เอง" พูดแล้วท่านก็หยิบอะไรมาเขียนส่งให้นายทะเบียน แล้วก็หันมาพูดกับเธอว่า "โยมกลับได้แล้ว"

เมื่อเธอได้ยินเช่นนั้นก็กลับดีใจ รู้ว่าเธอจะได้กลับบ้านไม่ตายจึงบอกกับท่านว่า "เดี๋ยวก่อนค่ะ ท่าน ขอให้ดิฉันทราบนามของท่านชื่ออะไร อยู่ที่ไหน"

ท่านยิ้มแล้วพูดว่า "อ้อเมื่อโยมอยากรู้จักอาตมาจะบอกกับโยมว่า ชาติก่อนอาตมาชื่อบุญชู อยู่ที่พระประแดง โยมรีบกลับเถิด คนทางบ้านจะได้ดีใจ"

เธอรู้สึกตื้นตันใจเมื่อได้ยินชื่อของพระสงฆ์องค์นั้น ทั้งไม่เคยเห็นไม่เคยรู้จักท่านมาก่อน แต่ท่านก็ให้ความเมตตาช่วยเหลือเป็นพระคุณยิ่ง ตั้งใจว่าจะยกมือขึ้นนมัสการท่าน แล้วจะกล่าวขอบคุณที่ท่านได้กรุณาช่วยและจะไปกราบขอบคุณนายทะเบียนแต่ไม่ทันจะทำตามความตั้งใจจิตก็ดับวูบหมดความรู้สึกลงทันทีทั้งที่กำลังจะยกมือพนม

ครั้นรู้สึกตัวก็เห็นมานอนอยู่บนเตียงในห้องที่บ้านซึ่งกำลังนอนป่วย มีความรู้สึกอ่อนเพลียรู้สึกหิวน้ำ แต่ไม่มีแรงพูดได้แต่ทำปากผงับไม่มีเสียงออกจากปาก คนเฝ้าที่กำลังร้องไห้ แต่เมื่อเห็นเธอฟื้นขึ้นมาก็ได้พากันดีใจ พอเห็นปากก็รู้ว่ากำลังอยากกินน้ำ จึงช่วยกันช้อนศีรษะขึ้น แล้วก็เอาช้อนตักน้ำลอยดอกมะลิ ป้อนเข้าปากทำให้เธอรู้สึกเหมือนน้ำทิพย์หอมชุ่มชื่นใจ ทำให้เกิดกำลังขึ้นมาแล้วก็หลับไปอีกพักหนึ่ง ตื่นขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ก็รู้สึกว่าร่างกายเข้าสู่ความปกติ แข็งแรงพอที่จะลุกขึ้นนั่งได้จิตใจสบายขึ้นอย่างประหลาด ได้เล่าเรื่องให้ลูก ๆ และญาติ พี่น้องฟังเหตุการณ์ที่พิศดารและมหัศจรรย์แล้ว ได้หยิบหนังสือพิมพ์ขึ้นมาอ่าน เมื่อเธอได้เห็นข่าวหนังสือพิมพ์รายวันในวันนั้น ทำให้ตกตลึงข้อความในหนังสือพิมพ์ได้ลงข่าวสังคมว่า เช้าวันนี้คณะสานุศิษย์ของท่าน อาจารย์บุญชู ....อำเภอพระประแดงได้ร่วมใจกันทำบุญครบ ๗ วันที่ท่านได้มรณภาพ อุทิศส่วนกุศลให้ท่านผู้ล่วงลับไปแล้ว

เธออ่านแล้วก็ขนลุกต้องเบิกตากว้าง เพราะตื่นเต้นต่อเหตุการณ์ที่ได้ประสบมาแล้วอย่างประหลาดมหัศจรรย์ ซึ่งเธอเองก็ไม่เคยรู้จักอาจารย์บุญชูมาก่อนเลย จึงเป็นเรื่องแปลกที่น่าคิด หลังจากได้ฟื้นคืนชีพเธอได้ทำบุญให้ทานเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่ออุทิศแผ่ส่วนกุศลให้ผู้มีพระคุณที่ได้กรุณาช่วยเหลือ ให้รอดกลับมาได้ นับแต่นั้นมาเหตุการณ์ที่เคยสังหรณ์ใจว่าจะเกิดอุบัติเหตุบอกล่วงหน้า อย่างที่แล้ว ๆ มาก็ไม่เกิดขึ้นอีก เป็นเรื่องหนึ่งที่ได้เกิดขึ้นมาแล้วแต่ก็ไม่สามารถจะอธิบายให้แจ่มแจ้ง พร้อมทั้งเหตุผลให้ดีกว่านี้.

สวัสดี



พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง ถนนพหลโยธิน พระนคร โทร. ๗๑๔๖๔
นายวงษ์ ชื่ออิ้วเปี๊ยร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ.๒๕๑๑